R O M Â N I A
MINISTERUL APĂRĂRII

NESECRET
Exemplarul nr. ....

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

"CAROL I"

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Nr. 2 **Anul 2008**

**PUBLICAȚIE ŞTIINȚIFICĂ DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ DE CATEGORIA "B+"
RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ŞTIINȚIFICE
DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (CNCSIS)**

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"
BUCUREŞTI – 2008**

Coperta: Prof.univ.dr. ION EMIL

CONSILIUL DE COORDONARE

Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureşan - preşedinte
Col.(r) prof. univ.dr. Ion Emil - secretar
Gl.fl.aer.prof.univ.dr. Florian Râpan
Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Viorel Buța
Cam.fl.(r) prof.univ.dr. Marius Hanganu
Col.prof.univ.dr. Benoni Andronic
Lt.col.prof.univ.dr. Daniel Dumitru
Col.(r) cercetător ştiințific gr.I dr. Constantin Moştoflei

Referenți

Gl.bg.(r) prof.univ.dr.Costică Țenu
Cdor.prof.univ.dr. Vasile Bucinschi
Col.prof.univ.dr. Constantin Hlihor
Col.prof.univ.dr. Dănuț Manta
Col.prof.univ.dr. Gheorghe Minculete
Lt.col.prof.univ.dr. Ion Roceanu
Conf.univ.dr. Ana-Maria Negrilă
Lect.univ.dr. Consuela Drăgan

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

- ***Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.***

ISSN 1584 – 1928

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE
DE APĂRARE "CAROL I"

C U P R I N S

Globalizarea şi nevoia de securitate 7
Gl.bg. GABRIEL GABOR

Efectele globalizării în mediul de securitate internațional 12
Gl.bg. GABRIEL GABOR

Dimensiunea economică a securității europene
în procesul de globalizare..... 24
Cpt.conf.univ.dr. DOREL BUŞE
Lect univ.dr. DRAGOŞ FRĂSINEANU

Declanşarea crizei rachetelor din Cuba 35
Conf.univ.dr. LUDMILA ROTARU
Cpt.conf.univ.dr. DOREL BUŞE

Bazele juridice ale rezolvării pe cale paşnică
a diferendelor internaționale.....51
Cdor.av. (r) lect.univ.dr. DUMITRU TOMA

Comunicarea postschimbare şi managementul stabilității.....65
Prof.univ.dr. MARIA IACOB
Col. (r) prof.univ.cons.dr. DUMITRU IACOB

Coaliţii de voinţă sau coaliţii de constrângere? 71
Col.drd. ROMICĂ CERNAT

Viitorul Alianţei şi al parteneriatului transatlantic –
posibile opţiuni pentru Statele Unite şi UE 79
Col.drd. ROMICĂ CERNAT

Rolul legilor luptei armate în construcţia structurilor militare 89
Lt.col. IONEL IRIMIA

Consideraţii privind principiile specifice
ale construcţiei structurilor militare 97
Lt.col. IONEL IRIMIA

România şi rolul său strategic în Europa.
Cooperare strategică pentru asigurarea securităţii..... 104
Lt.col.lect.univ.drd. EDUARD VITALIS

Procedurile de comandă şi stat major –
componentă a planificării sau a comenzii şi controlului?..... 116
Lt.col.lect.univ.dr. STAN ANTON

Elemente şi direcţii de transformare a managementului logistic..... 123
Col.prof.univ.dr. GHEORGHE MINCULETE
Lt.col. (r) drd. ANCA MINCULETE
Lt.col.drd. GABRIEL TIBERIU BUCEAG

Terorismul – factor de risc la adresa securităţii României 134
Lt.col.drd. FILOFTEIA MÎNICAN
Mr.drd. FELICIA DEDIU

Teoria economică a alianţelor militare..... 142
Lect.univ.dr. MARIA CONSTANTINESCU

Evoluţia ideii de securitate europeană
şi a relaţiilor Uniunii Europei occidentale /
Uniunii Europene cu NATO 150
Lect.univ.dr. MARIA CONSTANTINESCU

Hiponimia în limbajul militar specializat 158
Lect.univ. SPERANZA TOMESCU

Spectrul electromagnetic – mediu de confruntare
electronică în operațiile de apărare aeriană 162
Mr. COSTEL LĂCĂTUŞU

Unicitatea sistemelor informaționale şi specificitățile acestora..... 177
Lt.col.drd. DAN IONESCU

O abordare conceptuală a societății cunoaşterii 184
Slt.drd. FLORIN ŞTIBLI

O abordare conceptuală a societății informaționale 193
Slt.drd. FLORIN ŞTIBLI

Informațiile medicale (MEDINT) 200
Lt.col. medic drd. ION-IULIAN PETRESCU
Col.prof.univ.dr. BENONE ANDRONIC

Procesul lecțiilor medicale învățate..... 205
Lt.col. medic drd. ION-IULIAN PETRESCU
Col.prof.univ.dr. BENONE ANDRONIC

Caracteristicile mediului informațional
specific conflictelor contemporane 210
Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE

Evoluții în utilizarea sistemelor de armament
în conflictele militare recente..... 220
Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE

Formarea statului național unitar român
şi semnificația sa pentru istoria contemporană a României 226
Cpt. ELENA-LAURA UNGUREANU

Valori profesionale – ierarhii şi corelativitate
(un studiu despre marinarii militari)..... 234
Psiholog dr. CARMEN-LUMINIȚA COJOCARU

Incidența inteligenței emoționale în sfera abilităților cognitive 252
Psiholog dr. CARMEN-LUMINIȚA COJOCARU

Perioada de ascensiune a regalității israelite. Sec. XI – X î.Hr. 265
Pr.lect.dr. MIHAIL TEODORESCU

Raționalizarea mijloacelor şi optimizarea pregătirii
în antrenamentul sportiv..... 283
Asist.univ. MARIAN BRABOVEANU
Asist.univ. GABRIELA PENCIULESCU

Sportul şi exercițiul fizic ca fenomene culturale 288
Lt.col.dr. VIOREL CEASCAI

GLOBALIZAREA ŞI NEVOIA DE SECURITATE

GLOBALIZATION AND THE NEED FOR SECURITY

Gl.bg. Gabriel GABOR*
Corpul 1 Armată Teritorial

Modernitatea este un fenomen bipolar, ceea ce înseamnă că în şi prin procesul globalizării se reproduce această bipolaritate. Securitatea şi pericolul, încrederea şi riscul conviețuiesc la nivel planetar.

Modernity is a bipolar phenomenon, which means that, inside and through the globalization process is the bipolarity reproduced. Security and danger, trust and risk live together at a world level.

Cuvinte cheie: globalizare, securitate, securitate națională, amenințare, vulnerabilitate, pericol.
Keywords: *globalization, security, national security, threat, vulnerability, danger.*

Relativ la termenul de *globalizare*, tratat în semantica sa aplicată dar şi conceptuală, în cadrul teoriei relațiilor internaționale şi, în cel mai larg, al ştiinţelor politice, s-au primit mai multe definiții, în funcţie de perspectiva asumată de un autor sau altul. Bunăoară, într-un studiu recunoscut şi apreciat în comunitatea specialiştilor în domeniu, olandezul Jan Aart Scholte propune următoarea definiție: "Procesele prin care relațiile sociale devin tot mai apropiate, depăşesc frontierele, astfel încât viața umană se desfăşoară din ce în ce mai mult într-o lume percepută ca un întreg." Asumpția de la care pleacă Scholte este una sociologică, tratând umanitatea ca pe cel mai mare dintre grupurile sociale. Definiții ale acestui fenomen oferă şi alți specialişti, precum Martin Albrow, care, în ceea ce priveşte conceptul de globalizare, propune o viziune apropiată de cea a lui Scholte, acesta afirmând: "Globalizarea se referă la totalitatea proceselor prin care popoarele lumii sunt încorporate într-o

* e-mail: *gaborsmg@yahoo.com*

singură societate mondială – societatea globală", sau eminentul sociolog englez Anthony Giddens: "Globalizarea poate fi definită ca intensificare a relațiilor sociale extinse la scara întregii lumi, prin care se leagă locuri dispuse la mari distanțe, astfel încât ceea ce se petrece la nivel local este afectat de evenimente care au loc la mii de mile distanță şi viceversa."

O definiție diferită a fenomenului, dar complementară cu cele anterioare vine dintr-o abordare economică, aceasta relevând: "Caracteristica tendinței de globalizare cuprinde internaționalizarea producției, noua diviziune internațională a muncii, noua mişcare migrațională din Sud spre Nord, noul mediu concurențial care accelerează acest proces şi internaționalizarea statului …, care transformă statele în agenții ai unei lumi globalizate."

Pentru a încheia într-un triptic al înțelegerii conceptuale definirea acestui fenomen, apreciem că este oportună evidențierea unei tentative antropologice de delimitare a referinței conceptului de globalizare: "Globalizarea nu se referă doar la creşterea din punct de vedere obiectiv a interdependențelor. Ea se referă, de asemenea, la domeniile cultural şi subiectiv (în special la scopul şi profunzimea conştientizării lumii ca loc unic)."

Încercând, într-o logică inversă, asta pentru că am plecat de la temeiurile conceptuale ale fenomenului, o caracterizare a fenomenului, putem aprecia că, dincolo de discursul politic, globalizarea este un fenomen obiectiv, un proces care se manifestă indiferent de modul în care este definit de către analişti. Cel mai vizibil argument în acest sens este faptul că mişcările antiglobalizare au ajuns la concluzia că este necesar să se organizeze la scară planetară şi să acționeze exact în logica pe care o combat.

Procesele globalizării impun o modificare de accent a analizelor referitoare la "securitate" şi "apărare", prefigurând, în acest sens, elemente conceptuale cuprinzătoare, cu pronunțate accente predictive. În acelaşi timp, departe de a fi o simplă modă în gândirea umanității, *globalul / globalizarea / globalitatea* reprezintă, înainte de toate, un fenomen obiectiv, o analiză convingătoare a fenomenului fiind posibilă doar în situația în care este tratată ca fapt social.

O economie globală a început să se structureze încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea, dar procesul a fost încetinit de cele două războaie mondiale în aşa măsură încât, abia în anii '70, comerțul mondial a constituit aproximativ 15% din procentul venitului global pe care îl reprezenta înainte de Primul Război Mondial.

Globalizarea a fost percepută şi analizată mai cu seamă ca proces de schimbare pe termen lung, caracterizat de creşterea fluxurilor de bunuri, servicii, oameni, bani, tehnologie, informații, idei, cultură, crime, arme, droguri, violență etc. Aceasta se desfăşoară într-un ritm din ce în ce mai

accelerat, frontierele având tot mai mult configurații spirituale. În acelaşi spirit, sociologul Martin Shaw constata că emergența unui sistem economic global este însoțită de apariția unor rețele mondiale de comunicație, el mergând până la a afirma apariția elementelor unei culturi globale.

Propunând o analiză interdisciplinară, Mircea Malița abordează fenomenul globalizării prin prisma polarității culturi-civilizație, instrument analitic care permite atât evitarea unor excese conceptuale, destul de frecvente pe piața globală a discursului ştiințific, cât şi înțelegerea simultaneității proceselor de integrare şi fragmentare. Din această perspectivă, civilizația şi culturile devin repere teoretice ale construcției unei noi paradigme, cea a *geomodernității*.

Încercând să schițeze o definiție operațională a conceptului *globalizare,* James N. Rosenau scria că aceasta se desfăşoară pe patru dimensiuni: prin *dialogul bidirecțional* între oameni şi organizații, permis de dezvoltarea tehnologiei comunicațiilor, prin *comunicarea unidirecțională* a mass-media, prin *emulație* şi prin *izomorfismul instituțional*. Toate acestea, am adăuga, sunt fenomene din sfera civilizației. Prin multiplicarea în ritm accelerat a canalelor de comunicare între oameni, statul nu mai poate fi privit ca singurul actor de referință pe scena relațiilor internaționale.

Un analist opina, de pildă, că procesul globalizării este însoțit de "colapsul separației convenționale dintre afacerile interne şi cele externe ale statelor." El considera că atât democrațiile, cât şi statele totalitare au pierdut monopolul relațiilor internaționale. Actori sociali nonstatali cum sunt, bunăoară, organizațiile nonguvernamentale sau firmele multinaționale pot influența într-o tot mai mare măsură acțiunile de politică externă decât unele guverne.

De asemenea, unele entități private au capacitatea de a desfăşura acțiuni militare, considerate până acum în teoria relațiilor internaționale a fi doar monopolul exclusiv al statelor. La acestea se adaugă organizațiile teroriste, entități nonstatale care îşi asumă explicit obiective de politică externă.

Securitatea a fost definită de o multitudine de politologi, specialişti militari şi civili din cele mai diferite domenii ale vieții politice, economice şi sociale.

Spre exemplificare am ales câteva dintre aceste definiții.

"Securitatea națională este menținerea unui mod de viață acceptabil pentru popor şi compatibil cu nevoile şi aspirațiile legitime ale celorlalți, ea include absența atacurilor armate, absența subversiunii interne şi absența eroziunii valorilor politice, economice şi sociale care sunt esențiale pentru calitatea vieții."

"Securitatea în orice sens obiectiv se referă la absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar în sens subiectiv la absența temerii că asemenea valori vor fi atacate."

Caracterul tot mai interdependent al societății contemporane precum şi fenomenul globalizării rezultat ca urmare a intrării în "Era informației", după

cum plastic a numit-o Alvin Toffler, fac necesară extinderea conceptului de securitate colectivă şi asupra organismelor nonstatale, transnaţionale şi corporatiste.

Din definiţiile conceptului de securitate prezentate mai sus, precum şi din cele pe care le-am studiat se pot scoate în evidenţă unele criterii, cum ar fi: valorile de apărat şi promovat; durata şi intensitatea ameninţărilor; riscurile în acţiunile proprii; pericolele existente; natura politică a securităţii ca obiectiv de stat.

În literatura de specialitate, insecuritatea sau absenţa securităţii este văzută ca o combinaţie între ameninţări şi vulnerabilităţi între care nu există o separaţie într-un mod raţional. În viziunea lui Richard Uhlmann: "... o ameninţare a securităţii naţionale este o acţiune sau o secvenţă de evenimente care ameninţă sever sau într-un timp relativ scurt să ducă la degradarea calităţii vieţii locuitorilor statului sau ameninţă semnificativ să restrângă evantaiul opţiunilor disponibile ale guvernului unui stat sau ale unor entităţi private neguvernementale (persoane, grupuri, corporaţii) din interiorul statului."

Indiferent că vizează atingerea unor drepturi fundamentale ale unor state sau ale unor sisteme de securitate colectivă, percepţia transpunerii în fapte a obiectivelor ce constituie conţinutul ameninţării rămâne aceeaşi, conturându-se sub forma unor pericole virtuale.

Vulnerabilităţile sunt date de o serie de factori, precum: dimensionarea teritoriului; forma şi natura graniţelor; subdezvoltarea economică; politica geostrategică; structura etnică şi religioasă a populaţiei.

Astfel, putem opina că, în vreme ce vulnerabilităţile sunt stări de fapt obiective, ameninţările reprezintă efecte ale unor acţiuni sau potenţiale efecte ale unor posibile acţiuni.

Definiţiile oferite de dicţionarele şi glosarele din domeniul securităţii, apărute în ultimul timp în lume nasc, de cele mai multe ori, controverse în privinţa stabilirii relaţiei cauză-efect.

În accepţiunea col.(r) dr. Grigore Alexandrescu noţiunea de ameninţare „este individualizată de existenţa unui autor care o proferează, având un scop şi un obiectiv pe care-l urmăreşte. Acţiunea este evident direcţionată asupra unui subiect bine determinat."

Din cele arătate anterior se poate concluziona faptul că ameninţarea este „un pericol potenţial exprimat prin cuvinte sau gesturi care are autor, scop, obiectiv şi o ţintă."

Folosind în demersul nostru termenul de pericol putem spune că acesta este o primejdie, un posibil eveniment cu urmări grave. În strânsă conexiune cu noţiunea de pericol se află conceptul de risc care este definit de dicţionarul Webster ca fiind „…posibilitatea de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz sau suporta o pagubă."

Statele lumii conştientizează, în mod diferit, conceptele mai sus enunțate, deoarece fiecare dintre aceste state au anumite particularități în perceperea lor, generate de probleme istorice nerezolvate, nivelul de dezvoltare economică, interesele naționale fundamentale, puterea militară etc.

Riscul reprezintă un eveniment potențial cu un anumit grad de distructibilitate şi cu o probabilitate de producere. Factorii de risc la adresa securității naționale reprezintă acele elemente, situații sau condiții interne şi/sau externe care pot afecta securitatea națională prin lezarea intereselor fundamentale.

Vulnerabilitățile sunt stările de lucruri, procesele sau fenomenele din viața internă a țării care diminuează capacitatea de reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția şi dezvoltarea acestora.

Pericolul poate fi un vector acțional imediat, de regulă generat de un risc cuantificat sau neidentificat, de o vulnerabilitate necontrolată, după cum poate fi o sinteză a riscurilor şi vulnerabilităților prioritare.

În concluzie, definirea noțiunilor de securitate, risc, vulnerabilitate, pericol şi amenințare provine din surse diferite, este abordată din unghiuri diverse în raport cu aria de interes şi obiectivul vizat. Securitatea este privită ca o stare a unui sistem care încorporează un minimum de condiții şi corelații ce-i permit funcționarea în parametrii optimi.

BIBLIOGRAFIE

*** *Material de curs,* National Defence College, Canada, Kinston, 1989.

Anthony Giddens, *The progresive manifesto: Now ideas for the center- left*, Policy network , 2004.

Alvin şi Heidi Toffler, *Război şi antirăzboi*, Editura Antet, 2000.

Arnold Wolfers, *Discord and collaboration*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1962.

CSSAS, *Terorism contemporan – factor de risc la adresa securității şi apărării naționale în condițiile statutului României de membru NATO*, Bucureşti, 2004.

Col.(r) dr. Grigore Alexandrescu, *Amenințări la adresa securității*, Editura Universității Naționale, Bucureşti, 2004.

Jan Aart Scholte*, Globalization a critical introduction,* London, Macmillan, 2000.

Martin Albrow, *The global age: State and society beyond modernity,* Standford University Press, 2006.

Col. Petre Bejenariu, *Riscuri, amenințări, pericole, vulnerabilități – corelații şi condiționări*, Gândirea Militară Românească, nr.6, 2002.

Richard D. Uhlmann, *Redefinirea securității*, International security, 1983.

*** *Webster's Third New International Dictionary of The Enghish Language Unabrdiged*, Editura Merriane, Webster, 1993.

EFECTELE GLOBALIZĂRII ÎN MEDIUL DE SECURITATE INTERNAȚIONAL

THE EFFECTS OF THE GLOBALIZATION IN THE INTERNATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

Gl.bg. Gabriel GABOR*
Corpul 1 Armată Teritorial

Schimbările realizate în economia globală – determinate de dispariția celor două blocuri rivale, dezvoltarea fără precedent a tehnologiilor specifice comunicațiilor şi transportului, diminuarea controlului statului asupra fluxurilor de bunuri, servicii şi resurse financiare, au schimbat şi schimbă în continuare contextul în care operează crima organizată

The changes made inside the global economy – produced by the disappearance of the two rival blocks, the unprecedented development of technologies specific to the communications and transport, the diminishing of state control over goods, services and financial resources flows, have changed and keep on changing the context where organized crime operates.

Cuvinte cheie: globalizare, crima organizată, organizații criminale, terorism, trafic de arme, securitate națională.
Keywords: *globalization, organized crime, criminal organizations, terrorism, guns traffic, national security.*

Pe lângă efectele pozitive în planul integrării economice şi politice, a răspândirii fără precedent a tehnologiilor moderne şi a facilitării accesului la cultură şi civilizație, globalizarea are, aşa cum am mai arătat, şi aspecte negative ce constau, în principal, în facilitarea răspândirii, proliferării în rețele transfrontaliere, şi mai nou chiar transcontinentale a activităților infracționale dintre cele mai virulente, cu efecte destabilizatoare atât la adresa securității şi stabilității interne ale statelor, cât şi ale celor internaționale. Cele mai importante asemenea fenomene negative sunt: crima organizată, terorismul internațional, extremismul etnic şi religios.

* e-mail: *gaborsmg@yahoo.com*

Expansiunea crimei organizate

Transformările în economia globală şi în politica internaţională de după războiul rece au dat un impuls puternic activităţii criminale şi au consolidat organizaţiile acesteia.

Bazându-se pe creşterea traficului internaţional ilegal de bunuri, bani şi persoane, organizaţiile crimei şi-au extins influenţa şi puterea, au devenit şi mai bogate comparativ cu guvernele statelor cu care se confruntă. Acest curs de acţiune a devenit o ameninţare reală la adresa securităţii naţionale a multor state, inclusiv România, precum şi la adresa securităţii internaţionale, în general.

În majoritatea ţărilor foste comuniste violenţa, corupţia şi jefuirea fără scrupule a bogăţiilor şi averilor naţionale (a se vedea, de exemplu, în ţara noastră modul în care foarte mulţi directori de întreprinderi de stat au reuşit dubla "performanţă" de a aduce în stare de faliment întreprinderile pe care le conduceau şi în acelaşi timp de a se îmbogăţi, datorită firmelor "căpuşă" create în acelaşi domeniu de activitate) asociate cu organizaţiile de tip mafiot în formare şi ascensiune pun în pericol reformele democratice şi trezesc, în cercurile cele mai defavorizate ale populaţiei, nostalgia pentru regimurile autoritare.

Mai mult chiar, în unele state, precum Rusia şi Ucraina, organizaţiile criminale ce utilizează, în mod frecvent, extorcarea de fonduri, traficul de arme, droguri şi chiar de material nuclear potenţial fisionabil sunt prin însăşi existenţa lor o ameninţare la siguranţa şi la sănătatea publică.

Mizeria umană provocată de consumul de droguri în SUA (în mod real, cel mai mare consumator mondial) este un caz evident în acest domeniu. În statele ce furnizează aceste droguri, ca de exemplu, cele din America de Sud şi Asia, organizaţiile criminale ce controlează producţia, transportul şi desfacerea drogurilor constituie o ameninţare majoră la adresa democraţiei, a procesului electoral, a exercitării suveranităţii şi aplicării legilor statelor respective.

În multe cazuri, organizaţiile criminale sunt conduse după reguli de management utilizate de orice firmă sau companie. Noul model de organizare a activităţii criminale tinde însă să se diferenţieze de acest model clasic. Noile entităţi criminale nu sunt restricţionate de frontierele dintre state, ba chiar dimpotrivă, nu au o ierarhie clar stabilită (se pare că nu folosesc o structură ierarhică de tip piramidal, ci structuri de conducere colectivă) şi posedă o structură permanentă foarte puţin dezvoltată. În consecinţă, grupuri criminale mici, cu puţine resurse organizaţionale şi legături reduse cu economia legală şi infrastructura oficială a statului, pot produce daune serioase societăţii respective.

În acelaşi timp, trebuie aduse la lumină activitatea şi priorităţile transnaţionale ale grupurilor criminale mult mai puternice şi mai bine organizate, care menţin reprezentanţe în afara ţării lor de origine, cultivă cu asiduitate relaţii cu oficialităţi şi lideri politici pe care îi corup prin orice

mijloace, făuresc alianțe strategice cu organizații criminale din alte state şi penetrează economia legală a diferitelor țări în cadrul procesului de spălare a banilor proveniți din activități ilegale.

În multe state, precum: Statele Unite ale Americii, Japonia, Italia şi mai nou în Rusia, se manifestă îngrijorare în legătură cu amploarea crescândă a operațiilor ilegale ale grupurilor aparținând crimei organizate, lărgirea ariei geografice a influenței acestora şi puterea crescândă ce o dețin, ceea ce constituie, din ce în ce mai mult, o amenințare la adresa ordinii internaționale. Drept rezultat al activității transfrontaliere, organizațiile sunt capabile să acumuleze bogății şi putere într-o asemenea măsură încât pun în pericol eficacitatea şi chiar legitimitatea funcționării aparatului de stat din unele țări.

În mod virtual, nici o țară nu este în afara zonelor de interes a crimei organizate şi toate statele se luptă cu criminali ce fac parte sau activează pentru grupări criminale. Fără îndoială, nouă țări dețin marea majoritate a organizațiilor criminale:

- în China continentală, Hong-Kong şi Taiwan – cele şase Triade;
- în Italia – Mafia siciliană (sau Cosa Nostra), Ndragheta în Calabria, Camorra napolitană şi Sacra Corona Unita în Apulia;
- în Japonia – Boryokudan, denumită uzual Yakuza;
- în Mexic – cartelurile Juarez, Tijuana şi al golfului;
- în Rusia – cel puțin douăsprezece organizații de tip mafiot ruseşti şi caucaziene;
- în Ucraina – aproximativ acelaşi număr de grupări ca în Rusia, ce operează şi în Moldova, Polonia, România şi Bulgaria;
- în Turcia – mai multe organizații turceşti şi kurde organizate pe criterii de clan;
- în SUA – Mafia americană (sau Cosa Nostra) ce controlează şi activitatea criminală din Canada;
- în Columbia – cartelurile din Medellin şi Caii.

Dintre acestea, cele mai bine organizate sunt grupările columbiene, siciliene şi chineze, ele fiind, de asemenea, cele mai puternice şi cu cea mai mare putere de adaptare la lupta dusă de autoritățile statale împotriva lor.

În ultimul timp însă, structurile crimei organizate ruseşti au început să rivalizeze ca putere şi bogăție cu grupările mai vechi, tradiționale.

După spusele directorului C.I.A., John Deutsch, cele mai importante 200 de grupări mafiote operează pe teritoriul Rusiei, dar şi în multe zone ale globului. Alte organizații mai mici îşi au originea în: Coreea de Sud, Filipine, Thailanda, Birmania, Pakistan, Israel, Albania, Nigeria şi Jamaica, unde au început să dea bătaie de cap autorităților ce luptă împotriva crimei organizate

Toate aceste organizații criminale sunt angajate în sustragerea, vânzarea şi traficul ilegal al drogurilor şi a altor substanțe restricționate, aflate

sub controlul statului. Ele realizează profituri enorme şi din alte activităţi, precum: traficul ilegal de persoane, camătă, falsificarea documentelor de identitate şi a banilor, spălarea banilor proveniţi din activităţi ilegale, traficul de arme, fraude împotriva instituţiilor financiare, pirateria împotriva mărfurilor aflate sub regimul drepturilor de copyright sau a mărcilor înregistrate de firmă, crima plătită la comandă, prostituţia forţată, terorismul, taxa de protecţie şi extorcarea, furtul şi traficul de vehicule furate, corupţia în rândul sindicatelor, a politicienilor, poliţiei şi justiţiei. Toate acestea sunt activităţi ilegale foarte profitabile şi afectează în egală măsură stabilitatea regională şi securitatea naţională a statelor în care se manifestă.

În rândul specialiştilor în domeniul combaterii criminalităţii organizate există un larg consens asupra faptului că crima organizată erodează şi degradează mediul strategic internaţional şi ameninţă viziunea asupra a ceea ce este o societate stabilă şi dezirabilă. Caracterul precis şi dimensiunile reale ale fenomenului rămân neclare. Grupările aparţinând crimei organizate diferă în mod semnificativ între ele în ceea ce priveşte mărimea, bogăţia acumulată, structura internă şi coeziunea, activităţile ilegale de bază, legăturile şi conexiunile internaţionale şi transnaţionale.

De exemplu, grupările columbiene se concentrează asupra unei singure activităţi şi a unui singur produs – drogurile –, pe când alte organizaţii ilegale se angajează într-o multitudine de alte domenii. Yakuza şi Cosa Nostra americană realizează majoritatea câştigurilor în ţara de origine, pe când cartelurile columbiene depind în mod semnificativ de traficul internaţional.

În plus, modelele tradiţionale ale activităţii crimei organizate, ce pun accentul pe valori precum ierarhia strictă, continuitatea operaţiilor şi relaţiilor bazate pe corupţie cu organele puterii de stat (ale tuturor celor trei puteri: judecătoreşti, executive şi chiar legislative) sunt deja descrieri inadecvate ale caracteristicilor noilor organizaţii criminale.

Multe dintre activităţile ilegale sunt desfăşurate de grupări care nu se încadrează în modelul tradiţional. Este vorba de grupuri mici şi foarte mici de infractori constituind un sistem de legături foarte slabe atât pe verticală, cât şi pe orizontală şi care se extind sau se contractă în funcţie de riscul ce trebuie asumat şi de oportunităţile de câştig pe care le oferă diversele situaţii favorabile. Unele grupări se constituie ad-hoc numai pentru comiterea unei singure infracţiuni (de obicei de proporţii), îşi împart profitul obţinut şi apoi se dispersează. O asemenea conduită este specifică grupărilor criminale chineze angajate în traficul de heroină, dar şi traficanţilor de material nuclear din Rusia şi Ucraina. În SUA, fraudele realizate prin intermediul computerelor se estimează că ar fi fost, în 1996, de 10 miliarde dolari, majoritatea celor angajaţi în activităţi criminale de acest tip fiind indivizi izolaţi, amatori pasionaţi de computere, dar şi grupuri foarte mici de specialişti în informatică.

Multe dintre activitățile specifice crimei organizate nu mai necesită resurse organizatorice de amploare şi structuri ierarhice dezvoltate şi nici obținerea complicității forțelor de ordine, aşa cum se întâmpla în urmă cu 30 - 40 de ani.

Intensificarea comerțului legal procură o acoperire facilă pentru traficul ilegal de bunuri şi investirea banilor obținuți ilegal în activități legale (aşa-zisul proces de spălare a banilor). Piața cea mai activă din acest punct de vedere este astăzi, din păcate, reprezentată de țările foste comuniste, inclusiv România, unde organele abilitate ale statului pentru lupta împotriva crimei organizate nu dispun nici de specialiştii şi nici de experiența necesară pentru a fi eficiente în lupta împotriva unui asemenea flagel. În plus, sistemul legislativ facilitează încă activitățile infracționale, iar corupția, după cum este cunoscut, este mult mai greu de eradicat în societățile sărace. Se apreciază că în aceste țări între 30 până la 60% din activitățile economice şi din veniturile totale realizate sunt obținute din economia subterană. În țara noastră sunt de notorietate cazurile: Zaher Iskandarani, Gigi „Kent", „Țigareta II", Fondul Național de Investiții – F.N.I., ori ale băncilor „Credit Bank", „Banca Internațională a Religiilor", „Bancoop" şi „Banca Română de Scont" aduse în stare de faliment.

Semnificativ pentru neputința organismelor statului de a eradica crima organizată este şi faptul că în majoritatea cazurilor descoperite şi aduse în fața justiției prejudiciile produse statului ori cetățenilor nu au fost recuperate.

Drept rezultat, organizațiile criminale sunt acum în proces de globalizare a activității lor ilicite, de pătrundere pe noi piețe şi de cucerire a noi zone de influență cât şi de extindere a gamei activităților ilegale.

Colapsul imperiului sovietic şi reintroducerea capitalismului în China au înlăturat barierele războiului rece din calea relațiilor de afaceri, dar şi din calea activităților criminale. Extinderea sistemului economiei de piață a făcut să crească amplitudinea şi frecvența cu care persoanele, bunurile şi banii se mişcă peste granițele statelor. Creşterea volumului activității economice la nivel continental şi global permite organizațiilor criminale să acționeze în condiții favorabile. Crearea spațiului Schengen în Europa Occidentală (ca urmare a Tratatului de la Maastricht, permițând circulația liberă a persoanelor în cadrul Uniunii Europene), ca şi stabilirea unei zone de liber schimb în America de Nord (NAFTA) au creat, în mod neintenționat, condiții favorabile răspândirii criminalității, sub masca unor activități onorabile. De exemplu, în SUA sunt verificate în fiecare an de către organele vamale numai 3% din totalul containerelor cu mărfuri ce intră în această țară.

În fostele state comuniste din Europa, aflate în diferite faze ale tranziției spre capitalism, dar fără excepție cu economiile încă într-un echilibru instabil, crima organizată s-a concentrat asupra câtorva activități specifice: traficul de droguri, contrafacerea diferitelor mărfuri mergând de la

băuturi alcoolice şi ţigări până la produsele de lux, contrabanda cu ţigări, dar şi alte bunuri, traficul de autovehicule şi obiecte de artă furate, furtul şi traficul de arme, traficul ilegal de persoane spre Europa de Vest, traficul de organe umane necesare operaţiilor chirurgicale de transplant. Dintre toate acestea cel mai bine organizat şi într-o expansiune continuă pare a fi traficul de droguri. Noi producători de opium au apărut nu numai în America de Sud, dar şi în Vietnam, fostele republici sovietice din Asia Centrală şi Afganistan. Producţia acestora este orientată, în special, spre Europa de Vest, România constituind în principal o ţară de tranzit şi numai secundar o piaţă de desfacere. Cu toate acestea, consumul de droguri în ţara noastră este în creştere continuă şi constantă, consumatorii de predilecţie fiind tinerii, drogurile utilizate fiind opiumul şi în mod surprinzător cele de sinteză, care sunt şi cele mai nocive.

Organizaţiile criminale, ca multe corporaţii moderne, au dezvoltat strategii noi şi aranjamente structurale pentru a fi mai competitive şi eficiente pe piaţa mondială, devenind în acest fel transnaţionale. Acest nou fenomen este încă dificil de definit cu precizie. Structurile crimei organizate, spre deosebire de companiile ce se ocupă de relaţiile economice legale, par să aibă mai multe elemente caracteristice comune.

Stabilirea ori afilierea unor celule funcţionale în străinătate

Ca şi corporaţiile multinaţionale, grupările crimei organizate pot avea reprezentanţi permanenţi în străinătate pentru a derula cu operativitate principalele afaceri ale organizaţiei respective. De exemplu, cartelul drogurilor din Caii menţine reţele de importatori şi distribuitori în multe dintre marile oraşe din SUA şi în unele din Europa. Aceşti agenţi lucrează sub o strânsă supraveghere a organizaţiei centrale din Caii. Fiecare dolar obţinut şi fiecare kilogram de droguri trebuie să se regăsească în evidenţe şi trebuie justificate, iar fiecare operaţie comercială trebuie să aibă, de asemenea, aprobarea ierarhiei din Caii. În Germania, poliţia federală a identificat 68 de celule criminale în legătură cu cele patru mari organizaţii criminale din Italia, angajate în trafic ilegal de arme, trafic de droguri şi maşini furate, ca şi spălarea banilor murdari pe tot teritoriul Germaniei. Se pare că şi în ţara noastră au fost infiltraţi şi racolaţi reprezentanţi ai unor asemenea grupări criminale, ucrainene şi ruseşti, specializate în traficul ilegal de persoane din Asia spre Europa de Vest, sau ai unor grupări kurde şi arabe specializate în trafic de arme şi de droguri.

Stabilirea de relaţii bazate pe corupţie cu liderii străini

Probabil cele mai clare şi semnificative exemple de acest fel pot fi întâlnite în America de Sud, unde crima şi degradarea morală asociate cu industria cocainei s-au răspândit ca un cancer spre alte ţări şi chiar regiuni întregi. În ultimii zece ani, cartelurile cocainei din Columbia şi-au extins

relațiile politice, atrăgând prin corupție liderii politici de nivelul cel mai înalt dintr-un număr de state din America Centrală şi din zona Caraibelor, ca de exemplu Panama, Bahamas, Insulele Turks şi Caicos. Scopul acestor relații este de a permeabiliza legislația antidrog din aceste țări, de a obține facilități de operare şi de a asigura spălarea banilor murdari obținuți din traficul de droguri. În mod concret, este vorba de utilizarea aerodromurilor, posibilități de alimentare cu combustibil, stocarea drogurilor în tranzit, permisiunea de a înființa laboratoare de producere a cocainei şi obținerea de diferite facilități fiscale, necesare spălării banilor. Conform unor acuzații ce nu au fost încă probate, cartelurile drogurilor din Columbia ar fi contribuit cu fonduri la campania pentru alegerile prezidențiale, din anul 1994, din Panama pentru candidatul Ernesto Perez Baldares şi în Mexic pentru candidatul Ernesto Zedillo, în acelaşi an. În Columbia, victoria în alegeri a lui Ernesto Samper este atribuită contribuției de 6 milioane de dolari pe care cartelul drogurilor din Caii a adus-o campaniei electorale a acestuia.

Alianțe strategice transfrontaliere

Ca şi multe companii multinaționale, organizațiile criminale caută parteneri în alte țări pentru a maximiza oportunitățile pe care le oferă anumite piețe şi anumite conjuncturi, a perfecționa logistica şi a reduce riscurile de operare. Adeseori, toate acestea constau în utilizarea rețelelor deja existente aparținând unor parteneri specializați în contrabandă sau spălarea banilor şi care dețin avantajul unei cunoaşteri mai bune a condițiilor locale, inclusiv relații bazate pe corupție deja stabilite cu autoritățile locale. Exemplul cel mai caracteristic al unei asemenea cooperări este reprezentat de înțelegerile dintre sindicatele crimei organizate din Italia cu cartelurile drogurilor din Columbia, pentru a vinde cocaină în Italia şi în țările Europei Centrale şi de Est.

Aceste aranjamente conțin precizări referitoare la termenii de livrare a drogurilor, programul de plată, prețurile şi măsurile de dezvoltare a piețelor de desfacere. Poliția italiană a înregistrat discuțiile dintre reprezentanți ai mafiei siciliene şi ai cartelului drogurilor din Caii privind constituirea unei infrastructuri specializate pentru a gestiona un volum foarte mare de narcotice şi bancnote. În mod similar, cartelul din Caii a perfectat acorduri cu traficanții mexicani, buni cunoscători ai condițiilor locale, pentru contrabanda peste frontiera dintre Mexic şi SUA, şi care dețin relații cu poliția şi oficialitățile locale mexicane. Asemenea legături se extind şi la statele foste comuniste din Europa, reprezentanți ai aceluiaşi cartel al drogurilor din Caii stabilind relații cu foşti ofițeri de informații din Cehia, cu oameni de afaceri din Polonia şi cu diferite rețele ale crimei organizate din Rusia pentru a deschide noi filiere de introducere a cocainei în întreaga Europă. Mafia sicilianã, la rândul său, a stabilit o gamă largă de aranjamente cu organizații criminale din Rusia, având drept scop spălarea banilor.

Investiții legale în alte țări

Grupările crimei organizate deplasează din ce în ce mai multe mijloace financiare în afara țării în care-şi au organizată activitatea ilegală de bază, în scopul ascunderii naturii ilegale a activității lor, a facilitării desfăşurării operațiilor de afaceri şi a îmbunătățirii legitimității şi imaginii lor pe piața străină. De exemplu, există dovezi că familia mafiotă siciliană Cuntrera-Caruana deține un restaurant, un magazin de antichități şi o agenție de voiaj în Anglia, ca acoperire pentru importul de cânepă indiană (cannabis) din Kashmir şi heroină din Thailanda. În mod similar, un lider al Camorrei napolitane deține cinci companii de transport containerizat în Marsilia, Franța, pentru a facilita contrabanda cu țigări şi heroină. Cartelul drogurilor din Caii a stabilit o firmă de import-export produse agricole la Praga, în Cehia, şi a înființat un club de prietenie polono-columbian în Cracovia, ambele ca acoperire pentru traficul de cocaină.

În conformitate cu aprecierile ONU, dezvoltarea fără precedent a traficului ilegal de droguri, controlat de organizații multinaționale puternice, beneficiind de sprijinul a nenumărate organizații criminale locale din diverse state, a generat la nivelul anului 1996 venituri de circa 180 de miliarde dolari SUA. Acest extraordinar volum al traficului ilicit amenință siguranța publică şi sănătatea cetățenilor, starea de funcționalitate a societății globale în atingerea obiectivelor strategice naționale din multe state ale lumii.

Pentru a înțelege care este amploarea activității infracționale a grupărilor crimei organizate ne vom referi numai la traficul ilegal de droguri şi la consumul acestora în SUA. Deşi populația acestei țări reprezintă numai 5% din totalul populației globului pământesc, mai mult de 50% din totalul producției ilegale de droguri este destinat SUA. Dacă în 1960 mai puțin de 30.000 de persoane au fost arestate în legătură cu infracțiuni privind drogurile, acum sunt arestate anual peste un milion de persoane. În 1990 au fost condamnate la pedepse privative de libertate pentru infracțiuni privind drogurile mai multe persoane decât pentru toate celelalte infracțiuni la un loc. În anul 1993, cetățenii americani au cheltuit pe droguri 47 de miliarde de dolari, adică mai mult decât au cheltuit pentru asigurări de sănătate sau pentru cumpărarea de mobilă. Conform statisticilor oficiale, în anul 1995, în SUA, 12,8 milioane persoane au consumat droguri cel puțin o dată pe lună. În numai trei ani, între anii 1992 şi 1995 procentajul tinerilor de clasa a zecea ce utilizează marijuana a crescut de la 8% la 17%.

O altă activitate îngrijorătoare privind crima organizată este contrabanda cu materiale nucleare. Traficul ilegal cu asemenea materiale îşi are originea în complexele nucleare ale fostelor state sovietice. Deşi multe dintre materialele furate şi oferite spre vânzare în anii nouăzeci pe piața

internațională au o semnificație militară foarte redusă, au fost descoperite cel puțin opt cazuri de trafic cu materiale ce pot fi utilizate în scop militar. În patru din aceste cazuri, materialele nucleare în cauză au putut fi expediate din Rusia înainte de a fi interceptate de poliție, în celelalte cazuri activitatea ilegală a putut fi anihilată la timp. Conform datelor furnizate de Ministerul Securității de Stat al Rusiei, în 1996 traficul cu materiale radioactive nu a reprezentat una dintre activitățile principale ilegale ale crimei organizate din această țară, în primul rând, deoarece riscurile legate de derularea acestui tip de acțiuni ilegale sunt mult mai ridicate comparativ cu traficul de droguri, extorcarea de fonduri, contrabanda cu materii prime şi altele asemenea. S-a amplificat însă traficul ilegal cu materiale nenucleare (în special metale rare) ce pot fi utilizate atât în fabricarea de arme nucleare, cât şi pentru scopuri industriale civile.

Spre deosebire de alte forme ale criminalității transfrontaliere, contrabanda nu beneficiază de o structură organizatorică foarte elaborată. Canalele de aprovizionare şi mecanismele utilizate pentru a transporta diferite materiale pe distanțe foarte mari au devenit o adevărată "punte de legătură" între țările fost comuniste şi Occident.

Rețelele de acest tip cuprind în general foşti lucrători în domeniul nuclear, oameni de afaceri în căutare de chilipiruri şi dispuşi să-şi asume un risc mai mare, contrabandişti profesionişti. De exemplu, rețeaua ce a livrat o cantitate de 363 de grame de plutoniu 239 la Munchen, în august 1994, a fost compusă din trei foşti salariați ai Institutului de fizică şi inginerie din Obninsk (Rusia), un om de ştiință din Moscova, un medic columbian transformat în comerciant de material militar şi doi antreprenori de construcții spanioli. De obicei, în Rusia, acest tip de rețele este sprijinit de echipe de curieri şi personal ce asigură securitatea transportului de material radioactiv.

Mai mult chiar, uneori traficul ilegal cu materiale nucleare primeşte sprijinul unor foşti sau încă în funcție funcționari guvernamentali, diplomați şi membri ai serviciilor de informații. Rețelele acestea se formează pentru doar câteva tranzacții ilegale, în timp ce unele componente specializate în comerțul cu metale îşi vor putea continua activitatea infracțională, intrând în compunerea unor rețele noi. În orice caz, contrabanda cu mijloace nucleare, deşi încă rudimentară ca organizare, deține un mare potențial de amplificare a afacerilor.

În țara noastră a fost identificată activitatea unor rețele criminale de acest tip, în tranzit doar dinspre Rusia şi Ucraina, beneficiind însă de un aport substanțial din partea unor cetățeni din Republica Moldova, în calitate de călăuze sau curieri, fiind mult mai buni cunoscători ai spațiului românesc.

Crima organizată prezintă, în general, două tipuri de amenințări pentru orice autoritate publică constituită. Prima amenințare constă în posibilitatea grupărilor crimei organizate de a susține ori de a se alătura forțelor ce susțin

conflicte interne ori tendinţe separatiste. De exemplu, traficul internaţional de droguri şi arme a contribuit la dezintegrarea mai multor state ca: Birmania, Afganistan, Tadjikistan, Albania şi chiar Iugoslavia. În Columbia, traficanţii de cocaină şi grupările paramilitare rebele au încercat să creeze în ultimii ani ai deceniului trecut un bastion cvasiindependent în Valea Magdalena. Pablo Escobar, fostul lider al cartelului drogurilor din Medellin, a creat în anul 1993 Mişcarea pentru independenţa Antiochiei, în provincia cu acelaşi nume din Columbia, tocmai pentru a sfida guvernul central de la Bogota.

În Afganistan, principala ramură a economiei a devenit producţia de droguri, toate fracţiunile rivale, inclusiv cele musulman fundamentaliste, realizând profituri din aceasta.

În Rusia şi Ucraina, forţele poliţieneşti sunt demoralizate, prost plătite şi echipate la un nivel submediocru. Această situaţie încurajează atât oferirea şi acceptarea de mită, ca şi utilizarea violenţei de către grupările crimei organizate împotriva membrilor cinstiţi ai poliţiei, procuraturii şi justiţiei. Rezultă un mediu în care legalitatea este aleatorie, sprijinul pentru democratizarea societăţii şi implementarea măsurilor de piaţă liberă sunt descurajate, la fel ca şi investitorii din Occident. Creşterea economică este nulă, sau chiar negativă, existând o tendinţă de întoarcere la autoritarism, pe care o parte a forţelor politice şi a populaţiei o văd drept singura soluţie pentru ieşirea din criză. Activităţile criminale, neîngrădite, ce devastează economia rusă şi contribuie la polarizarea socială accentuată, au determinat în Rusia câştigarea de către Partidul Liberal Democratic condus de Alexandr Jirinovski (partid ultranaţionalist de extremă dreaptă) a 23% din sufragii la alegerile legislative din anul 1993. Platforma electorală a lui Jirinovski includea, printre altele, executarea pe loc a liderilor grupărilor criminale şi confiscarea tuturor bunurilor acestora în folosul statului în scopul reducerii deficitului bugetar.

În mod paradoxal, sistemul crimei organizate, în ciuda aparentului efect destabilizator asupra sistemului politic, funcţionează adesea cu sprijinul guvernelor respective. Unul dintre motivele principale este reprezentat de ponderea veniturilor realizate din activităţile ilegale în unele economii naţionale. De exemplu, pentru ţările andine din America de Sud cocaina constituie produsul principal de export şi în general, raportat la întreaga Americă Latină cocaina reprezintă al doilea produs de export, după petrol. În Peru şi Bolivia, conform surselor americane, 75% din produsul intern brut este realizat din producerea şi prelucrarea plantelor de coca. Între 450.000 şi 500.000 de persoane din aceste două ţări sunt implicate direct în producerea, procesarea, transportul drogurilor, securitatea şi manipularea banilor. Mulţi alţii sunt angajaţi în furnizarea de bunuri şi servicii necesare derulării neîntrerupte a activităţii ilegale a primei categorii. Guvernele acestor două ţări, după aceleaşi surse americane, sunt reţinute în a lansa un atac decisiv

împotriva industriei drogurilor, ce este principala sursă de venit, şi asigură ocuparea forței de muncă. O ofensivă decisivă împotriva producerii drogurilor ar provoca măsuri violente de răspuns din partea cartelurilor drogurilor, o criză financiară regională, o criză economică majoră a tuturor industriilor ce sunt conectate într-un fel sau altul cu cea a drogurilor, intensificarea violenței grupărilor rebele de guerilă, provocarea unei migrații masive şi probabil violente a populației ce şi-ar pierde principala sursă de venit spre capitalele Lima (Peru), la Paz (Bolivia) şi Bogota (Columbia). Un factor ce complică şi mai mult situația în această zonă este acela că în regiune cartelurile drogurilor şi-au asumat o serie de funcții pe care în mod normal ar trebui să şi le asume statul, în special în domeniul bunăstării sociale, funcționării justiției şi a ordinii publice.

În Mexic, Columbia, Bolivia şi Peru traficanții de droguri au destinat mari sume de bani proiectelor de dezvoltare a comunităților locale, ca de exemplu, drumuri, şcoli şi locuințe. Asemenea atitudine şi activități au lărgit baza de sprijin politic pe care îl primesc conducătorii organizațiilor criminale în zone în care populația este în majoritate săracă. În Columbia şi într-o mai mică măsură în Peru, forțele paramilitare subvenționate de cartelurile drogurilor au preluat funcțiile unui guvern central slăbit, pentru asigurarea protecției locuitorilor împotriva grupurilor teroriste de guerilă. În mod evident, asumarea de către grupările crimei organizate a unor funcții ale statului dă o dimensiune nouă activității acestora şi creează un potențial de periculozitate socială mult sporit.

Profiturile imense ce pot fi obținute din contrabanda cu droguri, armament şi tehnică militară cât şi cu alte produse interzise ori supuse restricționării pot să tenteze nu numai membrii serviciilor de informații ori de poliție, dar chiar conducerea unor asemenea instituții.

Interesele naționale ale României, ca de altfel ale tuturor statelor, pot fi afectate prin activitatea grupărilor crimei organizate. Specificul situației în care se află țara noastră în momentul de față face ca cele mai periculoase dintre activitățile crimei organizate să fie pentru noi cele legate de funcționarea şi proliferarea unei economii subterane în paralel cu economia legală, ceea ce face ca veniturile statului rezultate din încasarea impozitelor, taxelor şi accizelor datorate de către agenții economici pentru activitatea desfăşurată să nu se mai verse la bugetul statului, punându-se astfel în pericol însăşi funcționalitatea şi stabilitatea instituțiilor naționale. Datorită puterii de cumpărare reduse a majorității cetățenilor, drogurile nu au devenit încă o problemă majoră, ca de altfel şi traficul ilegal cu armament şi material nuclear, în România producția şi stocarea armelor aflându-se sub un regim strict de control din partea statului. Materialele nucleare în țara noastră nu s-au utilizat şi nu se utilizează în scop militar, ci doar în scop industrial şi de cercetare ştiințifică. Migrația ilegală de persoane a început însă să devină o problemă pentru țara noastră atâta timp, cât grupuri de persoane venind din

India, Sri Lanka, Pakistan etc. pot intra în România venind în special din Republica Moldova, pentru a fi apoi oprite la granița cu Ungaria, în cele mai multe cazuri statul român plătind pentru repatrierea lor, sau trebuind să le acorde drept de azil în conformitate cu reglementările internaționale la care țara noastră este parte.

În concluzie, crima organizată este una dintre amenințările specifice societății globale, ea acționând în țara noastră în modalități specifice, în special datorită statutului conferit de economia românească, în tranziție de la proprietatea de stat la proprietatea privată şi economia de piață liberă. Pe măsură ce economia națională va depăşi perioada de criză, statul va beneficia de mai multe resurse pentru a contracara efectul unor amenințări asimetrice de acest fel.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României, Editura Best Publishing , Bucureşti, 2003.

*** *Strategia securității naționale*, Bucureşti, 1999.

*** *Strategia de securitate națională a României*, Bucureşti, 2001.

*** *Carta albă a guvernului României privind securitatea şi apărarea națională*, Bucureşti, 2000.

*** *Carta albă a securității şi apărării naționale*, Bucureşti, 2004.

*** *Carta Albă a Departamentului pentru Armamente*, Bucureşti, 2002.

*** *Viziunea strategică – 2010 Armata României.*

*** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, Bucureşti, 1998.

Bădălan E., *Eseu despre arta strategică***,** Bucureşti, Editura Militară, 2005.

Bădălan E., *Forțe şi tendințe în mediul de securitate european***,** Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, 2003.

Bădălan E., *Înțelegerea transformării***,** Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006.

Carus W.S., *Military techonology and the arms trade*, în Annals of the American Academy of Politica land Social Sceinces.

Dahl R.A., *Democracy and its Critics***,** New Haven, Yale University Press.

Gilpin R., Ghimici D., *Riscuri de insecuritate în estul Europei***,** în Noua Revistă Română, nr.3-4/1996.

Held D., *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance***,** Cambridge, Polity Press, 1995.

DIMENSIUNEA ECONOMICĂ A SECURITĂȚII EUROPENE ÎN PROCESUL DE GLOBALIZARE

ECONOMIC DIMENSION OF THE EUROPEAN SECURITY IN THE GLOBALIZATION PROCESS

Cpt.conf.univ.dr. Dorel BUŞE[*]
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"
Universitatea "Spiru Haret"
Lect.univ.dr. Dragoş FRĂSINEANU
Universitatea "Spiru Haret"

Procesul de globalizare are drept consecință transformarea radicală a vieții economice atât în ceea ce priveşte economiile statelor naționale, cât şi scena economică europeană. Complexitatea noii lumi determină mutarea accentului de la vechile valori definite ideologic, precum națiunea, statul sau clasa socială şi introduce în scenă alte valori, alți actori, firme mari, care acționează la nivel global, influențând astfel viața economică mondială. Puterea economică a statului, adică capacitatea acestuia de a controla procesele şi fenomenele din economia mondială, sau de a impune anumite opțiuni unor parteneri în relațiile economice internaționale, reprezintă un factor important, care influențează securitatea economică a actorilor internaționali.

The globalization process has as a consequence the radical change in the economic life, not only regarding the economy of the national states, but also the European economic environment. The complexity of the new world leads to the shift in importance from the old values ideologically defined, like nation, state or social class and brings forward other values, other actors, important companies that act at a global level, influencing in this manner the world's economic life. State economic power, namely its ability in controlling the processes and the phenomena of the world economy, or its capacity to impose certain options to some partners in their international economic relations, means an important factor that influences the economic security of the international actors.

Cuvinte cheie: globalizare, securitate economică, interdependență, transnațional, integrare europeană.
Keywords: *globalization, economic security, interdependence, transnational, European integration.*

[*] e-mail: *dorel_buse@yahoo.com*

Dezvoltarea economică contemporană confirmă justeţea aprecierilor referitoare la accentuarea interdependenţelor dintre economiile naţionale ale statelor lumii, aducând prosperitate unor naţiuni, dar şi adâncirea prăpăstiei dintre statele dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare.

Evenimentele economice, precum crizele financiare, dar şi faptele politice de genul combaterii stărilor conflictuale, au cauze noi, dar şi evoluţii complet diferite. Statele trebuie să îşi asigure securitatea economică, care este "rezultatul interacţiunii dintre factorii interni şi cei externi, care potenţează sau nu, întreg procesul de producţie", aceasta reprezentând "un factor esenţial al securităţii naţionale".[1]

Lumea în care trăim se confruntă cu provocări care-i pune la încercare limitele. Aceasta devine tot mai complexă şi interdependentă, iar fenomenul globalizării, al mondializării, se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil.

Globalizarea contemporană "nu exclude şi nu lasă pe nimeni să se excludă", ea reprezintă procesul de extindere a acţiunilor de natură socială, economică sau politică peste graniţe (naţionale, dar şi regionale), astfel încât, evenimente care au loc într-o anumită parte a globului ajung să fie cunoscute, să aibă semnificaţii şi să influenţeze şi vieţile celor care se află într-un alt colţ al lumii.

Globalizarea este văzută ca o "soluţie la marile probleme care frământă omenirea, de la productivitate la creştere economică, la calitatea vieţii şi modernitate, însemnând depăşirea sărăciei şi discriminării de tot felul".[2] În esenţă, globalizarea este un proces ireversibil, care este determinat de noile tehnologii din domeniul comunicaţiilor electronice, a transportului, care permite persoanelor, capitalului, bunurilor şi informaţiei să treacă peste graniţele naţionale şi să ajungă în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii, cu o viteză uimitoare.

Interdependenţele economice formate în urma procesului de adâncire a relaţiilor internaţionale, "nu mai lasă loc unei altfel de conviețuiri a naţiunilor, a statelor naţionale şi a economiilor naţionale, decât numai *împreună*".[3] Termenul de *interdependenţă*, descrie "o condiţie în care, orice se întâmplă oriunde în lume, poate afecta pe cineva sau pe oricine, în orice loc".[4] Astfel că, procesul de mondializare, de globalizare, are drept consecinţă transformarea radicală a vieţii economice atât în ceea ce priveşte economiile statelor naţionale, cât şi scena economică mondială.

Fenomenul numit globalizare este unul fără precedent, care face ca inegalităţile dintre state să se adâncească, sistemul economic unic, răspândit

[1] http://cssas.unap.ro/ro/pdf
[2] *** *Economie*, ediţia a 6-a, colectiv, Editura Economică, 2003, p. 349.
[3] Ioan Denuţa, *Relaţii Economice Internaţionale*, Editura Economică, Bucureşti, 1999, p. 32.
[4] Kenneht N. Waltz, *Teoria Politicii Internaţionale*, Editura Polirom, Bucureşti, 2006, p. 194.

peste tot în lume, nu este însă unul nou, "dezvoltarea interdependențelor dintre economiile naționale ale planetei nu este nouă prin natura sa, ci prin intensitatea sa".[5] Cei care fac regula jocului astăzi, în lume, sunt actorii globalizării, iar statele-națiune, părți încă preponderente, se comportă în consecință. Pentru mulți, "globalizarea este un proces de dominare a celor puternici fie economic, fie politic şi/sau militar asupra celor slabi".[6] "Mozaicul lumii de azi se conturează continuu şi se schimbă în mare viteză"[7], fenomenul globalizării fiind unul deosebit de complex şi care, are propriile lui tehnologii definitorii: computerizarea, miniaturizarea, digitalizarea, comunicarea prin satelit, fibre optice şi Internet. Globalizarea are, la rândul ei, propria structură de putere, "sistemul globalizării este construit pe trei echilibre de forță, care se intersectează şi se influențează reciproc".[8]

Primul dintre cele trei este reprezentat de *echilibrul tradițional* dintre statele naționale. Astfel că, în sistemul globalizării relațiilor internaționale, SUA este singura superputere dominantă, iar toate celelalte națiuni îi sunt subordordonate într-un grad sau altul. Pentru SUA, globalizarea a stimulat o explozie a bogăției, ceea ce a făcut ca, "comparate cu alte națiuni, Statele Unite" să fie "mai mult independente decât dependente".[9] SUA a fost primul beneficiar al forțelor eliberate prin globalizare, datorită "mutațiilor care au avut loc, în primul rând şi cel mai profund, în zona euroatlantică" şi care "îşi au originea, în cea mai mare parte, în America, privită ca un sistem, o matrice unică de evoluție".[10] Ce-l de-al doilea echilibru din sistemul globalizării este cel dintre statele națiuni şi pieţele globale, care se compun din milioane de investitori care rulează bani, determinând astfel creşterea schimburilor comerciale. Companiile transnaționale aprovizionează pieţe enorme desfăşurate în diferite colțuri ale lumii.

Cel de a-l treilea echilibru din sistemul globalizării se referă la legătura dintre indivizi şi statele naționale. Mondializarea le conferă indivizilor puterea să acționeze şi să influențeze deopotrivă atât pieţele, cât şi statele naționale. Noua amenințare asimetrică cu care se confruntă lumea, terorismul "identificat de o mare parte a comunității internaționale, drept principala amenințare de securitate contemporană"[11], tinde să ia amploare într-o lume a

---

[5] http://www.amfiteatrueconomic.ase.ro/arhivă, p. 38.

[6] Ecaterina Cocora, *Globalizarea. Efecte asupra resurselor umane din România*, Editura Princeps, Iaşi, 2005, p. 24.

[7] *** *Economie*, p. 348.

[8] Ecaterina Cocora, *op. cit.*, p. 30.

[9] Kenneth N. Waltz, *op. cit.*, p. 215.

[10] Mircea Geoană, *America, Europa şi modernizarea României. Fundamente pentru un proiect românesc de societate*, Editura Economică, Bucureşti, 2006, p. 14.

[11] Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean, *Politica de securitate națională. Concepte, instituții*, procese, Editura Polirom, Bucureşti, 2007, p. 207.

interdependențelor. Evenimentele de la 11 septembrie 2001, au demonstrat lumii întregi că siguranța cetățenilor şi securitatea statelor sunt puse la grea încercare. Amenințarea teroristă este un pericol real pentru toate statele lumii, în special pentru statele democratice. Astfel că, "atacurile de la 11 septembrie au adus schimbări în modul de elaborare a securității globale şi naționale"[12], acestea au schimbat în mod radical strategiile guvernului de la Washington, afectând viețile a milioane de oameni.

Lumea de azi este o lume a globalizării, fenomen care îşi derulează intențiile din ce în ce mai evident, devenind astfel expresia unui sistem care se integrează în cel mai înalt grad, rămânând totodată, permanent deschis integrării. Spațiul devine astfel "tot mai puțin dependent de timp", geografia "ca atare, se spiritualizează, creând bazele ideale ca natura să aparțină tuturor, indiferent de meridianul sau paralela pe care se poziționează".[13] Mizele politice îşi pun amprenta asupra mizelor economice, în ciuda faptului că "se poate vorbi despre un decalaj între globalizarea economică şi cea politică, aceasta din urmă fiind devansată de prima".[14] Evenimente cu caracter politic care se resimt la nivel global, devin din ce în ce mai numeroase, iar efectele acestora influențează viețile a tot mai mulți oameni.

În ultimele decenii, în lume au avut loc schimbări structurale majore, care au modificat locul şi funcționarea statelor, precum şi relațiile dintre ele. Amplul proces de creştere a numărului de state care şi-au câştigat independența, devenind astfel state suverane, a determinat multiplicare centrelor de decizie autonomă. De asemenea, o serie de țări au cunoscut o mare dezvoltare economică (Germania, Japonia), iar schimbările profunde ce au avut loc în sectorul economic al acestora au dus la modificări considerabile în raporturile de forță pe plan internațional. În urma acestor creşteri economice, s-a ajuns la un grad mai ridicat de eterogenitate a sistemelor economice reale, a nivelului de dezvoltare economico-socială a statelor, astfel că, limitele naționale ale acestei dezvoltări au început să devină tot mai înguste.

Dezvoltarea puternică a rețelelor de întreprinderi economice, mult mai eficiente şi mai active, care transcend frontierele statelor s-a datorat, în primul rând faptului că, restricțiile comerciale la export şi import, precum şi cele referitoare la circulația capitalurilor şi a forței de muncă au început, încet, încet, să frâneze procesul de dezvoltare, a cărui amploare a dus la resimțirea nevoii unei mai strânse interdependențe, într-un cadru mai larg.

Rețelele care funcționează peste frontierele statului, în regiunea transfrontalieră, considerată "drept teritoriul în care colaborarea de deasupra

---

[12] Mireille Rădoi, editor, *My USA. Views on American National Security and Foreign Policy*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2007, p. 29.
[13] *** *Economie*, p. 348.
[14] http://www.amfitrion economic.ase.ro

frontierelor devine efectivă”[15], afectează însă, în mod substanţial legăturile dintre statul naţiune şi întreprinderea naţională, rolul statului naţional fiind astfel slăbit. Complexitatea interdependenţelor din sfera relaţiilor internaţionale, precum şi “deschiderea spaţiului naţional pentru fluxul de persoane, bunuri, capital, tehnologie, informaţie”, au determinat “sub auspiciile politice şi economice, stabilirea de legături între diferitele paliere de organizare ale societăţii”[16]. Statele sunt mai vulnerabile astăzi în faţa pieţelor, iar numeroasele probleme cu care se confruntă societatea şi economia mondială au determinat apariţia unor noi actori, firmele economice transnaţionale. Acestea ameninţă locul deţinut de state, existând analişti economici în opinia cărora, principalii actori ai globalizării, sau singurii actori ai acesteia, nu mai sunt statele naţionale.

Este limpede că, în acest proces, actorii mondializării încep să devină alţii decât “economiile naţionale, puterea să fie deţinută de altcineva decât de un stat, ordinea economică şi politică specifică să nu se mai bazeze pe echilibrul de forţe şi să nu mai accepte convenţiile care limitează libertatea”[17]. Aceşti noi actori, care participă în mod activ şi influenţează desfăşurarea procesului de globalizare, sunt reprezentaţi de instituţiile financiare globale, întreprinderile cu alonjă globală, precum şi fondurile de investiţii.

În sistemul economic actual, “motorul globalizării îl reprezintă firmele transnaţionale, multinaţionale sau marile companii globale”[18], care sunt reţele de producţie, comerţ şi finanţare, capabile să dezvolte o evoluţie superioară, devenind astfel transnaţionale, adică cu “capacitatea de a străpunge graniţele naţionale, incluzând teritorii şi economii naţionale, trecând astfel peste voinţa guvernelor naţionale”.[19]

Aceste forţe economice, acţionează dincolo şi, cel mai adesea, “indiferent de regulile, pretenţiile sau convergenţele impuse de statele naţiune, de graniţele menite să le favorizeze controlul pe un teritoriu”[20]. Corporaţiile transnaţionale au devenit actori importanţi ai relaţiilor economice internaţionale. Definiţi ca “entitate economică formată dintr-o firmă-mamă şi filialele ei din mai multe ţări, ce este caracterizată de internaţionalizarea producţiei, se bazează pe un bazin internaţional de resurse umane, materiale şi financiare şi promovează la scară globală, un anumit set de valori proprii”.[21]

---

[15] Ecaterina Cocora, *op. cit*., p. 39.
[16] Anca Dinicu, *Statul şi globalizarea*, www. actus.ro/reviste/3_2005.
[17] *** *Economie*..., p. 349.
[18] Ecaterina Cocora, *op. cit*., p. 44.
[19] Anca Dinicu, *op. cit.*, p.39.
[20] *** *Economie*..., p. 349.
[21] Liviu Voinea, *Corporaţiile transnaţionale şi capitalismul global*, Editura Polirom, Bucureşti, 2007, p. 18.

Complexitatea noii lumi, generată de procesul de globalizare, determină mutarea accentului de la vechile valori definite ideologic, precum națiunea, statul sau clasa socială şi introduce în scenă alte valori, alți actori, firme mari, care acționează la nivel global, influențând astfel viața economică mondială.

Naşterea acestor firme puternice a dus la o concurență mai agresivă, cu un caracter oligopolistic. În acest domeniu, denumit "economie, dominant înseamnă performant, competitiv, înaintat"[22], iar această concurență, nu duce la un echilibru stabil, ci la împărțirea instabilă a piețelor mondiale între un număr redus de firme mari.

Acestea sunt constrânse să mențină, prin toate mijloacele, un grad înalt de competiție, pentru a putea supraviețui, pentru a nu da faliment, sau pentru a împiedica absorbția de către alte firme. Din această cauză, actorii nonstatali ai globalizării, "tind să se organizeze la scară internațională, să desfăşoare o ramificată activitate, să aibă o structură internațională proprie, o vastă rețea de cercetare, producție, comercializare şi desfacere pentru multiple piețe".[23]

Economiile naționale, devin astfel baza de sprijin pentru actorii economici transnaționali, devenind "simple structuri intermediare între mecanismele de funcționare" ale acestora şi "guvernarea locală".[24] Totuşi, structura de producție, cea financiară, tehnico-ştiințifică de pe plan național continuă să aibă roluri decisive, în ciuda pierderii din importanță în ceea ce priveşte rolul în cadrul relațiilor economice internaționale.

Există, de asemenea, posibilitatea ca, în unele cazuri, să apară neconcordanțe între actorul nonstatal transnațional şi statul național. În timp ce guvernele urmăresc atingerea unor obiective economice, dar şi neeconomice diverse, scopul fiind crearea de condiții mai bune pentru cetățenii proprii, scopurile principale ale marilor firme transnaționale sunt beneficiul şi expansiunea. Din această cauză, a diferenței dintre obiectivele celor două părți, se poate întâmpla ca, deciziile luate de acestea să nu fie mereu într-o perfectă armonie. Obiectivele urmărite de puternicii actori nonstatali ai globalizării economice, în esență, sporirea şi amplificarea profiturilor, nu coincid mereu cu obiectivele de dezvoltare ale țării gazdă, firmele, în anumite cazuri, luând decizii mult dincolo de limitele statului.

În lume există însă şi economii neperformante, necompetitive, înapoiate sau decalate. Din această cauză, extinderea activității unei firme multinaționale are în vedere, în primul rând, stabilitatea şi predictibilitatea mediului local, adică a statului pe teritoriul căruia se intenționează o extindere

---

[22] Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Editura Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p. 233.
[23] Ecaterina Cocora, *op. cit*., p. 77.
[24] Anca Dinicu, *op. cit*., p. 162.

a activității. Cântărirea avantajelor şi a dezavantajelor prevede, are în vedere "riscul de țară", care are un nivel "ridicat doar în țările în curs de dezvoltare, dar tot acolo se pot obține şi înalte rate ale profitului".[25]

Procesul de transnaționalizare poate fi definit ca "formă specifică de manifestare a procesului de adâncire a interdependențelor economice între două sau mai multe țări în plan subregional, regional şi uneori interregional, dar şi continuarea acestora".[26] Acesta nu se produce în mod uniform şi nu este unul rigid, crizele economice şi politice având un mare impact asupra transnaționalizării. Datorită acestei lipse a rigidității, sistemul în care se desfăşoară activitatea economică, "investitorii globali, îşi pot deplasa rapid atenția şi deci banii de la o țară care până ieri era "atractivă", dar în prezent instabilă, către o alta cu o putere de "seducție" mai mare".[27]

Procesul de transnaționalizare determină stabilirea unor raporturi noi între state şi firmele care desfăşoară activități pe teritoriul lor, între puterea politică şi cea economică. În prezent, "hotărârile majore care privesc prezentul şi viitorul unei țări sau regiuni, adică acela care se referă la alocarea resurselor tehnologice şi financiare, sunt luate acum de noile firme mondiale – societățile transnaționale".[28]

În urma acestor procese, globalizarea se adânceşte şi mai mult. Ea poate fi măsurată prin compararea datelor statistice oferite de perioada care cuprinde ultimele decenii: "de la valoarea capitalului străin investit, densitatea rețelelor comerciale, numărul de corporații multinaționale, oraganizații non-guvernamentale şi organizații guvernamentale, până la cheltuieli din domeniul militar, multinaționalitatea eşafodajelor militar-industriale şi diversificarea actorilor implicați în comerțul cu armament".[29]

Globalizarea, prin natura ei, determină alcătuirea sistemului internațional actual, conferindu-i acestuia un mare grad de complexitate, în ceea ce priveşte relațiile dintre actorii internaționali, care se desfăşoară pe toate planurile.

Suntem martorii apariției unei noi lumi, "în care peisajul internațional este modelat neîncetat de puternice interese economice".[30] Plecând de la ideea că securitatea statului "nu înseamnă doar protecție fizică a subiectului de referință, ci implică şi protecție economică, politică sau culturală a valorilor şi intereselor unei națiuni"[31], securitatea economică reprezintă mai mult decât o

[25] Liviu Voinea, *op. cit*., p. 52.
[26] *** Dicționar REI, colectiv, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 312.
[27] Ecaterina Cocora, *op. cit*., p. 46.
[28] http://idd.univ_ovidius.ro, *Economie mondială*, cap. 3.
[29] Anca Dinicu, *op. cit*., p. 89.
[30] Grupul de dezbateri www.fisd.ro
[31] Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean, *op. cit*., p. 38.

simplă componentă a securității naționale. Direcțiile de acțiune în politica unui stat sunt: domeniul politico-administrativ, economic, social, apărare națională ş.a.

În ceea ce priveşte domeniul securității economice a unui stat, aceasta este foarte importantă, deoarece "pe plan extern, un stat îşi manifestă intenția de a se integra într-un spațiu economic multidimensional, în funcție de gradul în care securitatea sa economică este asigurată"[32]. Puterea economică a statului, adică capacitatea acestuia de a controla procesele şi fenomenele din economia mondială, sau de a impune anumite opțiuni unor parteneri în relațiile economice internaționale, reprezintă un factor important, care influențează securitatea economica a actorilor internaționali.

În absența dimensiunii economice, sistemul internațional ar fi cel mai bine caracterizat prin conceptul de autarhie, al şcolii de gândire realiste. De asemenea, în absența dimensiunii politico-militare, sistemul internațional ar putea fi prezentat prin conceptul de interdependență economică, recunoscut de şcoala liberală. În realitate însă, sistemul internațional cuprinde atât statele, cât şi ceilalți actori internaționali, într-o rețea de relații cu caracter politic, miliar, precum şi economic, pe care, nicio teorie nu le poate explica. Securitatea economică, "se află la intersecția dintre structura politică a anarhiei politice şi structura politică a pieței".[33]

Majoritatea doctrinelor economice ale capitalismului susțin că ideea de insecuritate este esențială în funcționarea pieței, deoarece principiul fundamental al capitalismului este competiția de pe piața liberă, din acesta rezultând insecuritatea acțiunii actorilor economici. Securitatea economică este un subiect pe cât de complicat, pe atât şi de controversat, dimensiunea economică a securității statului reprerzentând "mai mult decât securitatea economică a agenților săi economici sau a pieței"[34].

Chestiunea este legată strict de rolul statului în economie. În această privință, există trei viziuni. Prima se referă la conservatori, care promovează ideile mercantiliste şi care pun pe primul loc politica. Ei consideră că securitatea economică este parte a securității naționale, fiind o politică de stat. Liberalii sunt cei care pun pe primul loc economia, considerând că piața trebuie să opereze liber, fără ca statul să intervină în vreun fel. Viziunea socialiştilor, îi poziționează pe aceştia undeva la mijloc, ei crezând că atât tendința mercantilistă, cât şi cea liberală ar trebui corectate, pentru a produce justiție şi egalitate. În esență, cele trei viziuni se pot reduce, astfel: conservatorii cred că economia trebuie susținută cu măsuri politice şi militare,

[32] http://capriro.tripod.com/polit
[33] Ioan Nicu Sava, *op. cit.*, p. 233.
[34] *Ibidem*, p. 233.

liberalii consideră că economia trebuie să opereze liber pe piață, iar socialiştii sunt preocupați de protecția celui slab economic în fața celui mai puternic. Dacă s-ar aplica aceste idei şi s-ar crea un set de măsuri care să fie aplicate în mediul internațional de securitate economică, atunci statele dezvoltate ar trebui să adopte legi liberale, statele în curs de dezvoltare, pe cele conservatoare, iar statele aflate în grupul țărilor subdezvoltate, să adopte politici socialiste. Un astfel de sistem economic internațional ar fi mai aproape de adevăr. În acest sens, pe plan mondial poate exista o politică economică dominantă, însă dominantă nu înseamnă şi unică. Plecând de la ideea că în economie să fii dominant înseamnă să fii înaintea celorlalți, există în practică şi economii slabe sau subdezvoltate. Dimensiunea economică a securității vizează ambele posibilități, având în vedere atât avantajele, cât şi dezavantajele rezultate din participarea statelor la economia mondială.

Economia înseamnă securitate, dimensiunea securității acesteia având o importanță deosebită. Relația "de dependență a capacității militare de cea economică, decurge din legile şi principiile luptei armate".[35] Din această cauză, în situația în care materiile prime strategice ale unui stat depind de importul acestora, amenințarea aprovizionării cu aceste resurse poate fi considerată drept o problemă de securitate națională şi tratată ca atare.

Securitatea economică a unui stat este dependentă de baza economică a statului, influențând sistemul de relații cu ceilalți parteneri. Declinul economic al unui stat se poate datora atât unor cauze interne, cât şi externe. Astfel că, cele interne pot ține de o incompetență managerială, de felul în care liberalismul economic a fost perceput în statele care erau prea puțin pregătite pentru examenul economiei de piață. Exemplul cel mai bun este dat de statele Europei Centrale şi de Est după 1989, când "pentru economiile centralizate ale Estului, piața liberă a acționat ca un taifun".[36]

În acest caz, actorii de securizare economică, adică statele, au abandonat economiile naționale în vârtejul economiei mondiale, pentru care statele respective nu erau pregătite. Cauzele externe ale declinului economic fac referire la apariția unor noi puteri economice rivale, care amenință poziția statului în sistemul economic global. Datorită implicațiilor politice şi militare, expansiunea economică a unei puteri rivale poate fi percepută ca o amenințare la adresa securității naționale a unui stat, iar creşterea cheltuielilor militare, menite să contracareze puterea militară în curs de apariție a unui stat rival, ar putea mării viteza cu care ar avea loc propriul declin economic.

Securitatea economică a statelor, poate fi, de asemenea, amenințată de faptul că, unii actori urmăresc strategii economice bazate pe maximizarea

[35] http://www.cssas.ro/ro
[36] Ioan Nicu Sava, *op. cit*., p. 236.

bogăției printr-un comerț extins, politici care duc, în timp, la un înalt grad de dependență de comerț. Unele țări se specializează pe vânzare de materii prime şi devin astfel dependente de această activitate, altele devin centre industriale şi devin dependente atât de aprovizionarea cu materii prime, cât şi de piețele de desfacere. De asemenea, securitatea economică, ca şi componentă a securității naționale, poate fi afectată de monopolul altor actori internaționali asupra unor resurse indispensabile.

Securitatea economică reprezintă un concept complex şi dinamic, complexitate derivată din "multitudinea de procese şi fenomene economice, sociale, financiare şi nu numai".[37] Dimensiunea economică a securității este influențată în mod inevitabil de globalizare, fenomen care acționează sistematic şi permanent asupra economiilor naționale.

Într-un mod mai restrâns, securitatea economică poate fi redusă, la ceea ce este mai relevant, şi anume:

- capacitatea statelor de a menține unități independente de producție militară într-o piață globală;
- capacitatea statelor de a dispune de acces la resurse de energie (petrol) şi de materii strategice (ex. materii rare);
- eventualitatea ca dependența economică de piața globală să fie utilizată pentru atingerea scopurilor politice;
- posibilitatea ca piața globală să crească inegalitățile economice dintre state;
- riscul ca globalizarea economică, ce duce la diminuarea funcțiilor economice ale statului, să genereze efecte perverse sub forma economiilor subterane, comerțului ilicit, traficului de tehnologie, afectării mediului înconjurător;
- riscul ca economia globală să intre în criză din cauza unor politici economice greşite, unei conduceri politice slabe, unor instituții internaționale slabe, unor reacții protecționiste, unei instabilități financiare.

Cea mai mare parte a statelor lumii "se află în prezent implicate într-o formă sau alta de cooperare economică internațională, în special zone de liber schimb sau uniuni vamale, cu trăsături specifice datorate regiunii în care funcționează".[38] În mod cert, într-o lume a globalizării şi a interdependențelor, un sistem economic închis, caracterizat de autarhie, nu ar putea să funcționeze.

Diversitatea şi complexitatea problematicii ce caracterizează lumea contemporană se amplifică continuu, fapt evidențiat şi de apariția unor

[37] http://cssas.unap.ro/ro.

[38] http://capriro.tripod.com/polit/polint.o6.htm, *Securitatea economică şi interesul național în procesul de integrare europeană*.

procese şi fenomene care modifică conținutul dezvoltării şi creşterii economice la scară națională, zonală şi globală. Între fenomenele noi apărute, cu o însemnătate deosebită datorată amploarei pe care a luat-o, fenomenul integrării economice, atrage după sine, în funcție de natura sa, o serie de consecințe de ordin politic, social şi militar.

Integrarea economică interstatală constituie una dintre trăsăturile caracteristice esențiale ale economiei mondiale în perioada postbelică. Ea a determinat formarea unor noi centre de putere, care exercită o influență tot mai mare asupra raportului de forță din lumea contemporană.

Integrarea economică reprezintă un proces complex de dezvoltare a economiei mondiale, în condițiile contemporane care se bazează pe o treaptă calitativă nouă, superioară a interdependențelor şi specializărilor între economiile diferitelor state şi este determinată de un ansamblu de factori, între care, un rol esențial îl are dezvoltarea tehnico-ştiințifică.

Integrarea economică şi politică interstatală îşi are originile în Europa postbelică, când aceasta apare ca un proces contemporan după cel de-al Doilea Război Mondial în contextul vest-european din considerente pornite inițial de la situația economică a statelor în aceea perioadă. Integrarea economică "a constituit firul conducător al procesului european"[39], fiind una dintre modalitățile de refacere economică a unor state ce resimțeau efectele negative ale războiului.

UE avea să reprezinte pentru statele membre şi nu numai, reunificarea paşnică a continentului, crearea acesteia având o mare însemnătate, determinând, "ca mare actor global, creşterea securității, dinamizarea economică, creşterea competiției şi lărgirea pieței interne".[40]

Europa de azi este rezultatul dezvoltării istorice, economice, culturale, politice şi religioase, realizarea unității în pace, libertate şi prosperitate a acesteia, continuând un ideal cu puternice rădăcini care se regăsesc în trecutul istoric al continentului nostru. Astfel, putem afirma că: "Europa comunitară a fost fondată pentru a consolida securitatea economică şi politică a fiecărei națiuni europene……un scop politic a fost slujit cu un mijloc economic".[41]

---

[39] Iordan Gheorghe Bărbulescu, *UE de la economic la politic*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2005, p. 18.
[40] http://info.europa.ro, Rolul noilor state membre în UE-27.
[41] *Ibidem*.

DECLANŞAREA CRIZEI RACHETELOR DIN CUBA

THE APPEARANCE OF THE CUBANESE ROCKETS CRISES

Conf.univ.dr. Ludmila ROTARI[*]
Universitatea "Spiru Haret"
Cpt.conf.univ.dr. Dorel BUŞE[**]
Universitatea Naţională de Apărare "Carol I"
Universitatea "Spiru Haret"

La începutul anilor '60, încercarea americană de înlăturare a lui Fidel Castro de la putere a condus la o răcire mai profundă a relaţiilor dintre SUA şi URSS. Hruşciov a decis să transforme Cuba într-o tabără militară sovietică, un loc folosit pentru o ameninţare directă împotriva SUA. În numele Administraţiei de la Washington, un grup mic format din 14 oficiali americani, numit la început elita codificată şi redenumit pe 22 octombrie, Comitetul Executiv al Consiliului de Securitate Naţională. Preşedintele Kennedy şi-a exprimat poziţia pentru iniţierea unei blocade navale a insulei şi ultimatumul ferm pentru dezactivarea rachetelor. Hruşciov a declarat că el va recurge la dezafectarea bazelor din Cuba în schimbul unei promisiuni similare privind bazele americane din Turcia.

At the beginning of the 60s, the American's attempt to topple Fidel Castro led to an alteration in the relations between the USA and URSS. Hrusciov decided to turn Cuba into a Soviet military place, a place that meant a direct threat to the USA. In the name of Washington Administration a small group containing 14 American officials was named, at the beginning, the coded Elite and renamed on 22nd of October, the Executive Committee of the National Security Council. President Kennedy stated his position for the initiation of a naval blockade of the island and a firm ultimatum to deactivate the rockets. Hrusciov declared he would resort the dismantle of the Cuban bases, if the Americans made a similar promise regarding the Turkish bases belonging to them.

Cuvinte cheie: război nuclear, celulă de criză, ultimatum, blocadă navală, echilibrul terorii.
Keywords: *nuclear war, crisis cell, ultimatum, naval blockade, terror balance.*

[*] e-mail: *milarotary@yahoo.com*
[**] e-mail: *dorel_buse@yahoo.com*

La începutul anilor ’60, cele două superputeri – SUA şi URSS – se aflau într-o competiție din ce în ce mai acerbă, miza fiind dominația asupra întregii lumi, iar în calitate de deschizători ai ”erei spațiale”, sovieticii erau în acel moment hotărâți să se prezinte opiniei publice ca deținătorii supremației în acest domeniu.

Încercarea americanilor de a-l înlătura de la putere pe liderul cubanez Fidel Castro, protejat al sovieticilor, a deteriorat şi mai mult relațiile cu URSS-ul, al cărui lider, Hruşciov, se simțea destul de puternic să încolțească SUA chiar la ”ea acasă”. În acest sens, ulterior eşecului american, înregistrat de debarcarea din Golful Porcilor, a cărui ”principală consecință a fost efectul său asupra relațiilor sovieto-americane”[1] URSS-ul, ”care îi acordase deja ajutor financiar şi diplomatic lui Castro s-a decis să facă o încercare îndrăzneață”.[2] Aceasta consta în faptul că, ”în loc să îl ajute numai pe Castro să rămână la putere”, Hruşciov a hotărât să profite din plin de aşezarea geografică a insulei, folosindu-se de aceasta ”pentru a ajuta URSS şi anume, să transforme Cuba într-o bază militară sovietică, care să constituie o amenințare directă la adresa Statelor Unite”.[3]

Rezultatele vizitelor lui Raul Castro şi Che Guevara la Moscova aveau să fie foarte profitabile atât pentru Cuba, cât şi pentru URSS, la 3 septembrie 1962, fiind anunțat, în mod oficial, că ”Uniunea Sovietică va furniza arme Cubei”, fără a se da însă ”niciun detaliu asupra importanței şi naturii acestora”.[4] A fost momentul în care s-a luat decizia instalării de rachete pe teritoriul insulei. Pe 4 septembrie 1962, la scurt timp după difuzarea comunicatului sovieto-cubanez, care anunța creşterea ajutorului militar sovietic în Cuba, Washingtonul a trimis un mesaj prin care afirma că echipamentele militare ar putea fi considerate ”o amenințare extrem de gravă, livrarea de arme ofensive”, cum ar fi rachete cu rază medie de acțiune necesitând luarea măsurilor necesare față de livrările respective. Pentru a nu atrage şi mai mult atenția americanilor, pe 6 septembrie 1962, Hruşciov i-a răspuns lui Kennedy, asigurându-l că nu are de ce să îşi facă griji în legătură cu echipamentele militare sovietice, a căror destinație era Cuba, acestea fiind strict defensive.

Două zile mai târziu, la 8 septembrie 1962, vasul sovietic *Omsk* ancora în portul Havana, iar noaptea, pentru a învinge avioanele spion, a fost descărcată încărcătura de rachete cu rază medie de acțiune. O săptămână mai târziu, a sosit al doilea vas sovietic, *Poltava*, care transporta rachete SS-4, cu rază de acțiune ”de 600-1.000 mile, de la bazele din Cuba, putând atinge

[1] John Ranelagh, *Agenția CIA. Ascensiunea şi declinul*, Bucureşti, Editura B.I.C. ALL, 1997, p. 343.
[2] Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, Bucureşti, Editura Allfa, 2000, p. 30.
[3] *Ibidem*, p. 30.
[4] Claude Delmas, *Crizele din Cuba 1961-1962*, Bucureşti, Editura Corint, 2003, p. 112.

Washington D.C. şi aproximativ 40% din bazele de bombardiere ale *Strategic Air Command*, cu un timp de zbor de mai puțin de 20 de minute".[5]

Americanii însă nu au fost luați pe nepregătite, fiind cu un pas înaintea sovieticilor, deoarece, încă de la începutul lunii august, CIA primise numeroase rapoarte privind sosirea în Cuba a unui bogat material militar şi a unor tehnicieni sovietici, "multe surse umane, mai ales exilați cubanezi, afirmând cu tărie"[6], prezența echipamentelor militare sovietice pe teritoriul insulei. În plus, de când sistemul radar american de avertizare rapidă a fost creat pentru a detecta rachetele venite dinspre Uniunea Sovietică, ar fi existat un avertisment, dacă acestea ar fi fost lansate.

La 11 septembrie 1962, Hruşciov, pentru a mai câştiga timp în vedera consolidării poziției pe insulă, avea să reafirme că "armele livrate Cubei au un caracter pur defensiv", menite să asigure securitatea acesteia în cazul unui nou atac venit din partea americanilor şi că, "rachetele sovietice sunt prea puternice pentru ca instalarea lor într-o altă țară să fie necesară".[7] În acelaşi timp, administrația de la Washington a decis supravegherea Cubei, CIA inițiind un program de survolare a spațiului aerian cubanez. Însă, în urma doborârii unui avion U-2 "deasupra Chinei de către o rachetă SAM, piloților li s-a cerut, pentru a evita un incident internațional, să nu se mai aventureze prea mult în spațiul cubanez"[8], operațiunile fiind reluate abia la 14 octombrie 1962, când zborul efectuat în aceea zi, "deasupra celei mai mari părți a insulei" şi în cadrul căruia s-a "fotografiat o mare parte din ea"[9], a furnizat informații importante: descoperirea de către fotointerpreții de la Centrul Național de Interpretare Fotografică a unor rachete cu rază medie de acțiune.

În aceeaşi zi, la 14 octombrie 1962, consilierul pe probleme de securitate al Casei Albe, McGeorge Bundy a fost întrebat dacă această concentrare de arme şi pregătirile sovieto-cubaneze sunt periculoase pentru SUA. Răspunsul acestuia a fost unul cât se poate de ferm şi de convingător, Bundy declarând că nu împărtăşeşte "opinia acelui număr restrâns de persoane care cred că asistența militară rusă ar putea constitui o amenințare mortală la adresa" americanilor, completând că "nu există nicio amenințare".[10] Dovezile care erau obținute în urma acțiunilor de spionaj aerian erau însă de necontestat. Cinci baze de rachete balistice se aflau în

[5] Martin Walker, *The Cold War – A History*, New York, Henry Holt and Company, 1993, pp. 170-171.
[6] Jeffrey T. Richelson, *Un secol de spionaj. Serviciile de informații în secolul XX*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, p. 346.
[7] Claude Delmas, *op.cit*., p. 113.
[8] Andre Fontaine, *Istoria Războiului Rece*, Bucureşti, Editura Militară, 1992, vol. IV, p. 237.
[9] Christopher Andrew, *CIA şi Casa Albă. Serviciul secret şi preşedinția americană de la George Washington la George Bush*, Bucureşti, Editura B.I.C. ALL, 1998, p. 256.
[10] Claude Delmas, *op.cit*., p. 114.

construcţie la Cristobal, San Candelaria, Guanajay, Sagua la Grande şi Remedios. Au fost identificate douăzeci şi patru de unităţi de rachete cu rază medie de acţiune, unele deja amenajate, cu dispozitive de lansare înălţate, rachetele fiind stocate în apropiere. La Remedios şi Guanajay, un număr de cincisprezece platforme pentru rachete cu rază intermediară de acţiune erau încă în fază de construcţie.

La 16 octombrie, ora 8.30, Ray Cline, director adjunct al CIA, a fost chemat în biroul lui McGeorge Bundy, având asupra sa un scurt memoriu şi o hartă înfăţişând zonele din Statele Unite, aflate în raza de acţiune a rachetelor recent descoperite pe teritoriul Cubei. Cu o rază de acţiune între 1.000 şi 2.000 mile (1.600-2.000 km), o MRBM, Medium Range Ballistic Missile, lansată de pe teritoriul insulei vecine, putea lovi toate oraşele şi instalaţiile militare americane până la Saint Louis. O IRBM, adică Intermediate Range Ballistic Missile, cu rază de acţiune de 2.000 mile (3.200 km), ”ameninţa teritoriul american în totalitate, mai puţin Seattle şi un colţ din statul Washington”, capacitatea încărcăturii nucleare ”corespunzătoare celor două rachete având o putere între douăzeci şi cincizeci de ori mai mare ca cea a bombei de la Hiroshima”.[11]

Probele exprimau, în mod evident, că în Cuba, sovieticii întreprindeau acţiuni care puneau în pericol securitatea statului american, consilierul pe probleme de securitate luând decizia de a-i aduce la cunoştinţă preşedintelui situaţia ”nou apărută”, în care SUA era ameninţată de echipamentul instalat de sovietici în imediata vecinătate.

Astfel, preşedintele Kennedy a fost informat despre aceste evenimente în ziua de 16 octombrie, primele dispoziţii pe care le-a dat fiind foarte clare: ”să nu se răsufle niciun cuvânt în legătură cu această afacere, atâta vreme cât Statele Unite nu se vor fi decis în privinţa modalităţii lor de reacţie, astfel încât să se evite fie o iniţiativă sovietică dificil de contracarat, fie declanşarea panicii în America”.[12]

În ciuda faptului că ameninţarea era mai aproape ca niciodată, informaţiile nu erau însă de natură să constituie un şoc prea puternic, deşi contraziceau cele mai bune estimări ale lumii informaţiilor, care monitorizase concentrarea militară din Cuba şi încerca să determine natura ei exactă, deoarece avertismentul referitor la bazele pentru rachete sovietice instalate pe insulă, fiind dat atât de rapid, ”i-a ajutat pe preşedinte şi pe consilierii săi să câştige o săptămână în plus pentru a analiza în secret ce atitudine să adopte în faţa celei mai grave crize politice din timpul războiului rece”.[13] Era nevoie de cei mai buni oameni ai preşedintelui, deoarece deciziile care urmau să fie luate decideau, în mod cert, soarta statului american şi poate a întregii lumi.

---

[11] *Ibidem*, p. 115.
[12] Andre Fontaine, *op. cit.*, vol. IV, p. 240.
[13] Christopher Andrew, *op. cit*., p. 261.

Administraţia de la Washington era în imposibilitatea de a se decide cum va reacţiona, deoarece URSS-ul, cu toate că desfăşurase un important echipament nuclear în Cuba, nu lansase nicio ameninţare, astfel încât SUA să poată lua o decizie clară de răspuns. Cu toate acestea, hotărându-se că nu era timp de pierdut, în aceeaşi zi, ”cam la trei ore şi jumătate după ce Bundy l-a informat pe preşedinte în legătură cu descoperirile făcute de fotointerpreţi”[14], un mic grup de paisprezece oficiali americani s-a întrunit în cabinetul preşedintelui.

Grupul era format, pe lângă acesta, din vicepreşedintele Lyndon Johnson; Robert Kennedy, ministru al Justiţiei; Dean Rusk, Secretar de Stat; Robert McNamara, Secretar al Apărării; generalii Taylor şi Carter; ambasadorul Statelor Unite la Paris, Bohlen; McGeorge Bundy, asistentul lui Rusk şi secretarul acestuia, Ken O'Donnell. În acelaşi timp, au fost consultaţi Dean Acheson, Secretar de Stat în timpul preşedinţiei lui Harry S. Truman şi generalul John McClay, fost Înalt Comisar în Germania. Numit la început codificat *Elite* şi rebotezat la 22 octombrie Comitetul Executiv al Consiliului Naţional de Securitate (EX-COM), reunea cei mai valabili oameni din domeniul securităţii şi al apărării, care ”în următoarele treisprezece zile, au supravegheat evoluţia minut cu minut şi l-au sfătuit pe preşedinte ce să facă”.[15]

Administraţia de la Casa Albă se confrunta cu un eveniment fără precedent în istoria statului. Cu toate că majoritatea, fiind tineri, nu mai luaseră decizi importante, oamenii lui Kennedy ”îşi făcuseră studiile în vreme de război”, fapt ce avea să demonstreze că ”ştiau ceva despre necesitatea de a acţiona rapid şi despre utilitatea stabilirii regulilor concomitent cu desfăşurarea activităţii”.[16] Erau încrezători în ceea ce însemna capacitatea statului de a acţiona în situaţii limită, deoarece văzuseră obstacole cedând în faţa forţei şi împărtăşiseră mândria victorioasei puteri americane.

Cu toate acestea, perioada care a urmat, mai precis următoarele treisprezece zile, au reprezentat cea mai periculoasă perioadă a Războiului Rece, amplasarea rachetelor sovietice în Cuba, punând ”pentru prima dată Statele Unite în situaţia de a constitui o ţintă de la mică apropiere, iar numărul de baze şi oraşe ameninţate de URSS era aproape dublu faţă de cel al bazelor şi oraşelor vizate de americani în URSS”.[17] Pe lângă pericolul pe care rachetele sovietice instalate în Cuba îl reprezentau pentru teritoriul statului american, acestea ”insultau mândria americană”, fiind într-un fel o replică ”la strategia americană”, SUA ”având de câţiva ani propriile IRMB îndreptate spre ţinte sovietice, din bazele aflate în învecinata Turcie”.[18]

---

[14] Jeffrey T. Richelson, *op. cit*., p. 352.
[15] John Ranelagh, *op. cit*., p. 348.
[16] David Burner, *John Fitzgerald Kennedy şi noua generaţie*, Bucureşti, Editura Orizonturi, 1995, p. 108.
[17] Peter Calvocoressi, *op. cit*., p. 31.
[18] Robert D. Schulzinger, *American Diplomacy in the Twentieth Century*, New York, Oxford University Press, 1994, p. 266.

Tensiunea care a urmat, a fost resimțită atât de preşedintele american, cât şi de conducătorul sovietic, ”liderii ambelor blocuri fiind conştienți de posibilitatea unui război nuclear”[19]. La întâlnirea dintre membrii nou înființatului EX-COM, s-a trecut imediat la discutarea posibilelor moduri de a acționa în situația dată, iar ca primă măsură ce putea fi luată, preşedintele a dat indicația de a se spori frecvența misiunilor U-2, autorizând pentru a doua zi, şase astfel de misiuni, care aveau să aducă noi date. Zborurile de recunoaştere nu au făcut decât să confirme informațiile deja deținute de către americani, afirmând că lucrări importante sunt în curs pentru amenajarea bazelor de rachete.

Au fost puse la dispoziția fotointerpretatorilor de la NPIC, dovezi că, ”sovieticii amenajau în Cuba cel puțin şase baze de rachete balistice cu rază medie de acțiune şi de rachete balistice SS-5 cu rază intermediară de acțiune”, racheta lungă de 25 m purtând, după cum se calculase, o ogivă de cinci megatone. Aceleaşi misiuni au adus şi dovada faptului că, ”această desfăşurare de forțe includea şi rachete nucleare cu rază scurtă de acțiune de tip *Frog*, menite să protejeze rachetele sovietice de tip SS-4 şi SS-5, împotriva unui atac aerian sau a unei invazii”, rachete aflate sub comanda unor comandanți sovietici autorizați să le folosească din proprie inițiativă.

Discuțiile care au urmat în cadrul întâlnirilor celulei de criză au scos la iveală faptul că membrii acesteia aveau păreri foarte diferite despre situația care trebuia să fie soluționată. Secretarul Apărării, Robert McNamara, adept al gândirii în mod matematic, considera că, ”din punctul de vedere al victimelor nu există nicio diferență între o rachetă lansată de pe teritoriul sovietic şi una lansată de pe teritoriul cubanez”[20], instalarea rachetelor având doar un factor psihologic pentru America Latină, neafectând în niciun fel echilibrul strategic dintre SUA şi URSS.

Asemeni acestuia, Bundy avea păreri similare despre faptul că, rachetele instalate în Cuba, reduc mult timpul de alertă pentru SUA, perioada pentru pregătirea represaliilor, devenind astfel foarte scurtă. Paul Nitze, părintele documentului NSC-68 (apărut la începutul anilor ’50) şi adjunct al lui McNamara aprecia că o mare parte din bombardierele strategice americane, ar putea fi distruse de o rachetă lansată din Cuba, din cauza distanței mici dintre insula vecină şi Florida, unde erau staționate mai multe unități ale *Strategic Air Command*. Distanța foarte mică, ar anula complet intervalul de alertă, ceea ce anihilează securitatea pe care Statele Unite o datorau până atunci depărtării față de URSS.

---

[19] Joshua S. Goldstein, *International Relations*, Washington D. C., Harper Collins Collague Publisher, 1996, p. 42.
[20] Claude Delmas, *op. cit*., p. 120.

La rândul său, Dean Acheson era de părere că, rachetele instalate în Cuba erau mult mai periculoase decât cele de pe teritoriul sovietic, iar superioritatea mijloacelor de atac asupra celor de apărare duce la o neutralizare – ”echilibrul terorii” – care poate fi ruptă prin intervenția unui terț ce răstoarnă condițiile ”intimidării” bilaterale, statul terț fiind în acest caz Cuba, perturbatoarea ”echilibrului terorii”.

Aşadar, EX-COM avea o sarcină extrem de grea, care presupunea punerea de acord asupra celei mai bune soluții pentru scoaterea statului american din starea de primejdie în care se afla. Măsura de a nu reacționa în niciun fel, plecându-se de la premiza că la urma urmelor, era mult timp de când Uniunea Sovietică se obişnuise să trăiască cu rachetele la porțile sale în Turcia, a fost exclusă de la început, americanii neacceptând în niciun fel rămânerea echipamentului nuclear în Cuba.

Prima variantă, propusă de Robert Kennedy, a fost aceea de a ”bombarda bazele de rachete şi de a le distruge în întregime”, făcând aluzie la generalul Tojo şi modul ”în care acesta trebuie să se fi simțit când a plănuit atacul de la Pearl Harbor”.[21] Propunerea ministrului Justiției a fost respinsă, preşedintele Kennedy declarând că nu doreşte să fie cunoscut ca un alt Tojo, nefiind în tradiția americanilor să atace, prin surprindere națiuni mici în zorii unei dimineți de duminică. Cea de-a doua opinie, de a se face apel la Națiunile Unite şi la comunitatea internațională, a fost respinsă, fiind necesar prea mult timp, în ideea în care, noile probe aduse de avioanele spion americane, dezvăluiau faptul că, bazele de rachete erau realizate cu o viteză remarcabilă. Celelalte variante se refereau la inițierea unei invazii asupra insulei, sau instituirea unei blocade. Ideea lui Adlai Stevenson, reprezentantul SUA la Organizația Națiunilor Unite, care propunea o simplă acțiune diplomatică, ”sugerând negocierea retragerii rachetelor din Cuba în schimbul sacrificării bazelor americane din Turcia şi din Italia”[22] nu era potrivită pentru un astfel de diferend, nefiind nici măcar trecută pe lista cu propuneri de acțiune.

La 19 octombrie 1962, preşedintele a cerut CIA să întocmească un memorandum amănunțit privind toate bazele cubaneze de rachete SS-4 şi SS-5. Raportul Agenției ”oferea informații cu privire la raza de acțiune a rachetelor SS-4 (2.160 km), la precizie (1,8 - 2,7 km marjă de eroare circulară probabilă), la greutatea ogivei (1.350 kg) şi la puterea muniției nucleare (de la 25 de kilotone la 2 megatone)”.[23] Se mai specifica de asemenea că, patru dintre bazele MRBM erau operaționale şi că unele rachete păreau gata de a fi

[21] Martin Walker, *op. cit*., p. 172.
[22] Claude Delmas, *op. cit*., p. 123.
[23] Jeffrey T. Richelson, *op. cit*., p. 353.

lansate, precum şi faptul că, două baze IRBM urmau să fie declarate operaționale între şase şi opt săptămâni.

În aceeaşi zi, în care CIA a înaintat memorandumul, Biroul de Informații al SUA a aprobat raportul SNIE 11-18-62 <<Reacțiile sovietice față de anumite acțiuni ale SUA în legătură cu Cuba>>, raport ce fusese cerut, de asemenea, de preşedinte. Acesta a fost urmat a doua zi de SNIE 11-19-62, document cu titlul ”Consecințele majore ale unor acțiuni ale Statelor Unite cu privire la Cuba”.

În încercarea de a găsi cea mai bună metodă de a acționa, preşedintele Kennedy a respins sugestia ”unei luări de contact cu Castro”, apreciind că, ”nu cu acesta va juca partida”, rămânând astfel ”trei soluții militare: blocada, bombardarea instalațiilor de rachete şi o debarcare surpriză”.[24] Debarcarea nu ar fi avut efectul dorit, iar varianta bombardării era neagreată de liderul de la Washington, care vedea într-o astfel de acțiune, o reeditare a incidentului Pearl Harbor, Casa Albă neputând să-şi asume riscul provocării unei reacții nucleare sovietice, oricât de mic ar fi fost acesta având în vedere raportul miză-risc.

Apreciat pentru ”felul în care a ascultat toate sfaturile înainte de a se decide”[25], preşedintele Kennedy şi-a afirmat poziția pentru inițierea unei blocade navale a insulei şi un ultimatum ferm de a se dezactiva rachetele”, putându-se astfel ”împiedica transportul de armament dinspre URSS”[26], către insula vecină. Autorii rapoartelor CIA din data de 19 octombrie 1962, au fost consultați la rândul lor dacă decizia luată era cea mai bună. Răspunsul acestora a fost foarte clar, liniştindu-l oarecum pe liderul de la Casa Albă: orice blocadă nu va pune Uniunea Sovietică în situația imediată şi presantă de a răspunde cu forța, sovieticii având o gamă variată de acțiuni politice, inclusiv amenințarea unei lovituri de răspuns la Berlin. Robert Kennedy, care prezida EX-COM-ul, era întru totul de acord cu decizia de instituire a unei blocade, considerând ”că era nevoie de acțiune”, însă dorea ”să atenueze tensiunea dacă era posibil”.[27]

Preşedintele Kennedy gândise într-un mod practic aplicarea măsurii, mai precis, acesta prevedea să se ”înceapă printr-o acțiune limitată şi anume, blocada armelor ofensive, înțelegându-se că, dacă aceasta nu se dovedea eficace, s-ar putea să fie obligat să recurgă la bombardarea”[28] bazelor şi instalațiilor rachetelor de pe teritoriul Cubei. Liderul de la Casa Albă considera că, blocada navală ar arăta voința SUA de a obține retragerea

[24] Andre Fontaine, *op. cit.*, vol. IV, p. 242.
[25] Robert D. Schulzinger, *op. cit*., p. 267.
[26] Christopher Andrew, *op. cit*., p. 262.
[27] John Ranelagh, *op. cit.*, p. 348.
[28] Andre Fontaine, *op. cit.*, vol. IV, p. 244.

rachetelor şi ar da Moscovei timpul şi libertatea de mişcare necesare pentru abandonarea poziției critice în care aceasta se afla.

Odată luată decizia măsurii de instituire a blocadei, mai rămânea o singură problemă şi anume, legalitatea acțiunii care urma să fie întreprinsă de americani. Raportat la evenimentele din ultima perioadă, ”nu era nimic ilegal în legea internațională referitor la o țară străină ca şi Cuba, care îşi invită aliații să instaleze arme nucleare şi rachete pe teritoriul ei”.[29] Opțiunea SUA de a se adresa comunității internaționale avea să devină astfel complicată şi, în ciuda faptului că rachetele reprezentau un afront adus securității Statelor Unite şi venerabilei Doctrine Monroe, SUA nu avea multe opțiuni, deoarece acțiunile sovietice din Cuba, nu erau în niciun fel ilegale. Cu toate acestea, administrația de la Washington şi-a asumat responsabilitatea şi riscul de a afirma că, ”există întotdeauna posibilitatea recurgerii la nişte măsuri mai radicale dacă ruşii refuză repatrierea rachetelor”.[30]

Deşi nedeclarată încă oficial, blocada era gândită şi pregătită în cele mai mici detalii. Astfel, ce-a de-a 82-a şi a 101-a divizii aeropurtate au primit ordin să decoleze cu destinația Florida şi să fie oricând pregătite să invadeze Cuba, în cazul în care acțiunea de blocare a navelor sub pavilion sovietic nu era posibilă. Toate deciziile se luau la Washington într-un mare secret, iar în timp ce se încerca să se răspundă la întrebarea: până unde se va merge dacă ei nu se opresc? Douăzeci şi patru de cargouri sovietice se aflau în drum spre Cuba, vapoarele continuând să părăsească porturile Mării Negre.

Timpul trecea parcă tot mai repede, iar zborurile de recunoaştere ale aparatelor spion americane, dezvăluiau autorităților de la Casa Albă că, la bazele de rachete din Cuba, lucrările continuau în mod activ şi într-un ritm deosebit de intens. Kennedy era tot mai conştient de faptul că, situația în care se afla țara sa, a cărei securitate era în pericol, nu mai putea fi tolerată. Luase o hotărâre şi era decis să meargă până la capăt, declarând în fața membrilor EX-COM, că nu va accepta în niciun fel ca SUA să rămână sub amenințarea rachetelor sovietice, pe care Hruşciov le instalase în Cuba, pentru a intimida Washingtonul.

Andrei Gromâko, reprezentantul sovietic la ONU, se afla în această perioadă la New York cu ocazia participării la o sesiune a Adunării Generale din cadrul activității organizației internaționale. Profitând de acest fapt şi, dorind să mai atenueze din efectul pe care masiva desfăşurare de forțe din Cuba l-a avut asupra administrației de la Washington, însă în necunoştință de cauză despre deținerea de către americani a unor dovezi clare despre intențiile sovieticilor, acesta i-a cerut o audiență lui Kennedy. Afirmația că furnizările de arme au scopul exclusiv de a creşte capacitatea defensivă a Cubei, l-a iritat

[29] Martin Walker, *op. cit*., p. 173.
[30] Claude Delmas, *op. cit*., p. 124.

pe preşedintele american, care s-a aflat în imposibilitatea de a-l înfrunta, nedorind să-i dezvăluie acestuia faptului că SUA era la curent cu ceea ce URSS-ul întreprindea în Cuba.

În zilele care au urmat, Kennedy se hotărâse însă că a sosit vremea să nu mai țină ascunse opiniei publice americane şi internaționale acțiunile pe care inamicii sovietici le întreprindeau în Cuba. Odată decizia luată şi, ”în ciuda opoziției ferme exercitate de Adlai Stevenson, ambasadorul SUA la ONU şi principalul adversar al folosirii forței, Kennedy şi-a mărturisit intenția de a anunța într-un discurs televizat, declanşarea unei blocade navale împotriva Cubei”.[31] În dimineața zilei în care acesta avea să facă declarația, s-a solicitat postului de televiziune alocarea unui spațiu de treizeci de minute pentru aceea seară, întrucât preşedintele avea să vorbească despre o problemă urgentă şi de cea mai mare importanță pentru țară. Liderul de la Casa Albă dorea să împărtăşească poporului american şi opiniei mondiale gravele măsuri pe care le luase în privința Cubei, care devenise periculos de înarmată şi mult peste nevoile pe care le avea o insulă atât de mică.

Astfel, la orele 19 a zilei de luni, 22 octombrie 1962, Kennedy apărea în direct, afirmând că, ”dovezile indubitabile stabiliseră prezența în Cuba a unor baze de rachete putând lovi Washingtonul, Canalul Panama, Mexicul”, iar ”bazele de rachete cu rază mai lungă de acțiune – până în Golful Hudson şi până la Lima – păreau în curs de instalare şi că bombardierele, capabile să transporte arme nucleare, ieşiseră acum din hangarele lor”.[32] Impactul cuvintelor liderului american a fost imens, ”patru milioane de americani îl vedeau şi ascultau pe preşedinte”, făcând ”cel mai dramatic discurs din timpul Războiului Rece”, deoarece ”în doar douăzeci de secunde, Kennedy a aruncat asupra națiunii americane, spaima războiului termonuclear”.[33]

Kennedy anunțase public prezența rachetelor sovietice în Cuba, declarând totodată aplicarea pentru aceasta, a unei carantine navale, termenul fiind preferat în schimbul celui de blocadă, pentru a nu da ocazia sovieticilor de a interpreta acțiunea americană în termenii unei acțiuni de război. În consecință, el anunța instituirea unei carantine riguroase a insulei, menite să ”împiedice Uniunea Sovietică să înarmeze rachetele cu focoase atomice”.[34] Liderul de la Casa Albă a avertizat, de asemenea, URSS-ul că, a ordonat forțelor armate să se pregătească pentru orice eventualitate, iar politica țării va fi aceea de a considera orice lansare de rachete din Cuba, contra oricărei națiuni din emisfera occidentală, drept un atac al Uniunii Sovietice împotriva

[31] Christopher Andrew, *op. cit*., p. 264.
[32] Andre Fontaine, *op. cit*., vol. IV, p. 245.
[33] Christopher Andrew, *op. cit*., p. 266.
[34] Robert D. Schulzinger, *op. cit*., p. 246.

Statelor Unite, impunând ca represalii, o ripostă completă împotriva Uniunii Sovietice. A fost anunțată de asemenea, ”reînarmarea bazei americane din Golful Guantanamo din Cuba, condamnând instalarea de rachete <<secretoasă>> a Uniunii Sovietice şi repetata minţire a Statelor Unite în legătură cu aceasta”.[35] Preşedintele american nu le-a dat sovieticilor niciun termen limită, dar a exprimat clar că rachetele trebuiesc retrase în cel mai scurt timp posibil.

Explicațiile date populației SUA au fost trimise şi aliaților săi prin intermediul unor emisari speciali, reacția acestora, când Acheson a fost însărcinat cu alertarea Londrei, Parisului şi Bonnului, fiind de susținere totală. Discursul liderului de la Washington nu a impresionat doar puterile aliate ale SUA, spre surprinderea acesteia, întreaga comunitate internațională declarându-se de partea ei. Organizația Statelor Americane (OSA) a fost în unanimitate pentru susținere, iar națiunile africane au declarat suspendarea drepturilor de aterizare pentru avioanele sovietice cu destinația Cuba. Cu toate acestea şi, în ciuda faptului că statele democratice ale lumii erau de partea superputerii occidentale, în acel moment, cel mai important lucru era că URSS, superputerea orientală îi era împotrivă, amenințându-i într-un mod cât se poate de serios securitatea şi însăşi existența.

La două ore după declarația pe care preşedintele Kennedy o făcuse prin intermediul televiziunii, acesta a semnat ”proclamația instituirii carantinei, care avea să intre în vigoare miercuri 24 octombrie, la orele zece dimineața, nouăsprezece vase ale Flotei a II-a luând poziția de a realiza un lung arc de cerc cu o rază de 800 km în jurul extremității răsăritene a Cubei”.[36]

Întăriri masive, constând în puşcaşi marini, avioane şi nave au fost expediate în regiunea Caraibilor pentru a se asigura executarea acestui ordin, timp în care, liderul de la Casa Albă, sesiza Consiliul de Securitate al ONU, cerându-i acestuia să se implice în grava criză internațională, cerând eliminarea bazelor străine de pe teritoriul insulei, sub atenta supraveghere a unei misiuni de observatori.

În tot acest timp, operațiunile de monitorizare a evenimentelor care se desfăşurau în Cuba au fost dublate, ”între raportul estimativ din 19 octombrie şi anunțarea carantinei de către preşedintele Kennedy la 22 octombrie, culegerea de date a continuat cu febrilitate”.[37] Astfel, în calitate de coordonator al informațiilor din cadrul administrației pentru această criză şi, ”aducând informații din toate sursele, CIA a putut să-şi demonstreze valoarea în toate domeniile”.[38] Serviciile secrete americane au avut în timpul crizei un

[35] Martin Walker, *op. cit*., p. 174.
[36] Andre Fontaine, *op. cit*., vol. IV, p. 247.
[37] Jeffrey T. Richelson, *op. cit*., p. 354.
[38] John Ranelagh, *op. cit*., p. 348.

mare rol, fiindu-le stabilite trei sarcini de bază. Prima sarcină presupunea monitorizarea acţiunilor desfăşurate la bazele de rachete identificate, descoperirea oricăror altor baze existente şi monitorizarea celorlalte evenimente din Cuba. Cea de-a doua misiune a structurilor de informaţii presupunea monitorizarea mişcărilor navelor sovietice în largul mărilor şi al oceanelor, iar cea de-a treia se referea strict la identificarea oricăror semne în Uniunea Sovietică ale unei stări intensificate de alarmă militară, care ar putea indica un atac iminent.

Zborurile U-2 care au urmat, au adus noi dovezi, alte două baze de rachete balistice cu rază medie de acţiune deveniseră între timp operaţionale dintr-un total de patru, iar un număr de încă două aveau să ajungă în acest stadiu către sfârşitul săptămânii. Fotografiile mai prezentau cel puţin treizeci şi cinci de bombardiere IL –28 BEAGLE aflate la baza din San Julian, ”imaginile şi probabil şi rezultatele spionajului electronic mai indicau şi că, în Cuba erau operaţionale douăzeci şi două din cele douăzeci şi patru de baze SA-2”.[39]

Odată oficializată starea de criză prin declararea publică a carantinei americane asupra Insulei Cuba, Departamentul Apărării al SUA a prezentat presei, un număr de fotografii aeriene mărite de treizeci de ori, în acestea fiind vizibile două rampe mobile de lansare şi mai multe rachete amplasate pe nişte camioane, în imediata apropiere. Cu toate că rachetele cu rază medie de acţiune care apăreau în clişeele prezentate presei erau acoperite cu prelate, puteau fi distinse eleroanele de la coadă şi că, unele poziţii fixe erau în curs de amenajare pentru aceste dispozitive.

Alte clişee indicau o serie de piese de bombardiere cu rază medie de acţiune (1.000 km) în curs de montare, repunerea în funcţiune a unor aerodromuri dezafectate, precum şi, conform specialiştilor, unele lucrări de construcţii, a căror scop era mai mult ca sigur, stocarea ogivelor. Tot prin intermediul Departamentului de Apărare al SUA, s-a anunţat că ”toate forţele americane din lume şi, în special, unităţile aeriene însărcinate cu apărarea Statelor Unite, fuseseră puse în stare de <<alertă specială>>, în cadrul măsurilor luate în paralel cu carantina din Cuba”.[40] La cinci ore de la discursul lui Kennedy, CONAD (*Continental Air Defense Command*) a făcut cunoscut faptul că, au fost desfăşurate unităţile de interceptare staţionate pe teritoriul american, mai multe dintre acestea aflându-se pe poziţie în bazele situate în sud-estul SUA, pentru o mai bună întărire a potenţialului de apărare aeriană a acestei regiuni şi creşterea posibilităţilor de supraveghere prin radar înspre partea de sud.

Astfel, douăzeci şi patru de avioane de vânătoare cu reacţie F-106 au sosit la baza aeriană Patrick, asigurându-se astfel protecţia în zona Cape

[39] *Ibidem*, p. 354.
[40] Claude Delmas, *op.cit.*, p. 126.

Canaveral. Pe de altă parte, un purtător de cuvânt al Flotei Americane din Pacific a asigurat că, aceasta era pregătită pentru a acționa şi, în ciuda continuării misiunilor normale ale unităților Flotei din Pacific, în cazul în care situația s-ar schimba, navele şi avioanele ar putea fi imediat desfăşurate în orice parte a lumii, în cel mai scurt timp. SUA era deci pregătită pentru orice fel de acțiune venită din partea inamicului din cealaltă emisferă, care îşi desfăşurase baze atât de aproape de ea. Declarațiile date de Washington, care au adus la cunoştință întregii lumi care era poziția statului american față de grava criză internațională, nu au afectat cu nimic activitatea serviciilor şi a celulei de criză care monitorizau evenimentele din Cuba. ”Confruntați acum cu faptul că întreaga lume ştia despre activitatea şi carantina Statelor Unite”, aceştia se întrebau dacă ”sovieticii vor continua, se vor opri sau vor proceda la dezasamblarea bazelor de rachete? Vor face oare navele sovietice din largul mărilor şi oceanelor cale întoarsă sau vor încerca să străpungă carantina?”.[41]

Întrebările nu aveau deocamdată un răspuns, URSS-ul amânând, cât mai mult, să dea o declarație referitoare la poziția oficială în legătură cu intențiile americane. Abia la sfârşitul zilei, avea să apară şi reacția Kremlinului, care după cum era şi de aşteptat, avea un ton dramatic, pe măsura gravității evenimentelor de altfel, guvernul de la Moscova denunțând ”acțiunea americană ca pe un act de provocare, o violare unilaterală a dreptului internațional, o sfidare la adresa tuturor popoarelor iubitoare de pace”.[42] ”Consecințele catastrofale care ar rezulta”, declara liderul de la Kremlin, se refereau la faptul că, americanii au făcut ”deja un pas spre declanşarea războiului mondial termonuclear”[43], întreaga umanitate fiind astfel în pericol.

Ceea ce exprimau sovieticii foarte clar este faptul că, respingeau pretenția americană de control al traficului vaselor a căror destinație finală era Cuba, ca răspuns la precizarea făcută de Kennedy, conform căreia, ”orice navă îndreptându-se spre Cuba poate primi ordinul de a se supune unei inspecții şi, dacă nu se supune, poate fi oprită”[44] şi că, prima acțiune a URSS-ului avea să fie de natură diplomatică, superputerea orientală, cerând convocarea Consiliului de Securitate al ONU, deşi acest lucru fusese deja făcut de SUA.

Denunțarea blocadei şi repetarea faptului că echipamentele militare care au fost trimise în Cuba de către guvernul de la Moscova aveau un caracter pur defensiv, menit să sporească securitatea insulei din America Centrală, a făcut ca un conflict să pară iminent. Atunci preşedintele american,

[41] Jeffrey T. Richelson, *op. cit*., p. 354.
[42] Claude Delmas, *op. cit*., p. 128.
[43] *Ibidem*, p. 128.
[44] Andre Fontaine, *op. cit*., vol. IV, p. 248.

care nu dorea în niciun fel să fie vinovat pentru declanşarea unui al treilea război mondial care, ar fi fost mai mult ca sigur, mult mai distrugător decât primele două la un loc şi, sfătuit de apropiatul său prieten, ambasadorul britanic, Lord Harlech, a ordonat deplasarea ”liniei de interceptare spre sud pentru a-i acorda puţin timp lui Hruşciov să se gândească şi să ia măsuri”.[45]

Orele care au urmat au fost de coşmar, nimeni nu putea prevedea cum avea să reacţioneze liderul de la Kremlin şi, contrar aşteptărilor, criza nu a însemnat lungi luni de tensiune la nivel internaţional sub ameninţări nucleare, aşa cum se aşteptau Kennedy şi consilierii săi. Cu toate acestea, zilele care au urmat au fost cele mai explozive din tot Războiul Rece.

Presa americană şi internaţională a avut reacţii diferite referitoare la criza internaţională, care datorită urmărilor pe care le avea un război atomic, privea întreaga populaţie a globului, indiferent de apropierea sau depărtarea de SUA şi URSS, a căror teritorii aveau să devină teatre de război în cazul unui conflict nuclear. Astfel, în cotidianul vest-german *Die Welt* avea să apară scris: ”Aliatul american, sub protecţia căruia ne găsim şi noi, nu poate fi abandonat într-o astfel de situaţie”[46], *Daily Telegraph* scria: ”complicaţiile de putere ale acestui demers sunt mari şi imediate, iar efectele sale, îndepărtate şi îndoielnice”.

Cunoscutul jurnalist american, Walter Lippman, avea să scrie în *New York Herald Tribune* că, dacă am fi deţinut încă monopolul asupra armelor nucleare, am fi fost o mare putere irezistibilă. În acest caz, ar fi fost posibilă încercuirea Uniunii Sovietice cu ajutorul unor baze militare utilizabile în cadrul unei acţiuni ofensive însă acum, când monopolul nuclear a încetat să mai existe, naţiunile care participă la încercuire, cum ar fi Turcia, apoi Parisul, Londra şi Bonnul şi însăşi Statele Unite, au devenit vulnerabile. Presa de la Moscova insista pentru recurgerea la ONU, opinia publică sovietică percepând la rândul ei, cu o mare îngrijorare, grava tensiune internaţională. Populaţia din URSS a conştientizat abia în acel moment implicaţiile evenimentelor care tocmai se succedau, crezând până atunci, că o criză cu urmări importante, nu putea izbucni decât în jurul chestiunii mult discutatului oraş Berlin.

În dimineaţa zilei de marţi, 23 octombrie 1962, la Kremlin s-au decis măsurile care urmau să fie luate. S-a dispus menţinerea sub drapele a unei importante părţi a efectivelor în bazele de rachete strategice, în unităţile de apărare antiaeriană şi în cele ale flotei submarine, toate permisiile fiind de asemenea anulate. Miercuri dimineaţă, prin intermediul presei, a fost făcut cunoscut întregii lumi tonul violent împotriva actului de piraterie al autorităţilor americane, Moscova ferindu-se însă să precizeze care va fi

[45] Peter Calvocoressi, *op. cit.*, p. 31.
[46] Claude Delmas, *op. cit*., p. 130.

atitudinea ei atunci când prima navă sovietică va fi interceptată în largul apelor teritoriale cubaneze de către marina americană. Moderația liderului de la Kremlin contrasta în acel moment cu atitudinea lui Fidel Castro, care văzându-se prins între interesele celor două superputeri, l-a acuzat pe John Kennedy de faptul că acțiunile americane nu reprezintă altceva decât o luptă a unui mare imperiu asupra unui stat mic, luptă pornită din cauza eşecurilor pe care SUA le înregistrase până atunci în încercările ei de a schimba regimul de la Havana.

Afirmațiile liderului de la Washington, referitoare la dovezile care demonstrau existența bazelor de rachete sovietice pe teritoriul Cubei, au fost dezmințite de Castro, care denunța violarea spațiului aerian cubanez de către SUA, în cazul în care aceste dovezi într-adevăr existau, însemnând că agenții americani au produs o ilegalitate atunci când au cules informațiile, declarând, de asemenea, că va înainta la ONU o plângere împotriva puternicului vecin de pe continentul nord-american.

În SUA, tensiunea percepută de membrii celulei de criză, era tot mai mare. Operațiunile militare de blocare a culoarelor care duceau spre Cuba, se aflau sub comanda amiralilor Anderson şi Denninson, precum şi a viceamiralului Ward, traseele navelor sovietice fiind foarte strict supravegheate. Imediat ce acțiunile de instituire a carantinei americane au luat sfârşit, erau aşteptate primele vase sovietice, oprirea acestora sau forțarea carantinei, exprimând în mod indubitabil modul în care URSS avea de gând să acționeze mai departe: retragerea rachetelor de pe teritoriul cubanez sau declanşarea unui război nuclear.

Miercuri, 24 octombrie 1962, Robert McNamara, avea să semnaleze că, două vase sovietice, *Gagarin* şi *Komiles* se aflau la câteva mile de barajul de carantină desfăşurat pe o distanță de cinci sute de mile în jurul Cubei, momentul deciderii sorții omenirii fiind din ce în ce mai aproape. Întregul stat american trăia sentimentul că ”următoarele douăzeci şi patru de ore vor fi cruciale”, aşteptându-se ”la momente dificile şi la nişte zile fierbinți”.[47] Ulterior informației despre cele două vapoare, ”a sosit vestea că între cele două nave se afla un submarin rusesc”[48], a cărui prezență nu prevestea nimic bun.

În acelaşi timp, flota comercială sovietică, care cuprindea aproximativ douăzeci şi cinci de vapoare, se aflau în drum spre Havana, iar un număr de douăsprezece vapoare mai mici, se aflau staționate în portul Havana. Cu toate acestea, la ora 10.20 dimineața, ”de la Departamentul Operațional Secret al Marinei, din cadrul Agenției Naționale de Securitate”, a fost primită informația referitoare la faptul că, ”şase dintre navele ruseşti care de aflau în

[47] Claude Delmas, *op. cit*., p. 135.
[48] Christopher Andrew, *op. cit*., p. 268.

drum spre Cuba", dintre care cele două vare *Gagarin* şi *Komiles*, "s-au oprit la limita barajului sau au făcut cale întoarsă".[49]

Vestea opririi şi a întoarcerii vapoarelor sub pavilion sovietic a fost primită de Washington cu o mare bucurie. Tot miercuri, 24 octombrie, raportul CIA de monitorizare a situației din interiorul URSS-ului avea să-i liniştească şi mai mult pe membrii EX-COM-ului, care primeau următoarea informație: "Nu am detectat niciun fel de activități neobişnuite sau de alertare a forțelor sovietice în cursul primelor ore după discursul preşedintelui".[50] Faptul că Hruşciov a decis să nu accepte provocarea, a fost confirmat târziu, în seara aceleaşi zile, când Agenția Națională de Securitate avea să raporteze că rezultatul operațiunilor sale de goniometrare, conduse de Comandamentul Grupării de Contraspionaj al Forțelor Marine, indică faptul că cel puțin cinci nave ce transportau rachete sovietice în direcția Cuba schimbaseră capul şi făceau în acel moment cale întoarsă spre Uniunea Sovietică.

[49] *Ibidem*, p. 268.
[50] Jeffrey T. Richelson, *op.cit.*, p. 355.

BAZELE JURIDICE ALE REZOLVĂRII PE CALE PAŞNICĂ A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE

JUDICIAL BASES OF PEACEFUL SETTLEMENT OF THE INTERNATIONAL DISPUTES

Cdor.av. (r) lect.univ.dr. Dumitru TOMA*
Universitatea "Andrei Şaguna", Constanța

Principiul reglementării paşnice a diferendelor este menționat în articolul 2 din Carta Națiunilor Unite, care prevede că acesta este unul dintre obiectivele fundamentale ale ONU, şi anume menținerea păcii şi securității, fiecare stat membru având obligația de a rezolva diferendele lor internaționale prin mijloace paşnice, în asemenea manieră încât să nu pună în pericol pacea, securitatea şi justiția internațională. Această obligație este întărită prin articolul 33(1) din Carta ONU, care prevede: "Părțile la orice diferend a cărui prelungire ar putea pune în pericol menținerea păcii şi securității internaționale trebuie să caute să-l rezolve, înainte de toate, prin tratative, anchetă, mediere, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, recurgere la organizații sau acorduri regionale sau prin alte mijloace paşnice, la alegerea lor."

Astăzi, principiul reglementării paşnice a diferendelor internaționale este universal recunoscut.

The principle of peaceful settlement of disputes is enshrined in art 2 of the UN Charter which provides that, in the pursuit of the fundamental objectives of the UN, namely the maintenance of peace and security, its member states are bound to settle their international disputes by peaceful means in such a manner as not to endanger international peace, security and justice. This obligation is reinforced in art 33(1) of the UN Charter which provides that: "The parties to any dispute, the continuance of which is likely to endanger the maintenance of international peace and security, shall, first of all, seek a solution by negotiation, enquiry, mediation, conciliation, arbitration, judicial settlement, resort to regional agencies or arrangements, or other peaceful means of their own choice."

Today, the principle of peaceful settlement of international disputes is universally recognized.

Cuvinte cheie: Carta ONU, diferende, principiu, reglementare paşnică.
Keywords: *UN Charter, disputes, principle, peaceful settlement.*

* e-mail: *tomamsm@yahoo.com*

Considerații generale

Ideea de om ca ființă socială (zoon politikon), subliniată de Aristotel (nu pentru prima dată), exprimă o realitate pe cât de veche, pe atât de esențială: omul nu poate exista ca om în afara cetății (înțeleasă ca stat). „… Omul este prin natura sa o ființă socială, pe când antisocialul, prin natură, este ori supraom, ori fiară…". Astfel, omul nu poate fi definit ca om decât în măsura în care trăieşte în şi prin societatea organizată politic în stat, afirmație care este valabilă şi pentru societățile prestatale. Dacă prin societate (ca organizare politică) nu înțelegem o sumă a indivizilor care o compun, ci mai ales una a legăturilor complexe care se stabilesc între ei, dar şi între aceştia şi întregul societății, vom înțelege corect raporturile societate-individ-drept atât pe plan național, cât şi pe plan internațional.

Dacă omul este „măsura tuturor lucrurilor", atunci el este, în primul rând, măsura societății în care trăieşte, mai precis, măsura relațiilor prin care trăieşte alături de ceilalți[1].

O veche maximă atribuită lui Cicero spune: „Dacă sunt două feluri de luptă, unul cu cuvântul şi altul cu forță şi dacă unul e propriu omului, iar celălalt animalelor, suntem datori să recurgem la cel din urmă, numai când primul nu poate fi folosit"[2].

Lumea contemporană, cu totul alta decât în antichitate, găseşte încă, maxima lui Cicero valabilă. Eliminarea contradicțiilor, neînțelegerilor, conflictelor între state, realizarea unui climat de pace în viața internațională, a unei atmosfere de înțelegere şi cooperare, propice dezvoltării societății, în ansamblu, şi omului, ca individ, nu pot fi înfăptuite decât prin apelul la înțelepciune.

Fostul secretar general al ONU, U. Thant, arăta că „oricât de mari ar fi pericolele care planează asupra omenirii, ele nu vor fi niciodată mai mari decât posibilitățile ce ni se oferă pentru a le înlătura"[3].

Nicolae Titulescu aprecia că războiul nu constituie o rezolvare viabilă a problemelor ce confruntă lumea, că el nu poate mulțumi, în general, pe nimeni, constituind o crimă care trebuie înlăturată din viața societății. Războiul, în cazul cel mai bun, adică războiul victorios – preciza Nicolae Titulescu – nu poate decât schimba termenii problemei; nemulțumitul de mâine va lua locul nemulțumitului de astăzi. „Unui război dus în numele dreptății îi va urma un alt război dus în numele justiției. Şi aşa la nesfârşit. Şi

[1] Stelian Scăunaş, *Drept internațional public*, Editura All Beck, Bucureşti, 2002, p.1.
[2] Ionel Cloşcă, *Despre diferendele internaționale şi căile soluționării lor*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1973, p. 7.
[3] Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1983, p.151.

cu ce preț? Cu un preț imens, plătit de întreaga comunitate internațională, pentru motivele subiective ale unuia sau mai multora dintre membrii săi"[4].

Este necesar să se rețină că fenomenul conflictual este, cel puțin ca potență, permanent, în sensul că el a existat tot timpul şi va exista şi în viitor. Ceea ce diferă, de la o țară la alta, de la o regiune la altă regiune, de la epocă la epocă, este doar gradul, intensitatea şi gravitatea stărilor conflictuale, şi nu stările ca atare, a căror existență este invariabil prezentă peste tot. Din acest motiv – care este indiscutabil – ni se pare că înțelept este nu a nega, conştient (de inconştiență nu-i cazul să vorbim aici), ci de a cunoaşte cât mai bine acest fenomen, fiind prima condiție a limitării, controlului şi stăpânirii sale[5].

Dar, Ion Grecescu afirma că secolul şi mileniul în care am păşit poate fi unul al păcii, cooperării şi bunăstării sau al distrugerii, autodistrugerii şi pieirii civilizației milenare. Sunt alternativele în fața cărora se află Națiunile Unite (şi, aş adăuga eu, întreaga lume). Totuşi, Ion Grecescu nădăjduia că „rațiunea va învinge şi omenirea va fi salvată de la cataclism"[6].

Într-o lume a interdependențelor, întemeiate pe existența statelor şi națiunilor suverane, factorul coordonator al acțiunii în vederea menținerii păcii şi securității, al dezvoltării cooperării internaționale îl constituie sistemul, coerent şi unitar, al principiilor fundamentale ale dreptului internațional contemporan şi organizațiile internaționale care au rolul de a aplica aceste principii, inclusiv cel al soluționării paşnice a diferendelor dintre state. Acestea îndeplinesc funcția polivalentă de factor generator de soluții noi şi viabile pentru problematica ce frământă în prezent omenirea, de instituții juridice noi, progresiste, care direcționează în perspectiva evoluției societatea omenească[7].

Prin Liga Națiunilor şi Organizația Națiunilor Unite (ONU), micile națiuni au dobândit sufragiul universal, la care nu vor renunța niciodată.

Semnificația multipolarismului în condițiile contemporane a fost subliniat de numeroşi analişti şi oameni politici. Civilizația şi cultura universală nu pot fi topite într-una singură. Culturile şi civilizațiile pot prospera numai prin cooperare şi coexistență. Numai astfel ele pot oferi oamenilor condiții de cunoaştere, bunăstare şi civilizație, pe care organizația mondială trebuie să-l promoveze cu toată forța şi prestigiul său.

---

[4] Ion Grecescu, Nicolae Titulescu, *Concepție juridică şi diplomatică,* Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982, p.62.

[5] Iftene Pop, *Vecinătate şi bună vecinătate în dreptul internațional,* Editura Ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1986, p.377.

[6] Ion Grecescu, *Carta Națiunilor Unite şi Statutul Curții Internaționale de Justiție*, Editura Rosetti, București, 2002, p.14.

[7] M.I. Niciu, *Rolul Organizației Națiunilor Unite în promovarea principiilor de drept internațional în relațiile dintre state*, Editura Politică, București, 1973, p.10.

Carta Naţiunilor Unite a creat o lume multipolară, nu bipolară şi nici unipolară. Bipolarismul din anii războiului rece şi-a demonstrat inconsistența. Omenirea nu are nevoie nici azi, nici mâine şi nici poimâine de un jandarm mondial. ONU şi celelalte organizații, nu pot fi jandarmi, ci instrumente de cooperare reciproc avantajoasă a tuturor statelor mari şi mici[8].

Noile realități, în care tehnologia avansează de la o zi la alta, de la un minut la altul, oferă posibilitatea naşterii unor noi conflicte ce au la bază justificări pentru a se recurge la forță şi la folosirea unor noi arme, mult mai precise şi mai periculoase decât în trecut, rezultatele putând fi devastatoare.

Bazele juridice ale rezolvării pe cale paşnică a diferendelor internaționale

Noțiunea de diferend şi de situație

În raporturile dintre state, precum şi în raporturile dintre alte subiecte de drept internațional pot apărea interese opuse, neînțelegeri sau probleme litigioase. Pentru a desemna diferite stări de neînțelegere care se pot ivi în relațiile internaționale, literatura de specialitate şi documentele în materie folosesc, în funcție de gravitatea stării de neînțelegere şi de implicațiile sale asupra raporturilor dintre subiectele în cauză, o terminologie variată, şi anume: situație, diferend, litigiu, conflict, criză etc.[9]

Trebuie subliniat că terminologia este destul de imprecisă, iar nuanțele sunt, în general, imperceptibile. Convențiile internaționale folosesc mai multe expresii pentru a exprima aproape unul şi acelaşi lucru. Astfel, după ce în art. 1 al Primei Convenții de la Haga din 18 octombrie 1907 se spune: „În scopul de a preveni pe cât posibil recurgerea la forță în raporturile dintre state, puterile contractante convin să depună toate eforturile pentru a asigura rezolvarea paşnică a diferendelor internaționale“, celelalte articole ale Convenției fac referire la „divergență gravă“ sau „conflict“ (art.2), la „statele în conflict“ (art. 4; 6; 68), la „statele în litigiu“ (art.8), la „conflict grav“ (art.48). Pactul Ligii Națiunilor vorbea numai de diferend („diferend susceptibil de o ruptură“ art. 12 şi 15, şi „diferend cu caracter internațional“ art. 14). Carta O.N.U. face referire la diferend „a cărui continuare ar putea primejdui menținerea păcii şi securității internaționale“ (art.33) şi situație „care ar putea duce la fricțiuni între națiuni sau ar putea da naştere unui diferend“ (art.34).[10] În sfârşit, în art. 30 al Regulamentului Curții Internaționale de Justiție, termenul diferend se referă la

[8] Ion Grecescu, *Ibidem*, p.17.
[9] Dumitra Popescu, *Drept Internațional Public*, Editura Şansa, Bucureşti, 1994, p.292.
[10] Ionel Cloşcă, *Despre diferendele internaționale şi căile soluționării lor*, Editura Ştiințifică şi enciclopedică , Bucureşti, 1973, p.16.

cauzele de care Curtea este sesizată pe cale contencioasă[11], astfel de referiri fiind prevăzute şi în alte documente[12].

În anul 1924, Curtea Permanentă de Justiție Internațională a definit diferendul ca un dezacord asupra unei probleme de drept sau de fapt, o opoziție de teze juridice sau de interese între State[13]. În *Dicționarul diplomatic* diferendul este definit ca fiind o neînțelegere, dezacord între state cu privire la o pretenție sau un interes[14].

În *Dicționarul de Drept internațional public* diferendul reprezintă o neînțelegere, opoziție între două sau mai multe state care au atins stadiul în care părțile şi-au format pretenții sau contrapretenții şi care constituie un element de tulburare a relațiilor dintre ele.[15]

Elementul doveditor al existenței unui diferend între state îl constituie demersul statului în cauză pe lângă un alt stat, prin care îi atrage atenția că atitudinea sa este opusă punctului său de vedere, părțile manifestând, în fapt, opinii opuse".[16] Ionel Cloşcă afirmă că pentru a ne afla în prezența unui diferend mai este necesară prezența a încă două elemente: o reacție negativă, o opoziție din partea pârâtului şi o respingere a acesteia de către reclamant şi că o relație între două voințe opuse se manifestă în trei faze: o declarație, un protest, o reacție la protest. Fie că este vorba de o contestație asupra unei situații de fapt, adică politică, economică, socială etc., fie că este vorba de o contestație de ordin juridic, la baza ei stă totdeauna un interes care determină statele să adopte o anumită atitudine. În practică, situația „de fapt" se împletește cu situația „de drept"; ori de câte ori părțile se referă la o situație de fapt, ele trebuie să invoce în apărarea intereselor lor, dreptul[17].

Stelian Scăunaş ne atrage atenția în privința faptului că diferendele internaționale se pot naşte nu numai între state, ci şi între acestea şi organizații internaționale sau numai între organizații internaționale. Curtea Permanentă

---

[11] Ionel Cloşcă (coord.), *Dicționar de drept internațional public*, Editura Ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1982, p.115.

[12] În *Actul general de la Geneva* din 26 septembrie 1928, pentru reglementarea paşnică a diferendelor internaționale, termenul este uneori însoțit de o serie de calificative, cum ar fi: „diferende de orice natură" art.1, „toate diferendele cu privire la care părțile îşi vor contesta reciproc un drept" art.17. Acordurile de la Locarno din 1925 fac referire la diferende şi conflicte internaționale susceptibile a afecta raporturile dintre două sau mai multe state, pacea şi securitatea internațională.

[13] Raluca Miga-Beşteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura All Beck, București, 2003, p.332.

[14] Petre Bărbulescu (coord.), *Dicționar diplomatic*, Editura Politică, Bucureşti,1979, p.355.

[15] Ionel Cloşcă (coord.), *Ibidem*, p. 115.

[16] Dumitru Toma, *Drept Internațional Public*, Editura Fundației „Andrei Şaguna", Constanța, 2002, p.151.

[17] Ionel Cloşcă, *Despre diferendele internaționale şi căile soluționării lor*, Editura Ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1973, p.19.

de Justiţie Internaţională a definit diferendul internaţional „ca un dezacord asupra unei chestiuni de drept sau de fapt, o contradicţie, o opoziţie de teze juridice sau interese“[18].

După cum am observat alături de noţiunea de „diferend“ se mai foloseşte şi noţiunea de „situaţie“. Astfel, în dicţionarul de drept internaţional public situaţia internaţională este definită ca fiind o stare de lucruri care nu a dobândit caracterul unui conflict între părţi, dar poate produce fricţiuni între state şi se poate transforma într-un diferend şi spre deosebire de diferend unde există o contestaţie precisă în care nu se poate face abstracţie de individualitatea părţilor în cauză. În cazul situaţiei internaţionale, starea de fapt internaţională are un caracter obiectiv, ea putând fi considerată independent de statele direct interesate. Distincţia tehnică operată de Carta ONU între diferend şi situaţie poate fi interpretată ca exprimând o deosebire de grad, nu de esenţă; în cazul diferendului, pretenţiile contradictorii dintre părţi sunt net definite, în timp ce în cazul situaţiei internaţionale ele nu au ajuns încă să se cristalizeze[19]. Totodată, în Cartă se statornicesc drepturi şi îndatoriri specifice pentru state, când este vorba despre un diferend, spre deosebire de cazul când este vorba numai de o „situaţie“ putând duce la naşterea unui diferend[20].

Adăugarea „situaţiei“ în contextul reglementării paşnice a diferendelor internaţionale a fost uneori criticată în doctrină. Dar rezolvarea unei situaţii care nu a ajuns să declanşeze un diferend, trebuie avută în vedere, în scopul de a se lua măsuri ca aceasta să nu aibă o asemenea consecinţă. Pentru menţinerea păcii, reglementarea paşnică trebuie să se aplice situaţiei care ar putea declanşa un dezacord între naţiuni sau ar da naştere unui „diferend“. De altfel, situaţiile au, în concepţia Cartei, un caracter similar cu diferendul[21].

Distincţia dintre noţiunile de diferend şi situaţie are importanţă din punct de vedere al calificării stărilor de drept şi de fapt supuse reglementării paşnice. În această privinţă art.1. alin.1 al Cartei arată cu claritate că printre scopurile Naţiunilor Unite se înscrie şi acela de a înfăptui, prin mijloace paşnice aplanarea ori rezolvarea ”diferendelor sau situaţiilor cu caracter internaţional” care ar putea duce la o încălcare a păcii. Aceeaşi terminologie este folosită şi în art. 34 al Cartei, referitor la obiectul şi scopul anchetei pe care o poate întreprinde Consiliul de Securitate. El poate ancheta orice diferend sau situaţie care ar putea duce la fricţiuni internaţionale sau ar putea da naştere unui diferend cu scopul de a stabili dacă prelungirea acestora ar putea pune în primejdie menţinerea păcii şi securităţii internaţionale[22].

---

[18] Stelian Scăunaş, *Drept Internaţional Public*, Editura All Beck, Bucureşti, 2002, pp. 221-222.
[19] Ionel Cloşcă (coord.), *Ibidem*, p.272.
[20] Petre Bărbulescu (coord.), *Ibidem*, p.803.
[21] Alexandru Bolintineanu, *Drept Internaţional contemporan*, Editura All Beck, Bucureşti, 2000, p.180.
[22] Raluca Miga-Beşteliu, *Ibidem*, p.333.

Nu putem să nu ne referim la internaționalitatea diferendelor sau situațiilor, aceasta rezultând din Carta ONUcare se referă la „diferendele sau situațiile cu caracter internațional“ şi cu privire la care Dumitra Popescu concluziona că normele dreptului internațional nu se pot aplica diferendelor dintre state care se referă la probleme ținând în mod esențial de jurisdicția lor internă. În acest sens art.2 paragraf 7 din Carta ONU nu obligă statele membre de a supune asemenea probleme unei proceduri prevăzută de Cartă, deci, se referă la domeniul rezervat care priveşte activități ale statului ținând de competența acestuia care nu cad sub incidența dreptului internațional[23].

Categoriile diferendelor internaționale

Examinarea acestei probleme este legată de reguli cuprinse în diverse convenții privind supunerea diferendelor unor instanțe cu caracter arbitral sau unor curți internaționale de justiție. O deosebire tranşantă nu este posibilă, diferendele politice având şi trăsături juridice, cele juridice având şi trăsături politice.

În convențiile internaționale nu se găsesc prevederi care să stabilească obligația părților de a se adresa anumitor mijloace de reglementare paşnică a diferendelor, în funcție de natura lor politică sau juridică. Ele fac însă, în unele cazuri, recomandări. Astfel, Convenția de la Haga din 1907, în art. 38, prevede, în esență, că pentru litigiile privind probleme cu caracter juridic ar fi de dorit ca, în caz de nevoie, puterile contractante să recurgă la arbitraj, pe cât le-ar permite împrejurările. Pactul Societății Națiunilor prevede, în art.13, că dacă între membrii acesteia apare un diferend susceptibil, după părerea lor, de o soluție arbitrală sau judiciară şi dacă acest diferend nu poate fi reglementat în mod satisfăcător pe cale diplomatică, problema va fi supusă integral unei reglementări arbitrale sau judiciare. În schimb, Actul general pentru reglementarea paşnică a diferendelor internaționale de la Geneva (1928) prevede, în art.1, că diferendele, indiferent de natură, vor fi supuse concilierii, iar Tratatul împotriva războiului, de la Rio de Janeiro, din 1933, în art.1, prevede obligația de a se recurge exclusiv la mijloace paşnice stabilite de dreptul internațional pentru reglementarea conflictelor şi diferendelor de orice natură ar fi[24]. În practică, distincția este greu de făcut. Deşi Carta ONU stabileşte ca regulă generală, faptul că, diferendele de ordin juridic trebuie să fie supuse de părți Curții Internaționale de Justiție, în conformitate cu dispozițiile Curții, jurisdicția internațională consideră că toate diferendele sunt juridice până la proba contrarie, adică până se constată dacă cererea reclamantului are sau nu temei de drept[25].

a) Diferendele juridice – sunt cele în care se opun pretenții de drept (de exemplu, pretenția unei părți la un drept contestat de o altă parte,

[23] Dumitra Popescu, *Ibidem*, p. 293.
[24] Alexandru Bolintineanu, *Ibidem*, p.192.
[25] Stelian Scăunaş, *Ibidem*, p.222.

invocarea de către o parte a unei obligaţii ce revine altei părți, care contestă exigența acelei obligații.)[26].

În Statutul Curții Internaționale de Justiție în art.36 alin.2 se prevede că statele părți la Statut „vor putea oricând să declare ca recunosc ca obligatorie *ipso facto* şi fără o convenție specială, în raport cu orice alt stat care acceptă aceeaşi obligație, jurisdicția Curții pentru toate diferendele de ordin juridic având ca obiect:

- interpretarea unui tratat;
- orice problemă de drept internațional;
- existența oricărui fapt care, dacă ar fi stabilit, ar constitui încălcarea unei obligații internaționale;
- natura sau întinderea reparației datorate pentru încălcarea unei obligații internaționale.“[27]

b) Diferendele politice – constau într-o opoziție de interese fără contestație de drept sau se suprapune unei contestații prealabile de drept, o cerere de avantagii, cu sau fără a susține contrariul, care se izbeşte de un refuz sau o rezistență, cel puțin parțială, o cerere contestată prin care se urmăreşte modificarea situației juridice existente, prin invocarea oportunității politice, convenienţa unilaterală sau reciprocă, echitatea.

Pentru jurisdicția internațională toate diferendele internaționale sunt de natură juridică, singura întrebare care se pune este dacă pretenția reclamantului poate fi sau nu satisfăcută prin aplicarea dreptului pozitiv[28]. De altfel, documentele adoptate în ultimii 60 de ani nu mai fac distincție între diferendele juridice şi cele politice[29].

Reglementarea pe cale paşnică a diferendelor internaționale. Scurt istoric

Foarte multă vreme războiul a fost socotit ca unul din principalele instrumente de politică externă a statelor. De-a lungul istoriei, războiul a fost admis de dreptul internațional acesta din urmă având, potrivit lui Grotius, două ramuri: dreptul războiului şi dreptul păcii. Până la înființarea Societății Națiunilor, dreptul la război (*jus ad bellum*) era considerat ca o manifestare normală a suveranității de stat şi mijloc de soluționare a diferendelor dintre state[30].

Ideea de soluționare a diferendelor prin mijloace paşnice nu este nouă, încă din antichitate întâlnim practici ale statelor, unele valabile şi astăzi, prin care încercau să-şi rezolve problemele fără folosirea forței. De exemplu, cel

[26] M.I. Niciu, *Drept internațional public*, Editura Servosat, Arad, 1997, p.337.
[27] Ion Grecescu, *Carta Națiunilor Unite şi Statutul Curții Internaționale de Justiție*, Editura Rosetti, Bucureşti, 2002, pp.67-68.
[28] M.I. Niciu, *Drept internațional public*, Editura Servosat, Arad, 1997, p.337.
[29] Aurel Preda-Mătăsaru, *Tratat de Drept Internațional Public*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p.237.
[30] Raluca Miga-Beşteliu, *Ibidem*, p.325.

mai vechi tratat cunoscut, „Tratatul sublim“ încheiat în anul 1296 î.C. între Ramses al II-lea, faraonul Egiptului şi Hattuşill al II-lea, regele hitiților, consemna obligația celor două state de a trăi în pace şi de a-şi rezolva problemele fără a se ataca. De asemenea, statele Chinei antice şi cetățile state greceşti (sec. al VI-lea î.C.) au încheiat tratate şi au stabilit reguli prin care renunțau la război şi prevedeau mijloace paşnice de soluționare a diferendelor[31].

În anul 1818, la Congresul de la Aachen şi în anul 1856, la Congresul de la Paris se stipulează obligațiunea de a se recurge la mediațiune în favoarea marilor puteri, subliniindu-se importanța acestei metode pentru soluționarea conflictelor grave ce pot să apară în relațiile dintre state în scopul de a evita vărsările de sânge, marile pierderi materiale prilejuite de războaie[32].

Un pas înainte pe calea afirmării ideii de reglementare paşnică s-a făcut la cele două conferințe de pace de la Haga din 1899 şi 1907.

Unul dintre rezultatele cele mai însemnate ale conferinței de pace de la Haga, din 1899, l-a constituit Convenția pentru aplanarea conflictelor internaționale, reuşindu-se, astfel, să se codifice procedurile sporadic practicate până atunci. Din inițiativa delegației ruse, în frunte cu reputatul jurist Fiadar Martens, s-a creat un mijloc de reglementare: ancheta internațională.

Fără a fi reuşit să găsească cele mai potrivite soluții marilor probleme care frământau omenirea în acea vreme, Prima Convenție de la Haga din 1899 conține totuşi germenul prohibirii juridice a războiului de agresiune.

La cea de a doua conferință de la Haga din 1907 au fost reprezentate un număr mult mai mare de state (44 de state), iar în centrul delegațiilor s-a aflat problema anchetei internaționale[33].

Declarația de la Petersburg, încheiată între Rusia şi Marea Britanie, în decembrie 1904, în vederea soluționării „incidentului Hull”[34] în baza căreia s-a constituit comisia internațională de anchetă, care a redactat un raport în această privință, raport ce a fost acceptat de către părți, a exercitat o influență pozitivă asupra Conferinței de la Haga din 1907 care, în Convenția privind reglementarea pe cale paşnică a conflictelor internaționale a dezvoltat mult procedura anchetei[35].

---

[31] Stelian Scăunaş, *Ibidem*, p. 223

[32] Dumitru Mazilu, *Echitate şi justiție în viața internațională*, Editura Politică, Bucureşti, 1979, p. 167.

[33] Ionel Cloşcă, *Despre diferendele internaționale şi căile soluționării lor*, Editura Ştiințifică şi enciclopedică , Bucureşti, 1973, pp. 22-23.

[34] Incidentul Hull a izbucnit în urma scufundării, din eroare, de către marina rusă de război a unor nave de pescuit britanice considerate torpiloare japoneze. Comisia internațională de anchetă reunită la Paris a redactat un raport la 25 feb. 1905, în care a impus părții ruse să plătească o indemnizație de 65.000 de lire sterline în favoarea guvernului britanic.

[35] Petre Bărbulescu (coord.), *Ibidem*, pp. 329-330.

Fără a crea o normă obligatorie de reglementare paşnică a diferendelor internaţionale, cele două conferinţe de pace de la Haga au un merit incontestabil în promovarea acestei instituţii. După cea de-a doua conferinţă de pace de la Haga, comisiile internaţionale de anchetă au cunoscut o largă dezvoltare în tratatele Bryan[36] şi Knox[37], evoluând în mod imperceptibil şi dând naştere astfel, prin diferenţiere, unui nou mijloc de reglementare paşnică: concilierea internaţională.

După primul război mondial, în condiţiile în care omenirea îşi concentra energiile constructive pe făgaşul lichidării consecinţelor nefaste ale acestei conflagraţii pustiitoare, se conturează ideea necesităţii elaborării unor norme cât mai precise prin care războiul de agresiune să fie pus în afara legii. Un moment semnificativ în această direcţie l-a constituit elaborarea şi adoptarea Pactului[38] Societăţii Naţiunilor[39].

În privinţa reglementărilor prevăzute de acest Pact există păreri diferite.

Astfel, Marţian Niciu[40], cu toate că recunoştea că acest Pact conţine „unele din principiile care-şi croiseră drum în viaţa internaţională“ consideră că totuşi acestea „aveau un caracter limitat, trunchiat“. Spre deosebire de acesta, Dumitru Mazilu apreciază că reglementările consacrate prin acest important document internaţional au un rol remarcabil în sublinierea priorităţii mijloacelor paşnice în soluţionarea oricărui diferend susceptibil de a antrena un conflict sau o stare conflictuală între două sau mai multe state, ceea ce reprezintă o contribuţie la regândirea şi reaşezarea raporturilor internaţionale pe temeliile trainice ale păcii[41].

În cadrul Societăţii Naţiunilor a fost adoptat şi un Protocol pentru reglementarea paşnică a diferendelor internaţionale (Geneva, 1924), precum şi Acordul general pentru reglementarea paşnică a diferendelor internaţionale (1928) revizuit şi adoptat şi de Adunarea Generală a ONU (aprilie 1949) prin Rezoluţia nr. 268/III[42].

---

[36] Aproximativ 30 de tratate de conciliere internaţională încheiate din iniţiativa S.U.A. prin care părţile se angajau să-şi supună litigiile unei comisii – Bryan Place Comission – înainte de a recurge la război.

[37] Acorduri încheiate între Franţa şi Marea Britanie în anul 1911, ce reprezintă o formă de trecere de la comisia de anchetă la comisia de conciliere. Aceste acorduri nu au fost ratificate.

[38] „Toţi membrii Societăţii sunt de acord că, dacă se iveşte între ei un diferend susceptibil de a antrena o ruptură, ei se vor supune fie procedurii de arbitraj, fie examinării Consiliului'' şi nu vor recurge la război înainte de expirarea unui termen de trei luni (art.12).

[39] Dumitru Mazilu, *Dreptul Păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1983, p. 60.

[40] M.I. Niciu, *Rolul ONU în promovarea principiilor internaţionale în relaţiile dintre state*, Editura Politică, Bucureşti, 1973, p.12.

[41] Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1983, p.61.

[42] Alexandru Bolintineanu (coord.), *Ibidem*, p.182.

Un moment deosebit de important, dacă nu chiar cel mai important, în evoluția soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale îl reprezintă adoptarea la Paris, la 27 august 1928, a Tratatului general de renunțare la război ca instrument al politicii naționale, cunoscut şi sub denumirea de Pactul Briand-Kellogg[43], care prevedea în art. 1 că părțile contractante „în numele popoarelor respective" condamnă războiul şi renunță la acesta, ca mijloc de reglementare a diferendelor şi că totodată acestea, recunosc că pentru reglementarea sau soluționarea tuturor diferendelor sau conflictelor, indiferent de natura sau originea lor, trebuie să se apeleze la mijloacele pașnice[44].

Pactul Briand-Kellogg a fost urmat, în acelaşi an, de Actul general pentru rezolvarea pașnică a diferendelor internaționale, adoptat de Societatea Națiunilor la 26 septembrie 1928 şi revizuit de Adunarea Generală a O.N.U. în 1949.

Principiile Pactului Briand-Kellogg au fost confirmate şi întărite prin tratatul de neagresiune şi conciliere semnat la 10 octombrie 1933, la Rio de Janeiro (tratatul Saavedra - Lamas), la care au devenit părți nu numai statele Americii Latine şi SUA, ci şi 11 țări europene, printre care şi România[45].

Întrucât constituțiile unor state conțineau dispoziții contrare Pactului de la Paris, Nicolae Titulescu a susținut, în timpul conferinței dezarmării din anul 1932, tezele cuprinse în „Memorandumul Pella"[46] în care se preconiza realizarea unei concordanțe între normele de drept cuprinse în tratatele internaționale multilaterale cu caracter universal şi legislațiile naționale[47].

În 1945, la 26 iunie, a fost semnată, la San Francisco, Carta Națiunilor Unite, la încheierea Conferinței Națiunilor Unite pentru Organizația Internațională şi a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945; din aceasta face parte şi Statutul Curții Internaționale de Justiție.

Momente mai semnificative ale consacrării principiilor de drept şi justiție sunt: Conferința de la Bandung din 1955 dedicată sprijinirii generale şi

---

[43] La acest Tratat, România a devenit parte la 21 martie 1929. Cu privire la Pactul Briand-Kellogg a fost formulată Doctrina Stimson, formulată de secretarul de stat al S.U.A, H. Stimson, într-o notă adresată Chinei şi Japoniei, ca urmare a declanşării agresiunii Japoniei împotriva Chinei (1931), în care se preciza că guvernul S.U.A. nu recunoaşte nici o situație sau tratat realizate prin mijloace contrare rânduielilor şi obligațiilor stabilite de Pact.

[44] Art. 2 al Pactului Briand-Kellogg prevede: „Înaltele Părți Contractante recunosc că reglementarea sau rezolvarea tuturor diferendelor sau conflictelor, de orice natură sau de orice origine ar putea fi ele, care se vor putea ivi între ele, nu va trebui niciodată urmărită decât prin mijloace pacifice".

[45] Grigore Geamănu, *Drept internațional public. Tratat*, vol.1., Editura Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1981, p.189.

[46] Acesta preciza „Este inadmisibil, de pildă, ca regulile Pactului Societății Națiunilor şi cele ale Pactului de la Paris, care stau actualmente la baza organizării vieții internaționale, să fie contrazise prin dispoziții precise ale unor constituții."

[47] Ion Grecescu, Nicolae Titulescu, *Concepție juridică şi diplomatică*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982, p.69.

colaborării; Conferința de la Cairo din 1957 de solidaritate a țărilor din Asia şi Africa, Conferința de la Addis-Abeba din 1963 a țărilor africane, care a adoptat Carta Organizației Unității Africane; Conferința pentru securitate şi cooperare în Europa care a adoptat în 1975 Actul final, document de cea mai mare importanță pentru statornicirea unor relații bazate pe respect reciproc între țările continentului[48].

Problema reglementării paşnice s-a aflat şi în centrul atenției sesiunilor Adunării Generale a ONU în cadrul cărora s-au adoptat: în 1949, Actul General revizuit pentru reglementarea paşnică a diferendelor internaționale; Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 171 (II) – Declarația privind necesitatea folosirii cât mai mult a serviciilor Curții Internaționale de Justiție de către ONU şi organele sale (14 nov. 1947); Rezoluția Adunării Generale ONU nr. 377/V – Declarația privind Uniunea pentru menținerea păcii (3 nov. 1950); Rezoluția Adunării Generale ONU adoptată la sesiunea a XIII-a - Reguli model asupra procedurii arbitrale (14 nov. 1958); Rezoluția nr. 2936 (XXVII) – Declarația privind nefolosirea forței în relațiile internaționale şi interzicerea totală a utilizării armelor nucleare (19 nov. 1972)[49].

La 15 nov. 1982, Adunarea Generală a ONU, prin Rezoluția nr. 37/10, a adoptat prin consens, ca rezultat al inițiativei României, Declarația asupra reglementării paşnice a diferendelor internaționale[50].

În Carta de la Paris pentru o nouă Europă, din 1990, adoptată la reuniunea la nivel înalt a statelor participante la CSCE, s-a reafirmat principiul reglementării paşnice a diferendelor dintre state şi s-a hotărât să se pună la punct mecanisme de prevenire şi rezolvare a conflictelor între statele-părți.[51]

Concluzii

Experiența istorică, mileniile de încordare şi confruntare armată, războaiele nesfârşite suportate de omenire, demonstrează convingător că renunțarea la forță şi la amenințarea cu forța, ca şi obligația statelor de a se abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea forței, fie împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite, reprezintă veriga fundamentală a construcției păcii în lume,

[48] Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1983, pp.146-147.
[49] Dumitru Toma, *Ibidem*, p.149.
[50] Traian Chebelu, *Reglementarea paşnică a diferendelor internaționale. Inițiative ale României la Organizația Națiunilor Unite*, Editura Politică, Bucureşti, 1984, p.40.
[51] Alexandru Bolintineanu (coord.), *Ibidem*, pp.179-180.

norma esențială a dreptului păcii, premisa indispensabilă a garantării desfăşurării unor relaţii paşnice între popoare[52].

Un alt principiu indisolubil legat de principiul nerecurgerii la forţă îl constituie principiul soluționării paşnice a diferendelor internaționale. Dacă statelor le este interzis să folosească forța şi amenințarea cu forța în relațiile dintre ele, aceasta înseamnă – ca o concluzie logică şi juridică – faptul că ele sunt obligate să soluționeze diferendele dintre ele, orice litigiu internațional, numai pe cale paşnică, prin mijloace paşnice.

Aceasta constituie în dreptul internațional contemporan o obligație universală şi imperativă, a cărei respectare de către toate statele este menită să asigure condițiile păcii şi ale cooperării pentru toate statele[53].

Cele două principii fundamentale ale dreptului internațional public au apărut în acelaşi timp, fiind consacrate de Pactul Briand-Kellogg din august 1928. De la acest document şi până în prezent s-a reluat de nenumărate ori în documentele internaționale principiul soluționării paşnice[54], în tratatele încheiate între state, în cadrul ONU, prin rezoluții şi declarații ale Adunării Generale şi, în cadru regional, prin actele constitutive ale organizațiilor respective: Organizația Unității Africane, Organizația Statelor Americane, Liga Arabă etc., ca şi prin Actul final al Conferinței pentru Securitate şi Cooperare în Europa (1975).

Declarațiile referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile prieteneşti şi cooperarea dintre state conform Cartei ONU, adoptată în 1970 şi Declarația asupra reglementării paşnice a diferendelor internaționale, adoptată în 1982, sintetizează aspectele de ordin politic şi juridic ce trebuie să ghideze conduita statelor în căutarea unor soluții pentru diferendele în care sunt implicate, încorporând şi evoluțiile din acest domeniu.

Dintre acestea, pot fi considerate ca esențiale pentru configurați juridică a mijloacelor paşnice de soluționare, pentru rolul şi locul lor în cadrul dreptului şi relațiilor internaționale, următoarele aspecte:

- toate statele au îndatorirea de a acționa cu bună credință şi în conformitate cu scopurile şi principiile consacrate în Carta ONU în vederea evitării diferendelor dintre ele;
- toate statele trebuie să-şi rezolve diferendele lor exclusiv prin mijloace paşnice, astfel încât pacea şi securitatea internațională, precum şi justiția, să nu fie puse în pericol[55].

---

[52] Dumitru Mazilu, *Dreptul păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii*, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1983, pp.147-148.
[53] Gheorghe Moca, *Dreptul internațional*, Editura Politică, Bucureşti, 1983, p.192.
[54] Marian Mihăilă, *Ibidem*, p.29.
[55] Vasile Crețu, *Drept internațional public*, Editura Fundației România Mare, Bucureşti, 2001, pp. 171-172.

Concepția lui Titulescu asupra rezolvării prin mijloace paşnice a diferendelor dintre state pornea de la premisa că războiul, ca fenomen social, trebuie prohibit, întrucât acesta nu poate constitui un mijloc eficient a neînțelegerilor dintre state. Titulescu aprecia că „războiul nu este niciodată, dar într-adevăr, niciodată, soluția unui conflict”.[56]

Dacă soluționarea pe cale paşnică este obligatorie, în ceea ce priveşte utilizarea mijloacelor paşnice de rezolvare există o deplină libertate de alegere a unui mijloc sau altul, consacrându-se caracterul voluntar al procedurilor. O asemenea libertate de alegere rezultă şi din art. 33 din Cartă, care, după ce enumeră diferitele mijloace de rezolvare paşnică a diferendelor (tratativele, ancheta, mediațiunea, concilierea, arbitrajul, recurgerea la justiția internațională, la organizații sau acorduri regionale, la care se adaugă şi procedurile prevăzute în Carta ONU ca putând fi aplicate de Consiliul de Securitate sau, după caz, de Adunarea Generală), precizează: „sau prin mijloace paşnice la alegerea lor“.

Principiul acordului dintre părți sau al libertății de alegerea mijloacelor paşnice de rezolvare a unui diferend este consacrat în mod categoric în dreptul internațional[57].

[56] Ion Grecescu, *Ibidem*, pp. 123-124.
[57] Grigore Geamănu, *Ibidem*, p. 226.

COMUNICAREA POSTSCHIMBARE ŞI MANAGEMENTUL STABILITĂȚII

THE COMUNICATION POST-CHANGE AND STEADINESS MANAGEMENT

Prof.univ.dr. MARIA IACOB
Academia Tehnică Militară
Col. (r) prof.univ.cons.dr. DUMITRU IACOB*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

În timpul schimbării sociale şi organizaționale, există o nevoie pentru strategii şi tehnici de comunicare de adaptare. După aceea, în perioada postschimbare, managementul stabilității şi comunicările prodezvoltare devin mult mai importante.

In times of social and organizational changes, there is a need for strategies and techniques of acclimation communication. Afterwards, in post-changeover period, steadiness management and pro-development communications become most important.

Cuvinte cheie: schimbare, stabilitate, adaptare, dezvoltare durabilă, managementul stabilității, comunicarea de adaptare.
Keywords: *change, stability, adaptation, durable development, steadiness management, acclimation communication.*

Omenirea a intrat în era schimbării. Şi aceasta nu de puțină vreme. Dintotdeauna au existat perioade şi forțe ale schimbării. Fapt este că, în ultima vreme, par a se fi acumulat ipostaze noi ale schimbării. Schimbarea a devenit globală (are loc "peste tot" şi în "toate cele"), este profundă (par a se schimba paradigmele civilizației umane), dar este şi turbulentă (greu predictibilă, nonliniară).

Treptat-treptat apar modificări în combustia şi în temperatura schimbării. Senzația de "haos" şi "primejdie" începe a fi depăşită. Oamenii percep, cu tot mai multă claritate, regularități şi tendințe ale schimbării.

* e-mail: *dumitru.iacob@comunicare.ro*

Lucrurile care se întâmplă în jurul nostru încep să aibă sens. Oamenii dobândesc curaj, ridică privirea din pământ şi încearcă să întrezărească viitorul. Vor să vadă încotro merge lumea şi care ar putea fi "drumul" lor, ca oameni, în şuvoiul mersului lumii. Obsesia schimbării tinde a fi depăşită. Un orizont nou se conturează. Este orizontul stabilității, al normalității.

Demersul nostru intenționează să investigheze tocmai această problemă. Vrem să analizăm, pe scurt şi într-o primă formă, specificul comunicării de adaptare (caracteristică, prin excelență, situațiilor sociale şi organizaționale de schimbare) şi al comunicării postschimbare. În cea de-a doua situație, esențial devine managementul stabilității, al dezvoltării durabile.

Schimbarea şi comunicarea de adaptare

Trăim într-un univers organizațional. Spațiul social este populat de organizații. Unele dintre acestea sunt organizațiile noastre de apartenență. Instituțiile sociale (actorii publici) sunt, în sens general, organizații. Dacă, aşa cum arătam anterior, actorii publici acuză, în principal, o problemă de securitate identitară (de coagulare şi manifestare a constituenței şi profilului propriu), organizațiile în ansamblu, inclusiv actorii publici, se confruntă cu provocările riscurilor de insecuritate funcțională.

Mai exact spus, mediul social, ca mediu extraorganizațional, este tot mai mult un mediu (un spațiu) al schimbării globale. Marea provocare a tuturor organizațiilor, a celor publice şi a celor private, a celor politice, educaționale, productiv-economice, a celor naționale şi internaționale, este însăşi schimbarea.

În ultimele două – trei decenii s-a impus conceptul de sănătate organizațională, ca expresie a capacității organizațiilor de a genera răspunsuri adecvate la presiunile interne şi externe ale schimbării. Efortul adaptativ este extrem de complex. În cadrul organizațiilor sunt puse în acelaşi timp sub semnul întrebării misiunea (sarcina), resursele umane, organizarea formală şi informală şi fluxurile de conexiune (comunicare) cu mediul extern. Suportul adaptării organizațiilor este de ordin comunicațional. În acest context, se constituie şi se exprimă „publicurile" organizației – publicul intern şi publicul extern, acesta din urmă cuprinzând publicul local, publicul național şi cel internațional.

În acelaşi timp, perspectiva organizațională face cu putință o modalitate relevantă de definire operațională a informării publice, a comunicării organizaționale ca formă prioritară a comunicării manageriale. Dacă, în spațiul public, informarea publică este legitimată prin norma democratismului social, în spațiul organizațional informarea publică se impune ca imperativ funcțional. Altfel spus, comunicarea organizațională constituie ansamblul structurilor şi proceselor de comunicare prin care

organizațiile se adaptează la schimbările din mediul extern. În acest nou context, devin vizibile un nou sens, şi chiar - aşa cum remarcam deja[1] – o definiție posibilă a relațiilor publice.

Relațiile publice constituie o strategie de comunicare organizațională, prin care organizațiile devin organizații comunicante, fluxurile de comunicare între organizații şi publicurile interne şi externe determinând adaptarea organizațiilor la schimbările din mediul social.

Postschimbarea: sens şi perspectivă istorică

Un cunoscut analist al lumii de azi şi de mâine, Thomas l. Friedman lansează, într-o binecunoscută şi recentă carte, metafora "pământului plat" (metafora sugerând evidența şi forța proceselor "globalizante"). Platforma lumii plate, apreciază Friedman, este rezultatul convergenței dintre computerul personal (care a permis fiecărui individ să devină autorul propriului conținut în forma digitală) cu cablul cu fibră optică (ce a facilitat dintr-odată accesul indivizilor respectivi din toată lumea la un conținut digital tot mai vast, pentru un preț de nimic) şi cu dezvoltarea software-lui de automatizare a procedurilor de afaceri (care a permis indivizilor din toată lumea să colaboreze în legătură cu acelaşi conținut digital de oriunde, fără a ține seama de distanțele dintre ei. Nimeni nu s-a aşteptat la această convergență. Ea a avut loc pur şi simplu – în jurul anului 2000. În acel moment, oamenii din toată lumea au început să se trezească şi să conştientizeze că aveau mai mult ca niciodată să se dezvolte pe plan global ca indivizi…[2]. În opinia noastră, sugestia cuprinsă în metafora "pământului plat" este copleşitoare. Este ca şi cum tocmai am fost martorii "exploziei de început", ai bing-bang-lui. De fapt, schimbarea de profunzime se petrece mult mai târziu decât timpul în care s-a declanşat "discursul despre schimbare". Vorbele despre schimbare (din care este alcătuită "ideologia schimbării" – de altfel comodă, şi lesnicioasă pentru toți cei tentați să exploateze oportunist tema schimbării) sunt depăşite violent de forța reală a "faptelor schimbării". Dacă ne imaginăm, pentru mai departe şi doar pentru o clipă, că suntem martorii "exploziei de început", atunci putem înțelege că explozia inițială nu poate fi permanentă, că procesele sociale (organizaționale, manageriale şi de comunicare) au o nevoie naturală de echilibru şi stabilitate. Orice inovare majoră are nevoie de un timp al asimilării, al implementării în practica organizațională curentă (firește, ideea are sens doar pentru "intervalul" în care

[1]Dumitru Iacob, Diana Cismaru, *Relațiile publice. Eficiența prin comunicare*, Bucureşti, Comunicare.ro, 2003, pp. 17-18.

[2]Thomas J. Friedman, *Pământul este plat. Scurta istorie a secolului XXI*, Editura Polirom, Iaşi, 2007, pp. 26-27.

inovarea îşi păstrează prospeţimea şi combustia evolutivă; după epuizarea acestui interval, o nouă etapă de schimbare devine imperativ necesară). În ideea de mai sus, pot fi formulate câteva observaţii privind natura schimbării şi procesele postschimbare din lumea în care trăim.

Prima observaţie: izvorul de adâncime al schimbării în civilizaţia contemporană este de ordin tehnologic, este strâns legat de infrastructura socială; totodată, se pare că pentru prima dată în istorie, combustia inovării şi evoluţiei sociale este asigurată de procese integral comunicaţionale; noua societate, lumea cu adevărat nouă se nasc din tehnologia comunicării (potenţiale) a tuturor oamenilor cu toţi oamenii.

A doua observaţie: stabilitatea devine o ţintă organizaţională, managerială şi comunicaţională; în general discutând, o "revoluţie" (în sens de schimbare de integrală) nu are sens decât dacă este cu putinţă să impună şi să consacre rezultatele revoluţiei; ori pentru aceasta este nevoie de stabilitate; procesul este mult mai complicat decât pare la prima vedere; şi acesta pentru simplul motiv este efectiv dificilă trecerea de la climatul social al vremurilor de schimbare la cel al stabilităţii şi normalităţii.

A treia observaţie: trecerea de la schimbare la stabilitate impune, la modul imperativ, coerenţa politicilor sociale şi manageriale; este vorba despre coerenţa ideatică şi despre carenţa umană; altfel spus, momentul când se trece pe celălalt versant (de la schimbare la stabilitate) nu trebuie conceput drept un moment conflictual (agresiv conflictual), ci drept o etapă normală în evoluţia socială.

A patra observaţie: complementul procesual, funcţional, al schimbării este dezvoltarea; în acest sens, schimbarea devine o etapă pregătitoare şi o premisă ale dezvoltării. În ultimă instanţă, sensul practic al dezvoltării pare a fi dezvoltarea durabilă, singura strategie prin care oamenii şi omenirea pot privi spre viitorul civilizaţiei umane.

A cincea observaţie: era dezvoltării durabile nu face în nici un fel desuetă semnificaţia funcţională a proceselor adaptative; adaptarea rămâne un proces util şi, incontestabil, vital; noutatea este simplă şi fundamentală – adaptarea nu este singurul proces managerial semnificativ (precum în perioada de început a schimbării, în prim plan trecând procesele dezvoltării durabile). Totodată, trebuie observat că focalizarea doar pe procesele dezvoltării durabile şi neglijarea proceselor adaptative poate fi catastrofală pentru organizaţii.

A şasea observaţie: practica proceselor organizaţionale şi manageriale dovedeşte existenţa unui paradox al comunicării – deşi derularea proceselor organizaţionale face necesară investigarea prioritară a direcţiilor manageriale privind dezvoltarea durabilă a organizaţiilor, în realitate managerii şi organizaţiile rămân ancorate în studiile privind schimbarea organizaţională; "zmeul schimbării" rămâne ameninţător şi este o prezenţă obsesivă; este timpul ca obsesia să fie înlăturată şi că, în ceasul al doisprezecelea, organizaţiile şi comunicatorii din organizaţii să privească spre viitor, spre dezvoltarea durabilă.

Managementul schimbării si managementul stabilității

"Ar fi incontestabil o greşeală – observa Carl von Clausewitz, în celebra sa lucrare „Despre război" – să vrei să afli, din compoziția chimică a bobului de grâu, forma spicului, când ajunge doar să ieşi la câmp, ca şi vezi spicele. Nu este niciodată îngăduit ca analiza şi observarea, filozofia şi experiența să se disprețuiască, nici să se excludă reciproc; ele îşi sunt una alteia reciproc chezăşie"[3]. Sub sugestia ideii de mai sus, înclinăm să considerăm că, în esență, relația dintre schimbare şi stabilitate este asemănătoare relației dintre filosofie şi experiență. Incontestabil, schimbarea şi stabilitatea sunt procese complementare, strâns interdependente. Ele sunt însă procese distincte, care trebuie abordate managerial şi comunicațional de sine stătător. În ultimă instanță, atât schimbarea, cât şi stabilitatea trebuie investigate în mod autonom, cât şi în corelație. Practica proceselor manageriale arată cât de nocivă este "eroarea de inadecvare", situația în care deşi organizația se află sub presiunea schimbării, managementul acesteia proiectează strategii de stabilitate, dar şi invers (nevoia de stabilitate neprimind un răspuns managerial adecvat). În cele ce urmează, vom încerca, pe scurt, să identificam specificul managerial şi comunicațional al schimbării şi stabilității, tocmai pentru a face cât mai puțin probabilă "eroarea de inadecvare", mai sus invocată. Pentru aceasta, vom utiliza un "pachet" de itemi de analiză: conținutul procesului; sensul procesului; dimensiunea comunicațională; dimensiunea normativă; dimensiunea umană.

Primul item – conținutul procesului. Cu certitudine, schimbarea şi stabilitatea sunt, în bună măsură, procese distincte, cu o specificitate pregnantă. În timp ce schimbarea cuprinde, în esență, procese adaptative, stabilitatea se axează, prioritar, pe procesele dezvoltării. Dacă la limita de "jos" a procesului, adaptarea este o soluție de criză, la limita de sus se prefigurează soluția dezvoltării durabile.

Al doilea item – sensul procesului. Incontestabil, schimbarea generează, în plan managerial şi comunicațional, procese reactive; pur şi simplu, schimbarea are nevoie de un răspuns, un răspuns care niciodată nu poate fi refuzat. Fireşte, răspunsul poate fi adecvat (situație în care răspunsul este încărcat cu informații utile privind necesitatea, sensul, direcțiile, costurile şi calendarul schimbării) sau inadecvat (situație în care sunt declanşate resorturile rezistenței şi ale fricii de schimbare). Pe celălalt versant, stabilitatea are nevoie şi generează procese proactive. Dacă în vremuri de schimbare este necesară "privirea în jurul nostru" (pentru simplul motiv că în jurul nostru este furtună şi din furtună se pot ivi cele mai mari pericole), în era stabilității devine necesară "privirea in viitor".

[3]Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, p. 49.

Al treilea item – dimensiunea comunicațională. Dintotdeauna comunicarea a fost vitală în organizații. Sensul procesual al comunicării este determinat de contextul organizațional, economic, social, cultural al acțiunii manageriale. Fapt este că managementul schimbării apelează, în sens comunicațional, în primul rând la comunicarea externă (pentru simplul motiv că în exteriorul organizației se află principalii factori care influențează evoluția organizațiilor) şi apoi la comunicarea internă (pentru a operaționaliza strategiile de schimbare şi a contracara rezistența la schimbare). Managementul stabilității acționează în sens invers. Prioritară este comunicarea internă (pentru că în interior se află principalele resurse de dezvoltare organizațională, resursele umane, de cultură organizațională etc.), resursele active ale comunicării interne urmând să fie "exportate", prin comunicare externă, către partenerii organizației.

Al patrulea item – dimensiunea normativă. În plan normativ, distincția dintre schimbare şi stabilitate este fundamentală. Dacă în perioade de schimbare, esențială este construirea noii norme (cu riscuri privind haosul normativ şi comportamental), în perioada stabilității hotărâtoare devine operaționalizarea normei (cu riscuri privind indisciplina normativă şi, chiar mai grav, cu riscuri generate prin nostalgia vremurilor de schimbare).

Al cincilea item – dimensiunea umană. Aici se află componenta cea mai sensibilă a discuției noastre. Este omul. Este trestia gânditoare, puternică şi fragilă. În esență, dacă în vremea schimbării omul se află sub "stresul schimbării", în noul orizont, în orizontul dezvoltării durabile, omul este reconstruit; de fapt se reconstruieşte, ca individualitate, proces care n-ar fi cu putință decât prin reconstruirea, simultană, a comunităților umane.

În concluzie, aşa cum sugeram mai sus, schimbarea şi stabilitatea, ca procese distincte şi corelative ale dezvoltării organizaționale, au nevoie de abordări manageriale şi comunicaționale, în chip firesc, distincte şi corelative, Riscurile apar atunci când abordările sunt indistincte şi noncorelative.

COALIȚII DE VOINȚĂ SAU COALIȚII DE CONSTRÂNGERE?

COALITION OF THE WILLING OR COALITION OF THE COERCED?

Col.drd. Romică CERNAT*
Baza 2 Logistică Târgoviște

Marea majoritate a americanilor s-au împotrivit ca Statele Unite să ducă războiul singure. Astfel, în timp, guvernul SUA a eşuat în a convinge Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite de a sprijini un război în Iraq. Ca urmare, administrația Bush a schimbat orientarea adoptând o strategie de încercare prin care să impună Consiliul de Securitate o rezoluție care să autorizeze războiul, în timp ce simultan constituia o așa numită *Coaliție de voință*, un număr mare de națiuni care să sprijine războiul. Dacă administrația Bush a eşuat în a obține acordul din partea Națiunilor Unite pentru război, aceasta şi-a rezervat dreptul de a continua cu un atac militar susținut de o coaliție presupusă neoficială şi neautorizată. Deşi inițial administrația Bush nu a pus la dispoziție o listă cu membrii coaliției, demnitari ai administrației au pretins în interviuri de presă că aceasta numără mai mult de 40 de membrii.

A large majority of Americans was against letting the United States go to war alone. Thus the US government failed to convince the United Nations Security Council to back a war with Iraq. Hence, the Bush Administration shifted to a strategy of attempting to impose a resolution authorizing war on the Security Council, while simultaneously assembling a so called Coalition of the Willing, a large number of nations supporting the war. If Bush Administration failed to get approval from the United Nations for war, this claimed the right to move ahead with a military attack with an alleged informal and unauthorized coalition. Although the Bush Administration initially did not release a list of the coalition members, officials claimed in press interviews that it numbered more than 40.

Cuvinte cheie: *coaliție, legitimitate, obiectiv, securitate, diferență.*
Keywords: *coalition, legitimacy, objective, security, difference.*

Războiul de coaliție nu este o invenție a secolului al douăzecilea. Din timpurile cele mai vechi, diferite grupuri s-au unit şi au acționat împreună ca o metodă de apărare împotriva amenințărilor la adresa supraviețuirii națiunii, sau pentru a înfrânge un adversar superior, ca număr sau tactică. De la

* e-mail: *colonelcos@yahoo.com*

Cruciade la Războaiele de Treizeci de Ani, de la Războaiele Napoleoniene la amplele alianţe ale celui de-al Doilea Război Mondial şi de la conflictul coreean la războiul împotriva terorismului în Afganistan, naţiunile ce au împărtăşit aceleaşi valori au avut dorinţa puternică pentru a asocia una cu cealaltă în scopul de a îndeplinii obiective comune. Dar odată ce aceste naţiuni au reuşit să fie împreună, cum acestea îşi contopesc şi îşi integrează efortul lor pentru a furniza o forţă luptătoare funcţională şi eficace?

Istoria a demonstrat că naţiunile se unesc cu alte naţiuni pentru a atinge obiective comune, fiecare având percepţia proprie asupra modalităţii de a realiza aceste obiective. Această percepţie va fi influenţată de cerinţele politice ale fiecărei naţiunii, tradiţiile naţionale, religie şi sensibilitatea culturală. După ce nu a reuşit să obţină autorizare de la Consiliul de Securitate ONU pentru declanşarea războiului, administraţia Bush a tatonat atitudinea ţărilor pentru a constitui o aşa-numită *Coaliţie de Voinţă* pentru a oferi sprijin acţiunii militare împotriva Iraqului, care poate fi apreciată şi ca iluzie la adresa multilateralismului autentic şi legitimităţii.

Anterior eşecului ruşinos pentru a convinge Consiliul de Securitate, administraţia americană s-a lăudat cu participarea a mai mult de 40 de ţări la *Coaliţia de Voinţă*, dar a refuzat să identifice care sunt aceşti membrii ai coaliţiei. Pe 18 martie, secretarul de stat american Colin Powell în cele din urmă a dat publicităţii o listă cu 30 de ţări pe care el a pretins că are consimţământul acestora de a fi, în mod public, identificate ca membre ale alianţei. Oricum, conform datelor prezentate în *Washington Post*, demnitari ai cel puţin uneia din aceste ţări, Columbia, au fost aparent surprinşi că ei au fost nominalizaţi ca parteneri de coaliţie.[1] Nu este cunoscut câte alte guverne au aflat despre calitatea de membru al coaliţiei mai întâi din media. Alte naţiuni, incluzând Ungaria şi Olanda, au permis ca numele lor să fie plasate pe lista coaliţiei, în timp ce concomitent îşi linişteau proprii cetăţeni că de fapt ţara lor nu v-a sprijini acţiunile militare în mod substanţial.[2]

Pe 18 martie 2003, Powell, de asemenea, a pretins că alte 15 ţări sunt părţi ale coaliţiei, dar preferă să rămână anonime. Acestea aproape cu siguranţă erau ţările din Orientul Mijlociu care au cooperat militar cu SUA, dar au înfruntat o opoziţie populară puternică şi au semnat o declaraţie a Ligii Arabe la mijlocul lui februarie pentru a se împotrivi oricărei ţări arabe care ar furniza asistenţă militară oricărui război asupra Iraqului.

Până marţi, pe 20 martie 2003, administraţia SUA a prezentat lista coaliţiei, adăugând Micronezia, Insulele Marshall, Insulele Solomon şi încă alte câteva ţări însumând în total 43 de parteneri care au consimţit să fie

[1] Dan Balz and Mike Allen, *U.S. Names 30 Countries Supporting War Effort*, Washington Post, 19 martie 2003.
[2] Jonathan Weisman, *War Will be Mostly an American Effort,* Washington Post, 19 martie, 2003.

identificați. În zilele următoare, Casa Albă inexplicabil a scos Angola, membru al Consiliului de Securitate ONU de pe listă, în timp ce a adăugat alte trei țări, realizând un total de 45 de țări care sprijineau atacul condus de SUA.

Un argument adițional şi foarte important pentru a forma o *coaliție*, în special după sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, este acela că aceasta legitimizează folosirea forței în ochii comunității internaționale. Combinarea câtorva şi adesea națiuni deosebite într-o coaliție, va furniza legitimitate pentru folosirea forței care în alte condiții nu ar fi agreată, dacă nu chiar condamnată, de comunitatea internațională. Această legitimitate se consideră că este sporită suplimentar când, o organizație internațională, cum ar fi Națiunile Unite sau NATO, sprijină obiectivele politice şi militare. În majoritatea lucrărilor ce studiază acțiunile militare, acestea sunt denumite *„coaliție de voință"* şi se susține că asemenea coaliții vor reprezenta pentru o perioadă de timp o abordare normală pentru purtarea unui război major, precum şi pentru operații de menținerea păcii.

În primul Război din Golf, aliații au trimis sau au promis mai mult de 295.000 de combatanți pentru a sprijini 430.000 de trupe ale SUA în campania pentru a pune capăt invaziei Iraqului în Kuwait[3]. Prin contrast, în cel de-al Doilea Război, forțele SUA au fost completate cu numai 45.000 de trupe britanice şi 2.000 australiene. Astfel, amploarea personalului angajat se limitează numai la un număr redus de experți care sunt specializați în arme chimice şi biologice sau altă tehnologie specială.

Într-o întorsătură ironică, coaliția în sprijinul operației *Iraqi Freedom* include şi câteva țări înregistrate cu progrese limitate în respectarea drepturilor omului în propria țară. Conform evaluărilor organizației *Freedom House*, 17 țări participante la coaliție nu sunt democrații libere sau *parțial libere*. *Transparency internațional* raportează că în 24 de țări (mai mult de jumătate) se manifestă un nivel înalt de corupție. Şi sondajul anual al departamentului de stat al SUA privind respectarea drepturilor omului descrie situația generală a drepturilor omului în 18 țări ale coaliției, ca mediocră sau extrem de mediocră. De exemplu, rapoartele departamentului de stat al SUA informează că tortura şi/sau uciderile extrajudiciare au fost practicate de forțele de securitate, în țări membre ale coaliției, ca de exemplu: Albania, Azerbaijan, Columbia, Eritrea, Etiopia, Georgia, Macedonia, Nicaragua, Filipine, Turcia şi Uzbekistan[4]. Institutul Internațional de Presă (IPI) de asemenea a condamnat numeroşi membrii ai coaliției. Conform cu aprecierile directorului IPI, Johann P. Fritz, lista coaliției este mai mult o listă a „coaliției

[3] *Ibidem.*

[4] Erik Leaver and Sara Johnson, *Human Rights Records of Coalition Countries,* Institute for Policy Studies, Foreign Policy în *Focus Project*, 24 martie, 2003, disponibil la: [www.ips-dc.org]

de păcate mai degrabă decât *de voinţă*. Aceasta conţine multe guverne care au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a reprima şi înăbuşi media în ţările lor". Fritz a evidenţiat probleme serioase, incluzând arestări arbitrare de ziarişti independenţi, în Eritrea, Etiopia şi Azerbaijan, de asemenea, lipsă de interes pentru violenţa împotriva ziariştilor în Columbia, Uzbekistan şi Georgia[5].

Deşi administraţia americană a încercat să prezinte cele 45 de ţări din coaliţie, ca şi cum ar reprezenta o parte semnificativă din naţiunile lumii, aceste ţări combinate cu Statele Unite constituie mai puţin de 20 la sută din populaţia mondială. Chiar dacă cele 15 ţări neidentificate au fost menţionate, acestea nu ar fi determinat o diferenţă prea mare din moment ce aproape cu siguranţă acestea vor fi ţări mici din Orientul Mijlociu care furnizează baze şi alte modalităţi de sprijin în regiune. De exemplu, Oman, Qatar, Kuwait, Emiratele Arabe Unite şi Bahrein împreună au o populaţie mai mică decât a oraşului New York, unul dintre cele 160 de oraşe ale SUA care au adoptat o decizie împotriva războiului. Dintre ţările care sunt pe listă, 26 au populaţia mai mică de 10 milioane de oameni. Mai mult, din moment ce sondajele de opinie arătau o opoziţie puternică a marii majorităţi faţă de război − de fapt toate ţările cu excepţia Statelor Unite şi Israel − se poate aprecia că administraţia SUA a indus puternic în eroare opinia internaţională, când a sugerat că mai mult de un miliard de oameni sprijină războiul. Ari Fleischer, purtătorul de cuvânt al Casei Albe, pe 20 martie, la briefingul de presă, a menţionat că populaţia ţărilor participante la coaliţia de voinţă este de aproximativ 1.18 miliarde de oameni din întreaga lume.

Numai cu Marea Britanie, Spania şi Bulgaria pe partea lor, SUA au lansat o campanie intensă de convingere pentru a încerca să câştige peste nouă voturi în sprijinul unei decizii care să autorizeze războiul. La un anumit punct, demnitari ai SUA au pretins că ei au câştigat mai mult de patru membrii din cei nedecişi ai Consiliului de Securitate, dar niciunul dintre aceştia nu s-a alăturat Coaliţiei de Voinţă. Casa Albă iniţial a plasat unul dintre membrii nepermanenţi, Angola, pe lista coaliţiei, dar după aceea au înlocuit-o, o zi mai târziu, fără a oferi o anumită explicaţie.

Numai 4 dintre cele 53 de naţiuni din Africa sunt nominalizate pe listă ca membrii (Eritrea, Etiopia, Ruanda şi Uganda). Aceasta în ciuda faptului ca toate naţiunile africane subsahariene să înfrunte probabilitatea de a li se ridica statul preferenţial privind comerţul oferit sub Actul Africa Dezvoltare şi Oportunităţi (AGCOA) dacă ele se împotrivesc războiului. AGCOA garantează acces preferenţial pentru pieţele SUA ţărilor africane subsahariene care satisfac o listă de criterii de eligibilitate. O cerinţă este ca acea ţară *să nu*

[5] *Financial Times Global News Wire*, 19 martie, 2003.

ia parte la activităţile care subminează securitatea naţională a Statelor Unite sau interesele de politică externă.

Din moment ce Columbia este beneficiarul a miliarde de dolari în cadrul programului de ajutor al SUA, demnitari ai SUA par să fi presupus că guvernul Columbian, în consecință, ar fi fost de acord să facă parte din coaliție, chiar şi fără să fie întrebat. Celelalte patru, Costa Rica, Nicaragua, Honduras şi Salvador, erau în mijlocul negocierilor cu Statele Unite pentru Acordul de Comerț Liber al Americii Centrale. O altă țară latino americană, Republica Dominicană, a solicitat, de asemenea, permisiunea pentru a fi parte a acordului de comerț.

Opt țări (Albania, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Macedonia, România şi Slovacia) aflate pe lista coaliției erau dornice de a obține calitatea de membru NATO care, ele considerau că nu numai le va consolida securitatea națională, dar va reprezenta un semnal vizibil al aprobării occidentale care să poată ajuta la sporirea investițiilor externe şi a comerțului. Oricum, toate aceste țări trebuia să obțină acordul tuturor membrilor NATO la acea dată, ceea ce presupunea că preşedintele Bush ar fi putut să blocheze sau să întârzie acordul prin nesolicitarea ratificării de către Senatul SUA. Perioada de ratificare începea pe 26 martie 2004.

Numirea Turciei ca partener de „voință" este discutabil. Mai întâi, parlamentul turc a şocat demnitarii SUA prin refuzul unei oferte de aproximativ 15 miliarde de dolari, ca alocație şi garanție de împrumut în schimbul acordării permisiunii ca SUA să desfăşoare zece mii de trupe în țară. După aceea, pe 21 martie 2003, parlamentul a blocat temporar folosirea spațiului aerian al țării de către forțele militare americane. Deşi mai târziu s-a renunțat la această poziție, Turcia la acel moment se opunea administrației Bush prin faptul că a decis să sporească numărul de trupele turce în nordul Iraqului, mişcare de care guvernul SUA se temea că va incita ciocnirile cu irakienii kurzi.

Deşi administrația americană a plasat aproape întreaga vină pentru dezastrul diplomatic în ONU asupra demersurilor Franței, adevărul este că demnitarii SUA au eşuat lamentabil în eforturile lor de a reuşi realizarea aşa-numitei „majorități morale" de nouă voturi. Nu este acelaşi lucru ca şi când ei nu ar fi încercat. Ambasadorii SUA, în Rusia şi Mexic, au făcut amenințări fine voalate în media cu privire la potențialele consecințe negative pentru aceste țări. Republicanii în Congresul SUA au amenințat cu retragerea bazelor militare din Germania şi au promis că vor pune sancțiuni comerciale pentru vinul francez iar preşedintele a suspendat acțiunile în favoarea obținerii aprobării congresului SUA pentru acordul comercial al SUA cu Chile. Unele publicații au prezentat date conform cărora spionii americani chiar au desfăşurat acțiuni de supraveghere asupra locuințelor şi birourilor

ambasadorilor ONU ce aparţineau ţărilor membre ale Consiliului de Securitate, sperând că vor culege informaţii pentru a manipula votul. Publicul internaţional nu va şti niciodată ce tipuri de mită sau ameninţări au fost făcute în spatele uşilor închise. Şi totuşi până la urmă, aceste tactici nu au fost suficiente pentru a convinge încă 11 ţări din Consiliu pentru a-şi abandona poziţiile lor.

Ţările cu produsul intern brut cel mai mare din Europa, America de Sud, Africa şi Asia s-au împotrivit prezenţei SUA în Iraq. Acestea includ: Germania, Brazilia, Africa de Sud şi China.

În ciuda faptului că economiile Mexicului şi Canadei sunt în mare măsură dependente de piaţa SUA prin Acordul de Comerţ Liber Nord American, ambii vecini au luat poziţie împotriva Statelor Unite. Mexicul s-a împotrivit presiunii intense din partea demnitarilor SUA care viza obţinerea sprijinului necesar pentru o rezoluţie în favoarea războiului. Într-o acţiune care probabil a creat opoziţie în Mexic, o ţară puternic naţionalistă, ambasadorul SUA în această ţară, Tony Garza, a făcut ameninţări fine voalate în media, avertizând că corpurile legislative din SUA pot să blocheze oricare act legislativ în legătură cu Mexicul ca măsură de răspuns pentru acel vot *nu* dat în Consiliul de Securitate [6].

În Canada, partenerul de comerţ numărul unu şi vecin al Statelor Unite, primul ministru Jean Chretien a primit aplauze puternice când el a anunţat camera comunelor pe 18 martie 2003 că ţara sa, Canada, nu o să sprijine în nici un mod operaţia condusă de SUA. Opinia publică în Canada s-a manifestat cu toată convingerea împotriva războiul. În Montreal, pe 15 martie 2003 la o manifestaţie cu 200.000 de participanţi, cea mai mare manifestare din istoria oraşului, Svend Robinson, un membru al parlamentului din partea partidului naţional democratic, a promis că va hărţui cu întrebări pe preşedintele Bush, pe care el îl consideră un criminal de război, când va avea programată vizita la camera comunelor în mai 2003.[7]

Concluzii

O coaliţie ad-hoc legitimizată de comunitatea internaţională şi reprezentată de un număr de naţiuni diferite din punct de vedere cultural, va fi probabil modalitatea cea mai preferată de purtare a unui război major, precum şi de conducere a operaţiilor de menţinere a păcii. Oricum, acest tip de operaţie de coaliţie este o acţiune destul de complexă datorită diferenţelor

[6] Colum Lynch, *Costa Rica Reprimands U.N. Envoy Over Iraq*, Washington Post, 21 februarie, 2003.

[7] Sarah Anderson, Phyllis Bennis, and John Cavanagh, *How the Bush Administration Influences Allies in its War on Iraq,* 26 februarie 2003.

culturale pe care fiecare națiune le aduce şi din cauza aspectelor potențial controversate ale comenzii in interiorul coaliției. Chiar şi când singura superputere mondială Statele Unite, cu resurse enorme militare şi economice la dispoziția sa, a reuşit să constituie numai o coaliție pestriță de țări în aşa-numita *Coaliție de Voință*, în timp aceasta numărând 45 de națiuni, doar două au contribuție semnificativă la acțiunile militare, celelalte îşi liniştesc publicul covârşitor contra războiului că a fi pe lista coaliției este, în esență, fără sens. Şi chiar când operațiile militare erau în desfăşurare, administrația americană nu a putut să dezvăluie oportun identitățile tuturor membrilor din această coaliție. În sfârşit, aproape toate guvernele parte a *Coaliției de Voință* se aflau în opoziție cu voința marii majorități a propriului popor.

Mult mai impresionantă este lista națiunilor care s-au opus tacticilor de influențare a SUA şi s-au împotrivit deopotrivă acestui război, precum şi doctrinei preemptive a SUA privind războiul, în mare măsură arogantă. În timp ce contribuții militare credibile pot să fie îndeplinite de aliații Americii, mulți dintre aceştia sunt la extremitatea de jos a spectrului operațiilor militare, acolo unde se află menținerea păcii. Decalajul tehnologic în creştere presupune ca Statele Unite trebuie să fie pregătite să execute acțiuni de luptă situate la extremitatea superioară a spectrului operațiilor militare, în condițiile unei participări reduse a aliaților, cel puțin pentru viitorul apropiat. Aceasta este, oricum, *lumina de la capătul tunelului* în forma inițiativelor convergente şi substanțiale ale părții europene şi ale NATO în particular. Inițiativele de transformare prezentate de comandamentul aliat pentru transformare ar trebui să aducă creşteri remarcabile în capabilități exact unde NATO are nevoie cel mai mult, nu la nivelul structurii de conducere, ci în zonele evidențiate de recentele operații de coaliție.

Toate aceste eforturi vor ajuta, dar concluzia este că diferențele în bugetele apărării, din trecut şi cele actuale, dintre Statele Unite şi restul statelor lumii va păstra decalajul de capabilități şi tehnologie în cel mai bun caz la acelaşi nivel. Astăzi, specializarea de rol apare să fie calea cea mai bună pe care aliații SUA şi-o pot permite, şi totodată este nevoie să facă mai mult dacă doresc să continue să joace un rol important în arena politică internațională.

BIBLIOGRAFIE

Colum Lynch, *Costa Rica Reprimands U.N. Envoy Over Iraq*, Washington Post, 21 februarie, 2003.

Dan Balz and Mike Allen, *U.S. Names 30 Countries Supporting War Effort*, Washington Post, 19 martie 2003.

Erik Leaver and Sara Johnson, *Human Rights Records of Coalition Countries,* Institute for Policy Studies, Foreign Policy in Focus Project, 24 martie, 2003, disponibil la: [www.ips-dc.org]

Financial Times Global News Wire, 19 martie 2003.

Gl.bg.(r) Nicolae Ciobanu, *Teatrul de acțiuni militare din zona Golfului Persic şi Orientul Apropiat,* Editura UNAp, Bucureşti, 2006.

Jonathan Weisman, *War Will be Mostly an American Effort,* Washington Post, 19 martie, 2003.

Mureşan M., Văduva Gh., *Războiul viitorului, viitorul războiului,* Editura UNAp. Carol I, Bucureşti, 2004.

Sarah Anderson, Phyllis Bennis, and John Cavanagh, *How the Bush Administration Influences Allies in its War on Iraq, 26 februarie 2003.*

US Department of defense: [http://www. defenselink. mil/pubs/allied _contrib2002/02-Annex_Index/02-Annex_Index.html]

World Development Report 2003, State Department reports, 24 martie 2003.

Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale, Bucureşti, 2001.

National Review online: [http://nationalreview.com/comment/ comment- hawkins 013103 .asp

VIITORUL ALIANȚEI ŞI AL PARTENERIATULUI TRANSATLANTIC – POSIBILE OPȚIUNI PENTRU STATELE UNITE ŞI UE

THE FUTURE OF THE ALLIANCE AND THE TRANSATLANTIC PARTNERSHIP – POSSIBLE OPTIONS FOR THE UNITED STATES AND EU

Col.drd. Romică CERNAT*
Baza 2 Logistică Târgovişte

Statele Unite şi Europa au o lungă istorie comună, relație caracterizată de suişuri şi coborâşuri. În ciuda mediului de securitate european schimbat după sfârşitul Războiului Rece şi a tensiunilor transatlantice recente, mulți observatori subliniază că securitatea şi prosperitatea Statelor Unite şi a Europei rămân, în mod inextricabil, legate. Ambele părți ale Atlanticului continuă să înfrunte un set comun de provocări de la cotracararea terorismului şi proliferarea armamentului la asigurarea stabilității piețelor financiare globale – şi au puțini alți parteneri comparabili. Cu toate acestea, parteneriatul transatlantic a fost testat fundamental în ultimii ani ca urmare a declanşării a numeroase conflicte de politică externă şi comerț. Criza privind Iraqul este cea mai relevantă, dar lista neînțelegerilor este vastă şi variată. Actuala situație oferă un spectru a opțiunilor posibile pentru decidenții politici în gândirea formei viitoare a dimensiunilor politice şi strategice a parteneriatului transatlantic.

The United States and Europe share a long and intertwined history, repleted with many ups and downs. Despite the changed European security environment since the end of the Cold War and current transatlantic frictions, many observers stress that the security and prosperity of the United States and Europe remain inextricably linked. Both sides of the Atlantic continue to face a common set of challenges — from countering terrorism and weapons proliferation to ensuring the stability of the global financial markets — and have few other comparable partners. Nevertheless, the transatlantic partnership has been fundamentally challenged in recent years as numerous trade and foreign policy conflicts have emerged. The crisis over Iraq is most notable, but the list of disagreements is wide and varied. The present situation offers a spectrum of possible options for policymakers in considering the future shape of the political and strategic dimensions of the transatlantic partnership.

Cuvinte cheie: alianță, coaliție, parteneriat, securitate; transatlantic.
Keywords: *alliance, coalition, partnership, security, transatlantic.*

* e-mail: *colonelcos@yahoo.com*

Constelația de motive dezbătute pe larg în numeroase lucrări, articole, cărți sau documente oficiale, pentru actualele disensiuni dintre SUA şi Europa precum şi relația în continuă transformare conduc, de asemenea, la apariția dezbaterii despre viitorul parteneriatului transatlantic. Întrebarea ridicată implică, ce forțe ar putea transforma această dezbatere teoretică într-o dezbatere politică adevărată şi declanşarea unei analize serioase şi susținute din partea SUA despre reorganizarea sau revigorarea relației transatlantice. Anumiți analişti sugerează că poate fi pur şi simplu o evoluție naturală, declanşată de schimbările structurale de la sfârşitul Războiului Rece şi evenimentele din 11 Septembrie 2001. Opozanții acestei idei susțin că în mare măsură va depinde de perspectiva şi de viziunea liderilor de pe ambele părți ale Atlanticului, gradul în care ei sunt sprijiniți de corpurile legislative respective şi aderența publicului larg la noua direcție. Măsura în care fiecare parte percepe nevoia pentru un nou curs va depinde, de asemenea, probabil de evenimentele viitoare, mai ales, dacă un alt eveniment terorist catastrofal se va produce. De exemplu, anumiți observatori sugerează că un atac terorist în Europa asemănător ca proporții atacurilor din 2001 asupra Statelor Unite, poate îndemna la o schimbare în gândirea Europeană despre folosirea forței şi poate ajuta la eliminarea anumitor decalaje transatlantice. Întrucât SUA este singura superputere sau a avut rol determinant în declanşarea unor acțiuni în cadrul coaliților sau alianței, vom analiza principalele posibile opțiuni din perspectiva SUA, dar cu consecințe pentru Europa şi totodată vor fi prezentate şi principalele avantaje şi dezavantaje pentru fiecare opțiune analizată.

În scop de analiză, următoarele cinci posibile opțiuni pot oferi diferite scenarii pentru viitorul parteneriatului transatlantic; acestea se concentrează în primul rând pe dimensiunile politice şi strategice ale relațiilor dintre SUA şi Europa. Adițional, opțiunile sunt destinate pentru a fi puncte de răscruce ilustrative în analiza direcției viitoare a relațiilor SUA - Europa, mai degrabă decât preziceri definitive, exhaustive sau opțiuni definitive. Acestea ar trebui să fie văzute printr-un spectru complet; viitorul relației transatlantice, în realitate, probabil se va dezvolta în timp şi se va opri undeva între oricare două dintre opțiunile date, sau va combina elemente dife1rite de la mai mult decât un scenariu. În mare măsură, de asemenea, va depinde de: circumstanțele exterioare, evaluările Europene despre noua realitate strategică a Europei şi valoarea parteneriatului cu Statele Unite, precum şi de evoluția UE şi ambițiile de viitor ale acesteia.

Opțiunea nr. 1: minimalizarea Europei

Această opțiune în esență reprezintă un sfârşit al alianței politice şi strategice transatlantice în măsura în care ea există astăzi, deşi relația de comerț intens şi investiții ar rămâne intactă. Cei ce sprijină o asemenea distanțare politică şi strategică nu sunt neapărat avocații reîntoarcerii la izolaționismul american sau la unilateralismul strict al SUA. Mai degrabă,

aceştia pretind că interesele SUA ar fi cel mai bine servite concentrând eforturile SUA pe dezvoltarea de noi parteneriate strategice cu noi puteri în devenire, cum ar fi: Rusia, China şi India, care pot fi mult mai capabili şi mult mai potriviți pentru a ajuta Statele Unite pentru a face față noilor provocări globale ale terorismului, proliferării armelor şi problemelor Orientului Mijlociu Extins. Spre deosebire de perioada Războiului Rece, Europa nu mai este frontul central al unor asemenea lupte, dar în situația actuală încă limitează libertatea de acțiune a SUA, din când în când. NATO poate chiar şi să rămână ca organizație, dar propriu zis va fi minimalizată şi transformată într-un forum pentru discuții mai degrabă decât de decizie şi acțiune.[1]

Avantaje

Un posibil beneficiu pentru Statele Unite al acestei opțiuni este acela că ar elibera Washingtonul de constrângerile transatlantice ale procesului de luare a deciziei. Aceasta se adresează deopotrivă nivelului larg politic şi nivelului militar NATO. Anumiți analişti sugerează, de exemplu, că presiunea din partea aliaților Europeni pentru a obține autorizarea ONU pentru folosirea forței în Iraq a întârziat inutil intervenția SUA, în zonă, în 2003. În plus, mulți demnitari ai SUA sunt din ce în ce mai mult frustrați de modul greoi, incomod de funcționare a NATO, adesea procedurile de luare a deciziei care necesită consens sunt mari consumatoare de timp, şi sunt percepute de aceştia ca un impediment pentru declanşarea acțiunilor rapide.[2] Minimalizarea rolului aliaților europeni, ca alegere automată a primului partener ar permite, de asemenea, Statelor Unite mai multă latitudine în proiectarea răspunsurilor la zonele conflictuale cu impact global, iar potențialii parteneri, cum ar fi Rusia sau China ar avea mai puține remuşcări față de folosirea forței militare.

Dezavantaje

Scepticii argumentează că aliații Europeni rămân partenerii cei mai fezabili pentru Statele Unite în abordarea provocărilor globale şi regionale. Beneficiile provin din arhitectura instituțională a alianței şi obiceiurile extrem de perfecționate ale cooperării politice şi militare nu ar trebui să fie subestimate şi nu este necesar să fie transpuse în orice condiții, în special cu țări care nu împart aceleaşi angajament similar SUA, față de libertate, democrație, drepturile omului, şi supremația legii.[3] Alinierea SUA cu state care nu au o considerație deosebită pentru respectarea drepturilor omului în propria țară poate, de asemenea, să erodeze suplimentar credibilitatea SUA în anumite zone ale lumii, cum ar fi

[1] Thomas Donnelly, *Learning To Live Without Europe*, American Enterprise Institute, Mai 2004; şi Thomas P.M.Barnett, *Forget Europe. How About These Allies?, Washington Post*, 11 aprilie, 2004.
[2] Craig Smith, *Debate Over Iraq Raises Fears of a Shrinking Role for NATO*, *New York Times*, 25 ianuarie, 2003.
[3] David C. Gompert, "*America as Partner,"* în , *America and Europe: A Partnership for a New Era*, Cambridge University Press, 1997.

Orientul Mijlociu, unde aceasta trebuie să fie recuperată în scopul realizării obiectivelor strategice ale SUA. Anumiți observatori se tem că această opțiune va conduce la o eroziune a cooperării strânse dintre SUA şi Europa în lupta împotriva terorismului, în special în domeniul schimbului de informații. Această opțiune ar putea, de asemenea, încuraja UE pentru a se dezvolta ca o contragreutate politică față de Statele Unite.[4]

Opțiunea nr.2: menținerea status quo - ului

Aceasta ar presupune menținerea situației existente, neexecutarea niciunei modificări în relația transatlantică. În această opțiune, Statele Unite ar continua să „*conviețuiască*" cu aliații europeni şi ar menține un parteneriat umplut cu nelinişti şi tensiuni. Ambele părți ale Atlanticului ar continua să proclame retoric că parteneriatul SUA – Europa este de neînlocuit, iar procedurile de luare a deciziei prin consens ar rămâne o normă în NATO. Oricum, dezacorduri şi diferențe probabil că ar persista.

Avantaje

Prin menținerea structurilor esențiale ale alianței Atlantice, această opțiune asigură un cerc protector împotriva nesiguranței strategice viitoare, în special împotriva unei Rusii resurgente şi lasă deschise posibilitățile Alianței ca în cele din urmă să se dezvolte într-un instrument mult mai eficient pentru combaterea provocărilor globale, în felul acesta uşurând sarcina de securitate a SUA. Suporterii menținerii situației actuale scot în evidență faptul că în ciuda dificultăților actuale, parteneriatul transatlantic continuă să funcționeze şi produce beneficii palpabile. De exemplu, NATO a preluat Forța Internațională de Securitate şi Asistență (ISAF) în Afganistan, şi a întreprins măsuri viabile pentru a extinde ISAF dincolo de Kabul şi Kunduz pentru a promova stabilitatea şi reconstrucția în alte părți ale țării. Eforturile SUA şi ale Europei pentru impunerea legii împotriva terorismului au rămas robuste, în ciuda tensiunilor asupra Iraqului, iar cooperarea NATO - UE activează UE pentru a-şi asuma un rol mai mare în garantarea păcii şi securității în Balcani.

Dezavantaje

Anumiți analişti afirmă, oricum, că conservarea orbească a status quo-ului va irosi inevitabil timpul şi energia decidenților politici în măsura în care ei caută să gestioneze disensiunile constante dintre aliați. Din punctul de vedere al SUA, aceasta ar putea să reducă eforturile SUA pentru a aborda alte, sau mult mai urgente provocări care amenință interesele SUA. Dispute noi care ar putea să destabilizeze şi să erodeze suplimentar relația ar putea să apară oricând.

[4] Interviews with U.S. and European officials, Spring-Summer 2004; Oxford Analytica Brief, *Iraq Trade Fallout*, 26 martie 2003.

Opțiunea nr. 3: coaliții de voință

Conceptul de *coaliție de voință* a fost dezbătut de alianța transatlantică încă de la mijlocul anilor 1990. Problema Balcanilor a declanşat o dezbatere despre folosirea NATO pentru aşa-numitele operații *în afara zonei de responsabilitate* sau *non-Articol 5* care nu au fost de natura apărării colective. Câțiva observatori la momentul respectiv au sugerat că obținerea unanimității în procesul de luare a deciziei nu ar trebui să fie necesară pentru asemenea misiuni din cauza absenței unei amenințări copleşitoare în care manifestarea solidarității Alianței este crucială. De atunci, anumiți analişti, au argumentat că, chiar dacă Alianța a rămas ataşată de realizarea consensului în procesul de luare a deciziei, aceasta nu obligă fiecare stat membru să contribuie militar la o operațiile NATO şi de aceea, *coaliții de voință* vor exista în realitate. În sens mai larg pentru relația transatlantică, o abordare a *coaliților de voință* în esență ar însemna că Statele Unite şi partenerii săi Europeni ar colabora în zonele unde este posibil şi ar fi de acord să nu fie de acord pe chestiuni discutabile.

Avantaje

Susținătorii acestei idei cred că acest concept ar ajuta să minimalizeze neînțelegerile transatlantice şi eliberează Statele Unite de constrângerile europene pe chestiuni în care înțelegerile devin evazive. Amărăciunea ar fi redusă recunoscând că diferențele pe anumite probleme internaționale au fost ireconciliabile. Cooperarea ar continua pe acele provocări în care State Unite şi Europa ar putea fi de acord asupra amenințărilor la care sunt supuşi şi modalităților cele mai bune pentru a se adresa acestora. La nivelul de luare a deciziei NATO, această opțiune ar permite Statelor Unite să profite de asistența europeană a acelor aliați doritori şi capabili de a o asigura, în felul acesta ajutând la uşurarea SUA de anumite sarcini de securitate, deşi nu de toate. Suporteri ai acestei teze o văd ca o opțiune mult mai realistă, precum şi mult mai eficace, în special fiind cunoscut decalajul de capabilități militare dintre SUA şi Europa şi lipsa unui semnificativ număr de forțe Europene rapid desfăşurabile.

Dezavantaje

Sceptici ai acestei teorii afirmă că această opțiune la nivelul amplu al parteneriatului transatlantic nu ar crea o strategie coordonată cu care să fie gestionat întreg spectrul de provocări globale şi poate rezulta în eforturi din partea aliaților în direcții opuse sau poate alimenta rivalitatea dintre SUA - UE. Mai mult, ei pretind că această opțiune poate fi interpretată de aliații europeni ca pe o încercare a SUA de a menține Europa slabă şi divizată, deoarece Statele Unite ar încerca, în mod invariabil, să influențeze anumite state membre ale UE pentru a accepta punctul de vedere al SUA. În această idee,

continuând cu *coaliții de voință* mai degrabă ar creşte decât s-ar reduce tensiunile transatlantice.[5]

La nivelul NATO, critici din SUA şi mulți Europeni sunt de părere că această opțiune în esență ar indica sfârşitul procedurii de luare a deciziei prin consens de către Alianță. În plus, abordarea relației prin *coaliții de voință* ar putea să nu acorde aliaților europeni o stimulare suficientă pentru a-şi îmbunătăți semnificativ capabilitățile lor de apărare pentru că ei ar manifesta opoziție față de situația de a fi tratați ca o *cutie cu scule* pe care Statele Unite o folosesc după bunul plac.

Opțiunea nr. 4: o divizare a sarcinilor

Ca şi conceptul *coaliție de voință*, această opțiune a fost subiectul unor dezbateri considerabile pe ambele părți ale Atlanticului pentru o perioadă de timp. Această opțiune se concentrează, în special, pe dimensiunile de securitate militară a relației transatlantice. Câteva variații există, deşi cei mai mulți pun relația NATO - UE în centrul oricărei divizări transatlantice a sarcinilor. Anumiți analişti au propus o divizare bazată în mare măsură pe dispunerea geografică: aliații Europeni şi/sau UE în esență ar purta sarcina principală pentru a menține securitatea în Europa şi la periferia acesteia, incluzând Balcanii şi probabil pentru a gestiona crize de intensitate redusă în Maghreb sau în Africa; în timp ce, Statele Unite şi-ar asuma responsabilitatea pentru gestionarea crizelor internaționale oriunde în lume, în special în Golful Persic şi în Asia. Dificultățile în desenarea unor asemenea linii clare pentru o divizare geografică distinctă, oricum, a determinat pe mulți demnitari pentru a favoriza în schimb o divizare funcțională. Aliații Europeni şi/sau UE s-ar concentra pe sarcinile *cu finalitate redusă* de asistență umanitară, managementul crizelor şi reconstrucție civilă, în timp ce Statele Unite şi probabil aliații cu capabilități mai relevante, ca de exemplu, Marea Britanie şi Franța ar desfăşura acțiuni de luptă şi operații de impunerea păcii *cu finalitate ridicată*. Combinații suplimentare ale opțiunii de divizare a sarcinilor care combină diferite elemente geografice şi funcționale pot, de asemenea, să fie identificate în literatura de securitate.

Avantaje

Susținătorii acestei teorii argumentează că o divizare funcțională a sarcinilor deja există în realitate. Într-o mare măsură, forțele SUA şi-au asumat cele mai multe şi cele mai importante sarcini cu finalitate ridicată, privind ducerea războiului. Misiunile militare ale UE până la această dată s-au concentrat pe operații cu finalitate redusă, de stabilitate şi umanitare. Mai mult, UE este mult mai bine înzestrată, fiind dată gama sa completă de

[5] Ronald Asmus, *Rebuilding the Atlantic Alliance*, Foreign Affairs, September/October 2003; Henry Chu, *Europe Is Taking a Prewar Hit*, Los Angeles Times, 19 februarie 2003.

instrumente din domeniu politic şi economic, pentru a întreprinde sarcinile pentru menținerea păcii şi reconstrucție decât sunt forțele armate ale SUA.

Dezavantaje

Mai degrabă decât să crească participarea la repartiția sarcinilor între cele două părți ale Atlanticului, criticii argumentează că o divizare pe criteriu funcțional a sarcinilor ar instituționaliza inegalitatea, deoarece forțele americane ar rămâne cu cele mai multe dintre sarcinile militare periculoase şi dificile. Aceştia sunt îngrijorați că în cele din urmă ar submina solidaritatea alianței, în măsura în care soldații SUA au fost puşi frecvent în calea răului, în timp ce forțele Europene au administrat sarcini relativ mai uşoare şi lipsite de acțiuni specifice conflictului intens, asociate cu stabilizarea păcii şi reconstrucția. În cele din urmă, criticii afirmă că o divizare a sarcinilor militare între SUA şi Europa, fie ea pe criteriu geografic sau funcțional, nu ar furniza o strategie coerentă capabilă să gestioneze problemele globale.

Opțiunea nr. 5: o nouă înțelegere

Ca şi cele două opțiuni anterioare, inventând o nouă înțelegere strategică pentru relația transatlantică a fost propusă de către adepții consolidării relației transatlantice cu mulți ani în urmă. Inițial, asemenea propuneri au fost făcute ca modalitate pentru a păstra Alianța, şi în special NATO, *în afacere*, în lumina dispariției amenințării sovietice. Odată cu reapariția divergențelor serioase între SUA şi Europa, multe variante ale acestei opțiuni au fost oferite în ultimul timp pentru a ajuta ca relația să aibă o nouă temelie mai solidă. Cele mai multe dintre aceste propuneri au pus relația NATO - UE în centrul parteneriatului renegociat şi au susținut o repartiție mult mai echitabilă a sarcinilor deopotrivă în interiorul şi în afară Europei. Alte elemente comune adesea includ un angajament al SUA pentru o Europă coerentă şi puternică şi un angajament european pentru a construi UE ca un partener mai degrabă decât ca pe un rival al Statelor Unite; SUA promite să acorde aliaților europeni un rol mai mare în procesul de luare a deciziei, în schimbul promisiunii Europei pentru a face mai mult pentru a participa în garantarea păcii şi securității în afara granițelor Europei; şi a creşterii înțelegerii Europei că soluțiile multilaterale adesea necesită o amenințare credibilă a folosirii forței, în schimbul recunoaşterii de către SUA a beneficiilor pe care multilateralismul poate să le aducă în termeni de a ajuta la *legitimizarea* politicilor SUA internațional.

Unii analişti trecând în revistă abordarea față de noua înțelegere de securitate transatlantică o prezintă ca o opțiune *în care americani învață să se*

ocupe de menţinerea păcii şi europenii să se reînzestreze pentru luptă.[6] O înţelegere extrem de ambiţioasă ar putea căuta, de asemenea, să configureze noi aranjamente instituţionale pentru relaţia comercială transatlantică. Anumiţi demnitarii din SUA şi Europa ar putea sprijinii crearea unui Acord de Comerţ Liber Transatlantic atât pentru reducerea disputelor comerciale, cât şi pentru susţinerea cooperării politice dintre SUA şi Europa.

Avantaje

Susţinătorii afirmă că această opţiune ar sprijini garantarea unui parteneriat transatlantic mai puternic şi mai profund care ar servi mai bine interesele de securitate şi de politică globală ale SUA şi ar proteja relaţiile viitoare economice apropiate dintre SUA şi Europa. Adepţii acestei teorii consideră că această opţiune ar promova o repartiţie mult mai echitabilă a sarcinilor şi responsabilităţilor, ar încuraja aliaţii europeni pentru a dezvolta capabilităţi militare mult mai robuste şi ar descuraja dezvoltarea unei rivalităţi între SUA şi UE.

Dezavantaje

Criticii acestei idei sunt sceptici despre perspectivele realiste pentru realizarea unui acord politic între SUA şi Europa pentru o asemenea nouă înţelegere şi despre gradul în care aceasta ar putea să fie pusă în aplicare în realitate. Această opţiune probabil ar necesita ca Statele Unite să renunţe la o parte din autoritatea pe care o deţine la acest moment în procesul de luare a deciziei în cadrul Alianţei; mai mult, aceasta, de asemenea, ar necesita probabil anumite compromisuri din partea SUA faţă de anumite chestiuni de importanţă specială pentru Europa, cum ar fi consecinţele schimbării climei sau legile internaţionale şi un nou angajament al SUA de a se conforma soluţiilor multilaterale şi instituţiilor internaţionale.

Concluzii

Relaţiile de securitate şi economice dintre SUA şi Europa reprezintă zone de interes permanent şi de lungă durată pentru ambele părţi. Mulţi analişti şi demnitari de ambele părţi împărtăşesc interesul primordial al unei *Europe unitare şi libere*. Preocupările tradiţionale din partea SUA s-au concentrat în special pe gradul în care aliaţii europeni doresc, dar sunt şi capabili pentru a împărţi povara realizării securităţii cu Statele Unite. De asemenea, majoritatea demnitarilor SUA au sprijinit cu toată convingerea cele

[6] Julian Lindley-French, *The Ties That Bind*, *NATO Review*, Autumn 2003. Philip H. Gordon, *Letter to Europe*, *Prospect*, July 2004; Daniel Hamilton, *Renewing the Transatlantic Partnership: A View from the United States*, 108th Congress, 1st Session, 11 iunie 2003.

mai recente două extinderi ale NATO din anii 1999 şi 2004, ca modalitate de promovare a stabilității Europene şi susținere a democrației în Europa Centrală şi de Est; de asemenea, au agreat lărgirea UE din 1 mai 2004. A existat suport suficient pentru dezvoltarea relația dintre NATO şi UE şi pentru ambițiile UE de aşi realiza o dimensiune de apărare ca o modalitate pentru a îmbunătăți capabilitățile de apărare ale Europei, cu condiția ca proiectul UE să nu se dezvolte în afara NATO. Consecință a crizelor transatlantice privind Iraqul, majoritatea politicienilor de ambele părți ale Atlanticului au manifestat un interes deosebit pentru conturarea de ansamblu a viitoarei relații transatlantice. În aceeaşi idee s-a recunoscut importanța continuă a relației transatlantice şi s-a reafirmat necesitatea pentru un dialog continuu şi înțelept între Statele Unite şi Europa, încurajându-se dezbaterile strategice şi cooperarea internațională.

Ținând seama de oricare reorganizare semnificativă a relației transatlantice şi garantarea unei relații economice şi de cooperare în domeniul contraterorismului ar reprezenta probabil două zone de îngrijorare pentru anumiți demnitari americani. Aceştia de asemenea, probabil ar dori garanții că orice eforturi pentru a consolida pareneriatul transatlantic, în special acelea care ar putea să necesite compromisuri politice din partea SUA, ar rezulta în capabilități militare Europene mult mai robuste şi un angajament European mai consolidat pentru ca împreună cu Statele Unite să abordeze provocările globale. Mulți politicieni, în oricare modalitate a noii înțelegeri, pot dori o recunoaştere Europeană a faptului că un *consens* transatlantic asigură o legitimizare suficientă şi un mandat ONU nu ar trebui să fie o condiție esențială pentru acțiune; SUA probabil ar rezista anumitor eforturi pentru a face soldații săi subiect al procedurilor Curții Internaționale de Justiție.

Membrii ai Congresului SUA pot juca un rol important în conturarea dezbaterii transatlantice asupra relațiilor viitoare dintre SUA şi Europa prin discuții cu omologii Europeni din Adunarea Parlamentarilor NATO, Adunarea Parlamentarilor OSCE, şi Dialogul Congresului SUA – Legislativul Parlamentului European Transatlantic (TLD), aceştia au recunoscut importanța continuă a parteneriatului transatlantic, şi promovarea noilor inițiative pentru consolidarea parteneriatului, inclusiv prin întărirea dialogului dintre congresul SUA şi Parlamentul European prin TLD.

În plus, anumiți demnitari SUA se concentrează pe relațiile bilaterale ale SUA cu Europa, creând anumite forumuri care să poată furniza oportunități folositoare pentru întărirea dialogului transatlantic pe aspectele relației dintre cele două părți care nu progresează, de asemenea, pe modul în care interesele SUA şi ale Europei coincid sau sunt divergente, şi ce direcție ar trebui să fie urmărită în viitor pentru a continua să se promoveze securitatea şi prosperitatea pe ambele părți ale Atlanticului.

BIBLIOGRAFIE

Craig Smith, *Debate over Iraq Raises Fears of a Shrinking Role for NATO*, *New York Times*, 25 ianuarie 2003.

Hamilton Daniel, *Renewing the Transatlantic Partnership: A View from the United States*, 108th Congress, 1st Session, 11 iunie 2003.

Gompert David C., *America as Partner,* în *America and Europe: A Partnership for a New Era*, Cambridge University Press, 1997.

Lindley-French Julian, *The Ties That Bind*, *NATO Review*, Autumn 2003. Philip H. Gordon, *Letter to Europe*, *Prospect*, July 2004.

Archick Kristin, *The United States and Europe: Possible Options for U.S. Policy***,** CRS Report RL 32577, 8 martie 2005.

Mureşan M., Enache D., *Globalizarea la începutul secolului XXI. Securitatea națională a României în epoca globalizării***,** Editura U.N.Ap. "Carol I", Bucureşti, 2005.

Mureşan M., Văduva Gh., *Războiul viitorului, viitorul războiului,* Editura U.N.Ap. "Carol I", Bucureşti, 2004.

Gallis Paul., *NATO's Decision-Making Procedure*, CRS Report RS21510.

Asmus Ronald, *Rebuilding the Atlantic Alliance*, *Foreign Affairs*, September/ October 2003; Henry Chu, *Europe Is Taking a Prewar Hit*, *Los Angeles Times*, 19 februarie 2003.

Donnelly Thomas, *Learning To Live Without Europe*, American Enterprise Institute, Mai 2004.

Barnett Thomas P.M., *Forget Europe. How About These Allies?, Washington Post*, 11 aprilie 2004.

Interviews with U.S. and European officials, Spring-Summer 2004; Oxford Analytica Brief, *Iraq Trade Fallout*, 26 martie 2003.

ROLUL LEGILOR LUPTEI ARMATE ÎN CONSTRUCŢIA STRUCTURILOR MILITARE

THE ROLE OF LAWS OF ARMED COMBAT IN MILITARY STRUCTURES DESIGN

Lt.col. Ionel IRIMIA[*]
UM 02472 Bucureşti

Este bine cunoscut faptul că legile luptei armate au un caracter istoric şi obiectiv, iar luarea lor în considerare reprezintă o condiţie a succesului în luptă. Reprezentând rezultatul unei experienţe îndelungate, legile luptei armate au fost aplicate şi verificate în procesul de construcţie, pregătire şi folosire a forţelor armate, în procesul de organizare şi desfăşurare a acţiunilor de luptă şi operaţiilor în toate conflictele armate, din antichitate până în prezent.

Luând în considerare diferite opinii legate de conţinutul legilor luptei armate, sunt de acord cu teoreticienii militari care împart legile luptei armate în două categorii: legi de potenţial şi legi de manifestare. De aceea, scopul acestui articol este de a analiza legile de potenţial, de a evidenţia relaţiile stabilite între diferite elemente de conţinut ale legilor şi influenţa acestor elemente asupra proiectării şi construcţiei structurilor militare.

It is well known that the laws of armed combat have a historical and objective character and taking them into consideration would represent a prerequisite of success in combat. Representing the outcome of a long experience, laws of armed combat have been applied and verified in the process of design, preparation and use of armed forces, in the process of organization and conduct of combat action and operations in all armed conflicts, from ancient time to nowadays.

Considering different opinions related to the content of the laws of armed combat, I agree with the military theorists who divide the laws of armed combat into two categories: laws of potential and laws of manifestation. Therefore, the purpose of this article is to analyze the laws of potential, to highlight the relations established between different component elements of the laws and the influence of these elements on military structures design.

Cuvinte cheie: lege a luptei armate, construcţia structurilor militare.
Keywords: *law of armed combat, military structure design.*

[*] e-mail: *irimia66@yahoo.com*

Legile luptei armate, reprezentând rezultatul unei experienţe îndelungate, au fost aplicate şi verificate în constituirea, pregătirea şi folosirea forţelor armate, în organizarea şi desfăşurarea acţiunilor de luptă şi operaţiilor în toate conflictele, din antichitate şi până în prezent, păstrându-şi mereu caracterul de generalitate pe care l-au dobândit de-a lungul timpului.

Dependente de evoluţia societăţii omeneşti în ansamblul ei, legile luptei armate au cunoscut şi cunosc o evoluţie continuă, uneori mai accentuată, alteori mai lentă atât în sensul diversificării, cât şi al modificării conţinutului lor, în fiecare etapă istorică.

Deşi, legile luptei armate au un pronunţat caracter specific şi se referă la relaţiile specifice ale luptei armate în ansamblul ei, la anumite componente ale acesteia, precum şi la unele raporturi cu celelalte domenii ale confruntării pe care le comportă mediul de conflict, influenţa acestora asupra procesului de proiectare şi construcţie a structurilor militare este evidentă.

Scopul acestui articol este de a determina legile luptei armate cu relevanţă în construcţia structurilor militare, precum şi de a evidenţia rolul şi influenţa legilor luptei armate în acest proces.

Legile luptei armate cu relevanţă în construcţia structurilor militare

Punctele de vedere ale specialiştilor militari cu privire la conţinutul legilor luptei armate nu coincid întru-totul, totuşi majoritatea acestora susţin că legile luptei armate pot fi considerate: legea dependenţei luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale; legea dependenţei structurilor organizatorice, formelor şi procedeelor acţiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă; legea unităţii acţiunilor; legea concordanţei dintre scopuri, forţe şi mijloace; legea raportului de forţe[1].

În teoria generală a ştiinţei militare sunt evidenţiate două elemente care dau conţinut legilor luptei armate: puterea militară – ca sumă de potenţiale; şi lupta armată – ca expresie a folosirii puterii militare.

Există puncte de vedere care reliefează faptul că „cele două elemente au determinat în timp, separaţia clară între legile generale ale războiului, care sunt legi de potenţial şi legile particulare ale luptei armate, care sunt legi de manifestare.”[2] În acest sens, există opinii care clasifică legile luptei armate corespunzător acestei idei.

Legile de potenţial sunt considerate a fi: legea dependenţei luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale; legea dependenţei

[1] Mureşan M., Stăncilă L., Ţenu C., *Corelaţia artei militare cu fenomenul militar contemporan,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005, p. 102.
[2] Bădălan E., *Sensul transformării,* Editura Militară, Bucureşti, 2005, p. 224.

structurilor organizatorice, formelor şi procedeelor acţiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă. Legile de manifestare cuprind: legea unităţii acţiunilor; legea concordanţei dintre scopuri, forţe şi mijloace, legea raportului de forţe.[3]

Abordându-le din perspectiva proiectării şi construcţiei structurilor militare, subscriu ideii de categorisire a legilor luptei armate în legi de potenţial şi legi de manifestare. Consider că această abordare reflectă mai bine rolul şi influenţa acestora asupra procesului de construcţie militară.

Structura de forţe, şi pe cale de consecinţă, proiectarea şi construcţia structurilor militare depind de capacităţile financiare, economice, culturale, demografice şi tehnologice ale unui stat sau ale statelor membre în cazul unei alianţei, iar toate acestea ţin de conţinutul legilor de potenţial.

În continuare, voi analiza legea dependenţei luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale şi legea dependenţei structurilor organizatorice, formelor şi procedeelor acţiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă.

Legea dependenţei luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale

Unul dintre factorii determinanţi ai evoluţiei luptei armate, care şi-a păstrat influenţa şi va continua să acţioneze şi în viitor, îl reprezintă fără echivoc nivelul de dezvoltare economico-socială.

Experienţa istorică arată că, pe măsura perfecţionării mijloacelor de producţie, a dezvoltării economiei şi tehnicii, a sporit şi s-a dezvoltat cantitativ şi calitativ înzestrarea armatei, iar aceasta, la rândul ei, prin diferitele categorii de tehnică nou folosită a trebuit să-şi adapteze, transforme structurile militare sau să-şi proiecteze şi construiască structuri noi.

Fiecărei perioade istorice i-au corespuns un anumit nivel de dezvoltare a tehnologiei, forme şi procedee de luptă specifice, dar şi structuri militare adecvate. În acest sens, nivelul de dezvoltare economico-socială influenţează prin intermediul tehnologiei atât evoluţia luptei armate, cât şi structura de forţe, dar mai ales structurile militare destinate luptei.

Acţiunea legii poate fi analizată şi prin prisma corelaţiei dintre dezvoltarea economică a statelor şi cheltuielile acestora pentru apărare, deoarece economia este aceea care susţine apărarea. În fond, corelaţia dintre dezvoltarea economică şi cheltuielile pentru apărare poate fi privită ca o relaţie dintre resurse (financiare şi tehnologice) şi obiectiv (construcţia structurilor militare performante).

[3] *Ibidem*, p. 225.

În acest sens, privită din perspectiva relației resurse-obiectiv, influența legii asupra construcției structurilor militare comportă două aspecte: cantitativ şi calitativ. Aspectul cantitativ are în vedere: mărimea forțelor armate ale unui stat; structura de forțe; cantitatea de armament şi tehnică de luptă, de echipamente etc. care poate fi achiziționată şi menținută la parametri de funcționare; numărul de structuri de luptă de bază interarme şi de armă (batalion, similare) care pot fi proiectate, construite şi menținute în stare de operativitate etc. Aspectul calitativ se referă la: achiziționarea şi implementarea tehnologiei performante, în special cea dictată de interoperabilitatea cu statele membre NATO; realizarea capabilităților asumate prin acorduri; performanța structurilor militare etc.

În condițiile globalizării, evoluțiilor din mediul de securitate internațional şi mediul de conflict, dezvoltării fără precedent a tehnologiei, tendințelor în lupta armată modernă şi, mai ales, previziunile pentru viitor, acțiunea legii generează o altă relație, cea dintre resursele financiare şi resursele tehnologice, relație care, de asemenea, are impact asupra structurilor de forțe şi construcției structurilor militare.

Tehnologia specifică, cu aplicabilitate în domeniul militar, are un rol esențial în dezvoltarea capabilităților militare, este disponibilă pe plan mondial însă, achiziționarea ei depinde de resursele financiare. Totuşi, spre deosebire de investițiile în capabilitățile industriale, care au soluționat producerea de tancuri, nave şi aeronave, ce erau considerate valorile cele mai importante ale tehnicii militare în timpul Erei Industriale, tehnologia Erei Informaționale poate fi aplicată cu succes, fără investiții suplimentare.

În cadrul NATO, procesul de transfer de cunoştințe şi de tehnologie, are loc de la țările care au declanşat mai devreme procesul de înnoire tehnologică spre cele care l-au început mai târziu, căutându-se, astfel, să nu se creeze sincope şi incompatibilități din perspectiva capacității de interoperabilitate a armatelor respective. O parte dintre capabilitățile militare sunt astăzi bazate pe sisteme informaționale şi sisteme de telecomunicații ce provin din domeniul comercial. Astfel, transformările necesare vor fi mai uşor de împărtăşit şi implementat în structurile militare ale aliaților.

În aceeaşi idee, există puncte de vedere care susțin că „armatele mai puțin avansate pe calea transformării nu trebuie în mod neapărat să urmeze aceiaşi paşi pe care i-au făcut țările mai avansate în acest domeniu, spre a ajunge la capabilitățile specifice Erei Informaționale”[4]. Totuşi, relația dintre dezvoltarea economică şi cheltuielile pentru apărare, relația resurse – obiectiv, respectiv relația resurse financiare – resurse tehnologice îşi vor păstra relevanța.

[4] Frunzeti T., *Argumente pentru o transformare strategică*, GMR nr. 6 /2004, p. 13.

Legea dependenței structurilor organizatorice, formelor şi procedeelor acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă

Conținutul acestei legi este dat de cele trei elemente aflate în relație: structuri organizatorice, forme şi procedee ale acțiunilor militare, armament şi tehnică de luptă. Tehnologia a influențat dezvoltarea armamentului şi tehnicii de luptă, fapt care a condus la mutații semnificative în conceptele strategice, operaționale, în formele şi procedeele acțiunilor militare şi structurile de forțe corespunzătoare acestora.

Pe de o parte, legea exprimă nevoia adoptării unor forme şi procedee de acțiune noi, corespunzătoare caracteristicilor tehnico-tactice ale armamentului nou introdus în dotare şi schimbărilor calitative survenite în domeniul tehnicii de luptă. Pe de altă parte, este evident că influența dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă se extinde şi asupra structurilor organizatorice, în sensul că armamentul şi tehnica de luptă noi implică adaptarea, transformarea structurilor sau construirea unora noi, adecvate şi capabile să le deservească.

Punctul de vedere al unor analişti militari cu privire la relațiile care se stabilesc între cele trei elemente ale legii este exprimat prin prisma revoluției tehnico-militare contemporane, în sensul că în condițiile acestei revoluții, „...când au apărut mijloace de luptă cu caracteristici tehnico-tactice superioare celor existente, legea dependenței formelor şi procedeelor de luptă de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă influențează formele şi procedeele de acțiune în sensul înlăturării celor depăşite, promovării unor procedee şi forme de acțiune noi, care, la rândul lor, influențează dezvoltarea armamentului şi tehnicii militare, direcționează tendințele de perfecționare spre obținerea unor mijloace de lovire cu caracteristici tehnico-tactice superioare, iar acestea duc la perfecționarea continuă a structurilor organizatorice, la demasificarea armatelor şi crearea unor structuri suple, dar extrem de mobile, rapide şi eficiente."[5]

Teoreticienii militari au scos în evidență dependența legilor luptei armate de evoluția societății omeneşti în ansamblul ei, argumentând faptul că „... legile luptei armate au cunoscut şi cunosc o evoluție continuă, uneori mai accentuată, alteori mai lentă, atât în sensul diversificării, cât şi al modificării conținutului lor, în fiecare etapă istorică." [6]

Plecând de la caracterul istoric al evoluției legilor luptei armate, în sensul diversificării şi modificării conținutului, legea dependenței structurilor

[5] Mureşan M., Stăncilă L., Țenu C., *Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005, p. 103.
[6] *Ibidem*, p. 101.

organizatorice, formelor şi procedeelor acţiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă, în contextul procesului de transformare militară, poate fi analizată prin perspectiva „triunghiului" operaţional al transformării: structura forţei – tehnologie – concepte operaţionale.

Referitor la relaţiile care se stabilesc între structura forţei, tehnologie şi conceptele operaţionale, specialiştii militari au puncte de vedere diferite în ceea ce priveşte prioritatea elementelor aflate în relaţie. Un prim punct de vedere se referă la faptul că pe primul loc în cadrul acestei relaţii se situează conceptele operaţionale. Cel de-al doilea punct de vedere vizează întâietatea tehnologiei, iar un al treilea, care pare să rezolve acest „conflict" evidenţiază rolul de factor stimulent al tehnologiei şi cel de factor influent al conceptelor operaţionale. Indiferent de argumentele pro şi contra privind întâietatea unuia sau altuia dintre cele două elemente, acestea influenţează direct structurile militare.

Tehnologia impune adaptarea sau transformarea structurilor existente, inclusiv înfiinţarea unora noi, pentru a face faţă impactului tehnologic, iar conceptele operaţionale impun la rândul lor schimbări profunde atât în structurile organizaţionale militare, cât şi în realizarea structurilor de forţe pentru diverse tipuri de acţiuni militare. Fără un concept operaţional care să integreze tehnologia şi structurile, pentru transformarea acestora în capabilităţi, nu putem vorbi de progres, dar nici fără tehnologie nouă nu putem vorbi de concepte operaţionale şi structuri militare performante. Deşi, anumite studii speculative pot promova atât tehnologii, cât şi concepte futuriste, inclusiv idei care să integreze cele două elemente, pentru transpunerea lor în practică este nevoie de mult mai mult. Concluzionând, structurile militare sunt influenţate de conceptele operaţionale şi tehnologie.

Relaţia dintre conceptele operaţionale, tehnologie şi structurile organizaţionale militare este evidenţiată în numeroase studii, teorii, concepte, strategii etc. care vizează domeniul militar atât în trecut, prezent, cât mai ales cele care vizează viitorul. Experţii militari apreciază că există un set de trei concepte operaţionale principale, care urmăresc integrarea tehnologiei specifice Erei Informaţionale pentru adaptarea şi transformarea structurilor organizaţionale militare, şi anume: războiul bazat pe reţea; operaţiile bazate pe efecte; operaţiile decisive rapide.

Noile tehnologii care au apărut în cadrul oferit de către revoluţia în domeniul militar, în special în domeniile care ţin de culegerea informaţiilor, integrarea sistemelor în reţele, procesarea informaţiilor, comunicaţiile şi informatica, au o contribuţie majoră în transformarea forţelor militare în structuri moderne care pot face faţă provocărilor mediului actual de securitate şi de conflict.

Cu toate acestea, schimbările produse în domeniul tehnologic, singure, nu vor putea provoca efectele dorite. Este nevoie, de asemenea, de schimbări şi în planul sistemului militar, de inovații în plan operațional (inclusiv schimbări doctrinare), precum şi de adaptări în domeniul organizației militare, pentru a fructifica întregul potențial pe care schimbările tehnologice îl pun la dispoziție.[7] Fără aceste elemente, singură tehnologia nu va putea provoca acel salt înainte sau acea transformare militară dorită.

Concluzii

Analiza legilor de potențial scoate în evidență relațiile de determinare şi influențare care se stabilesc între diferite elemente de conținut ale legilor şi influența acestora asupra procesului de proiectare şi construcție a structurilor militare.

Din analiza legii dependenței luptei armate de nivelul dezvoltării economico-sociale se desprind următoarele relații cu influență asupra construcției structurilor militare: concordanța dintre dezvoltarea economică a statelor şi cheltuielile acestora pentru apărare; concordanța dintre resurse (financiare şi tehnologice) şi obiectiv (construcția structurilor militare performante); concordanța dintre resursele financiare şi resursele tehnologice.

Din analiza legii dependenței structurilor organizatorice, formelor şi procedeelor acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului şi tehnicii de luptă, relațiile desprinse, cu influență asupra structurilor, sunt următoarele: tehnologia influențează dezvoltarea armamentului şi tehnicii de luptă, fapt care conduce la mutații semnificative în conceptele strategice, operaționale, în formele şi procedeele acțiunilor militare şi structurile de forțe corespunzătoare acestora; armamentul şi tehnica de luptă noi implică adaptarea, transformarea structurilor sau construirea unora noi, adecvate şi capabile să le deservească; structurile militare sunt influențate de conceptele operaționale şi tehnologie.

BIBLIOGRAFIE

* * * *Strategia de Transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007.

* * * *Doctrina operațiilor Forțelor Terestre,* Bucureşti, 2003.

Alexandrescu G., *Perspective în lupta armată,* Editura U.N.Ap. „Carol I", Bucureşti, 2006.

Arsenie V., *Principiile luptei armate în războiul întregului popor*, Editura Militară, Bucureşti, 1987.

[7] Andrew F. Krepinevich, *The Military – Technical Revolution: A Preliminary Assessment*, Maxwell AFB, AL: Air University Press, 1996, p. 56.

Bădălan E., *Sensul transformării,* Editura Militară, Bucureşti, 2005.

Ilie M., *Reflectarea legilor şi principiilor luptei armate în conducerea strategică a forţelor,* Editura Militară, Bucureşti, 1997.

Moştoflei C., Văduva G., *Tendinţe în lupta armată,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

Mureşan M., Văduva G., *Războiul viitorului, Viitorul războiului,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2004.

Mureşan M., Stăncilă L., Ţenu C., *Corelaţia artei militare cu fenomenul militar contemporan,* Editura U.N.Ap., Bucureşti, 2005.

Stăncilă L., *Legile şi principiile luptei armate moderne*, Editura A.Î.S.M., Bucureşti, 2000.

Andrew F. Krepinevich, *The Military – Technical Revolution: A Preliminary Assessment*, Maxwell AFB, AL: Air University Press, 1996.

CONSIDERAŢII PRIVIND PRINCIPIILE SPECIFICE ALE CONSTRUCŢIEI STRUCTURILOR MILITARE

CONSIDERATIONS REGARDING THE PRINCIPLES OF MILITARY STRUCTURES DESIGN

Lt.col. Ionel IRIMIA*
UM 02472 Bucureşti

Abilitatea forţelor unei alianţe sau coaliţii de a se instrui, desfăşura exerciţii şi operaţii împreună, în mod eficient, efectiv şi economic depinde de interoperabilitatea procedurilor lor operaţionale, doctrinei, administraţiei, materialului şi tehnologiei. Aceasta presupune că toate părţile trebuie să aibă aceeaşi interpretare a „interoperabilităţii".

De aceea, este important ca dezvoltarea capabilităţilor să urmărească intensificarea interoperabilităţii dintre forţele armate proprii şi cele ale alianţei sau coaliţiei, pentru a asigura operaţii multinaţionale efective. Stabilirea şi respectarea unui set de principii specifice construcţiei structurilor militare este necesară.

Acest articol explică interoperabilitatea în relaţie cu standardizarea şi propune adoptarea interoperabilităţii ca principiu specific al construcţiei structurilor militare.

The ability of an alliance or coalition forces to train, exercise, and operate together in an efficient, effective, and economic way depends on the interoperability of their operational procedures, doctrine, administration, material and technology. This implies that all parties must have the same interpretation of "interoperability".

It is therefore crucial that capability development should aim at enhancing of interoperability between its own military forces and those of the alliance or coalition, in order to ensure effective multinational operations. It is also necessary to set up and set of specific principles of military structures design.

This article explains interoperability in relation with standardization and proposes to adopt interoperability as a specific principle of military structures' design.

Cuvinte cheie: interoperabilitate, standardizare, compatibilitate, interschimbabilitate, comunalitate.

Keywords: *interoperability, standardization, compatibility, interchangeability, commonalty.*

* e-mail: *irimia66@yahoo.com*

Transformarea militară atât în cadrul NATO, cât şi în armatele ţărilor membre, urmăreşte adaptarea forţelor armate la noul mediu de securitate şi, în acelaşi timp, controlul unor posibile evoluţii neaşteptate din acest mediu. La nivelul structurii de forţe, scopul fundamental al transformării armatei îl constituie realizarea capabilităţilor prin care România va răspunde provocărilor actuale şi viitoare din mediul de securitate. Acestea vor asigura îndeplinirea cerinţelor specifice prevăzute în Constituţie, a angajamentelor asumate de România faţă de NATO, Uniunea Europeană, precum şi în cadrul iniţiativelor regionale şi coaliţiilor.

Cerinţa Alianţei de a face faţă tuturor ameninţărilor, precum şi natura responsabilităţilor constituţionale ce-i revin, presupune ca Armata României să-şi dezvolte capabilităţi care să-i permită să desfăşoare operaţii pe teritoriul naţional, în aria de responsabilitate a NATO, precum şi într-un mediu strategic mai extins, influenţat permanent de factori care impun schimbarea. De aceea, este important ca dezvoltarea capabilităţilor să urmărească şi să permită interoperabilitatea dintre forţele armate proprii şi cele ale Alianţei sau a unei eventuale coaliţii pentru a asigura operaţii multinaţionale eficiente.

Standardizarea trebuie înţeleasă ca parte integrantă a tuturor sistemelor în cadrul organismului militar, iar liderii trebuie să fie familiarizaţi cu sistemele şi ierarhiile de sisteme, să aplice standardizarea în context militar prin relaţionarea teoriilor şi aplicaţiilor de standardizare curente cu alte elemente de sistem.

Stabilirea şi implementarea unui set de principii, specifice construcţiei structurilor militare, se impune cu necesitate. Acest articol explică interoperabilitatea în relaţie cu standardizarea şi propune adoptarea interoperabilităţii ca principiu al construcţiei structurilor militare.

Interoperabilitatea şi standardizarea în cadrul NATO

NATO asigură structurile necesare pentru facilitarea consultării şi cooperării dintre statele membre în domeniul politic, militar, economic, ştiinţific etc. Una dintre structurile cheie, Organizaţia de Standardizare NATO (NSO), are rolul actual de a îmbunătăţi interoperabilitatea, contribuind la abilitatea forţelor Alianţei de a se instrui şi a desfăşura operaţii în mod efectiv împreună.

Organizaţia de Standardizare NATO (NSO) realizează asta prin iniţierea, armonizarea şi coordonarea eforturilor de standardizare în cadrul Alianţei şi asigurând sprijinul pentru activităţile de standardizare.

În anul 1999, şefii de state şi guverne ale ţărilor membre NATO au lansat „Iniţiativa Capabilităţilor de Apărare”, cu scopul de a îmbunătăţi capabilităţile de apărare NATO în operaţiile multinaţionale viitoare. Un accent special s-a pus pe îmbunătăţirea interoperabilităţii în rândul forţelor Alianţei şi acolo unde este cazul dintre Alianţă şi forţele partenere.

Pentru interoperabilitatea forţelor armate ale statelor membre ale Alianței sunt relevante următoarele obiective, stipulate în Manualul NATO:

- politica NATO este de a încuraja statele membre să dezvolte, să fie de acord şi să implementeze conceptele, doctrinele, procedurile, criteriile şi modelele pentru a creşte eficacitatea operațională şi de a îmbunătăți eficiența în folosirea resurselor militare disponibile;
- schimbările majore în cadrul NATO, implicând misiuni noi şi mai sensibile, parteneriatele pentru pace (PfP) şi procesul de extindere necesită parametri de standardizare clar definiți şi cere un nivel corespunzător al standardizării pentru a permite operații, instruire şi implementarea obiectivelor de interoperabilitate;
- prin standardizarea NATO, statele membre îşi vor îmbunătăți capabilitatea de a executa întreaga gamă de misiuni şi sarcini specifice Alianței. De asemenea, standardizarea NATO adaugă valoare politică Alianței ca o demonstrație a cooperării şi solidarității.

În acest context, definițiile NATO ale interoperabilității şi standardizării sunt folosite ca punct de plecare pentru a stabili o înțelegere a conceptelor.

Conform Glosarului NATO de termeni şi definiții, *interoperabilitatea* este definită ca abilitatea forțelor Alianței şi, după caz, a forțelor statelor partenere şi a altor state de a se instrui, de a exersa şi de a opera eficient împreună, pentru executarea misiunilor şi sarcinilor încredințate.

Documentului de Planificare a Interoperabilității (NIPD – NATO Interoperability Planning Document) defineşte *interoperabilitatea* ca fiind abilitatea sistemelor, unităților şi forțelor de a furniza servicii şi de a accepta servicii de la alte sisteme, unități şi forțe şi de a folosi serviciile astfel schimbate pentru a le permite să opereze în mod efectiv împreună.

Definiția NATO a *standardizării*, se referă la dezvoltarea şi implementarea conceptelor, doctrinelor, procedurilor şi modelelor pentru a realiza şi menține compatibilitatea, interschimbabilitatea sau comunalitatea care sunt necesare să atingă nivelul de interoperabilitate cerut sau să optimizeze folosirea resurselor în domeniile operațiilor, materialului şi administrației.

În conformitate cu înțelegerea NATO a interoperabilității şi standardizării, aceste concepte sunt interrelaționate şi inseparabile. De aceea, gradul de interoperabilitate poate să fie definit în termeni cu privire la nivelurile de standardizare.

Politica Alianței, încurajează autoritățile naționale şi NATO să dezvolte, să accepte şi să implementeze concepte, doctrine, proceduri şi modele care le vor permite să realizeze şi să mențină interoperabilitatea.

Aceasta presupune ca să fie stabilite nivelurile necesare ale compatibilității, interschimbabilității şi comunalității în domeniile procedurilor operaționale, materialului, tehnic şi administrativ.

Definițiile compatibilității, interschimbabilității şi comunalității folosite de Organizația Internațională pentru Standardizare (ISO) sunt următoarele:

Compatibilitatea (cel mai scăzut nivel al standardizării): calitatea adecvată a produselor, proceselor sau serviciilor de a fi folosite împreună în anumite condiții specifice pentru a îndeplini cerințe relevante fără a provoca interacțiuni nedorite (unitățile trebuie să funcționeze împreună într-un mediu operațional).

Interschimbabilitatea: calitatea adecvată a produselor, proceselor sau serviciilor de a fi folosite în locul altora pentru a îndeplini aceeaşi cerință. (unitățile pot fi schimbate în cadrul unui mediu operațional).

Comunalitatea (cel mai înalt nivel al standardizării): utilizarea aceloraşi doctrine, proceduri şi echipamente (unitățile sunt identice în cadrul unui mediu operațional).

Unii specialişti consideră că interoperabilitatea ar putea fi analizată şi prin prisma actorilor şi părțile implicate, susținând că „există aspecte de natură organizatorică, comportamentală, logistică şi tehnică ale interoperabilității întrunite. O schimbare către comandamentul întrunit şi structurile de forțe întrunite este de natură organizatorică. Adoptarea unei ierarhii doctrinare comune este de natură comportamentală. Integrarea logistică într-un singur comandament întrunit şi integrarea sistemelor de comandă ale categoriilor de forțe într-un singur sistem de comandă strategic, operativ şi tactic întrunit pot fi exemple ale interoperabilității logistice şi tehnice.

Relația dintre interoperabilitate, standardizare şi sistemele militare

Un sistem reprezintă o colecție de elemente sau subsisteme integrate pentru a îndeplini un scop general. Sistemele au intrări, elemente, ieşiri şi rezultate cu feedback-uri neîntrerupte între aceste elemente variate. Dacă un element al sistemului este îndepărtat, natura sistemului se schimbă.

Sistemele complexe, cum sunt sistemele sociale, cuprind numeroase subsisteme. Aceste subsisteme sunt aranjate în ierarhii şi integrate pentru a realiza scopul general al întregului sistem. Fiecare subsistem are propriile limite cu privire la caracteristici şi include, de asemenea, variate intrări, procese, ieşiri şi rezultate angrenate pentru a realiza scopul general al subsistemului.

Teoria sistemelor a adus o perspectivă nouă pentru manageri în ideea interpretării modelelor şi evenimentelor în organizațiile lor. Acum, mulți

manageri recunosc elementele variate ale organizației şi, în mod particular, interrelațiile dintre elemente.

O definiție foarte acceptată cu privire la sistem aparține biologului austriac Ludwig von Bertalanffy: „Un sistem este o entitate care îşi menține existența prin interacțiunea reciprocă a părților sale".

Specialiştii în domeniul teoriei sistemelor afirmă că sistemele deschise sunt organice şi ar trebui să interacționeze cu mediul lor pentru a-şi menține existența. Toate sistemele sunt subsisteme ale sistemelor mai mari şi sunt în acelaşi timp compuse din subsisteme. De asemenea, este susținută ideea că interacțiunea poate avea loc numai dacă există un anumit nivel de interoperabilitate şi standardizare între elementele sistemului.

Alți specialişti au adoptat ierarhia sistemelor generale a economistului Kenneth Boulding, unul dintre fondatorii Societății pentru Teoria Sistemelor Generale pentru o gamă de sisteme de apărare şi „sisteme de sisteme", folosind capacitatea sistemelor de a gestiona datele, informațiile şi cunoştințele ca discriminator de bază.

Din perspectiva teoriei sistemelor, structurile militare pot fi asimilate sistemelor (subsistemelor), iar procesul de proiectare şi construcție asimilat procesului de inginerie de sistem. Referitor la sistemele militare există acțiuni de standardizare specifice ierarhiei şi tipului de sistem. Existența standardizării la toate nivelurile ierarhice şi legătura ei cu sistemele, arată că aceasta este un proces care trebuie executat şi condus şi care necesită, de asemenea, un proces de management interdisciplinar. Acest proces de management este reflectat prin conceptul de inginerie a sistemelor.

Sistemele militare trebuie să ia în considerare o succesiune logică a activităților şi deciziilor care transformă o cerință operațională într-o descriere a parametrilor de performanță a sistemului (standarde) şi configurarea sistemelor dorite (interoperabilitate) ca principii acceptate, generale a ingineriei sistemelor.

Procesul de inginerie a sistemelor este un proces de sus în jos (de la nivelurile superioare la cele inferioare), comprehensiv, repetat şi care rezolvă problemele recurente, aplicat pe etape la toate nivelurile unui sistem.

În cadrul de lucru al ierarhiei sistemelor, procesul de inginerie a sistemelor este aplicat succesiv, un nivel la un moment dat, adăugând detalii şi caracterizări suplimentare cu fiecare nivel de dezvoltare.

Performanța parametrilor (standarde), configurația sistemelor (interoperabilitate) şi procesul de sus în jos la toate nivelurile ierarhice, justifică folosirea ingineriei sistemelor ca parte a conceptului de a explica standardizarea şi interoperabilitatea.

Interoperabilitatea şi standardizarea în construcția structurilor militare

Unii specialişti susțin că o probabilitate mai mare a luptei pe timpul unei operații şi un nivel mai intens al luptei necesită un grad mai mare de interoperabilitate. Plecând de la acest considerent, interoperabilitatea este văzută ca un concept de boltă în relație cu celelalte trei niveluri ale standardizării.

Compatibilitatea permite combinarea unităților (subunităților) pentru a forma o capabilitate operațională. Aceasta răspunde definiției ISO a compatibilității, şi anume că unitățile vor trebui să funcționeze împreună într-un mediu operațional.

În cadrul forțelor armate române, batalionul de infanterie reprezintă unitatea tactică de bază, care este capabilă să se desfăşurare în cadrul unui mediu operațional, substituindu-se unul cu altul, ceea ce este similar definiției interschimbabilității, unitățile pot fi schimbate în cadrul unui mediu operațional.

Comunalitatea face posibilă crearea sau dezvoltarea produselor (echipament), doctrinei şi procedurilor care sunt identice. În conformitate cu ISO, comunalitatea sugerează indirect că unitățile sunt identice în cadrul unui mediu operațional, iar elementul cheie constă în noțiunea de a fi identic. Identitatea poate fi obținută numai dacă obiectul, indiferent dacă este un proces sau un lucru, are aceeaşi specificație caracteristică.

Definiția NATO, de asemenea, spune că standardizarea are loc în domeniile operațional, procedural, administrativ, al materialului şi tehnologiei. Realizarea standardizării în domeniile respective exprimată în termeni cu privire la nivelurile de standardizare, sugerează indirect că domeniile sunt prezente la fiecare nivel ierarhic al sistemului.

Obiectivele de proiectare şi construcție a structurilor, la cel mai înalt nivel, sunt în primul rând în domeniile operațional, procedural şi administrativ. Odată ce consensul este realizat, trebuie luate în considerare şi gândite mijloacele (materialul şi tehnologia) de realizare a standardizării.

Organizarea şi clarificarea cerințelor strategice sunt esența acestui model. Translatarea la nivelul inferior a nevoii este convertită într-un element fizic care satisface cel mai bine nevoia, şi care în schimb creează cerințe specifice ce trebuie să fie luate în considerare de nivelul superior atunci când se referă la o piesă de echipament.

O abordare de sus în jos (intrări) şi de jos în sus (ieşiri) acoperind toate domeniile standardizării cu diferite niveluri de standardizare este necesară şi justifică procesul de inginerie a sistemelor în acest model.

Procesul de inginerie a sistemelor este inițiat cu formularea unei cerințe derivată dintr-o misiune şi analiza mediului, cu scopul identificării cerințelor funcționale şi definirii performanțelor şi cerințelor de proiectare. Aceste cerințe trebuie să satisfacă misiunile organizației.

Deşi, organizațiile sunt conduse /ghidate de misiune, ele sunt constrânse de buget, de aceea, focalizarea se schimbă de la misiune la bugete.

Concluzii

Necesitatea ca interoperabilitatea să fie adoptată ca principiu specific al construcției structurilor militare derivă din următoarele considerente:

- interoperabilitatea şi standardizarea formează o parte integrantă a tuturor sistemelor;
- la fiecare nivel ierarhic există interoperabilitate şi standardizare de intensitate variată;
- la nivelul cel mai înalt al ierarhiei de sisteme există anumite elemente care trebuie să fie comune, compatibile sau interschimbabile;
- există o legătură importantă între misiune şi resursele necesare pentru a o îndeplini, iar materialul şi tehnologia sunt instrumente sau constrângeri a unei misiuni;
- managerii de la nivelul strategic la nivelul de execuție trebuie să aibă aceeaşi înțelegere a conceptelor standardizării şi interoperabilității.

BIBLIOGRAFIE

* * * *Strategia de Transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007.

* * * *NATO Handbook*, NATO Office of Information and Press, Belgium.

* * * *AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions*, NATO Office of Information and Press, Belgium.

C. Măgurean, *Interoperabilitate şi standardizare*, GMR nr. 5 /2003.

M. Codner, *Hanging Together. Military Interoperability in an Era of Technological Innovation*, The Royal United Services Institute for Defence Studies. Whitehall Paper 56. London, 2003.

G. Bellinger, *Systems Understanding - The Way*, 2004. http://www.systems-thinking.org/systems/systems.htm.

K.E. Boulding, *General Systems Theory - The Skeleton of Science*, Management Science, vol. 2, 1956.

ROMÂNIA ŞI ROLUL SĂU STRATEGIC ÎN EUROPA. COOPERARE STRATEGICĂ PENTRU ASIGURAREA SECURITĂȚII

ROMANIA AND ITS STRATEGIC ROLE IN EUROPE. STRATEGIC COOPERATION FOR SECURITY

Lt.col.lect.univ.drd. Eduard VITALIS*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Intersecția Europei centrale, cu peninsula balcanică şi Europa răsăriteană face ca România să devină un important nod de legătură, un actor important în derularea relațiilor diplomatice, culturale, de cunoaştere reciprocă a domeniului militar, pentru o mai bună înțelegere şi conlucrare.

Integrarea în NATO a atras totodată şi responsabilități în Zona Marea Neagră – Caucaz – Asia Centrală prin faptul că politica NATO consideră relațiile cu partenerii din afara alianței ca fiind foarte importante.

The crossroad of Central Europe, Balkans and Eastern Europe turns Romania into an important point on the map, an important actor in running of diplomacy, cultural, and mutual understanding for good neighboring and cooperation in military domain.

NATO integration attracted at the same time responsibilities in the Black Sea, Caucasus, Central Europe areas, due to NATO policy which is to consider as very important the relationships with non-NATO member countries.

Cuvinte cheie: globalizare, rol strategic, cooperare, parteneriat.
Keywords: *globalization, strategic role, cooperation, partnership.*

Datorită efectelor globalizării şi a modificărilor în balanța de putere a actorilor statali şi nonstatali, România trebuie să se afirme în această parte a Europei ca o putere regională – ca potențial fiind a şaptea țară din Europa – cu o influență determinantă în evoluția relațiilor internaționale.

De asemenea poate influența pozitiv evoluțiile în zona de interes strategic (Europa Centrală, Peninsula Balcanică şi Europa de Est) cu posibilități

* e-mail: *evitalis@unap.ro*

reale de a deveni un actor mondial al momentului, urmând exemplul Poloniei (campania din Irak).[1]

După cum se ştie securitatea națională se poate asigura fie prin diminuarea vulnerabilității ori prin reducerea amenințărilor. Statele mai slabe sunt vulnerabile față de statele puternice economic, deoarece acestea din urmă pot respinge mai uşor amestecul în treburile interne datorită structurilor politice de care dispun (ex. SUA, Japonia, Franța).

În bazinul Mării Negre se pot întâlni toate tipurile de amenințări: politice, economice, militare, ecologice. Bineînțeles că datorită efectelor globalizării când vorbim despre aceste amenințări, nu putem nega implicațiile globale care le-ar putea avea, de unde şi securitatea națională nu poate fi privită decât ca parte a securității globale.

Dezvoltând ideea şi analizând în detaliu domeniile din care apar factori de risc, pentru aria strategică conform cu interesul României putem nota că zona de interes dispune de o anumită instabilitate din cauza lipsei maturității politice în zona Balcanilor şi Europa de Est. Cadrul legislativ nu se găseşte la nivelul de asigurare necesar, interesele diferitelor grupări nefiind încă aliniate la nişte norme care să conducă pe lângă prosperitate şi la o întărire a sistemului de securitate.

Pe plan local, parteneriatul România-Ungaria, poate constitui un model de relații bilaterale în Europa Centrală şi de Est. Şedința comună a celor două guverne la 20 octombrie 2005, de la Bucureşti a constituit o premieră în istoria relațiilor bilaterale şi în regiune, fiind pentru prima dată când cele două guverne s-au întâlnit pentru a identifica liniile de convergență ale Planurilor Naționale de Dezvoltare şi pentru a iniția proiecte comune de colaborare. Cu prilejul celei de-a doua sesiuni a şedinței comune de guvern, care a avut loc la Budapesta, la 16 noiembrie 2006, s-a evaluat stadiul realizării măsurilor convenite în 2005 şi s-au avansat noi propuneri de cooperare. Pentru cea de a treia sesiune, din noiembrie 2007, ordinea de zi a conținut discuții asupra dezvoltarea infrastructurii de transport, libera circulație şi dreptul la muncă în statele Uniunii Europene.

Pentru ca acest parteneriat să funcționeze, s-a recurs la nişte mecanisme de cooperare, în fapt comisii formate din personalități politice, militare şi specialişti din diverse domenii care prin discuțiile şi acordurile promovate să asigure durabilitatea parteneriatului în timp şi spațiu.

Cu prilejul şedinței comune de guvern româno-ungare (Sibiu, 14 noiembrie 2007), a fost semnat Acordul între Guvernul României şi Guvernul Republicii Ungare privind cooperarea în misiuni de poliție aeriană.

Cele două părți participă la inițiativa regională Cooperarea Națiunilor Central-Europene în Sprijinul Păcii (CENCOOP), în cadrul căreia au loc

[1] Viorel Buța, Daniela Braun, *România − țară balcanică?*, Buletinul U.N.Ap. 3/2003, p. 23.

schimburi de informații şi instruiri în comun ale unor categorii de personal participant la misiuni de sprijin al păcii.

Acest parteneriat strategic, bazat pe încredere şi sprijin, se materializează prin înființarea, în anul 2000, a Batalionului Mixt româno-ungar. Parteneriatul stabileşte instruirea la standarde comune, exercițiile de verificare urmând să se execute conform unei planificării convenite de ambele părți.

În acelaşi registru se pot înscrie şi relațiile de cooperare dintre România şi Polonia, ambele state central europene, cu un potențial strategic major în proiectarea stabilității şi securității spre estul Europei.

România reprezintă în zona Balcanilor un catalizator al politicilor regionale de cooperare. Implicarea în asigurarea asistenței în domeniul reformei sectorului de securitate pentru statele fostei federații iugoslave, dar şi în asigurarea în plan militar a stabilității dau substanță politicii de securitate promovate.

Ca şi obiectiv subregional, România sprijină integrarea europeană a statelor din Balcanii de vest, propunând dezvoltarea unei politici de solidaritate. Stabilitate regională se face de către România în calitatea ei atât de membru NATO, cât şi cel de UE prin consolidarea cooperării cu țările vecine din est. Aici putem include atât participarea în EAPC (Euro-Atlantic Partnership Council), cât şi PfP. În eforturile ei, România, este necesar să întreprindă şi o susținere a dialogului NATO-Rusia de o manieră care să conducă şi să promoveze participarea activă a Rusiei la securitatea regională.

Atuurile României pot fi valorificate prin asigurarea stabilității, prin demonstrarea unei creşteri economice constante şi implicarea în asigurarea rutelor energetice şi de transport.

Activitatea regională trebuie să fie echilibrată, acționând şi în plan global. Ca exportator de securitate, România s-a implicat în zonele fierbinți, în lupta împotriva terorismului, cu unicul scop de a crea stabilitate, de a promova democrația susținându-şi propriul exemplu de țară aflată într-un proces continuu de întărire a democrației.

În vederea îndeplinirii scopului fundamental, politicile din domeniul apărării vor fi orientate spre:

a. Integrarea în NATO şi Uniunea Europeana şi dezvoltarea profilului strategic al României în cadrul acestor organizații;

b. Reforma organismului militar pentru dezvoltarea unei capacități de apărare credibile, moderne şi eficiente;

c. Întărirea controlului civil şi democratic asupra forțelor armate şi a mecanismelor de realizare a acestuia, în conformitate cu principiile şi valorile democrației constituționale;

b. Consolidarea statutului României de contributor la securitatea regională şi globală.

Politica de apărare a României, conform Cartei albe a securității şi apărării naţionale, este orientată pe următoarele direcţii de acţiune:

- revizuirea structurii de forţe a armatei − viitoarea structură a Armatei României va fi capabilă de expediționarism, eficienţă, flexibilitate şi interoperabilitate cu armatele statelor membre NATO. Structura de forţe va trebui să fie capabilă să asigure securitatea militară a României, precum şi să contribuie la securitatea aliaților săi răspunzând riscurilor şi ameninţărilor la adresa securității internaționale;
- continuarea procesului de modernizare a tehnicii militare şi echipamentelor; modernizarea înzestrării armatei va conduce la creşterea performanţei forţelor armate prin dotarea cu tehnică şi echipamente compatibile cu cele aflate în înzestrarea armatelor ţărilor membre NATO;
- îndeplinirea obligațiilor asumate de România în procesul de integrare în NATO şi UE; România îşi va respecta angajamentele convenite şi asumate cu Alianţa Nord Atlantică, precum şi în cadrul UE, în planul contribuției la realizarea obiectivelor PESA. Procesul de reformă şi îndeplinire a criteriilor necesare integrării în NATO va fi sincronizat cu cerinţele de integrare în UE;
- consolidarea sistemului de planificare multianuală a resurselor − se va acorda prioritate îmbunătăţirii Sistemului de Planificare, Programare, Bugetare şi Evaluare (PPBES);
- optimizarea capacității de desfăşurare şi susţinere în teatru a forţelor armate; obiectivul prioritar constă în eficientizarea sistemului militar, astfel încât să asigure capacitatea de conducere a comandamentelor şi cea de luptă a trupelor, necesară pentru apărarea credibilă a intereselor naționale, participarea la întreaga gamă de misiuni a NATO;
- perfecționarea managementului resurselor umane; procesul de redimensionare a forţelor armate va fi completat prin implementarea unui sistem de management al resurselor umane vizând realizarea unei piramide a gradelor, cu un profil similar cu cel al NATO, profesionalizarea forţelor armate şi definirea modelelor de carieră militară. Participarea la structurile şi comandamentele NATO impune dezvoltarea unui sistem transparent şi echilibrat în selecţia şi instruirea personalului care va încadra funcţii NATO naţionale şi internaţionale;
- dezvoltarea relațiilor civili-militari şi îmbunătăţirea mecanismelor de exercitare a controlului civil; îmbunătăţirea mecanismelor controlului civil va fi realizată prin creşterea transparenţei procesului de reformă, cooperarea armatei cu celelalte instituții ale statului şi cu societatea civilă. De asemenea, se va urmări eficientizarea cooperării civili-militari în cadrul Ministerului Apărării şi dezvoltarea unui sistem flexibil de comunicare interdepartamentală;

- creşterea eficienței cooperării militare bilaterale şi multilaterale; este necesar a se dezvolta relațiile de colaborare cu armatele statelor membre NATO şi EAPC (partenere), cu armatele statelor vecine şi ale altor state, urmărind consolidarea stabilității continentului european şi crearea unui climat de încredere şi cooperare pe termen lung. Cooperarea militară va sprijini în mod direct eforturile în domeniul reformei militare.

Cooperarea militară internațională se desfăşoară pe baza constituției şi a legilor referitoare la apărarea națională.

Obiectivele urmărite de cooperarea militară internațională sunt: amplificarea relațiilor militare bilaterale cu armatele statelor membre NATO şi UE; dezvoltarea cooperării militare în spațiul Mării Negre, redefinirea cooperării cu statele membre ale parteneriatului pentru pace; susținerea intereselor strategice ale României prin cooperare cu state de importanță majoră din diferite regiuni ale lumii; îndeplinirea obligațiilor asumate în cadrul alianțelor şi convențiilor.

În procesul de transformare, început în anii '90, România a încheiat o serie de parteneriate cu membrii europeni.

Parteneriatul pe termen lung cu Germania este benefic pentru consilierea oferită în procesul de restructurare a forțelor armate, managementul resurselor umane, instruirea militară şi modernizarea echipamentelor.

Parteneriatul cu Franța (parteneriatul special) a fost lansat în 1997, ca o formă de cooperare multidimensională atingând medii diferite, nu doar cel militar. Colaborarea a fost extinsă şi în domeniul politic, economic, cultural.

Italia a devenit un partener strategic deoarece se caracterizează prin prisma aceloraşi obiective, având puncte de vedere comune asupra problematicii dezvoltării şi cooperării pentru un mediu de securitate stabil. Acest parteneriat a fost stabilit în 1997 după participarea armatei române la forța multinațională de protecție din Albania, misiunea „Alba" care a fost condusă de Italia. De asemenea, cooperarea s-a făcut cu succes şi în Irak în perioada până la finele anului 2005, când trupele italiene s-au retras din teatrul de operațiuni.

Pe termen lung, parteneriatul cu Marea Britanie este benefic prin asistența şi consilierea părții române în ceea ce priveşte procesul de elaborare a strategiilor de restructurare a tuturor categoriilor de forțe armate ale României.

De asemenea, se oferă asistență în ceea ce priveşte managementul resurselor umane, a instruirii militare aceasta materializându-se concret şi în înființarea Centrului regional de instruire în anul 1997. Actual acest centru rulează diferite programe de instruire în limba engleză şi este element component al Colegiului de management a crizelor şi operații multinaționale din cadrul Universității Naționale de apărare „Carol I".

Pe parcursul operațiilor din Afganistan şi Irak s-a dezvoltat cu Marea Britanie şi un parteneriat operațional, benefic pentru experiența ofițerilor din structurile de planificare a operațiilor.

Alte programe de cooperare militară bilaterale inițiate de guvernul României înainte de intrarea în NATO, cu parteneri europeni sunt demne de lăudat în încercarea de a sprijini încrederea şi securitatea în regiune. Tratatele cu Norvegia, Olanda s-au bazat pe înțelegerea cooperării continue. Turcia şi Grecia sunt actori regionali care acoperă flancul sudic al NATO şi cu care relațiile bilaterale dezvoltate promovează buna vecinătate. România este unul dintre statele cu cea mai mare participare în cadrul centrului regional de instruire NATO PfP de la Ankara.

Demarat la 11 iulie 1997, cu ocazia vizitei la Bucureşti a preşedintelui Clinton, Parteneriatul Strategic dintre România şi Statele Unite a fost conceput ca un mecanism avansat de cooperare, având ca prioritate consolidarea raporturilor în domeniile de interes strategic pentru ambele țări (militar, economic, securitate regională, riscuri neconvenționale). Colaborarea în cadrul Parteneriatului a determinat o dezvoltare substanțială a relațiilor bilaterale, o dinamizare fără precedent a dialogului politic, punând bazele pentru conturarea actualei etape a relației bilaterale cu SUA, caracterizată de profilul de aliat privilegiat în cadrul NATO. Parteneriatul Strategic româno-american evoluează pornind de la percepția comună şi înțelegerea mutuală privind combaterea terorismului, cooperarea în vederea asigurării unei stabilități politice, economice şi de securitate la nivel global şi răspunsul cât mai eficient la crizele existente în diferite zone ale lumii. În cadrul de colaborare bilaterală, regională şi internațională astfel construit, România rămâne angajată în efortul comun de identificare a unor noi modalități de dinamizare a parteneriatului strategic cu SUA. România va promova în continuare, inclusiv din noua postură de stat membru al Uniunii Europene, o relație strategică strânsă prin dezvoltarea şi diversificarea proiectelor comune, orientându-se spre creşterea nivelului de coordonare în segmentele de interes reciproc. Summit-ul NATO din 2008 va reprezenta un astfel de prilej de consolidare a Parteneriatului Strategic în contextul mai larg al dialogului transatlantic.

Evoluția mediului de securitate este strâns determinată de extinderile UE şi NATO, de preocupările Rusiei de a redobândi un rol decisiv în problematica mondială, cu adăugarea altor elemente care pot atinge securitatea regională, precum, criza islamică, denunțarea Tratatului de neproliferare a armelor nucleare de către nord coreeni şi, nu în ultimul rând, de creşterea tensiunilor dintre India şi Pakistan, țări posesoare de armament nuclear.

Se solicită astfel o implicare susținută a NATO, SUA propunând redislocarea unor forțe, baze militare către est, în special în zona Mării Negre şi a Orientului Mijlociu.

Această propunere a stârnit la rândul ei numeroase dezbateri în rândurile politicienilor angajați în delimitarea arealului de interese ale țărilor implicate în regiune.

Se afirmă că amplasarea de baze SUA în apropierea Mării Negre pe teritoriul național al României ar prezenta o serie de oportunități pentru ambele națiuni, cum ar fi:[2]

- asigură o mai bună configurare a arhitecturii de securitate;
- oferă acestora posibilități aproape egale cu a celorlalți membrii ai coaliției de deplasare spre Asia, Orientul Mijlociu sau Africa (pe apă, uscat sau pe calea aerului);
- este o amplasare centrală ce poate urmări eficient teatrele de operații militare de pe glob;
- dă posibilitatea instruirii complexe în condiții de relief şi climă cu celelalte armate europene;
- sporeşte relevanța SUA în relațiile cu UE, federația Rusă, China, dar şi cu statele petroliere;
- contribuie la eliminarea dezechilibrului existent în relația transatlantică;
- oferă disponibilități de valorificare a relațiilor cu ceilalți membrii NATO;
- asigură o securizare a surselor energetice şi a transportului de gaz dinspre Caucaz şi Asia Centrală spre Europa;
- facilitează răsturnarea avantajelor situaționale ale rețelelor teroriste de la zona de confluență, falie şi contact a spațiului euroatlantic cu cel eurasiatic;
- stimulează extinderea cooperării economice şi creşterea oportunităților de afaceri americane şi occidentale în Zona Mării Negre;
- amplifică dialogul dintre cultura română şi cea americană;
- creează o nouă dinamică politică şi economică în zonă, care să asigure pacea şi stabilitatea în procesul alert al globalizării.

Bazele străine se pot dovedi un vector important de sporire a securității externe, de prevenire a amenințărilor asimetrice, ceea ce duce la o dezvoltare durabilă, concretizată în final de o reducere a decalajelor ce ne separă deocamdată de occidentul industrializat.

Faptul că România ar putea deveni mai atractivă din punct de vedere economic este o certitudine şi ar reprezenta câştigul nației, dar totodată apar şi o serie de amenințări şi riscuri asociate deloc de neluat în seamă. Este posibil a se genera şi vulnerabilități noi pentru România. Parte a acestor

[2] Vasile Popa, *Redislocarea bazelor militare ale SUA în Europa de Est-România*, Editura UNAp, 2005, pp. 35-37.

vulnerabilități pot fi cauzate prin reorientarea opțiunilor teroriste spre țara noastră, ca urmare firească a colaborării noastre cu SUA.

Cooperarea României în plan regional sau global, prin formele specifice ale parteneriatelor strategice, tratatelor sau acordurilor bilaterale duce la găsirea echilibrului de securitate necesar prin înglobarea armatei române în conceptul NATO de apărare colectivă, precum şi participarea la crearea forței necesare Uniunii Europene pentru asigurarea păcii în spațiul european.

Conform studiilor întreprinse în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare, integrarea României în structurile euro-atlantice a făcut ca armata sa să joace un rol semnificativ în sistemul NATO de apărare colectivă a suveranității, independenței şi integrității teritoriale a statelor membre. Acest rol este pus în evidență prin următoarele aspecte esențiale ale activităților întreprinse de către instituția militară, înainte şi după integrarea în Alianța Nord-Atlantică[3]:

- armata țării noastre a fost un ambasador al integrării statului român în NATO. Implicarea sa activă în activitățile Parteneriatului pentru Pace, în executarea unor misiuni de menținere a păcii, a unor misiuni umanitare etc. a demonstrat atât hotărârea României de a fi o prezență activă pe arena mondială, cât şi capacitatea sa de a se achita de sarcinile specifice încredințate de organismele de securitate internaționale şi regionale;
- armata reprezintă instrumentul militar prin care statul român îşi aduce la îndeplinire obligațiile asumate prin tratate şi convenții internaționale în ceea ce priveşte garantarea şi asigurarea securității şi păcii în lume. Participarea constantă şi activă a unor structuri militare româneşti la executarea unor misiuni sub egida ONU, OSCE şi NATO sunt o dovadă în acest sens;
- armata a fost, este şi va fi un susținător consecvent al politicii externe a României, inclusiv prin diplomația militară; ea este o apărătoare şi o promotoare a valorilor democratice. Sistemul său de organizare şi activitate o face receptivă la nou, dar şi la menținerea a tot ceea ce este tradițional şi compatibil cu valorile democratice promovate de statele membre ale Alianței Nord-Atlantice;
- armata se prezintă ca un veritabil participant responsabil la reconstrucția armatelor altor state, care păşesc pe calea democrației. Este vorba, printre altele de Afganistan, de Irak şi nu numai;
- instituția militară are un rol important în realizarea securității regionale şi zonale, prin participarea constantă la misiuni de construcție a păcii şi a unor misiuni umanitare în diferite zone ale lumii. Maniera concretă

[3] Dr. Constantin Moştoflei, dr. Petre Duțu, *Național şi colectiv în apărarea României*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I" Bucureşti, 2007, p. 41.

în care structurile militare româneşti au îndeplinit misiunile încredințate atât în domeniul securității, cât şi al instaurării păcii, în Angola, Sudan, Afganistan, Irak, Kosovo probează abnegația şi profesionalismul lor;

- armata este un realizator al imperativelor unei dezvoltări durabile a omenirii, prin rolul activ jucat în prevenirea amenințărilor asimetrice la adresa securității şi stabilității internaționale;
- armata constituie un purtător al tradițiilor şi valorilor naționale. Atât în mod tradițional, cât şi în prezent, instituția militară are prevăzută ca misiune, în Constituția țării, dar şi în percepția colectivă, menirea de a garanta şi apăra țara;
- armata apare ca purtător autentic al aspirațiilor naționale. În memoria colectivă, armata a fost permanent asociată cu instituția care a servit întotdeauna interesele naționale, iar prin aceasta a acționat şi ca purtătoare a aspirațiilor privind suveranitatea, independența şi integritatea teritorială a statului;
- instituția militară apare ca fiind un actor principal în garantarea şi apărarea caracteristicilor definitorii ale statului național. Atât în Constituția țării şi în alte legi referitoare la apărarea națională, cât şi în conştiința colectivă, armata este instituția care are mari responsabilități în domeniul garantării suveranității, independenței, unității şi integrității teritoriale a statului român.

În prezent, pentru a răspunde optim acestor responsabilități, Armata României parcurge un de transformare[4] ce vizează tipurile de misiuni pe care şi le va asuma în viitor. În acest sens, se pot menționa: contribuția la securitatea României pe timp de pace; apărarea României şi a aliaților săi; promovarea stabilității regionale şi globale, inclusiv prin utilizarea diplomației apărării; sprijinul instituțiilor statului şi autorităților locale în caz de urgențe civile. Comparând aceste misiuni viitoare cu cele actuale se poate susține că Armata României dovedeşte continuitate şi perseverență. În acelaşi timp, se asistă la un complex proces de adaptare a actelor normative la exigențele impuse de realitatea apartenenței țării la Alianța Nord-Atlantică.

Astfel, în 2004, a fost adoptată de Parlamentul României Legea privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român[5]. Potrivit acestei legi, Armata României va putea îndeplini, în afara teritoriului național, următoarele misiuni: a) de apărare colectivă; b) în sprijinul păcii; c) de asistență umanitară; d) tip coaliție; e) exerciții comune; f) individuale; g) ceremoniale.

---

[4] Vezi *Strategia de transformare a Armatei României până în 2015*, Statul Major General, Bucureşti, 2005.

[5] Legea 42/2004 privind participarea forțelor armatei la misiuni în afara teritoriului statului român, http://www. cdep.ro.

În scopul îndeplinirii misiunilor menţionate anterior, Armata României trebuie să fie capabilă să asigure simultan următoarele: apărarea teritoriului naţional, atât sub forma răspunsului militar la o agresiune armată, cât şi ca sprijin dat autorităţilor civile în caz de urgenţe, dezastre naturale, evenimente NBC; îndeplinirea angajamentelor – NATO, UE, organizaţii regionale şi coaliţii (conflicte de intensitate mare, impunerea păcii, asistenţă umanitară, forţe pentru misiuni speciale, alte misiuni); transformarea forţei înfăptuită prin organizarea forţei (combinarea unităţilor luptătoare, de sprijin de luptă şi de sprijin logistic; proiectarea unei forţe modulare, letale, interschimbabile, compatibile, dislocabile şi sustenabile; structura de forţe trebuie să asigure baza pentru rotaţia forţelor, forţe corespunzătoare pentru misiuni speciale, asigurarea unei capacităţi adecvate pentru extinderea forţei).

Armata României va cuprinde următoarele tipuri de forţe: forţe sub comanda NATO/UE; forţe în dezvoltare pentru NATO/UE; forţe de generare şi regenerare; instituţii de învăţământ şi instrucţie; alte structuri. Această structură a forţei încearcă a permite ţării noastre să fie tot timpul în măsură să-şi îndeplinească atât obligaţiile asumate faţă de Alianţa Nord-Atlantică, cât şi faţă de alte organizaţii internaţionale, regionale şi coaliţii. Toate acestea vor fi alăturate nevoii de apărare a integrităţii teritoriale a statului român faţă de orice agresiune armată.[6]

O altă măsură, în procesul transformării Armatei României, o reprezintă structura stabilită pe categorii de forţe. Aceasta structură va arăta în 2015, astfel: Forţele Terestre vor reprezenta 55,46%, din care, cele destinate NATO vor avea o pondere de 45%; Forţele Aeriene vor reprezenta 13,88%, din care cele destinate NATO vor avea o pondere de 2,5%; Forţele Navale vor reprezenta 8,84%, din care cele destinate NATO vor avea o pondere de 9,4%. Ponderile diferite ce vor reveni fiecărei structuri de forţe probează importanţa ce se va acorda Forţelor Terestre, atât pentru îndeplinirea misiunilor în interiorul ţării, cât şi în afara statului român.

Totodată, se cuvine menţionat faptul că dispunerea pe teritoriul naţional, la pace, a structurilor de forţe este în concordanţă cu rolul strategic al României în NATO şi UE, având dislocate în zonele de est şi sud-est majoritatea marilor unităţi şi unităţilor luptătoare, iar în zonele centrale şi de vest structurile de sprijin şi generare.

Măsurile adoptate sunt în spiritul ideii că apărarea colectivă este instrumentul cel mai eficace de a asigura şi de a garanta suveranitatea, independenţa politică şi integritatea teritorială ale statelor membre.

---

[6] Dr. Constantin Moştoflei, dr. Petre Duţu, *Naţional şi colectiv în apărarea României*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2007, p. 43.

De asemenea stabilirea unor obiective este fundamental necesară pentru a putea canaliza eforturile mediului diplomatic, politic, militar spre atingerea scopurilor pe care statul şi le-a propus.

Obiectivul fundamental îl reprezintă securitatea democratică, justă şi egală pentru toți şi canalizarea eforturilor ce vizează prosperitatea oamenilor spre pregătirea integrării tuturor statelor din regiune în Uniunea Europeană[7].

Obiectivele României în regiune vizează consolidarea perspectivelor europene ale acestor state, eliminarea riscurilor legate de terorism, de crima organizată şi trafic ilegal, precum şi edificarea stabilității durabile, bazate pe standarde de democrație, prosperitate, respectarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului.

În atingerea acestor obiective, România va sprijini activ, în conformitate cu principiile dreptului internațional, aplicarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU, a deciziilor şi recomandărilor pertinente ale Consiliului Europei şi ale OSCE, şi va contribui eficient, împreună cu statele din regiune, la înfăptuirea măsurilor şi programelor politice, economice şi de securitate în cadrul NATO şi al Uniunii Europene.

În acest domeniu, prioritară este înlăturarea blocajelor din calea soluționării diferendelor şi a stărilor de tensiune, criză şi conflict, în aşa fel încât aceste acțiuni să permită dezvoltarea instituțiilor democratice, să genereze securitate şi să deschidă perspectivele prosperității, prin respectarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului, întărirea încrederii, dezvoltarea cooperării regionale şi promovarea multiculturalismului.

Politica de securitate națională[8] este axată pe trei interese fundamentale în materie de securitate. În primul rând, este vorba de protejarea României şi a românilor (în țară şi în străinătate). În timp ce amenințările cărora este expusă țara noastră evoluează, interesele noastre în materie de securitate persistă. Interesul primordial al țării noastre în materie de securitate națională este să se protejeze pe sine şi pe cetățenii săi, acasă şi în străinătate. În acest scop, guvernul trebuie să protejeze nu doar securitatea fizică a românilor, ci şi valorile lor fundamentale şi principalele instituții ale statului.

În plus, guvernul are responsabilitatea de a apăra țara împotriva amenințărilor la adresa suveranității sale, ce merg de la intrarea ilegală până la incursiunile în apele noastre teritoriale.

De altfel, guvernul are obligația să ofere ajutor românilor ce muncesc în afara țării sau călătoresc în străinătate. În plus, prezența internațională a României poate face ca teritoriul său să fie o țintă, de exemplu, pentru

---

[7] *Strategia națională de apărare*, Bucureşti, 2007, p. 30.

[8] Dr. Petre Duțu, Mihai-Ştefan Dinu, *Politica europeană de securitate şi apărare – cadrul de manifestare şi dezvoltare a intereselor de securitate națională*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007, p. 29.

organizațiile teroriste. Prin urmare, este imperativ ca instituțiile abilitate ale statului să ia măsuri de securitate eficace pentru a proteja cetățenii români aflați în străinătate atât în misiuni oficiale (diplomați, militari etc.), cât şi la muncă sau în excursii.

Al doilea interes al României în materie de securitate este de a se asigura că țara nu reprezintă o sursă de amenințări ce vizează pe aliații săi. De altfel, România este percepută, acum, de aliații săi, dar şi de celelalte state, ca un generator de securitate în regiune şi în lume.

Datorită relațiilor de interdependență ce caracterizează lumea contemporană, este imposibil ca țara noastră să se pună la adăpost de riscurile şi amenințările de securitate. Atentatele din 11 septembrie 2001 din SUA au demonstrat că orice stat al lumii poate deveni ținta unor amenințări de securitate. De aici, necesitatea colaborării statelor pentru a lupta concertat împotriva acestor amenințări.

Cel de-al treilea interes de securitate al României priveşte contribuția țării noastre la securitatea internațională. România contribuie la securitatea internațională, chiar atunci când interesele noastre în materie de securitate nu sunt direct afectate. Ca urmare a evoluției mediului internațional de securitate, numărul amenințărilor externe ce ar putea avea o incidență asupra securității naționale a României a crescut totuşi. Datorită dublului său statut – membru NATO şi UE −, România este implicată în activități de combatere a terorismului internațional, a crimei organizate, a traficului de droguri etc. De aceea, ea poate deveni oricând ținta unor atacuri teroriste sau a altor tipuri de amenințări de securitate. Prin urmare, este absolut necesar ca ea să-şi asigure atât instrumentele proprii de răspuns la aceste amenințări, cât şi cele obținute prin apelul la structuri regionale (de exemplu, ale UE) şi internaționale (de exemplu, ale NATO).

România prin alegerile făcute după 1990 a ajuns aşa cum politologul Zbigniev Brzezinski considera, o țară puternic implicată în managementul securității globale.

Rolul strategic al Europei Centrale a fost redefinit. Marea Neagră a dobândit un important rol strategic, iar România a devenit o dovadă a noului concept.

În ultima perioadă, România şi-a afirmat capacitatea de a fi un promotor şi un garant al securității şi stabilității prin prisma participării în cadrul ONU, Organizației Mondiale a Muncii, fondului Monetar Internațional.

Implicarea României în toate aspectele vieții sociale în regiune se împarte evident în două direcții de acțiune: pe de o parte încercarea de a aplana conflictele, în unele cazuri prevenirea ascensiunii pe curba crizelor şi transformarea în confruntări directe ce duc la pierderi de vieți, pe de altă parte se încearcă promovarea unei cooperări între ocupanții regiunii ca o condiție *sine qva non* pentru asigurarea stabilității.

PROCEDURILE DE COMANDĂ ŞI STAT MAJOR – COMPONENTĂ A PLANIFICĂRII SAU A COMENZII ŞI CONTROLULUI ?

THE COMMAND AND STAFF PREOCEDURES – A BRANCH OF THE PLANNING OR OF THE COMMAND AND CONTROL?

Lt.col.lect.univ.dr. Stan ANTON*
Universitatea Naţională de Apărare "Carol I"

În cadrul activităţilor statelor majore, de la toate eşaloanele, se întrebuinţează reguli şi proceduri. Procedurile de comandă şi stat major nu reprezintă un scop în sine, cât, mai ales, un mijloc întrebuinţat pentru crearea unor valori, în acest caz, îndeplinirea unei misiuni prin elaborarea unui plan. În mod clar şi specific, prin intermediul procedurilor de comandă şi stat major se realizează direcţionarea eforturilor entităţilor funcţionale ale unui comandament, resurselor de orice natură, inclusiv informaţionale, către atingerea unui scop sau îndeplinirea unei sarcini. Efectele aplicării acestora, nivelul motivaţional şi de încredere al entităţilor participante, şi produsele finale rezultate, vor afecta legăturile şi conexiunile în domeniile: informaţional, cognitiv sau chiar al designului operaţional.

In the staff work of any HQ, there are rules and procedures which are applied. The command and staff procedures do not represent a goal in themselves, mostly they are means to create values, in this case, the development of a plan used to accomplish a mission. Clearly and specifically, the staff, using the command and staff procedures, directs the efforts of the staff branches within a HQ, the use of any resources, including the information resources, towards achieving a goal or fulfilling a task. The effects of using the command and staff procedures, the motivational and trust level of all the participants in planning and decision making process, as well as the final products, will affect the links and the connections in the fields of information, cognition and even operational design.

Cuvinte cheie: reguli, proceduri, comanda şi controlul, proceduri de comandă şi stat major.
Keywords: *rules, procedures, command and control, command and staff procedures.*

* e-mail: *santon@unap.ro*

Problematica *conducerii şi a planificării acţiunilor militare* se dovedeşte inepuizabilă, fiind în legătură dialectică cu evoluţia obiectivelor acţiunilor individuale şi de grup şi, în acest context, cu evoluţia şi natura conflictelor. Evoluţia acestora impune dezvoltarea sistemului acţional necesar pentru a le atinge, precum şi restructurarea continuă a acţiunilor şi activităţilor de stat major din spectrul activităţii de conducere a acţiunilor militare, dat fiind faptul că războiul (conflictul) nu reprezintă o singură problemă în sine, ci un sistem complex de probleme interdependente, soluţionarea uneia având efecte asupra modalităţilor de rezolvare a tuturor celorlalte.

Pentru definirea sintetică a conducerii militare se foloseşte tot mai des sintagma *comandă şi control*, considerată ca fiind vitală pentru îndeplinirea obiectivelor militare, prevenirea riscurilor, gestionarea crizelor şi a conflictului armat în caz de război, apreciată ca fiind abilitatea de a folosi forţele şi mijloacele adecvate misiunilor primite la locul dat şi în momentul cel mai favorabil pentru interesele naţionale sau ale unei alianţe/coaliţii. Istoric vorbind, sintagma "comanda şi controlul" a apărut pentru prima dată în documentul ce statua modalităţile de exercitare a comenzii şi de control a trupelor aliate încheiat între SUA si Marea Britanie, în decursul lunii noiembrie 1943. Ce este demn de reţinut este faptul că aceşti termeni nu au avut de la bun început conotaţia întrebuinţată azi în comunităţile militare naţionale sau aliate. Denotaţia acestor termeni luaţi separat se referea strict la exercitarea comenzii asupra forţelor aliate, la nivel strategic şi operativ, şi la realizarea controlului forţelor la nivel tactic.

Aşa cum rezultă din *Glosarul NATO cu termeni şi definiţii AAP-6*, termenii "Comanda şi Controlul", deşi sunt folosiţi, de regulă, împreună, aceştia nu sunt sinonimi; se constată modalitatea implicită de a se enunţa unul prin celălalt, devenind inseparabili, determinându-se şi constituind elementele de bază ale procesului de conducere.

Comanda reprezintă, în general, autoritatea conferită unui şef militar pentru direcţionarea, coordonarea şi controlul forţelor militare (comandantul este elementul central al procesului de comandă şi control; el singur comandă, conduce şi este responsabil pentru toate deciziile; toate celelalte activităţi fiind subordonate şi având menirea de a asigura acţiunile sale); ordinul dat de un şef, adică voinţa unui şef exprimată în vederea executării unui ordin dat; o unitate sau grup de unităţi grupate într-o zonă teritorială, aflată la ordinele unui şef.

Controlul reprezintă autoritatea exercitată de către un şef – asupra unei părţi a activităţilor organismelor subordonate sau altor organisme care, în mod normal nu sunt sub comanda sa – ce implică responsabilitatea de implementare a ordinelor şi a directivelor. Această autoritate de control poate fi transferată sau delegată, total sau parţial, unei alte persoane desemnată în acest sens.

Deci, comanda este procesul prin care comandantul îşi impune voinţa şi intenţiile sale, în calitate de şef, asupra organismelor subordonate referitoare la responsabilitatea realizării obiectivelor şi activităţilor pentru dislocarea forţelor şi îndeplinirea misiunilor de către acestea, iar controlul este procesul prin intermediul căruia comandantul, asistat de statul major, organizează, îndrumă şi controlează activităţile forţelor alocate, în vederea aducerii la îndeplinire a directivelor şi a ordinelor.

Pentru exercitarea comenzii şi realizarea controlului, comandantul şi statul major folosesc proceduri de comandă, proceduri de stat major şi *procedurile de operare standard*[1], care sunt procesate de sistemele de comunicaţii şi informaţii la dispoziţie. Ca urmare, *comanda şi controlul* reprezintă procesul de conducere prin care comandanţii, împreună cu structurile aferente, realizează planificarea, conducerea, cooperarea şi controlul forţelor pentru a asigura îndeplinirea misiunii; funcţiile C2 sunt puse în aplicare prin intermediul unor aranjamente de comandă privind personalul şi mijloacele (relaţiile de subordonare şi resubordonare), planificării, direcţionării şi controlului forţelor şi mijloacelor pentru îndeplinirea obiectivelor propuse.

Mare parte din cunoştinţele acumulate de către un individ sau grup social asupra lumii reale, sunt cele „în formă de proceduri sau secvenţe ale acţiunilor”[2], realizate cu scopul atingerii anumitor obiective. Astfel, procedurilor le poate fi atribuit un caracter reprezentaţional al informaţiei la dispoziţie sau sistemului de cunoştinţe dintr-un anumit domeniu, contribuind la formalizarea metodelor de rezolvare a problemelor domeniului respectiv. Formalismul procedural îşi regăseşte utilitatea în sensul că reprezintă baza unui limbaj specific cu un puternic caracter executabil. În special în domeniile expert, aşa cum este şi cel militar, cunoaşterea are deja o natură procedurală, exemplificând acest fapt prin cunoaşterea pe care un militar o are asupra desfăşurării unei subunităţi pentru luptă, utilizării unui sistem de comandă şi control, executării cercetării unui raion, în utilizarea sistemelor de comunicaţii, diagnosticarea defecţiunilor unui mijloc de luptă etc. Pentru

[1]Considerăm că *procedurile de operare standard* sunt destinate detalierii execuţiei şi facilitării înţelegerii unor aspecte de ordin acţional, funcţional şi procedural ale conceptelor doctrinare comune sau specifice diferitelor domenii operaţionale ale structurilor militare de la orice nivel, cum ar fi: pregătirea pentru misiune, realizarea mentenanţei tehnicii, realizarea planificării acţiunilor, dislocarea şi angajarea forţelor în diferite situaţii (apărare, ofensivă, lupta de întâlnire, forţarea cursurilor de apă etc.), aplicarea regulilor de angajare ş.a.m.d., specifice comandamentelor respective, fiind diferite în conţinut şi scop de procedurile de comandă şi stat major.

[2] Michael P. Georgeff, Amy L. Lansky, *Procedural knowledge, Center for the Study of Language and Information*, Stanford University, 1987, p. 1.

agenţii acţiunii sociale şi militare este important să folosească procedurile pentru a-şi formula intenţiile asupra realizării scopurilor, a reacţiona la evenimentele particulare sau specifice, a-şi modifica intenţiile în lumina unor condiţii de stare sau scopuri noi, dar, la fel de important, şi pentru a analiza şi a judeca oportun aceste aspecte. Fenomenul de „proceduralizare" a sistemului de cunoştinţe caracteristic unui domeniu sau cunoaşterii, presupune, în consecinţă, o „codificare" a cerinţelor domeniului respectiv, în principal, în termeni acţionali şi de interrelaţionare între aceştia, ţinând cont de nivelul cunoaşterii anterioare, rezultată din activităţile trecute, cu scopul general de a reglementa şi a eficientiza activităţile şi acţiunile viitoare. În sistemul militar, cu precădere, este dezavantajoasă aşa-zisa „deproceduralizare" a cunoştinţelor sau sistemului de cunoştinţe în reguli disjuncte sau simple descrieri ale acţiunilor individuale. Procedurile vor urmări, invariabil, realizarea anumitor condiţii sau stări intermediare/finale într-un proces sau activitate, fapt ce va duce la o întrebuinţare mai eficientă a sistemului de cunoştinţe dintr-un domeniu. Spre exemplu, să presupunem că un agent A ştie că pentru a atinge scopul S va adopta un curs de acţiune de forma : X → Y → Z. Atunci când agentul va executa X, acesta ştie că stabileşte premisele pentru starea rezultată în urma acţiunii Z. Mai departe, atunci când agentul se apropie de realizarea stării definite de Z, el ştie că X şi Y au fost îndeplinite, prin aceasta având posibilitatea să formuleze ipoteze asupra realizării stării finale, cu o anumită certitudine, deoarece precondiţiile – realizarea X şi Y, au fost îndeplinite.

În cadrul activităţilor de stat major, de la toate eşaloanele, se întrebuinţează *reguli şi proceduri*.[3] *Regulile* sunt reprezentate de activităţile desfăşurate cronologic, de comandant şi statul său major pentru realizarea unei analize logice a oricărei informaţii importante, în mod special, pe timpul estimării variantelor de curs al acţiunilor militare.[4]

Procedurile reprezintă etapele necesare a fi parcurse pe timpul proceselor de planificare şi de luare a deciziei, care îl ajută pe comandant în executarea controlului şi luarea deciziei[5], reprezentând, dacă ne putem exprima în acest mod, „planuri pre-formate".

Ultimul deceniu al secolului al XX-lea a consacrat, în limbajul militar operaţional, sintagma *proceduri de stat major***,** în sfera noţiunii care defineşte ansamblul de activităţi întreprinse în vederea eficientizării modului de luare a deciziei, într-o succesiune de secvenţe bine determinată şi între limite stabilite în raport cu voinţa comandantului unei structuri militare. Practicienii, mai

---

[3] Dispoziţie privind procesul de planificare a operaţiei întrunite nr. S.M.G.- 4, Bucureşti, 2001, art. 9.

[4] Mircea Mureşan, Costică Ţenu, Lucian Stăncilă, *Operaţiile întrunite în războiul viitorului*, Editura U.N.Ap. „Carol I", Bucureşti, 2005, p.65.

[5] *Ibidem*, p. 65.

ales, i-au conferit „puteri” sporite față de cele ale „strămoşului” *activități de stat major* şi, ca urmare, acesta şi-a manifestat tendințe expansioniste şi hegemonice în descrierea tuturor acțiunilor desfăşurate de comandant şi statul său major pe timpul planificării acțiunilor, dar ca şi element al comenzii şi controlului. Evoluția acestei noțiuni (concept?) nu s-a oprit, care încă de la prima respirație a vădit ambiția de a obține o poziție de sine stătătoare. Din cele publicate până în prezent rezultă cu claritate apartenența sa la *sfera conducerii***,** însă nu este clar cărui atribut al conducerii îi este subordonat – planificării, comenzii sau controlului?

Dar care este conținutul acestei sintagme ?

Accepțiunea indusă de publicațiile militare şi, în special, de către cei care au avut prilejul să pună în aplicare cu diferite ocazii proceduri de stat major standard NATO, are, la acest moment, următoarele conotații:

- *algoritmizare* – desfăşurarea într-o succesiune logică, secvențială, a unor activități care au ca finalitate adoptarea unei decizii optime;
- *set de instrucțiuni* precis definite şi standardizate care sunt puse în aplicare în scopul eficientizării activităților unui stat major;
- *metode de aplicare a diferitelor procese care concură în ansamblul procesului de luare a deciziei.*

Încercând o definire a conceptului de proceduri de stat major, putem afirma că acestea constituie activități de complexitate variabilă, omogene, complementare şi interdependente, efectuate pe baza unor operații prestabilite, de regulă algoritmizate, ce se pot desfăşura succesiv sau concomitent cu respectarea unui set de instrucțiuni, prin utilizarea resurselor unui comandament, în vederea îndeplinirii unui scop distinct şi soluționării concrete a problemelor de stat major.

Considerând evident faptul că probelemele pe care le rezolvă statele majore aparțin domeniului conducerii, implicit comenzii şi controlului, apreciem că întrebuințarea sintagmei “proceduri de comandă şi stat major” reprezintă o abordare mai apropiată de cerințele activităților de stat major care sunt subordonate cerințelor conducerii/comenzii, pe de o parte, iar pe de altă parte un argument în acest sens îl aduce tocmai rolul definitoriu al unui stat major, şi anume acela de sprijin al comandantului în planificarea şi conducerea acțiunilor. De aceea, sprijinim ideea introducerii şi generalizării întrebuințării în activitatea de stat major a comandamentelor de la toate nivelurile, a sintagmei de “proceduri de comandă şi stat major”.

Procedurile de comandă şi stat major nu reprezintă un scop în sine, cât, mai ales, un mijloc întrebuințat pentru crearea unor valori, în acest caz, îndeplinirea unei misiuni prin elaborarea unui plan. În mod clar şi specific, prin intermediul procedurilor de comandă şi stat major se realizează direcționarea eforturilor entităților funcționale ale unui comandament, resurselor de orice natură, inclusiv informaționale, către atingerea unui scop sau îndeplinirea unei sarcini.

Referindu-ne la funcţiile procedurilor de comandă şi stat major, considerăm că acestea, în mod normal fiind asociate comenzii şi controlului, dar şi planificării, vor determina, pe de o parte, până la ce nivel entităţile (indivizi şi structuri) contribuie la atingerea scopului final, iar, pe de altă parte, natura interacţiilor ce au loc. Efectele aplicării acestora, nivelul motivaţional şi de încredere al entităţilor participante, şi produsele finale rezultate, vor afecta legăturile şi conexiunile în domeniile informaţional, cognitiv sau chiar acţional.

Considerând rolul general al procedurilor de comandă şi stat major şi contribuţia la optimizarea activităţilor în cadrul comandamentelor, apreciem că *funcţiile principale* ale acestora constau în:

- stabilirea normelor, regulilor, responsabilităţilor şi relaţiilor în câmpul conducerii şi exercitării atributelor esenţiale ale acesteia, în special cele de planificare, comandă şi control;
- monitorizarea şi evaluarea acţiunilor iniţiate şi executate, precum şi a progresului acestora;
- realizarea coordonării şi cooperării atât pe verticală cât şi pe orizontală;
- gruparea sarcinilor, eficientizarea şi optimizarea lucrului de stat major;
- formalizarea activităţilor în cadrul comandamentelor;
- responsabilizarea entităţilor structurale ale unui comandament în îndeplinirea sarcinilor de orice natură a comandamentului.

În ceea ce priveşte clasificarea procedurilor de comandă şi stat major, încercăm să reliefăm, în tabelul de mai jos, pe baza unor criterii de ordin funcţional, procedural /metodologic, principalele tipuri de proceduri întrebuinţate de statele majore pentru planificarea acţiunilor militare.

Tabelul nr. 1

Tipologia procedurilor de comandă şi stat major

Criteriu	Tip	Exemplificare
Scop şi conţinut	Proceduri decizionale	Estimările de diferite tipuri (personal, informaţii, operaţii, logistică, comunicaţii, sprijin de luptă etc.). Procesul de planificare operativă.
	Proceduri de planificare	Planificarea şi organizarea deplasărilor; Planificarea sprijinului prin foc; elaborarea planurilor şi ordinelor
	Proceduri de management informaţional	Pregătirea informativă a spaţiului de luptă. Managementul ţintelor. Managementul informaţiilor.

Criteriu	Tip	Exemplificare
Funcțional	Proceduri de comandă şi control	Proceduri de control şi cooperare.
	Proceduri informaționale şi de protecție informațională	Planul de colectare a informațiilor. Planul OPSEC
	Proceduri de management al personalului	
	Proceduri operaționale	Tactice; operative; strategice.
	Proceduri organizaționale	Procedura de stabilire a grupelor de conducere, planificare şi control în comandamente; organizarea punctului de comandă şi îndatoririle statului major.
	Proceduri logistice	Planificarea transporturilor de aprovizionare; calculul stocurilor şi normelor de consum; repartiția materialelor din sursele de aprovizionare.
Rol	Proceduri specifice conducerii şi actului de comandă	Reglementarea activităților de conducere şi funcțiilor statului major; succesiunea la comandă.
	Proceduri de sprijin al procesului decizional şi simulare a acțiunilor	Analiza operațională; jocul de război.
	Proceduri de sprijin de stat major	Briefingurile militare; conferințe de coordonare.

În ceea ce priveşte caracteristicile procedurilor de comandă şi stat major, considerăm că acestea sunt subsumate cerințelor generale ale funcționării optime a unui sistem de conducere.

Concluzionând, apreciem că procedurile de comandă şi stat major constituie un domeniu larg de cuprindere şi exercitare a comenzii şi controlului asupra subordonaților, de elaborare a deciziilor, monitorizare a acțiunilor, fuziune a datelor şi informațiilor, precum şi de structurare organizațională specifică situațiilor în care acționează un comandament, o mare unitate sau o unitate.

ELEMENTE ŞI DIRECȚII DE TRANSFORMARE A MANAGEMENTULUI LOGISTIC

ELEMENTS AND DIRECTIONS OF TRANSFORMATION OF THE LOGISTIC MANAGEMENT

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"
Lt.col. (r) drd. Anca MINCULETE
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"
Lt.col.drd. Gabriel Tiberiu BUCEAG
Statul Major General

Studiul transformării managementului logistic accentuează importanța hotărâtoare, fundamentală a logisticii pentru succesul operațiilor militare. Revoluția în Logistica Militară necesită o abordare nouă, dinamică a sprijinului logistic. Eficiența şi eficacitatea managementului logistic este o provocare pentru comandanți.

Articolul prezintă aspectele generale ale dezvoltării managementului logistic care poate direcționa întregul sprijin al forțelor în scopul asigurării efortului operațiilor prin utilizarea infrastructurii şi resurselor limitate.

The study of the logistic management transformation emphasizes the critical, indeed fundamental, importance of logistics to the success of military operations. The revolution in Military Logistics requires a new, dynamic approach to logistic support. Effective and efficient management logistics is a challenge to commanders.

This paper describes the general aspects of developing logistics management that can direct entirely the support of forces in order to provide the effort of the operations through the use of limited infrastructure and resources.

Cuvinte cheie: management logistic, revoluția în logistica militară; managementul stocurilor; logistica bazată pe distribuție; practici de afaceri; externalizarea surselor de aprovizionare/serviciilor.

Keywords: *logistic management, revolution in military logistics, stocks management, distribution-based logistics, commercial practices, outsourcing.*

* e-mail: *minculetegh@yahoo.com*

Managementul logistic reprezintă procesul specific care integrează fluxul de bunuri şi servicii în, prin şi în afara organizației, cu scopul de a asigura nivelul de aprovizionare necesar, la timpul şi în locul potrivit.

În domeniul militar, managementul logistic asigură planificarea, aprovizionarea, distribuția şi mentenanța echipamentelor şi materialelor necesare pentru operațiile militare. De asemenea, acesta permite coordonarea activităților de transport, deplasarea personalului, asigurarea şi mentenanța facilităților de cartiruire şi cazare şi asigurarea serviciilor suport conform cerințelor operaționale. Dispunerea unităților şi a sistemelor de armament este determinată cu ajutorul managementului logistic militar[1].

Managementul logistic în afaceri utilizează tehnologia informației pentru evaluare, analiză de caz, planificare, mentenanță şi urmărirea comportării în exploatare a echipamentelor. Arta managerială logistică joacă un rol vital în realizarea canalelor de legătură între diferite industrii pentru atingerea precisă a unor ținte bine determinate în diferite planuri ale afacerilor.

Planificarea bugetară, analiza cererii, evaluarea performanței şi distribuția sunt incluse în managementul logistic, care oferă, de asemenea, mijloacele necesare pentru îmbunătățirea operațiunilor desfăşurate de companie[2].

Rutele ideale, modurile şi mijloacele necesare pentru executarea transporturilor la un preț cât mai mic pot fi prefigurate utilizând tehnicile managementului logistic. Supravegherea pieței în vederea analizării cerințelor clienților sunt, de asemenea, atribute ale managementului logistic. Atât în domeniul privat al afacerilor, cât şi în cel militar, deciziile privind alegerea variantei optime în vederea obținerii unor performanțe superioare sunt luate având la bază principiile managementului logistic. Un lanț de aprovizionare echilibrat poate fi constituit prin externalizarea anumitor servicii, un management optim al proprietății, transportului şi distribuției. Managementul logistic oferă abilitățile necesare pentru obținerea performanței în varii domenii prin fundamentarea judicioasă a fondurilor.

Managementul logistic este necesar pentru crearea unui sistem operațional performant de producție, lansare a comenzilor, livrare oportună, şi contabilitate. De asemenea, prin intermediul acestuia, sunt sprijinite procesele din domeniul vânzărilor, resurselor umane şi a serviciilor financiare.

Pentru a răspunde provocărilor viitorului, specialiştii militari au propus soluții performante în domeniul logistic care includ printre altele: procese şi mijloace ale artei manageriale, tehnologii moderne de gestionare a lanțului de

[1] URL: thefreedictionary.com; *Army Logistics Management.*
[2] Ken Marlborough, *Logistics Management*; http://ezinearticles.com/?Logistics-Management&id=407721.

aprovizionare şi o înţelegere profundă a celor mai senzitive nevoi de consum − pornind de la echipamente de protecţie împotriva armelor de distrugere în masă şi până la diferite tipuri de muniţii.

Transformările actuale din domeniul militar aduc în faţa forţelor armate noi provocări şi dileme. În zilele noastre este necesară asigurarea unei balanţe optime între nevoia de a avea forţe bine pregătite şi moderne şi numărul crescând de misiuni şi resursele din ce în ce mai limitate. Stocurile logistice trebuie micşorate, cantităţile de materiale de transportat trebuie reduse, iar timpul de reacţie trebuie scurtat semnificativ. Transformarea managementului logistic militar este percepută nu numai ca un punct central al viitorului susţinerii logistice, ci şi ca un punct de sprijin pentru efortul forţelor armate de a realiza echilibrul necesar între starea de pregătire şi modernizarea necesară[3].

Transformarea forţelor armate va modifica şi felul în care se vor purta războaiele viitorului. Specialiştii militari văd această transformare ca un proces de regândire a obiectivelor prioritare şi a structurii forţelor armate, de la modelul adoptat pe timpul Războiului Rece, la un tip nou de forţe, capabile să îndeplinească un spectru mult mai larg de misiuni şi să asigure dominaţia la nivel strategic în orice punct de pe glob. Acest lucru presupune nu doar noi tehnologii, ci şi schimbări la nivel doctrinar, o nouă filozofie a pregătirii, conducerii şi structurii organizaţionale, creşterea gradului de disponibilitate a echipamentelor şi instalaţiilor şi, nu în cele din urmă, militari bine pregătiţi în domenii noi[4].

Aceste schimbări sunt vitale pentru transformarea managementului logistic militar. Primele măsuri întreprinse în acest sens se concentrează pe: exploatarea noilor tehnologii în domeniul comunicaţiilor, adoptarea şi adaptarea unor practici de afaceri specifice domeniului civil, „redesenarea" relaţiilor de comandă-control pentru îmbunătăţirea unităţii de comandă şi reducerea volumului logisticii în economia generală de forţe.

Pe plan internaţional, noile practici ale managementului logistic militar asigură dezvoltarea unei noi tehnologii a distribuţiei care, la rândul ei facilitează susţinerea multidimensională a forţelor armate.

În continuare vom dezvolta câteva dintre aspectele principale care determină transformarea managementului logistic militar şi poziţiile care ar trebui adoptate de specialiştii în domeniul logistic ca parte a acestei transformări.

---

[3] LTG Charles S. Mahan Jr., *The Challenges of Fielding The Army's Objective Force*, Army Magazine, October 2001, p.128.

[4] William Grisoli, *Army Transformation*, Department of the Army Transformation Office, Carlisle: U.S. Army War College, February 2002.

Comunicațiile şi tehnologia informației

"Revoluția" care se manifestă în prezent în majoritatea armatelor moderne necesită o abordare proactivă a sprijinului logistic al forțelor luptătoare.

În prezent, un sistem logistic care să înglobeze toate părțile componente într-o rețea complexă ce include posibilități de avertizare timpurie, lansarea cerințelor de sprijin logistic şi acțiunea comună, nu poate fi conceput fără existența unui sistem integrat de comunicații.

Tendința pe plan mondial, vizibilă, în special, la marile companii comerciale, este de reducere a stocurilor concomitent cu dezvoltarea unei baze de date cu informații în timp real şi accelerarea transporturilor pentru satisfacerea oportună a cerințelor beneficiarilor. Importante economii în materie de achiziții, depozitare, ambalare şi transport sunt determinate de reducerea stocurilor.

Marile companii preferă să mențină o parte importantă a inventarelor proprii în mişcare, în cadrul fluxurilor de aprovizionare, "inventory in motion". Pentru a reuşi să gestioneze corect aceste fluxuri, companiile apelează la sistemele globale de comunicații care le pot oferi date exacte şi în timp real asupra mişcărilor de bunuri şi a livrărilor către consumatori[5].

În viitor, cu ajutorul comunicațiilor şi tehnologiei informației, logisticienii vor fi capabili să asigure suportul logistic necesar în orice operație, la timpul potrivit şi în locul cerut de beneficiar. În acest fel nu va mai fi necesară recurgerea la date "istorice", care în prezent încă grevează activitatea multor structuri logistice şi sunt mari consumatoare de timp şi energie. Logisticienii vor dispune de date în timp real şi informații pertinente şi vor fi capabili să adopte cele mai bune decizii şi să optimizeze gradul de pregătire al forțelor. Sistemul de comunicații global şi tehnologia informației vor crea posibilitatea ca, prin intermediul câmpului de luptă virtual, factorii de decizie să poată practic "vedea" ce se întâmplă în orice teatru de operații şi să adopte deciziile de corecție necesare, în timp optim.

Astăzi, un număr însemnat de sateliți de comunicații orbitează în jurul pământului. Specialiştii preconizează că, până în jurul anului 2010, numărul acestora va ajunge la peste 2.000. Datorită acestui fapt, furnizorii de comunicații prin satelit fac eforturi pentru creşterea capacității fizice de transmitere a datelor prin creşterea numărului de sateliți şi pentru creşterea vitezei de transmitere a informațiilor prin îmbunătățirea continuă a tehnologiei utilizate. Această adevărată competiție între furnizori conduce la scăderea costurilor echipamentelor şi serviciilor, precum şi la reducerea cheltuielilor de operare, cu efecte evidente asupra bugetului companiilor[6].

---

[5] Roger Houck and William Cousins, *Communications Technologies for the Revolution in Military Logistics,* Army Logistician, January-February 2000, pp. 95-97.
[6] *Ibidem*.

Inițial acest tip de servicii a fost dezvoltat pentru uzul pieței comerciale mondiale, dar cu timpul a devenit tot mai evident că sistemul poate fi exploatat cu succes de forțele armate atât la nivel strategic, cât şi la nivel operativ şi tactic. Tehnologia informației şi comunicațiilor şi potențialul de dezvoltare pe care îl are, oferă oportunități, nebănuite în urmă nu cu mult timp, pentru recepționarea, transmiterea, stocarea şi prelucrarea informațiilor necesare unui sistem logistic capabil să sprijine eficient armata modernă a viitorului.

Adoptarea practicilor de afaceri specifice domeniului civil

Metodele şi instrumentele utilizate în sectorul privat care permit unei companii să se ridice deasupra concurenței sunt cunoscute în literatura de specialitate sub denumirea de "commercial best practices". Acestea asigură unei companii succesul în afaceri, garantând asigurarea unor servicii de înaltă clasă către toți beneficiarii respectivului agent comercial.

Metodele, instrumentele şi standardele economice din sectorul civil au generat un interes crescând în rândul specialiştilor în domeniul logistic, fiind binecunoscut faptul că, în ultimul timp, acestora li se cere să facă din ce în ce mai mult cu tot mai puține resurse la dispoziție. În aceste condiții este evident că adoptarea unor practici comerciale din sectorul civil, adaptarea şi implementarea acestora la specificul militar va genera beneficii evidente privind susținerea logistică a forțelor în teatrele de operații. Analizând experiența companiilor comerciale de talie mondială, se observă că multe din acestea şi-au redus semnificativ stocurile de materiale fără a afecta cererile clienților, bazându-se pe informația transmisă în timp real, corelată cu un transport rapid. Prin realizarea unui sistem de comunicații care să asigure transmiterea în timp real a informației, se pot face, astfel economii substanțiale, eliminându-se costuri suplimentare de achiziție, depozitare, pachetizare şi transport, multe din articole fiind în continuă mişcare, în cadrul aşa zisei „conducte logistice”.

Pentru asigurarea managementului stocurilor diminuate, companiile comerciale angajează operatori de servicii de comunicații fără fir, la nivel global, care le asigură realizarea în timp foarte scurt, până într-un minut, a situației privind expedițiile şi livrările de materiale.

Prin analogie, se estimează astfel ca în viitor, prin mecanisme ale tehnologiei informației, logisticienilor li se va da posibilitatea să poată asigura sprijinul logistic necesar, la momentul oportun şi în locul dorit. Pentru realizarea acestui lucru, aceştia nu se vor bizui prea mult timp pe date „istorice”, deoarece vor putea avea în timp real informațiile preconizate, existând astfel posibilitatea să poată fi luate decizii inteligente şi să poată fi optimizată capacitatea de luptă a unei forțe.

Aceste tehnologii vor putea asigura astfel capabilitatea de a primi, transmite, stoca şi salva informaţii în cadrul unui sistem de sprijin logistic la nivelul cerinţelor preconizate.

Metodele şi aplicaţiile utilizate de un agent economic, pentru a-l situa pe o poziţie de vârf într-un domeniu de activitate, fără a afecta însă standardul serviciilor pe care le oferă clienţilor, sunt cunoscute ca fiind „cele mai bune metode comerciale". Apariţia acestor practici este determinată atât de reducerea resurselor de materii prime şi de materiale, cât şi a setei de profitabilitate, sau dorinţei de a face mult mai mult cu mult mai puţin.

Datorită acestui aspect, adaptarea acestor practici în scop militar constituie un foarte mare interes în cadrul comunităţii logistice, care este în mod constant solicitată să ofere cât mai mult, în condiţiile în care dispune de puţine resurse.

În cadrul celor mai bune practici comerciale care pot fi adaptate cu succes la cerinţele logisticii militare pot fi incluse managementul integrat al lanţului/fluxului de aprovizionare, analiza transformării industriale a logisticii, comerţul electronic, tehnologia pentru identificare automată, livrarea directă de către vânzător, optimizarea încărcării şi externalizarea serviciilor.

Tehnologia informaţiei şi soluţiile software actuale asigură instrumentele, vizibilitatea şi conectivitatea necesară realizării şi facilitării managementului lanţului de aprovizionare, integrarea şi optimizarea acestuia.

Comerţul electronic constituie una din cele mai bune practici comerciale care conduce la sporirea productivităţii, prin creşterea numărului de tranzacţii comerciale, schimbul de date şi informaţii în timp real, reconfigurarea oportună a proceselor comerciale, schimbarea structurală şi automatizarea acestora.

Odată cu creşterea abilităţii de gestionare a unui volum extraordinar de mare de tranzacţii şi a abilităţii de a aduna, analiza şi controla cantităţi mari de date specifice, agenţii economici şi-au sporit eficienţa şi precizia şi şi-au redus costurile, deşi serviciile se asigură mult mai rapid sunt mult mai sigure şi mult mai convenabile.

Atât comerţul electronic, cât şi distribuţia informaţiilor în cadrul diferitelor entităţi şi structuri facilitează administrarea inventarelor de materiale şi a vânzării, facilitează contractarea, prognozarea şi managementul fluxului de producţie.

În prezent, prin Internet se pot obţine informaţii privind diferite articole şi producţia acestora în cadrul cataloagelor electronice afişate, iar multe site-uri oferă servicii interactive, cum ar fi comandarea on-line a produselor. Contractarea produselor prin Internet şi cataloagele electronice asigură astfel managementul ciclurilor de producţie, elimină costurile

administrative şi măresc viteza de livrare a produsului către client, reducând substanțial termenele în cadrul lanțului de aprovizionare.

Practica comercială menționată poate fi foarte bine adaptată la cerințele militare, sistemul de distribuție şi aprovizionare putând funcționa foarte bine într-o rețea Internet proprie. Tehnologia automată de identificare se realizează prin utilizarea codurilor de bare, etichetelor cu frecvențe radio, urmăririi prin satelit, a cardurilor „inteligente" şi a cardurilor cu laser. Sateliții comerciali asigură monitorizarea în timp real a mijloacelor de transport şi a produselor expediate către clienți. Codurile de bare şi vizibilitatea oferită de către acestea asigură obținerea unui nivel înalt de abilitate atât pentru producători, cât şi pentru vânzători. Asigurarea vizibilității asupra produselor şi mijloacelor aflate în depozit, în tranzit şi în curs de procesare determină, de asemenea, reducerea nivelurilor inventarelor de materiale, timpilor de comandare, duratei de transport şi la mărirea capacității de reacție la solicitarea clienților.

Revoluția care se manifestă, în prezent, în conceptul de susținere a forțelor poate fi accelerată prin investigarea posibilităților oferite de practicile comerciale civile.

Soluțiile oferite de managementul logistic modern permit organismului militar să crească gradul de pregătire, să reducă costurile în cadrul ciclului de viață a unui anumit produs, să modernizeze sistemele de armamente şi echipamentele existente şi să asigure o mai bună gestionare a stocurilor de materiale.

Soluțiile propuse de specialiştii militari includ următoarele abordări/concepte:

• *Managementul echipamentelor la nivel strategic* − BSAM, reprezintă un sistem care integrează tehnologia informației, senzori de ultimă generație, software şi procese de afaceri care nu pot fi duplicate.

BSAM furnizează un suport logistic integrat, combinat cu sprijinul permanent al sistemelor de armament, asigurarea vizibilității proceselor de aprovizionare şi o continuă reîmprospătare a tehnologiilor utilizate de toate categoriile de forțe armate[7].

• *Serviciul de Suport Logistic şi Administrativ Întrunit* − LOGJAMSS, asigură complete de sprijin logistic şi management al serviciilor prin intermediul unor echipe multidisciplinare de experți.

Principalele cerințe în domeniul managementului logistic includ în general: managementul lansării comenzilor, managementul stocurilor, managementul depozitării, managementul transporturilor, evaluarea/ diagnosticarea echipamentelor, supravegherea stocurilor, mentenanța şi reparațiile, extinderea duratei de viață a produselor/ echipamentelor, asistența

[7] *Logistics Management*, nationalsecurity.battelle.org/capabilities/logistics.aspx

tehnică, creşterea eficienţei proceselor funcţionale, constituirea structurilor specializate de contractare a bunurilor în teatrul de operaţii, stabilirea arhitecturii IT optime, realizarea sprijinului logistic integrat, managementul programelor de achiziţii, automatizarea proceselor de prelucrare a datelor, asigurarea şi controlul calităţii şi instruirea personalului care asigură serviciile suport[8].

Externalizarea serviciilor constituie, de asemenea, una dintre cele mai bune practici care poate fi adaptată cerinţelor militare. Prin externalizarea serviciilor din cadrul funcţiilor logistice se asigură reducerea costurilor, se reduce personalul şi se asigură accesul la personalul înalt calificat profesional, precum şi eliminarea tehnologiilor învechite.

Prin externalizarea anumitor funcţii ale logisticii se realizează reducerea costurilor şi a necesarului de forţă de muncă, accesul la personal de top şi la tehnologiile de ultimă generaţie. Conform unui institut specializat, actualmente, peste 85% din companiile din sectorul civil apelează la externalizarea diferitelor activităţi, motivul principal fiind costurile şi performanţa. În acest fel, companiile îşi concentrează resursele proprii spre domenii cheie precum îmbunătăţirea serviciilor, profitabilitatea şi reducerea timpului de răspuns la cerinţele beneficiarilor[9]. Tehnologia existentă şi expertiza de care dispun la ora actuală forţele armate, permit integrarea acestor cerinţe moderne de afaceri şi în domeniul militar. Pentru aceasta este necesar utilizarea la capacitate maximă a experţilor din domeniul logistic, angajament, sprijin şi implicare din partea tuturor structurilor cu responsabilităţi în domeniu[10].

Apreciem că atingerea obiectivelor stabilite pentru forţele armate nu poate avea succesul scontat cu resursele şi infrastructura actuale. Armata trebuie să devină un partener implicat în schimburile comerciale globale şi totodată să poată deveni furnizor, prin preluarea a tot ceea ce sectorul civil poate oferi în materie de logistică. Provocarea este de a se determina care dintre aceste oportunităţi, testate deja de companiile din sectorul civil, pot fi integrate sectorului militar, cu beneficii maxime[11].

Oportunităţile oferite de sectorul comercial civil pot fi concentrate pentru crearea unui sistem logistic militar care să asigure un înalt grad de siguranţă în funcţionare, disponibil în orice moment al operaţiei şi uşor de regenerat. De asemenea, se poate crea mult mai uşor o arhitectură a sistemului

---

[8] Lieutenant Colonel Aundre F. Piggee, *Transformation –Revolution in Military Logistics*, United States Army, U.S.A.,09 April 2002, p. 130.
[9] *Ibidem,* p.138.
[10] *Ibidem,* p.139.
[11] *Transformation–Revolution in Military Logistics*, www.iwar.org.uk/rma/resources/logistics.

logistic care să permită accesul la informații la toate nivelurile de comandă şi execuție, desemnarea unui singur punct de contact pentru contractare şi distribuție la nivelul teatrului şi creşterea posibilităților de diagnosticare şi mentenanță a echipamentelor şi tehnicii.

Logistica bazată pe distribuție

Conceptul de logistică bazată pe distribuție (*Distribution-based logistics-DBL)* are la bază rapiditatea distribuției şi precizia reacțiilor pentru satisfacerea integrală a cerințelor luptătorului. Prin aceasta se renunță la sistemul clasic greoi axat pe aprovizionarea pe baza normelor de consum, urmărindu-se eliminarea supraaglomerării sistemului logistic cu produse şi materiale care nu întotdeauna corespund cerințelor concerte ale teatrului de operații. Logistica bazată pe distribuție se sprijină pe trei piloni: vizibilitate, capacitate şi control.

Vizibilitatea: presupune, în concepția specialiştilor militari, achizițiile în timp real şi înțelegerea complexă a situație operaționale.

Vizibilitatea poate fi grupată în trei mari categorii. Prima o reprezintă sprijinul direct al luptătorului. Aceasta include prioritizarea cerințelor unităților luptătoare, ale comandanților diferitelor unități şi a intențiilor curente şi viitoare ale acestora. Înțelegerea situației operaționale a unităților este cel mai important element al vizibilității, în timp ce status-ul unităților luptătoare definesc misiunile logisticii şi modul de stabilire a priorităților.

A doua categorie a vizibilității este reprezentată de capabilitățile la dispoziție şi de constrângerile logistice din teatrul de operații. Aceasta include vizibilitatea anumitor elemente ca infrastructura, starea echipamentelor, stocurile, mijloacele de transport, pregătirea şi aptitudinile personalului de specialitate precum şi implicațiile situației operaționale asupra logisticii[12]. Cea de-a treia categorie a vizibilității este strâns legată de cerințele logistice şi prioritățile în aprovizionarea unităților atât la nivelul teatrului cât şi la nivel strategic. Transmiterea acestor cerințe şi priorități către unitățile de sprijin logistic în timp oportun, devine de importanță vitală mai ales în situația când există pericolul de a se pierde autonomia la nivel strategic prin diminuarea capacității furnizorilor de a asigura necesarul conform solicitărilor. Punerea în practică a acestei categorii a vizibilității va permite evitarea sincopelor în aprovizionarea trupelor.

Capacitatea: Structurile logistice trebuie să dispună de capacitatea fizică de a acționa pe baza cerințelor exprimate prin intermediul vizibilității în timp real. Acest lucru include: pregătirea echipamentelor, stocuri reduse, dar adecvate cerințelor, existența şi disponibilitatea infrastructurii feroviare, rutiere şi navale precum şi personal calificat. Capacitatea se bazează pe

[12] *Ibidem,* p. 45.

existența echipamentelor necesare pentru distribuția fizică a bunurilor materiale atât în interiorul teatrului de operații, cât şi între bazele logistice de pe teritoriul național şi unitățile luptătoare sau de la furnizorii civili. Toate aceste echipamente sunt esențiale pentru a putea anticipa cerințele de sprijin şi crearea sistemului logistic optim[13].

Controlul: Unele dintre cele mai importante eforturi de modernizare a logisticii sunt în strânsă relație cu activitatea de control. Controlul presupune existența unei doctrine şi a legilor adecvate, politici şi reglementări clare atât la nivel tactic, cât şi la cel strategic. Actul de control trebuie exercitat de lideri şi de experți capabili să gestioneze creativ capabilitățile logistice existente pentru satisfacerea cerințelor operaționale în ordinea priorităților cerute de desfăşurarea acțiunilor de luptă.

Logistica bazată pe distribuție poate fi considerată produsul final al revoluției în domeniul logistic care se manifestă la ora actuală în armatele moderne. Logistica bazată pe distribuție poate fi definită ca un sistem inovativ de politici, doctrine şi concepte. În acest sens este necesară regândirea proceselor logistice, restructurarea organizațională, dezvoltarea de noi sisteme de senzori şi diagnostic al echipamentelor, un sistem avansat de informații, sprijin, comandă şi control precum şi personal bine instruit, capabil să opereze cu toate acestea.

Revoluția în domeniul logistic are o influență majoră asupra nivelului de pregătire a echipamentelor şi tehnicii. Utilizarea tehnicilor moderne de diagnostic, monitorizarea proactivă a gradului de pregătire a structurilor specializate, achizițiile on-line, distribuția în timp real şi vizibilitatea totală a sistemului logistic sunt doar câteva dintre atributele ce vor marca logistica viitorului. Pentru reformarea sistemului logistic este însă imperios necesar ca factorii responsabili din domeniul militar să lucreze în strânsă colaborare cu celelalte instituții ale statului, cu agenți economici credibili din sectorul de stat sau cel privat, cât şi cu parteneri externi.

BIBLIOGRAFIE

URL: thefreedictionary.com; *Army Logistics Management.*

Ken Marlborough, *Logistics Management*; http://ezinearticles.com/?Logistics-Management&id=407721.

LTG Charles S. Mahan Jr., *The Challenges of Fielding The Army's Objective Force*, Army Magazine, October 2001.

[13] *Idem.*

William Grisoli, *Army Transformation*, Department of the Army Transformation Office, Carlisle: U.S. Army War College, February 2002

Roger Houck and William Cousins, *Communications Technologies for the Revolution in Military Logistics,* Army Logistician, January-February 2000

Logistics Management; nationalsecurity.battelle.org/capabilities/logistics.aspx

Lieutenant Colonel Aundre F. Piggee, *Transformation –Revolution in Military Logistics*, United States Army, U.S.A., 09 April 2002

Transformation–Revolution in Military Logistics, www.iwar.org.uk/rma/resources/logistics

TERORISMUL – FACTOR DE RISC LA ADRESA SECURITĂȚII ROMÂNIEI

THE TERRORISM – RISK FACTOR OF THE ROMANIAN SECURITY

Lt.col.drd. Filofteia MÎNICAN*
Birolul Național de Codificare
Mr.drd. Felicia DEDIU
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Terorismul nu este nou şi, cu toate că a fost folosit încă de la începuturile mărturiilor istorice, este relativ greu de definit. Terorismul a fost descris variat atât ca tactică cât şi ca strategie; o crimă şi o datorie sfântă; o reacție justificată la asuprire şi o nescuzabilă ticăloşie. Evident, multe definiții depind de punctele de vedere ale celor pe care îi reprezintă. Adesea, terorismul a avut o tactică efectivă pentru partea slabă într-un conflict. Ca o formă asimetrică a conflictului, terorismul conferă o putere de constrângere cu multe avantaje ale forței armate cu cheltuială redusă. Adeseori, din cauza mărimii mici şi naturii secrete a organizațiilor teroriste, acestea nu oferă organizațiilor adversare nicio şansă de apărare împotriva lor sau de a le opri.

Terrorism is not new, and even though it has been used since the beginning of recorded history it can be relatively hard to define. Terrorism has been described as both tactic and strategy; crime and holy duty; justified reaction to oppression and inexcusable abomination. Obviously, a lot of these definitions depend on whose point of view they represent. Terrorism has often been an effective tactic for the weaker side in a conflict. As an asymmetric form of conflict, it confers coercive power with many of the advantages of military force at a fraction of the cost. Due to the secretive nature and small size of terrorist organizations, they often do not give the opponent organization the possibility to defend against or to deter them.

Cuvinte cheie: terorism, securitate, factori de risc, amenințare, stat, politică.
Keywords: *terrorism, security, factors of risk, threatening, state, politics.*

* e-mail: *minicanfilofteia@yahoo.com*

Riscurile şi ameninţările, ce însoţesc reconstrucţia sistemului global de securitate, necesită contracararea lor prin realizarea unui cadru juridic adecvat şi a unor instituţii, a căror menire constă în verificarea şi respectarea principiilor, normelor şi regulilor adoptate pe plan internaţional. La începutul secolului XXI, riscurile şi ameninţările la adresa securităţii fiecărui stat tind să devină difuze, multidimensionale şi puţin predictibile, fiind considerate manifestarea intenţiei de afectare a valorilor fundamentale ale statelor. Datorită acestor motive a crescut nevoia cooperării internaţionale, întrucât multe riscuri şi ameninţări nu pot fi rezolvate în cadrul tradiţional al securităţii fiecărui stat.

Dintre riscurile şi ameninţările ce se manifestă la începutul acestui nou secol, terorismul a devenit un factor principal de risc la adresa securităţii fiecărui stat, arătându-şi, în acelaşi timp, o faţă nouă, schimbată ca mod de acţiune, obiective şi amploare a distrugerilor provocate.

În faţa oricărei acţiuni teroriste nimeni nu este în siguranţă şi, prin urmare, terorismul este considerat de societăţile democratice principala ameninţare la adresa securităţii. Parafrazându-l pe Clausewitz, terorismul „este politică prin alte mijloace”[1]. Acţiunile teroriste constau în acte de violenţă criminală efectuate cu scopul de a exercita o anumită constrângere prin violenţă, de a crea un climat de intimidare care să forţeze o persoană, un grup sau un stat să acţioneze într-un anumit mod. Oricare ar fi motivele indivizilor care recurg la actele de terorism sau psihologia de grup, scopul final urmărit de terorism este de natură politică. Motivat politic, terorismul presupune un pronunţat simţ al frustrării, al unei nedreptăţi sau injustiţii sociale ori politice. Practic „în spatele aproape a fiecărui act terorist stă o problemă politică”[2].

Privită prin prisma securităţii naţionale, acţiunea terorismului cunoaşte o mare diversitate de forme, de la luarea de ostatici şi răpirea diplomaţilor străini, la atentatele împotriva personalităţilor politice, poliţiştilor, militarilor, a instituţiilor publice, obiectivelor economice de importanţă deosebită sau unităţilor militare etc. Din punct de vedere al securităţii, „terorismul nu este doar răul care se abate asupra planetei, ci este chiar răul din lume, adică răul nostru, partea fanatică dintre noi şi, adesea, din noi, fanatismul obsesiv al puterii, al răzbunării, al egocentrismului, al pedepsirii cu orice preţ, al purificării prin ucidere şi prin distrugere”[3].

---

[1] Zbigniew Brzezinski, *Marea dilemă – a domina sau a conduce*, Editura Scripta, Bucureşti, 2005, p.28.
[2] *Ibidem*, p.28.
[3] **** Dimensiune geopolitică şi geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002, p.4.

Riscurile şi ameninţările la adresa ţării noastre sunt percepute, aşa cum precizează Strategia de Securitate Naţională a României, din perspectiva posturii de ţară membră a Alianţei Nord-Atlantice şi a Uniunii Europene. Se consideră că „riscul unor acţiuni teroriste îndreptate împotriva României este în prezent scăzut”[4], dar cum securitatea ţării este strâns legată de securitatea din regiunea de sud-est a Europei, este necesară întărirea cooperării regionale, în special în zona Mării Negre şi a Balcanilor, consolidarea relaţiilor bilaterale şi asistarea ţărilor vecine în procesul de integrare în Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană. De asemenea, factorii politici româneşti trebuie să aibă permanent în vedere abordarea echivalentă făcută de terorişti între Statele Unite ale Americii şi Alianţa Nord-Atlantică.

După dramaticele evenimente de la 11 septembrie 2001, autorităţile politice naţionale au luat decizia angajării României în războiul global împotriva terorismului, alături de Statele Unite ale Americii şi de coaliţia internaţională. Alăturarea, firească, pentru apărarea valorilor lumii democratice avea în vedere punerea la dispoziţie a spaţiului aerian, maritim şi terestru naţional, dar şi participarea cu forţe, în limita posibilităţilor, la cerere. Atentatele din Statele Unite ale Americii au modificat radical percepţia asupra terorismului la scara întregii planete, ducând în mod implicit la concluzia factorilor de decizie politică şi a experţilor avizaţi că lumea s-a schimbat, prin urmare se impune o nouă reaşezare a priorităţilor în privinţa securităţii şi siguranţei fiecărui stat şi a celei internaţionale. În combaterea terorismului s-au creat mai multe modele de securitate: modelul de securitate al Alianţei Nord-Atlantice; modelul de securitate promovat de Uniunea Europeană şi modelul complementarităţii Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană.

Un prim răspuns la riscurile şi la ameninţările ce vizează securitatea României, prin urmare şi la terorism, îl constituie folosirea unitară şi coerentă a tuturor capacităţilor pentru îndeplinirea obiectivelor naţionale de securitate. Soluţia optimă de răspuns la provocările asimetrice a constituit-o adoptarea şi dezvoltarea continuă a conceptelor enunţate în Strategia Militară a României şi Strategia de Securitate Naţională, ca şi aplicarea eficientă a acestora la realităţile momentului. Astfel, în Strategia de Securitate Naţională a României sunt prevăzute principalele riscuri şi ameninţări, de natură politică, economică, socială şi militară, capabile să pună în pericol siguranţa cetăţeanului şi securitatea României, valorile şi interesele sale ca stat membru al comunităţii europene şi euroatlantice. Acestea sunt: „terorismul internaţional structurat în reţele transfrontaliere; proliferarea armelor de

[4] Col.dr. Gheorghe Pavel, *Terorismul şi securitatea*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare “Carol I”, Bucureşti, 2007, p. 109.

distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea ineficientă"[5].

De asemenea, trebuie precizat că documentele programatice ale securității şi apărării României, precum şi documentele de studii clasifică terorismul în categoria factorilor de risc externi la adresa securității României, alături de: „proliferarea armelor de distrugere în masă şi a tehnologiilor aferente; criminalitatea organizată internațională; evoluțiile negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului şi al dezvoltării economice; fenomenul migrației; decalajele între nivelurile de asigurare a securității şi gradul de stabilitate ale statelor din proximitatea României; limitarea accesului statului român la unele resurse şi oportunități regionale importante pentru realizarea intereselor naționale; subdezvoltarea; explozia demografică; criza energetică şi de materii prime; criza alimentară; insuficiența resurselor de apă; modificările climatice; catastrofele ecologice; dezastrele de naturi diferite ş.a."[6].

România, ca membru al Alianței Nord-Atlantice şi Uniunii Europene, participă activ la lupta împotriva terorismului. Prin poziția pe care şi-a asumat-o în perioada conflictelor din Balcani, dar şi prin participarea la misiunile de pace din Bosnia şi Herțegovina sau Kosovo, țara noastră se înscrie în eforturile comunității internaționale de asigurare a păcii şi securității în Europa de Sud-Est. Rolul de factor de stabilitate în Balcani, pe care România l-a îndeplinit în timpul războiului din fosta Iugoslavie şi pe care l-a prelungit în actualitate, constituie un deziderat pe termen lung, în contextul creşterii factorilor de risc terorist în spațiul european. În plus, țara noastră a sprijinit îmbunătățirea pachetului de măsuri împotriva terorismului adoptat la Summit-ul de la Istambul, din aprilie 2004, prin promovarea unor abordări corespunzătoare şi adaptate fiecărei situații în parte. România, angajată ferm în efortul internațional de prevenire şi combatere a terorismului, a instituționalizat această activitate prin crearea pârghiilor legislative şi operaționale necesare desfăşurării în condiții optime a acțiunilor de profil. Astfel, a fost elaborată şi aprobată Strategia Națională de Prevenire şi Combatere a Terorismului, document fundamental în articularea activității tuturor factorilor cu responsabilități în asigurarea securității şi siguranței naționale. În baza intereselor şi obiectivelor fundamentale ale statului român, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a adoptat Hotărârea nr. 00140 din 19 octombrie 2001, care fundamentează demersurile interinstituționale destinate realizării unui sistem național de prevenire şi combatere a terorismului. Pentru implementarea prevederilor Strategiei a fost înființat Sistemul Național de

[5] *Strategia de Securitate Națională a României*, Bucureşti, 2007, p.13.
[6] Cristian Troncotă, coordonator, *Neliniştile insecurității*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2005, p.158.

Prevenire şi Combatere a Terorismului, iar Serviciul Român de Informaţii (instituţie specializată a statului în domeniul informaţiilor privitoare la siguranţa naţională a României), autoritatea naţională în materie antiteroristă, a elaborat Concepţia de prevenire şi combatere a acţiunilor teroriste (cadrul normativ intern în domeniul antiterorist), care cuprinde un ansamblu de măsuri şi principii pentru reglementarea activităţilor de prevenire a actelor teroriste pe teritoriul naţional, precum şi acţiunile de intervenţie antiteroristă asupra obiectivelor atacate ori ocupate temporar de terorişti. Serviciului de Informaţii Externe îi revine sarcina obţinerii de date şi informaţii din exterior vizând cunoaşterea şi prevenirea acţiunilor grupărilor şi organizaţiilor extremist-teroriste care pot leza siguranţa naţională a României, stabilitatea şi securitatea regională sau internaţională. În conformitate cu această prerogativă, Serviciul de Informaţii Externe a dezvoltat pe segmentul antiterorist o strategie de sincronizare coerentă şi eficientă cu celelalte instituţii componente ale sistemului de securitate naţională. Totodată, a iniţiat realizarea unui schimb de date reciproc avantajos cu omologii externi, o prioritate absolută în domeniu constituind-o obţinerea de informaţii referitoare la factorii de risc terorist ce ameninţă, în ţară şi pe plan extern, securitatea unor obiective sau interese ale României. În ceea ce priveşte paza şi securitatea reprezentanţelor permanente ale României în diferite ţări ale lumii, Serviciul de Informaţii Externe cooperează strâns cu Ministerul Afacerilor Externe pentru asigurarea condiţiilor menite să elimine riscurile care pot pune în pericol viaţa sau integritatea fizică a personalului.

Terorismul rămâne pentru zona de interes a Alianţei Nord-Atlantice, şi implicit a României, o „ameninţare asimetrică şi neclară”[7]. Câteva exemple de acţiuni teroriste posibile împotriva ţării ar putea fi: „atacuri împotriva militarilor români aflaţi în Irak şi Afganistan; atacuri asupra unor obiective româneşti (economice, culturale, diplomatice etc.) din străinătate; atacuri asupra comunităţilor româneşti aflate la muncă în străinătate; atacuri asupra unor obiective economice, politice, culturale de pe teritoriul naţional”[8].

Apropierea summit-ului NATO de la Bucureşti, din aprilie 2008, a determinat „intensificarea activităţilor teroriste pe teritoriul României”[9]. Dar, preşedintele ţării a dat asigurări că „situaţia este sub control”[10]. Realitatea a demonstrat spusele preşedintelui României. Cu toate acestea serviciile cu atribuţii în domeniu trebuie să aibă permanent în vedere că acţiunile teroriste pot

[7] Gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Terorismul contemporan-factor de risc la adresa securităţii şi apărării naţionale, în condiţiile statutului României de membru NATO*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005, p.32.
[8] *Ibidem*, p.43.
[9] Articolul publicat de Mihai Diac în ziarul *Gândul* din 31 octombrie 2007.
[10] *Ibidem*.

apărea fără avertizare. Acțiunile teroriste sunt imprevizibile şi aceasta conferă un mare grad de dificultate în acțiunea de identificare şi anihilare a țintelor.

În Declarația Finală a Summitului NATO desfăşurat la Bucureşti în aprilie 2008 se precizează: „Noi acordam o mare importanță protejării populațiilor, teritoriilor, infrastructurii şi forțelor noastre împotriva consecințelor atacurilor teroriste. Vom continua să dezvoltăm şi să contribuim la politici pentru a preveni şi contracara proliferarea, în scopul prevenirii accesului teroriştilor la, şi folosirii de arme de distrugere în masă"[11]. Statele membre ale Alianței Nord-Atlantice sunt de acord să consolideze capacitatea Alianței de a continua cooperarea şi de a schimba informații clasificate sau nu privind terorismul.

Calitatea pe care o deține România, de membru în Alianța Nord-Atlantică şi în Uniunea Europeană, consolidează capacitățile sale de protejare a securității, într-un mediu în care securitatea fiecărui stat înseamnă mai mult decât putere militară sau apărare, înseamnă cooperare, valori comune, capacități noi, implicarea tuturor palierelor societății.

„Terorismul este terorism şi, poate, n-ar trebui să-l fragmentăm, să-l împărțim în categorii şi să-l analizăm pe părți, ci ca întreg, ca fenomen. El este periculos pentru oricare om, oriunde s-ar afla el şi orice ar face el, dar este la fel de periculos şi pentru instituții, pentru state, pentru organizarea socială, adică pentru societatea omenească, în filosofia şi integralitatea ei"[12]. Terorismul rămâne, în esență, o problemă politică. Politicienii, diplomații, structurile forțelor informativ-operative din România trebuie să țină cont de impactul produs de orice tip de răspuns la un act terorist, de consecințele asupra intereselor politice şi naționale şi, mai ales, dacă toate costurile economice, politice, sociale sau financiare justifică amploarea răspunsului preconizat ca pedeapsă. Din această cauză se impune necesitatea studierii fenomenului, a motivațiilor care stimulează acțiunile teroriste, izvoarele acestuia şi numai după aceea să se treacă la măsuri coercitive.

Pe teritoriul României, combaterea terorismului presupune desfăşurarea unor acțiuni care includ antiterorismul, adică măsurile defensive în vederea reducerii vulnerabilităților la actele teroriste şi contraterorismul, adică măsurile ofensive luate pentru a preveni, descuraja sau a da ripostă terorismului şi care urmăresc înlăturarea spectrului de amenințări pe care acest fenomen le presupune. În localizarea şi neutralizarea elementelor teroriste se impune o profesionalizare cât mai mare a personalului care lucrează în acest domeniu, datorită evoluției şi îmbogățirii mijloacelor de atac

[11] Sursa: http://www.romanialibera.ro.

[12] **** Dimensiune geopolitică şi geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002, p. 26.

folosite de teroriști. În arealul românesc, terorismul poate să se dezvolte în relație cu crima organizată, traficul de droguri sau alte forme de manifestare a violenței, „toate acestea putând deveni matricea unor conflicte de interese care, cronicizate, explodează în atentate împotriva unor persoane sau instituții reprezentative ale statului ori împotriva unor persoane nevinovate”[13].

Securitatea României şi apărarea împotriva riscurilor şi amenințărilor la adresa ei, printre care şi terorismul, se realizează prin eforturile proprii şi prin cooperare cu aliații şi partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene şi ale conceptelor strategice ale Alianței. Cooperarea rămâne singurul instrument care face posibilă depăşirea unor momente delicate, cum sunt cele legate de acțiunile teroriste. Nu trebuie uitat niciun moment că terorismul nu are chip, este pretutindeni şi nicăieri. Terorismul se prezintă ca o boală gravă a omenirii, care se accentuează şi se complică. Oricare dintre noi poate fi victima unui act terorist; de aceea, lupta împotriva terorismului nu este şi nu poate fi uşoară şi trebuie să devină o responsabilitate a tuturor, iar combaterea terorismului nu poate fi lăsată doar în responsabilitatea serviciilor specializate. În acest sens, prevenirea şi combaterea terorismului trebuie să aibă la bază efortul conjugat al întregii comunități internaționale, a tuturor structurilor cu responsabilități, în scopul însuşirii celor mai potrivite metode şi mijloace pentru a contracara această escaladare a violenței la adresa valorilor umane universale.

BIBLIOGRAFIE

Zbigniew Brzezinski, *Marea dilemă – a domina sau a conduce,* Editura Scripta, Bucureşti, 2005;

Dr. Florin-Gabriel Moisescu, dr. Anghel Andreescu, dr. Maricel Antipa, *Terorismul – amenințare majoră asupra democrației secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004;

Col. Nicolae Ciobanu, *Fenomenul terorist, factor de risc la adresa securității naționale*, teză de doctorat, Bucureşti, 2006;

Col.dr. Gheorghe Pavel, *Terorismul şi securitatea*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2007;

[13] Col. Ciobanu Nicolae, *Fenomenul terorist, factor de risc la adresa securității naționale*, teză de doctorat, Bucureşti, 2006, p. 80.

Cristian Troncotă, coordonator, *Neliniştile insecurităţii*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2005;

Gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Terorismul contemporan - factor de risc la adresa securităţii şi apărării naţionale, în condiţiile statutului României de membru NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005;

*** *Dimensiunea geopolitică şi geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2002;

Strategia de Securitate Naţională a României, Bucureşti, 2007;

Ziarul *Gândul* din 31 octombrie 2007;

Site-uri: http://www.presamil.ro;
http://www.romanialibera.ro.

TEORIA ECONOMICĂ A ALIANȚELOR MILITARE

AN ECONOMIC THEORY OF MILITARY ALLIANCES

Lect.univ.dr. Maria CONSTANTINESCU*
Departamentul Regional de Studii pentru
Managementul Resurselor de Apărare, Braşov

Analiza implicaţiilor apartenenţei unei ţări la o alianţă politico-militară nu se limitează doar la dimensiunile politice, strategice şi militare, dimensiunea economică a acestor alianţe meritând, de asemenea, atenţie. Această dimensiune economică derivă în principal din cheltuielile implicate de apartenenţa la o asemenea alianţă, ce vor trebui suportate atât în comun, dar şi individual, de către ţările membre.

The analysis of the implications deriving from a country's membership in a military alliance shouldn't be limited to the political, strategic and military factors, as the economic dimension also plays an important role. This economic dimension derives from the expenses generated by the membership status being supported both individually and in common by the member countries.

Cuvinte cheie: alianţă militară, economie, beneficii, public, privat.
Keywords: military alliance, economy, benefits, public, private.

Implicaţiile aderării şi apartenenţei la o alianţă militară au făcut de-a lungul timpului obiectul a numeroase studii din domeniul politic, strategic şi militar, cu accent, în principal, asupra NATO şi a Pactului Tratatului de la Varşovia. Analiza acestor implicaţii nu este însă completă fără a lua în considerare şi dimensiunea economică a acestor alianţe, care derivă în principal din faptul că participarea la o asemenea alianţă va implica întotdeauna o serie de cheltuieli, ce vor trebui suportate atât în comun, dar şi individual, de către ţările membre. Astfel, studiile asupra „teoriei economice a alianţelor militare" s-au axat, în special, pe domeniul identificării nivelului

* e-mail: *mconst_ro@yahoo.com*

optim al cheltuielilor militare, cât şi asupra modului în care cheltuielile necesare funcționării alianței sunt împărțite între aliați.

Având în vedere lipsa de transparență a Pactului Tratatului de la Varşovia, majoritatea studiilor publicate în domeniu se referă la Alianța Tratatului Atlanticului de Nord. Primele studii[1] care s-au concentrat pe înțelegerea mecanismelor economice ce guvernează o alianță militară au apărut în perioada Războiului Rece, derivând din teoria bunurilor publice. Astfel, pornind de la teoria bunurilor publice furnizate de un stat cetățenilor săi (printre care şi apărarea), Olson şi Zeckhauser[2] extind conceptul şi în cazul NATO (care trebuia să asigure apărarea colectivă), urmărind caracteristicile de bază ale unui bun public (nonexclusivitate şi nonrivalitate).

Aceştia au observat că beneficiile pe care țările membre NATO le derivă din apartenența la alianță au un caracter pur public în cazul în care țările alianței au un obiectiv comun, clar determinat (în cazul NATO, împiedicarea expansiunii către vest a Alianței Tratatului de la Varşovia).

Cei doi autori au identificat astfel existența în cadrul NATO a unei corelații pozitive între dimensiunea venitului național al țărilor membre şi procentul din venitul național pe care țările îl alocă pentru apărarea comună, confirmând, în opinia lor, faptul că alianțele produc beneficii publice. Această tendință ar fi valabilă nu doar în cazul alianțelor militare, dar şi pentru alte organizații internaționale, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite.

O altă concluzie rezultată din respectivul studiu se referă la faptul că țările mai mici din punctul de vedere al apărării colective (cu bugete de apărare şi contribuții la NATO mai mici) ar fi avantajate, deoarece țările mai mari (cu bugete de apărare, contribuții la NATO mai mari) ar compensa cheltuielile mai reduse ale acestora, fiind mai interesate de îndeplinirea obiectivelor comune ale alianței, deoarece se simt mai amenințate. În acest caz, țările pentru care descurajarea alianței Tratatului de la Varşovia avea o importanță foarte mare (cum era cazul, SUA sau Germaniei) ar fi suportat un procent prea mare din cheltuielile de apărare ale alianței, în timp ce alte țări ar fi beneficiat de o „călătorie gratuită" (bucurându-se de avantajele apartenenței la NATO, dar cu cheltuieli pentru apărare mai mici). Datorită acestui ultim aspect, modelul dezvoltat de Olson şi Zeckhauser este cunoscut şi sub numele de „teoria exploatării", în viziunea acestora unii membrii ai NATO fiind „exploatați" de țările ce alocă resurse mai reduse pentru apărare.

---

1 Irvin B. Kravis, Michael.W.S Davenport, *The Political Arithmetic of International Burden-Sharing*, The Journal of Political Economy 71 (4), 1963, Jacques van Ypersele de Strihou, *Sharing the defense burden among western allies*, Review of Economics and Statistics, 49 (4) 1967.

2 Mancur Olson, Richard Zeckhauser, *An economic theory of alliances*, Review of Economics and Statistics 48 (3) 1966.

Problema „exploatării” nu şi-a pierdut din actualitate nici în prezent, existând discuții aprinse la nivelul NATO privind unii dintre noii membri ai alianței (cum ar fi Ungaria sau a țărilor baltice) care ar beneficia de avantajele apartenenței la alianță fără a aduce o contribuție semnificativă la apărarea comună, în ceea ce priveşte resursele alocate pentru acest scop. Potențiala admitere în NATO şi a altor țări candidate cu resurse bugetare limitate (cum ar fi: Croația, Macedonia sau Albania) va relansa cu siguranță această dezbatere, ținând cont de extinderea misiunilor NATO şi de reținerea unora dintre membri mai vechi ai alianței de a aloca resurse suplimentare (financiare, materiale sau umane) pentru îndeplinirea noilor scopuri ale alianței.

Cu toate acestea, susținătorii acuzațiilor de „free riding” la adresa noilor (şi potențialilor) membri ai NATO ar trebui să țină cont de concluziile studiului realizat de Olson şi Zeckhauser cu mai mult de 40 de ani în urmă. Aceste concluzii subliniază faptul că, deoarece diferențele în privința contribuțiilor nu sunt rezultatul unei rele voințe sau ineficiențe, ci doar rezultatul interesului național al acestora. Autorii consideră astfel că alianțele militare şi organizațiile internaționale în general „nu funcționează după principiile eficienței sau corectitudinii, indiferent cât de cuprinzătoare ar fi acordurile sau oricât de puternice ar fi interesele comune ale membrilor”. Unele divergențe de interese sunt benefice pentru alianță per ansamblu, datorită beneficiilor private obținute de țările membre în urma contribuțiilor la forțele şi bugetele alianței, care funcționează ca un factor motivant pentru continuarea contribuțiilor şi acțiunilor destinate atingerii scopurilor comune ale alianței. Astfel, chiar şi țările cu contribuții mai mici la NATO au importanța lor, autorii concluzionând că Statelor Unite (şi alte țări din NATO cu contribuții mari) „ar trebui să nu spere la o unitate prea mare în privința acțiunilor comune cu alte națiuni. O asemenea unitate s-ar putea dovedi prea costisitoare”.

Anii `70 au adus o serie de schimbări importante în situația internațională ce au determinat modificări în doctrina şi în strategia militară a NATO (trecerea la doctrina „răspunsului flexibil”). În aceste condiții, modelul bunurilor publice nu mai era considerat ca fiind de actualitate în cazul alianțelor militare, apărând necesitatea unui nou model care să surprindă complexitatea crescută a noului mediu (rivalitatea în consum, rezultatele multiple ale funcționării alianței, excluderea unor membrii de la beneficii, existența unor beneficii private).

În acest context, opinia conform căreia cheltuielile de apărare generează rezultate pur publice a început să fie contestată, argumentându-se că mijloacele prin care se asigură apărarea sunt exclusive, deoarece țările membre ale unei alianțe au opțiunea de a investi mai mult în apărarea propriilor granițe, în detrimentul cheltuielilor pentru apărarea comună.

De asemenea, schimbarea situației internaționale a însemnat şi apariția unor obiective divergente ale membrilor NATO ceea ce, în combinație cu resursele limitate aflate la dispoziția alianței, însemna că asigurarea de către un aliat a obiectivelor proprii ducea în acelaşi timp la diminuarea beneficiilor pe care ceilalți aliați le derivau din apartenența la alianță (rivalitate). Un exemplu în acest sens îl constituie războiul din Malvine, în care atingerea obiectivului unuia dintre membrii NATO (Marea Britanie) de a deține controlul asupra insulelor Malvine a afectat interesele de natură comercială ale Franței (care a trebuit să îşi limiteze vânzarea de armament, în special rachete Exocet, către Argentina)

Se impunea astfel concluzia că apartenența la o alianță a țărilor membre nu este motivată doar de beneficii publice, dar şi de o serie de beneficii de club sau chiar private. Astfel, Jacques van Ypersele de Strihou, utilizând un precursor al modelului produselor mixte, acesta a observat că în cazul unei alianțe, cheltuielile militare ale membrilor acesteia nu sunt unitare, fiind destinate unor scopuri diferite.

Astfel, există cheltuieli militare destinate alianței (pentru susținerea trupelor implicate în operațiuni NATO, contribuții la bugetele comune ale alianței); cheltuieli militare destinate unor scopuri naționale, aducând atât beneficii private, dar şi beneficii publice pentru alianță (cheltuieli destinate menținerii stabilității în zone de interes pentru țara respectivă, stabilitatea acestora fiind însă benefică şi alianței) şi cheltuieli militare destinate combaterii unor amenințări specifice țării respective (cum ar fi: terorismul) ce nu ar afecta alte țări din alianță, aducând beneficii strict private țării respective.

Modelul produselor mixte porneşte de la presupunerea că un bun general din domeniul apărării (cum ar fi capabilitățile NATO) „produce" descurajare prin armamentul nuclear (cu alte cuvinte un bun public pentru membri alianței), protecție prin armamentul convențional (un bun public impur) şi bunuri private în proporții fixe. În cazul NATO, schimbarea de doctrină a însemnat trecerea de la accentul pus pe armament nuclear şi descurajare la armament tactic şi convențional, cu alte cuvinte o diminuare a caracterului public al beneficiilor apartenenței la alianță şi o creştere a beneficiilor private.

Un exemplu recent în acest sens îl constituie controversata intenție de amplasare a unui scut antirachetă în Europa de Est (mai precis în Polonia şi Republica Cehă). Deşi oficial nu a fost dată publicității lista cu țările care vor fi protejate de acest scut, conform unor surse din NATO[3], acest scut nu va proteja o serie de țări din sud-estul Europei (printre care s-ar număra Grecia,

[3] Declarația secretarului general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer, *Financial Times*, 11 martie 2007.

Turcia, Bulgaria, dar şi România). S-ar crea astfel un „club" de ţări privilegiate, care ar deriva beneficii private din această inițiativă de la care restul statelor membre NATO ar fi excluse, urmând să se identifice alte modalități de protejare a acestora din urmă.

Una dintre primele implicații ale modelului produselor mixte o constituie faptul că „teoria exploatării" îşi diminuează relevanța, ținând cont de raportul mare al beneficiilor exclusive (private) comparativ cu totalul beneficiilor. Aceasta înseamnă că fiecare membru al alianței va trebui să îşi finanțeze propria apărare, deoarece disproporția dintre dimensiunea PIB al aliaților şi contribuțiile acestora pentru apărarea ca procent din PIB se va diminua până la dispariție.

Autorii ajung la concluzia că, spre deosebire de o alianță bazată pe descurajare (ce produce beneficii publice), unde dimensiunea alianței nu influențează eficiența acesteia, în cazul unei alianțe pentru care se poate aplica modelul produselor mixte, dimensiunea alianței ar trebui restricționată ținând cont de fenomenul de „diluare a forțelor". În cazul în care alianța se bazează pe forțe convenționale, care trebuie să asigure protecție unei anumite zone, acceptarea de noi membri în alianță presupune o diluare a forțelor existente ce vor trebui să protejeze o suprafață mai mare. Un potențial membru ar trebui acceptat în alianță numai în cazul în care beneficiile pe care prezența sa le-ar aduce ar fi cel puțin egale cu costurile impuse celorlalți de diluarea forțelor. Un aliat cu o lungime mai mare a granițelor cu țări nonmembre ale alianței va cauza o diluare mai mare a forțelor, deci va trebui să aibă o contribuție procentuală mai mare la asigurarea apărării comune prin forțe convenționale pentru a compensa aceasta.

Acest raționament a fost aplicat şi în cazul României, înainte de modificarea situației internaționale prin atacurile de le 11 septembrie 2001 şi creşterea importanței strategice a țării noastre. Anterior acestui moment, au existat numeroase voci împotriva acceptării României în alianță, datorită lungimii mari a granițelor cu țările nonmembre, poziției geografice delicate (în apropierea fostei Uniuni Sovietice). La aceste argumente se adăugau şi temerile privind posibilitatea țării noastre de a compensa aceste „probleme" printr-o contribuție mai mare la apărarea comună prin forțe convenționale, datorită dimensiunilor relativ mari ale forțelor armate, lipsa înzestrării cu armament şi tehnică de luptă moderne, cheltuielilor per militar reduse, dar şi datorită situației economice nesigure.

Teoria conform căreia bunurile publice şi private sunt rezultatul activității de asigurare a apărării comune într-o alianță a fost completată prin

identificarea aşa-numitelor „bunuri de club”[4], definite ca bunuri ale căror beneficii sunt caracterizate de nonrivalitate pentru un grup limitat de consumatori („clubul”), excluderea celorlalţi utilizatori de la consumul acestor bunuri fiind posibilă. Acest tip de bunuri poate fi finanţat în cooperare de către un grup (club) de ţări membre ale alianţei, cheltuielile legate de acestea putând uneori fi acoperite din „taxele de admitere în club”. Datorită naturii lor, bunurile de club pot fi afectate de diminuarea calităţii sau cantităţii beneficiilor pe măsură ce numărul de membrii din club creşte, afectând astfel dimensiunea optimă a clubului.

Un exemplu semnificativ îl constituie contribuţiile solicitate Kuweitului, Arabiei Saudite, Emiratelor Arabe Unite şi altor ţări dependente în mare măsură de petrol (cum ar fi Japonia şi Germania) pentru a sprijini războiul din Golf de la începutul anilor '90, în schimbul „protecţiei” SUA privind siguranţa livrărilor de petrol. Conform anumitor surse[5], se pare că în final SUA ar fi suportat doar 8 miliarde de dolari din costul total de 61 de miliarde dolari al operaţiunilor, restul fiind cerut drept „taxă de apartenenţă la club” ţărilor dependente, în mare măsură, de petrol.

Un alt exemplu de „club” este cel al ţărilor care au participat cu trupe la operaţiunile din Irak. Costurile menţinerii trupelor lor în teren au reprezentat „taxa de admitere”, pentru a obţine potenţiale beneficii de natură politică, dar şi economică, sub forma contractelor de reconstrucţie.

După sfârşitul Războiului Rece, doctrina NATO a cunoscut noi modificări, în special prin lărgirea ariei misiunilor Alianţei, noile misiuni ale NATO cuprinzând operaţiuni de management al crizelor, implicarea în operaţiuni de menţinere a păcii pentru asigurarea şi menţinerea stabilităţii, asumarea responsabilităţii de a asigura securitatea şi a proteja interesele europene atât în interiorul, cât şi in exteriorul graniţelor NATO, controlul şi limitarea armelor de distrugere în masă etc.

Prin acest gen de operaţiuni se asigura stabilitate şi securitate într-o arie mult mai largă decât anterior, cu un număr mai mare de ţări (atât din cadrul NATO, cât şi din afară) obţinând beneficii nonexclusive şi nonrivale. Această schimbare de doctrină, combinată cu politica de limitare a proliferării armelor de distrugere în masă a dus la creşterea caracterului public al

[4] James M. Buchanan, *An economic theory of clubs*, Economica 32 (1), 1965, Richard Cornes, Todd Sandler, “The theory of externalities, Public Goods and Club Goods”, Cambridge University Press, 1986.

[5] Jyoti Khanna, Todd Sandler, Hirofumi Shimitzu, *Sharing the Financial burden for UN and NATO Peacekeeping 1976-1996*, Journal for Conflict Resolution 42 (2) 1998, “Conduct of the Persian War, Final Report to Congress” Departamentul Apărării al SUA, 1999.

beneficiilor derivând din activitatea NATO, în detrimentul beneficiilor private, modificându-se astfel mix-ul de produse al Alianței.

Corelația realizată de W. Gates şi K. Terasawa[6] între misiunile NATO şi caracteristica de bun public, privat sau de club a beneficiilor derivând din apartenența la alianță, este extrem de sugestivă în ilustrarea modificărilor substanțiale survenite în ultimii 16 ani în cadrul Alianței.

Noua doctrină a NATO de management al crizelor schimbă, de asemenea, şi premisele de la care s-a pornit în cadrul modelului produselor mixte, când s-a ajuns la concluzia că o mai mare integrare în cadrul NATO nu ar fi de dorit. În cazul în care proporția beneficiilor publice rezultate din apartenența la alianță creşte, aliații pot deriva avantaje suplimentare prin creşterea integrării. Această cooperare poate lua forma standardizării echipamentului utilizat de aliați pentru operațiuni comune, colaborării în privința informațiilor, desfăşurarea coordonată a trupelor în teatrele de operațiuni, proiecte comune de infrastructură (cum ar fi NATO Security Investment Program), colaborarea la dezvoltarea unor noi sisteme de armament, dar şi crearea unei forțe de reacție rapidă.

Cooperarea poate astfel aduce aliaților beneficii materializate în economii de scară la producerea de sisteme de armament, îmbunătățirea comunicării şi a schimbului de informații, creşterea eficienței alianței, însă nu trebuie pierdute din vedere costurile identificate de modelul produselor mixte.

Creşterea eficienței unei alianțe militare se poate realiza şi prin creşterea specializării membrilor alianței[7], pe baza principiului avantajului comparativ aplicat atât forțelor armate, cât şi industriilor de apărare ale țărilor membre ale alianței. Astfel, Statele Unite ar putea contribui cu armament de înaltă tehnologie, țările nordice cu trupe specializate în menținerea păcii, Marea Britanie cu forțe speciale, Cehia, Polonia şi Ungaria cu trupe specializate în deminare şi combaterea armelor chimice, România cu trupe de geniu etc.

Alianța ar putea beneficia şi de identificarea şi finanțarea colectivă a noilor sisteme de armament şi a forțelor care ar genera bunuri publice. Această finanțare colectivă este în vigoare în prezent, în cazul programelor finanțate prin NSIP, unde un proiect (infrastructură, comunicații etc.) de interes pentru mai multe sau toate țările NATO, dar situat pe teritoriul unuia dintre aliați este finanțat din contribuții comune. Cooperarea în domeniul producerii de armament este practicată, în special, de către aliații europeni,

---

[6] William Gates, Katsuaki Terasawa, *Reconsidering publicness in alliance defense expenditures: NATO expansion and burden sharing*, Journal of Defence and Peace Economics, Routledge, nr. 5 / Octombrie 2003.

[7] William Gates, Katsuaki Terasawa, *Reconsidering publicness in alliance defense expenditures: NATO expansion and burden sharing*, Journal of Defence and Peace Economics, Routledge, nr. 5 / Octombrie 2003.

deoarece SUA sunt mult mai interesate de găsirea de pieţe de desfacere pentru propria producţie de armament printre aliaţi (în special printre ţările aderate la NATO, după 1999).

În concluzie, schimbările petrecute în mediul internaţional în ultimul deceniu al secolului XX au determinat transformarea NATO dintr-o organizaţie de apărare colectivă într-o organizaţie de securitate colectivă, presupunând un consum mai mare de resurse din partea ţărilor membre ale alianţei şi o sferă mult mai largă de acţiune. Comparativ cu organizaţia de apărare colectivă existentă înainte de anul 1989, aderarea şi integrarea României în NATO implică o serie de costuri suplimentare, datorită schimbării rolului organizaţiei, atât prin necesitatea standardizării mai stricte a procedurilor şi echipamentelor utilizate în acţiuni comune (implicând cheltuieli de achiziţii şi cheltuieli operaţionale mai mari), dar şi prin participarea la diverse operaţiuni NATO de menţinere şi gestionare a păcii, acţiuni antiteroriste etc.

În acest sens, deşi cheltuielile pentru apărare ale României sunt mai reduse decât cele ale altor membri NATO, în cazul ţării noastre nu se poate aplica teoria exploatării, deoarece România contribuie la securitatea colectivă a alianţei prin participarea la diverse operaţiuni sub egida Alianţei.

EVOLUȚIA IDEII DE SECURITATE EUROPEANĂ ŞI A RELAȚIILOR UNIUNII EUROPEI OCCIDENTALE/UNIUNII EUROPENE CU NATO

THE EVOLUTION OF THE EUROPEAN SECURITY IDEA AND OF THE RELATIONSHIP BETWEEN WESTERN EUROPEAN UNION / EUROPEAN UNION AND NATO

Lect.univ.dr. Maria CONSTANTINESCU*
Departamentul Regional de Studii pentru
Managementul Resurselor de Apărare, Braşov

Mediul de securitate european este unul complex, caracterizat de coexistența mai multor organizații supranaționale, de apărare şi securitate: Uniunea Europeană, NATO, şi OSCE. Această situație determină necesitatea coexistenței şi cooperării strânse între aceste organizați şi adaptarea rolurilor şi obiectivelor acestor organizații pentru a putea răspunde cât mai eficient problemelor de securitate specifice.

The European security environment is a complex one, characterized by the coexistence of various supranational defense and security organizations: European Union, NATO and OSCE. This situation determines the need for strong cooperation and coexistence between these organizations, together with the need to adapt their roles and objectives in order to respond effectively to specific security problems.

Cuvinte cheie: Uniunea Europeană, NATO, cooperare, securitate, apărare.
Keywords: *European Union, NATO, cooperation, security, defense.*

Încă din anul 1949 exista dorința de integrare a statelor din Europa într-o organizație interguvernamentală şi supranațională (concretizată, în final, prin apariția Uniunii Europene), manifestându-se preocupări privind asigurarea securității naționale şi regionale prin intermediul unei organizații de securitate europene.

* e-mail: *mconst_ro@yahoo.com*

Primul pas concret în direcția înființării unei organizații de securitate europene l-a constituit înființarea, în anul 1954, a Uniunii Europei Occidentale – UEO. Evoluția inițială a acestei organizații a fost strâns legată de apariția NATO, având ca moment hotărâtor Tratatul privind Colaborarea Economică, Socială şi Culturală şi de Apărare Colectivă de la Bruxelles din 1948, modificat şi completat prin Acordurile de la Paris, 1954.

Tratatul de la Bruxelles, semnat de către Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg şi Marea Britanie, a fost conceput (în ceea ce priveşte componenta sa de apărare colectivă) ca răspuns la acțiunile de impunere a controlului Uniunii Sovietice asupra statelor din Europa Centrală şi de Est, având ca principală caracteristică angajamentul de apărare colectivă în cazul unui atac armat asupra unui stat membru.

Încheierea Tratatului de la Bruxelles a demonstrat dorința şi capacitatea de cooperare a țărilor europene şi a ajutat la înlăturarea reținerii Statelor Unite de a se implica în structurile de securitate emergente din Europe. Astfel, la scurt timp după semnarea Tratatului de la Bruxelles au început negocierile dintre țările semnatare ale acestuia şi Statele Unite şi Canada, cu invitarea şi a Danemarcei, Islandei, Italiei, Norvegiei şi Portugaliei, ce au dus la semnarea, în anul 1949, a Tratatului de la Washington şi la înființarea NATO.

Tratatul de la Bruxelles nu soluționa însă o problemă spinoasă pentru spațiul european, respectiv integrarea Republicii Federale Germania în sistemul de securitate regional. Eşecul Comunității Europene pentru Apărare a antrenat necesitatea găsirii unei soluții alternative pentru această problemă, concretizată prin Acordurile de la Paris din 1954 ce modificau Tratatul de la Bruxelles şi constituiau cadrul juridic pentru formarea Uniunii Europei Occidentale. Pe lângă statele membre ale Organizației Tratatului de la Bruxelles mai fuseseră invitate să facă parte din UEO Republica Federală Germania şi Italia.

Dimensiunea de apărare colectivă menționată în titlul Tratatului de la Bruxelles se regăsea între aceste obiective doar la un nivel general şi formal: articolul V al Tratatului Modificat stipulează că „în cazul în care una dintre Părți este victima unei agresiuni militare în Europa, celelalte Părți vor pune la dispoziția acesteia, conform prevederilor Cartei Națiunilor Unite, ajutor şi asistență prin orice mijloace aflate la dispoziție, militare şi de altă natură”[1], iar articolul IV al aceluiaşi tratat menționa că „Părțile şi instituțiile numite de acestea vor acționa în strânsă cooperare cu NATO”[2]. Dimensiunea de apărare

[1] Tratatul de la Bruxelles Modificat prin Acordurile de la Paris 23 octombrie 1954, www.weu.int

[2] *Idem*.

colectivă a fost preluată în mod concret de către NATO, prin Articolul 5 al Tratatului de la Washington, Alianța Nord Atlantică rămânând astfel singura organizație de securitate din spațiul euroatlantic capabilă să ofere garanții concrete de securitate colectivă.

De la crearea sa până în anul 1973, UEO a avut un rol important în promovarea consultărilor şi cooperării în Europa Occidentală, contribuind împreună cu NATO la integrarea RFG în sistemul de securitate euroatlantic, la soluționarea tensiunilor în relațiile franco-germane privind controlul regiunii industriale Saar, asumarea responsabilității țărilor europene privind controlul armamentelor, funcționând şi ca un forum de discuții şi colaborare între Marea Britanie şi membrii Comunității Europene, până la momentul aderării acesteia la CE, în anul 1973. După acest moment, activitatea UEO ca organizație interguvernamentală a cunoscut o reducere accentuată, rolul economic, social şi cultural al acesteia fiind preluat de OSCE şi Consiliul Europei, iar rolul de securitate fiind în mare parte preluat de către NATO.

UEO a fost reactivată, după o lungă perioadă de inactivitate, în anul 1984, prin Declarația de la Roma[3], primind un impuls hotărâtor şi prin adoptarea Actului Unic European, în 1986, ce introducea conceptul de Cooperare Politică Europeană, precursorul conceptului de Politică Externă şi de Securitate Comună al Uniunii Europene – CFSP (Common Foreign and Security Policy). Legătura dintre UEO şi conceptul nou apărut în această perioadă al unei identități de securitate europene este accentuată în „Declarația UEO privind Interesele de Securitate Europene" adoptată la Haga, în 1987, prin care se afirmă hotărârea țărilor membre UEO de a dezvolta o identitate de apărare europeană comună şi faptul că „realizarea unei Europe integrate va rămâne incompletă atâta timp cât nu va include domeniile securității şi apărării"[4].

Sfârşitul Războiului Rece a marcat începutul unei noi perioade în evoluția UEO, al cărui număr de membrii a crescut prin aderarea în 1990 a Portugaliei şi Spaniei, cât şi a Greciei, în 1995. La 10 decembrie 1991, în cadrul Summit-ului Comunității Europene de la Maastricht, cele 9 țări UEO, membre şi ale viitoarei Uniuni Europene, au adoptat un document definitoriu pentru relația dintre UEO, Uniunea Europeană şi NATO: „Declarația privind rolul Uniunii Europei Occidentale şi relațiile acesteia cu Uniunea Europeană şi cu Alianța Nord Atlantică", prin care statele UEO îşi exprimau susținerea pentru dezvoltarea unei Identități de Securitate şi Apărare Europene. UEO era definită prin această declarație ca fiind „componenta de apărare a Uniunii

[3] Declarația adoptată cu ocazia Reuniunii miniştrilor de externe şi ai apărării din țările UEO, Roma, 26-27 octombrie 1984.

[4] „Declarația UEO privind Interesele de Securitate Europene", Haga, 27 octombrie 1987.

Europene, dar şi un mijloc de întărire a componentei europene a Alianței Nord Atlantice”[5], urmând să formuleze şi să pună în aplicare politica de apărare comună europeană, prin dezvoltarea ulterioară a rolului său operațional.

Declarația de la Roma a marcat şi un alt moment important în relația UEO – UE – NATO, prin invitarea statelor membre ale UE şi NATO care nu făceau parte din UEO să se alăture acestei organizați, în calitate de membrii, membrii asociați sau observatori, cu scopul dezvoltării Identității de Securitate şi Apărare Europene – ESDI (European Security and Defense Identity) şi a întăririi colaborării între cele trei organizații. În prezent, orientarea țărilor membre ale UE este de a transfera rolul UEO către Uniunea Europeană, prin dezvoltarea de structuri şi capabilități proprii acesteia în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare (ESDP).

Relația dintre NATO, Uniunea Europei Occidentale şi Uniunea Europeană

Încheierea Războiului Rece a determinat modificări în mediul de securitate european, manifestate prin dispariția unor tipuri de amenințări, apariția unor riscuri şi amenințări noi, dar şi prin reducerea substanțială a bugetelor pentru apărare şi a contribuțiilor la bugetele comune NATO din partea țărilor europene. Aceşti factori, cât şi dependența statelor europene şi a UEO de structura de comandă şi capabilitățile alianței au determinat SUA să militeze pentru o mai mare implicare a statelor europene în asigurarea propriei lor securități, prin crearea unor structuri europene de securitate care să funcționeze în cadrul NATO.

Procesul de creare a unei structuri europene de securitate comune a evoluat în paralel cu procesul de formare a Uniunii Europene şi de realizare a ESDI şi ESDP. Astfel, primele relații dintre NATO şi Uniunea Europeană s-au concretizat începând cu Consiliul Nord Atlantic de la Bruxelles din 1994, prin crearea unui nou instrument pentru consolidarea relațiilor UEO-NATO: Forță Multinațională Întrunită – Combined Joined Task Force. Acesta a fost premergătorul inițiative de creare a unor „forțe separabile, dar nu separate”, capabilități care să se adreseze atât necesităților europene, dar care să contribuie şi la asigurarea securității Alianței.

În 1996, moment la care UEO era încă considerată „pilonul european al NATO” şi „componenta de apărare a UE”, are loc reuniunea miniştrilor de externe ai țărilor NATO de la Berlin, când s-a luat decizia ca NATO să pună la dispoziție capabilități NATO pentru operațiuni umanitare şi de gestionarea crizelor conduse de UEO (acord cunoscut sub numele de „Berlin Plus”, ce va fi finalizat în anul 2003).

[5] *Idem*.

În paralel, procesul creării unei identităţi europene de apărare şi securitate, sau chiar a unei „armate europene" s-a bucurat de sprijin, primul semnal în acest sens fiind dat la summit-ul franco-britanic de la St. Malo, din decembrie 1998, unde Franţa şi Marea Britanie cădeau de acord asupra faptului că Uniunea Europeană „trebuie să aibă capacitate de acţiune autonomă, susţinută de o forţă militară credibilă, cât şi instrumentele pentru a decide când să utilizeze aceste forţe şi disponibilitate de a face aceasta, pentru a putea răspunde crizelor internaţionale… în care alianţa nu se implică"[6]. Dorinţa de autonomie a statelor europene în domeniul securităţii şi apărării a provocat însă preocupare din partea oficialilor NATO. Astfel, în Noul Concept Strategi adoptat în 1999[7], se exprima ideea continuării cooperării între NATO şi UEO şi numai „ dacă este cazul şi cu UE" pentru dezvoltarea Identităţii de Securitate şi Apărare Europene.

Un pas concret în această direcţie a fost făcut la Consiliul European de la Helsinki din 1999, pe baza prevederilor adoptate la Consiliul European de la Koln din iunie 1999, prin decizia de creare a unei „capacităţi autonome de luare a deciziilor şi în cazurile în care NATO nu este implicată, de lansare şi conducere de operaţiuni militare conduse de UE, ca răspuns la crize internaţionale" [8]. Cu toate că în document se prevedea dorinţa de „evitare a duplicării inutile a forţelor" şi faptul că prevederile adoptate „nu implică formarea unei armate europene", se menţionează cu aceeaşi ocazie că statele membre UE vor trebui să contribuie la crearea, până în anul 2003, a unei forţe militare de reacţie rapidă europeană, formată din 50.000-60.000 de persoane, care să îndeplinească întreaga gamă a misiunilor Petersberg (operaţiuni umanitare şi de salvare, menţinere a păcii, gestionarea crizelor, inclusiv implementarea păcii).[9] Se specifica, de asemenea, necesitatea „găsirii de modalităţi pentru consultarea, cooperarea şi asigurarea transparenţei depline între UE şi NATO, cu luarea în considerare a necesităţilor tuturor statelor UE", ceea ce însemna de fapt trecerea NATO pe planul secund şi aducerea în prim plan a cooperării în domeniul militar între statele UE.

Treptat, majoritatea activităţilor UEO au fost preluate de către Uniunea Europeană. Astfel, prin Tratatul de la Amsterdam (1997), responsabilitatea desfăşurării de misiuni Petersberg este transferată de la UEO la UE, tratatul stipulând şi posibilitatea „integrării UEO în UE, în cazul în care Consiliul

---

[6] Declaraţia Comună privind Apărarea Europeană, Saint-Malo, 4 decembrie 1998.
[7] Reuniunea la vârf de la Washington, 23-25 aprilie 1999.
[8] Consiliul European de la Helsinki, Concluziile Preşedintelui, 10 - 11 decembrie 1999, http://europa.eu.int.
[9] Declaraţia Petersberg privind UEO şi Securitatea Europeană, Întrunirea Consiliului Miniştrilor UEO de la Bonn, 19 iunie 1992.

European adoptă o decizie în acest sens".[10] Oficial, Uniunea Europeană a preluat controlul funcţiilor active ale UEO existente la acea dată începând cu 1 iulie 2001, ca urmare a deciziei adoptate cu ocazia Summit-ului UEO de la Marsilia[11]. UEO îşi păstrează importanța ca forum de discuții în probleme de securitate şi apărare, însă rolul său ca element de legătură între NATO şi UE se diminuează.

Consiliul European de la Nisa din anul 2000 a reprezentat de asemenea un pas important pe plan instituțional în formarea unor capabilități europene autonome (a unei Forțe de Reacție Rapide Europene funcționale), prin crearea a trei structuri europene permanente în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare, aflate, în mod formal, sub controlul Consiliul Uniunii Europene, având însă în practică o autonomie destul de mare: Comitetul Politic şi de Securitate (COPS), Comitetul Militar al Uniunii Europene (EUMC), Statul major al Uniunii Europene (EUMS).

Consiliul European de la Copenhaga din 12-13 decembrie 2002 întăreşte cooperarea dintre NATO şi UE, prin crearea unui cadru complex, incluzând accesul UE la capabilitățile şi facilitățile colective ale NATO, participarea unor state non membre UE la Politica Europeană de Securitate şi Apărare etc. Semnarea la 16 decembrie 2002 a „Declarației NATO-UE privind ESDP" marchează un moment hotărâtor în evoluția relației dintre NATO şi UE, documentul prevăzând sprijinirea de către NATO a operațiunilor sub egida UE, prin asigurarea accesului imediat la capabilitățile de planificare ale alianței. Declarația reiterează principiile de bază ale parteneriatului strategic NATO-EU, inclusiv „consultarea mutuală eficientă"[12] şi „egalitate şi respect pentru autonomia decizională a NATO şi UE"[13].

Cu toate progresele făcute în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare, nu se poate vorbi încă de o „Armată Europeană", care să înlocuiască NATO ca principal furnizor de garanții de securitate în regiune. Cauzele care duc la relativa ineficiență a Politicii Europene de Securitate şi Apărare sunt multiple, fiind atât de natură politică şi militară, cât şi economică. Una dintre principalele cauze este de natură politico-militară, mai precis absența unei percepții europene unitare privind amenințările şi riscurile de securitate cu care se confruntă Europa. Țările membre ale UE percep diferit gradul de risc la adresa securității naționale cu care se confruntă, iar de multe ori sectorul apărării nu este văzut ca o prioritate în ceea ce priveşte finanțarea.

---

[10] Tratatul de la Amsterdam, Declarația Uniunii Europei Occidentale privind rolul UEO şi relațiile sale cu Uniunea Europeană şi Alianța Nord Atlantică.
[11] Reuniunea Consiliului de Miniştri ai UEO de la Marsilia, 13 noiembrie 2000.
[12] Declarația NATO-UE privind ESDP, 16 decembrie 2002.
[13] *Idem*.

Printre cauzele de natură economică se evidențiază nivelul resurselor alocate pentru sectorul de apărare, nivelul diferit al contribuțiilor la NATO şi la o eventuală forță militară europeană comună. Nivelul bugetelor pentru apărare ale țărilor din UE care sunt şi membre NATO a constituit un continuu subiect de discuție în cadrul alianței, fiind considerate insuficiente de către SUA. Crearea unei forțe armate europene comune funcționale ar necesita o creştere a acestor cheltuieli, perspectivă pe care majoritatea țărilor europene doresc să o evite, ținând cont de tendința de reducere a cheltuielilor pentru apărare a acestor țări din ultimul deceniu.

Astfel, între anii 1999-2000, procentul din PIB alocat pentru apărare de către țările UE a scăzut continuu, iar cheltuielile pentru apărare, în termeni reali, au scăzut cu 22%.[14] Țările UE membre NATO contribuie deja la bugetele comune ale alianței şi în acelaşi timp trebuie să susțină financiar propriile forțe armate. Ca urmare, cheltuielile legate de Forța de Reacție Rapidă Europeană vor fi acoperite din bugetele existente, prin realocarea fondurilor şi nu prin suplimentarea alocațiilor bugetare. Apar astfel întrebări asupra posibilității şi dorinței țărilor membre UE de a susține financiar o asemenea forță, care să funcționeze în paralel cu NATO.

Pe lângă cele două cauze principale evidențiate mai sus, se pot identifica şi alți factori care contribuie la eficiența redusă a Politicii Europene de Securitate şi Apărare. Astfel, lipsa de standardizare şi interoperabilitate dintre forțele armate ale țărilor membre UE (în special a celor care nu sunt şi membre NATO), pe lângă problemele de ordin militar pe care le generează, pot duce şi la necesitatea unor cheltuieli suplimentare (în principal de achiziții, dar şi de personal sau legate de operarea şi întreținerea echipamentelor). Inexistența unei industrii europene de apărare integrate, fondurile insuficiente alocate pentru Cercetare şi Dezvoltare în domeniul militar de către statele membre UE, cât şi lipsa de coordonare în politicile de achiziții pentru apărare pot avea efecte negative asupra interoperabilității dintre forțele armate ale țărilor membre, având în vedere preferința de a achiziționa echipamente şi armament de la producătorii naționali, chiar dacă respectivele echipamente nu sunt perfect compatibile cu cele utilizate de aliați.

Evenimentele următoare atacurilor de la 11 septembrie (accentul pus pe lupta antiteroristă de către SUA şi unii dintre aliații acesteia din cadrul NATO, războiul din Irak, atacurile teroriste asupra unor țări europene) au dus la accentuarea divergențelor de opinie între SUA şi alte țări europene din cadrul NATO, având ca rezultat tendința de consolidare a autonomiei UE în relația cu NATO, în general, şi față de Statele Unite, în special.

Anul 2003 este hotărâtor în acest sens, demonstrând hotărârea Uniunii Europene de a desfăşura operațiuni în afara NATO, în pofida problemelor existente în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare. Astfel, în ianuarie 2003 are loc prima operațiune civilă sub egida Politicii Europene de

[14] Stockholm International Peace Research Institute, http://first.sipri.org

Securitate şi Apărare, prin trimiterea de către UE, în Bosnia Herţegovina, a unei forţe de poliţie pentru a înlocui trupele ONU, iar prima operaţiune militară de menţinere a păcii a UE a fost lansată începând cu martie 2003 în Macedonia (Operaţiunea Concordia), preluând mandatul trupelor NATO. Începând cu august 2003 UE a desfăşurat şi prima misiune autonomă, fără sprijin logistic din partea NATO, în Republica Democratică Congo (Operaţiunea Artemis).

Aceste misiuni reprezintă un început, însă în viitorul apropiat este improbabil ca UE să poată înlocui NATO, ca organizaţie politico-militară în regiunea Europei, cu toate că influenţa economică şi politică a Uniunii Europene la nivel global este în continuă creştere.

Mediul de securitate complex şi în continuă schimbare din spaţiul euroatlantic va determina şi în viitor necesitatea coexistenţei şi cooperării strânse între NATO, UE şi OSCE, dar şi adaptarea rolurilor şi obiectivelor acestor organizaţii pentru a putea răspunde cât mai eficient problemelor de securitate specifice.

În acest context, implicaţiile opţiunii României de integrare în NATO şi Uniunea Europeană sunt complexe, presupunând atât avantaje, cât şi rezolvarea unor probleme. România a devenit, la 29 martie 2004, membră cu drepturi depline în NATO, alianţă politico-militară în care SUA exercită o importantă influenţă. Această aderare implică o serie de eforturi de natură financiară pentru restructurarea forţelor armate, atingerea standardelor NATO şi a nivelelor de interoperabilitate cerute de alianţă, dar şi luarea unor decizii de natură politică şi militară, cum ar fi participarea la a anumite operaţiuni sub egida NATO sau acceptarea amplasării unor baze militare americane pe teritoriul ţării.

De asemenea, România a devenit, de la 1 ianuarie 2007, membră a Uniunii Europene. Eforturile de realizare a interoperabilităţii cu statele NATO ar putea constitui un avantaj pentru România din perspectiva participării la Politica Europeană de Securitate şi Apărare şi la structurile de cooperare militară din cadrul acesteia, având în vedere că o parte importantă din ţările implicate în aceste structuri sunt şi ţări membre NATO. Pe de altă parte, intenţia României de adoptare a monedei unice euro presupune necesitatea îndeplinirii criteriilor de convergenţă (referitoare la deficitul bugetar, datoria publică, rata inflaţiei, rata nominală a dobânzii pe termen lung). Creşterea cheltuielilor pentru apărare (pe termen scurt şi mediu) determinată de necesitatea îndeplinirii cerinţelor de interoperabilitate cu NATO poate avea implicaţii negative asupra îndeplinirii unora dintre aceste criterii de convergenţă (în special în ceea ce priveşte deficitul bugetar). De asemenea, România va trebui să încerce menţinerea unui echilibru uneori fragil între atitudinea de sprijinire a acţiunilor NATO şi punctul de vedere al statelor membre UE.

HIPONIMIA ÎN LIMBAJUL SPECIALIZAT MILITAR

HYPONYMY IN THE SPECIALIZED MILITARY LANGUAGE

Lect. univ. Speranza TOMESCU*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Studiul de față investighează aspecte legate de hiponimia în limbajul militar. Hiponimia este o metodă recunoscută de organizare a lexicului comun, o trăsătură semantică (pragmatică) foarte prolifică în limba comună. În limbajele specializate este şi mai dezirabilă, întrucât hiponimia organizează conceptele cu care operează un domeniu într-o ierarhie logică. Acest fapt este evident în cazul limbajului militar, ceea ce constituie şi tema articolului de mai jos.

The present study investigates the aspects related to hyponymy within the military language. Hyponymy is known to be a method of organizing the vocabulary, a very resourceful semantic (paradigmatic) feature of the common language. In specialised languages, it is even more desirable, as it organizes the concepts within the domain in a logical hierarchy. This fact is obvious in the case of military language, which is the theme of the article below.

Cuvinte cheie: hiponimie, hiperonim, organizare semantică, supraordonare, taxonomie.
Keywords: *hyponymy, hyperonym, semantic organization, superordination, taxonomy.*

Hiponimia este relația de subordonare față de un termen supraordonat numit **hiperonim**, care se regăseşte, de cele mai multe ori, la nivelul definiției de dicționar, sub forma genului proxim. Termenul PUŞCĂ, de exemplu, este definit (la nivelul genului proxim, atât în dicționarele generale, cât şi în cele specializate) ca o ARMĂ, ceea ce înseamnă că ARMĂ este **hiperonimul** lui PUŞCĂ. Această relație „este invocată adesea pentru demonstrarea caracterului structurat, ordonat al vocabularului”[1]. Dacă admitem această

* e-mail: *speranzat@yahoo.com*

[1] Forăscu, N. în Bidu-Vrănceanu, A. şi Forăscu, *Limba română contemporană*, *Lexicul*, Editura Humanitas Educațional, Bucureşti, 2005, p. 92.

afirmație, atunci trebuie admis şi faptul că vocabularul militar este foarte bine structurat deoarece **hiponimia** este foarte bine reprezentată în cadrul **terminologiei militare** (**TMil**) (ARMĂ – **hiperonim** pentru: PUŞCĂ, PISTOL, MITRALIERĂ, BAIONETĂ, ARMĂ NUCLEARĂ etc.; MILITAR – **hiperonim** pentru: OFIȚER, SUBOFIȚER, MAISTRU MILITAR, GENERAL, LUNETIST etc.; CONFLICT – **hiperonim** pentru: RĂZBOI, LUPTĂ, BĂTĂLIE etc.)[2].

În *lexicografia generală* (glosările din *dicționarele generale de limbă*, cum este DEX-ul de exemplu), **hiperonimul** poate fi uneori foarte general, depărtat ierarhic de **hiponimul** pe care îl defineşte, ceea ce nu este admis în *terminografie* (glosările din *dicționarele specializate*), deoarece *relația generic – specific* este o relație logică fundamentală pentru alcătuirea definiției terminografice. În definițiile din dicționarele specializate, diferența ierarhică trebuie să fie minimă, se alege **hiperonimul** cel mai apropiat de **hiponimul** care trebuie definit. *Supraordonarea minimală*[3] permite exprimarea clară a diferențelor dintre *clasele unei taxinomii*, conducând astfel la *univocitate* şi *monosemie* pentru identificarea unui referent precis, unic determinat. Acest lucru se observă, de exemplu, la nivelul definițiilor termenilor subordonați lui ARMĂ. În cazul majorității termenilor, *definiția lexicografică* conține **hiperonimul** destul de general ARMĂ de cele mai multe ori, pe când *definiția terminografică* specifică: ARMĂ DE FOC (pentru termenii: CARABINĂ, MITRALIERĂ, PISTOL etc.), GURĂ DE FOC, prin care se înțelege clasa „armelor de foc grele" (pentru termenii: OBUZIER, TUN, ARUNCĂTOR etc.). Această precizie în alegerea **hiperonimului** permite o decelare mai clară a claselor taxinomiei armelor în cadrul **TMil**.

Cele menționate mai sus sunt în măsură să susțină afirmația că **hiponimia** are şi *funcție normativă* în *terminologii*[4], deoarece *clasifică* şi *normează* noțiunile în cadrul fiecărei discipline.

Această relație semantică, spre deosebire de polisemie *sau de* sinonimie*, este o* relație definitorie pentru teminologii *pentru că reprezintă o* modalitate de a ordona lexicul*. Hiponimia este o relație ierarhică prin intermediul căreia se uneşte un cuvânt / termen specific,* subordonat*, pe care lingviştii îl numesc* hiponim*, cu un cuvânt / termen mai general,* supraordonat *primului, numit* hiperonim*. Această relație are o importanță primordială în* învățarea lexicală*, întrucât, dacă se cunoaşte sensul* hiperonimului*, învățarea*

[2] Hiponimia este relația conform căreia se stabilesc ierarhiile lexicale pe care se fundamentează câmpurile lexico-semantice din care este alcătuită virtualmente orice terminologie dintr-o limbă naturală.

[3] Vezi şi Bidu-Vrănceanu, *Lectura dicționarelor*, Editura şi Atelierele Tipografice Metropol, Bucureşti, 1993, pentru amănunte privitoare la importanța şi relevanța hiponimiei în *terminologii*.

[4] *Idem*.

sensului hiponimului *este uşurată de cunoaşterea prelocutorie a cel puțin unei componente de sens a* hiponimului*: componenta de clasare reprezentată de sensul* hiperonimului*. De aceea această relație stă la baza definițiilor lexicografice şi a celor terminografice în aprecierea* genului proxim *şi a* diferențelor specifice*, deoarece este o* relație de incluziune *sau de* implicație unilaterală[5] *între două unități lexicale. Relația de implicație este unilaterală deoarece extensiunea* hiponimului *este mai redusă decât cea a* hiperonimului *său; ca atare substituirea* hiponimului *prin* hiperonimul *său este posibilă în context, pe când substituirea* hiperonimului *printr-unul dintre* hiponimele *sale nu este posibilă.*

Un cuvânt / termen dat poate intra într-o serie de incluziuni succesive *care desemnează relațiile ierarhice în lexic (de tipul „lalea" – „floare" – „plantă" – „regn vegetal"). Şi cum terminologiile în general, iar TMil în mod particular, beneficiază din plin de astfel de* serii de incluziuni succesive*, se poate astfel susține* caracterul ierarhizant şi clasificator al definițiilor terminografice[6]*, precum şi organizarea riguros ierarhică a conceptelor în interiorul terminologiilor. Astfel de serii se observă în alcătuirea* câmpurile lexico-semantice *în general, iar în TMil s-a remarcat[7] o evidentă organizare a termenilor în câmpuri clar delimitate şi bine susținute de* relații semantice*:* (cvasi)sinonimie *(GENERAL – AMIRAL[8], SOLDAT – OSTAŞ – OŞTEAN – LUPTĂTOR – MILITAR[9]),* antonimie *(MILITAR – SALARIAT CIVIL[10]),* hiponimie *(ARMĂ – ARMĂ DE FOC – PISTOL[11]).*

În TMil, ca şi în alte terminologii, un termen supraordonat *poate avea* mai multe unități lexicale subordonate*. Acestea au statut de* co-hiponime ale aceluiaşi hiperonim*. Este şi cazul termenului OFIȚER[12], ale cărui* co-hiponime *sunt, la un nivel: OFIȚER CU GRAD SUPERIOR, OFIȚER CU GRAD INFERIOR şi GENERAL / AMIRAL iar la nivelul imediat următor, fiecare dintre cele trei* co-hiponime *devine, la rândul său,* termen supraordonat pentru alte co-hiponime *(de exemplu, termenul OFIȚER CU*

---

[5] vezi Forăscu, N. în Bidu-Vrănceanu, A. şi Forăscu, N. 2005: 92.
[6] vezi Bidu-Vrănceanu, A. 2000: 20.
[7] Pentru detalii, vezi analizele de sub 4. şi *câmpurile lexico-semantice* delimitate sub 1. în Tomescu, S. 2007.
[8] Detalii sub 4.1.2. în Tomescu, S., *Terminologia militară. Delimitări. Caracteristici. Relații cu alte limbaje*, Editura U.N.Ap. "Carol I", 2007.
[11] *Idem* – 4.3.
[9] *Idem* – 4.1.1.
[10] *Idem.*
[11] *Idem* – 4.3.
[12] Seria hiperonim – hiponime a fost indicată aici în conformitate cu *Ordonanța de urgență pentru modificarea şi completarea Legii nr. 80/1995 privind Statutul cadrelor militare*, publicată în Monitorul oficial al României, anul XIII-nr. 349 din 29 iunie 2001.

GRAD INFERIOR îşi subordonează următorii termeni: SUBLOCOTENENT / ASPIRANT, LOCOTENENT şi CĂPITAN). Exprimarea sintagmatică este justificată aici, situație întâlnită şi în alte terminologii, şi de faptul că avem a face cu co-hiponimelor *aceluiaşi* hiperonim. Co-hiponimele *nu sunt neapărat* sinonime *între ele. Se poate observa*[13] *că termenii SUBLOCOTENENT şi ASPIRANT sunt* cvasisinonime*, denumind acelaşi grad militar, dar în categorii de forțe armate diferite (ASPIRANT – la marină, iar SUBLOCOTENENT la forțele aeriene şi la forțele terestre), pe când termenii LOCOTENENT şi CĂPITAN nu sunt echivalenți nici între ei nici cu termenii SUBLOCOTENENT şi ASPIRANT. Singura* relație semantică *angajată de aceşti patru termeni este subordonarea față de* hiperonimul *OFIȚER CU GRAD INFERIOR, iar prin acesta subordonarea față de termenul OFIȚER, cel care se află în vârful ierarhiei. Se remarcă faptul că iau astfel naştere ierarhii ramificate, arborescente, în care pot fi implicate şi alte relații de sens şi care se studiază cel mai cuprinzător la nivelul* câmpurilor lexico-semantice.

Alte hiperonime *din cadrul TMil sunt: ARMĂ, GURĂ DE FOC, MUNIȚIE, RACHETĂ, PROIECTIL, S.T.L., SUBOFIȚER, MILITAR etc.*

Având în vedere că relația semantică de hiponimie *„este invocată adesea pentru demonstrarea caracterului structurat, ordonat al vocabularului”*[14]*, coroborat cu faptul că* hiponimia *este o relație fundamentală, foarte bine susținută la nivelul TMil, putem conchide că TMil este avantajată de prezența acestei relații semantice, care-i conferă rigoare, organizare şi un caracter puternic ierarhizant.*

Surse

DEX – *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, col. coord. de acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Marius Seche, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

Ordonanța de urgență pentru modificarea şi completarea Legii nr. 80/1995 privind Statutul cadrelor militare, publicată în *Monitorul oficial al României, anul XIII - nr. 349* din 29 iunie 2001.

[13] În textul normativ citat la nota [12].

[14] vezi Bidu-Vrănceanu, A. şi Forăscu, N., *op.cit*., p. 92.

SPECTRUL ELECTROMAGNETIC – MEDIU DE CONFRUNTARE ELECTRONICĂ ÎN OPERAȚIILE DE APĂRARE AERIANĂ

THE ELECTROMAGNETIC SPECTRUM – THE ELECTRONIC CONFRONTATION ENVIRONMENT FOR THE AIR DEFENCE OPERATIONS

Mr. Costel LĂCĂTUŞU*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Eficacitatea Forțelor Aeriene moderne depinde, în mare măsură, de utilizarea spectrului electromagnetic. În prezent, spectrul electromagnetic este o resursă finită, care devine din ce în ce mai prețioasă. Un singur avion de luptă poartă astăzi mai multe sisteme dependente de spectrul electromagnetic. Dintre acestea putem aminti: radioaltimetre, sisteme GPS, radiofaruri, radare de control al focului, sisteme integrate de război electronic pentru bruiaj sau detecția radarelor inamice.

The effectiveness of modern military air forces is heavily dependent upon the use of electromagnetic spectrum. At present, the electromagnetic spectrum is a finite resource, and is has become precious. A single military fighter aircraft will carry many systems dependant on the spectrum. The list could include: radar altimeter, global positioning system, instrument landing system, fire-control radar, electronic warfare systems for jamming or detection of enemy radars.

Cuvinte cheie: război electronic, spectru electromagnetic, compatibilitate electromagnetică, operații aeriene, apărare aeriană.
Keywords: *electronic warfare, electromagnetic spectrum, electromagnetic compatibility, air operations, air defence.*

„Dacă din informație excludem electronica, războiul revine la epoca fanioanelor, a curierilor şi a depeşelor.”
James Adams

Începutul secolului XXI este caracterizat de o dinamică fără precedent a evenimentelor, cu schimbări politice şi economice profunde, la nivel global şi regional, care au un impact major asupra securității şi stabilității. Dezvoltarea fără precedent a tehnologiilor, în toate domeniile vieții economico-sociale, a schimbat şi va schimba radical conținutul şi fizionomia războiului.

* e-mail: *lacatusucostel@yahoo.com*

Proliferarea sistemelor informaționale şi explozia informațională aduc mai mulți participanți pe câmpul de luptă, implicând noi căi de a conduce forțele, comprimarea nivelurilor tradiționale ale războiului în timp şi spațiu, conferind totodată operațiilor militare desfăşurate un caracter simultan şi continuu.

Din acest punct de vedere trebuie reliefat că mediile de desfăşurare a acțiunilor militare s-au diversificat şi au dobândit noi dimensiuni. Astfel, putem afirma că întâlnim acțiuni militare purtate în: mediul fizic (cu componentele clasice: terestră, aeriană şi navală), mediul electromagnetic, mediul psihologic, mediul cibernetic etc. Toate aceste medii, mai noi sau mai vechi, reprezintă locuri de derulare a unor acțiuni specifice, duse cu mijloace adecvate, prin procedee şi metode adaptabile, însă toate având un numitor comun – obținerea avantajului în raport cu un adversar bine definit, în scopul înfrângerii acestuia, pe fondul reducerii, cât mai mult, a riscului de pierderi umane şi materiale în rândul trupelor proprii.

Operațiile militare contemporane sunt executate într-un mediu electromagnetic din ce în ce mai complex. În prezent, mijloacele electronice sunt utilizate atât de organizațiile militare, cât şi de cele civile pentru comunicații, navigație, ca senzori, pentru păstrarea şi prelucrarea informațiilor, precum şi pentru o largă varietate de alte scopuri. Creşterea portabilității şi accesul, relativ facil, la echipamentele electronice sofisticate determină ca mediul electromagnetic în care acționează forțele aeriene să devină din ce în ce mai complex. Recunoaşterea necesității, ca militarii din forțele aeriene să aibă acces neîngrădit la utilizarea mediului electromagnetic, creează vulnerabilități şi oportunități pentru războiul electronic, privit ca element de sprijin al operațiilor aeriene de apărare a teritoriului național.

Dimensiunea electromagnetică a spațiului de luptă modern include toate acele „porțiuni" ale spectrului electromagnetic, importante din punct de vedere militar, referindu-ne, desigur, aici la acele frecvențe asociate cu echipamentele militare radio, radar, laser, electrono-optice şi infraroşii.

Delimitări conceptuale privind spectrul electromagnetic

În natură, materia se prezintă sub multiple aspecte, care, până în prezent, nu sunt cunoscute în totalitate, datorită mişcării sale permanente. Dintre aspectele materiei în continuă mişcare, două sunt cunoscute mai profund: aspectul corpuscular, în care materia se prezintă sub formă de particule cu masă proprie şi aspectul de undă, care se concretizează prin existența câmpurilor, dintre care cel mai important este câmpul electromagnetic.

Prezența câmpului electromagnetic nu poate fi evidențiată direct, ci indirect, cu aparatură specială, a cărei funcționare se bazează, în principal, pe dispozitive electronice.

Propagarea undelor electromagnetice, în spațiu, este influențată de o multitudine de factori dintre care cei mai importanți sunt lungimea de undă şi frecvența.

Lungimea de undă (λ) este distanța de-a lungul căreia are loc o oscilație completă. Ea reprezintă pentru oscilațiile în spațiu, parametrul analog perioadei T, din cazul oscilațiilor în timp.

Între aceşti parametri ai undelor electromagnetice, lungimea de undă şi frecvența, există un raport de proporționalitate inversă, aşa cum se poate observa şi în relațiile (1). Astfel, cu cât lungimea de undă este mai mare, cu atât frecvența este mai mică şi invers.

$$\lambda = \frac{c}{f} \quad \text{sau f} = \frac{\text{c}}{\lambda} \qquad (1)$$

în care:

c = viteza luminii, aceeaşi cu viteza de propagare a undelor electromagnetice (≈ 300.000 km/s);

f = frecvența, exprimată în hertzi, sau multipli ai acestora;

λ = lungimea de undă, exprimată în metri, multipli sau submultipli ai acestora.

Putem spune deci că, radiația electromagnetică reprezintă unde de energie produse de oscilația unei încărcături electrice. Undele electromagnetice au componente electrice şi componente magnetice. Radiația electromagnetică poate fi „aranjată" într-un spectru, care se extinde de la undele de extrem de înaltă frecvență şi lungime de undă ultrascurtă, la unde de extrem de joasă frecvență şi lungime de undă lungă.

Spectrul electromagnetic poate fi definit ca fiind o alcătuire complexă fizico-chimică, care include o multitudine de categorii de radiații vizibile, radiații invizibile, microunde, sunete ultrasunete etc., el fiind sursa de proveniență a semnalelor emise şi remise. În concluzie, spectrul electromagnetic se referă la întreaga gamă de frecvențe şi lungimi de undă ale undelor electromagnetice.

Undele electromagnetice sunt fenomene fizice, în general naturale, care constau dintr-un câmp electric şi unul magnetic, în acelaşi spațiu, şi care se generează unul pe altul, pe măsură ce se propagă. Ele au fost „prezise" teoretic de „ecuațiile lui Maxwell" şi apoi descoperite experimental de Heinrich Hertz.

Undele electromagnetice se comportă, în anumite procese, ca un flux de particule (spre exemplu, la emisie, absorbție şi, în general, în fenomene cu o extensie temporală şi spațială mică), iar în alte procese are proprietăți de undă (spre exemplu în propagarea undelor şi alte fenomene extinse pe durate şi distanțe mari).

Toate componentele spectrului electromagnetic, indiferent de frecvență, au în comun proprietățile tipice ale mişcărilor de undă, cum ar fi: difracția, interferența, reflexia, refracția şi absorbția.

Principalele caracteristici ale mediului, care intervin în propagarea undelor electromagnetice, sunt: permitivitatea relativă ε_r şi permeabilitatea magnetică μ_r. Astfel, viteza de propagare a unei unde progresive într-un anumit mediu este dată de relația 2, după cum urmează:

$$v = \frac{c}{\sqrt{\varepsilon_r \mu_r}} \qquad (2)$$

Factorul $\sqrt{\varepsilon_r \mu_r}$ este cunoscut sub denumirea de indice de refracție şi se notează cu *n*, reprezentând raportul între viteza luminii în vid şi viteza prin mediul respectiv.

Spectrul undelor electromagnetice conține lungimi de undă cuprinse între 300.000 km şi 0,001 A^o. [1]

După lungimea de undă, spectrul electromagnetic se împarte în:

- spectrul undelor electrice (300.000 – 100.000 km);
- spectrul undelor audio (100.000 – 100 km);
- spectrul undelor extrem de lungi VLF (100 – 10 km);
- spectrul undelor foarte lungi LF (10 – 1 km);
- spectrul undelor radio MF–UHF (1.000 m – 10 cm);
- spectrul undelor extrem de înalte SHF–EHF (10 cm – 0,1 mm);
- spectrul undelor optice (0,1 mm – 100 A^o);
- spectrul undelor X (100 A^o – 0,1 A^o);
- spectrul undelor gama (0,1 A^o – 0,001 A^o).

Spectrul electromagnetic[2] se compune, în ordine descrescătoare de frecvență, din: radiații gama, radiații X, radiații ultraviolete, radiații infraroşii, microunde şi unde radio.

Încercând să definim spectrul electromagnetic putem spune că acesta reprezintă gama, intervalul de frecvențe ale radiației electromagnetice de la zero la infinit, împărțite, în viziune americană[3], în 26 de benzi de frecvență ordonate după alfabet. În altă ordine de idei, prin spectru electromagnetic înțelegem mediul în care se execută războiul electronic.

Astfel, orice dispozitiv care implică întrebuințarea energiei electromagnetice devine important şi un potențial obiect de studiu pentru specialiştii în război electronic.

---

[1] A^o= anströmul, care este unitatea de măsură a lungimilor egală cu 1/10.000.000 dintr-un milimetru.

[2] *** *Electronic Warfare*, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007, p.I-2.

[3] *** *Joint Doctrine for Electronic Warfare*, Joint Publication 3-51, p. GL-6, 2000.

Compunerea benzilor de frecvenţe folosite în domeniul radioelectronicii militare şi codificarea acestora, adoptate de Statele Unite ale Americii în anul 1972 şi apoi de către statele membre NATO sunt structurate corespunzător în tabelul numărul 1.

Tabelul nr.1

Benzile de frecvență şi codificarea acestora în NATO

Codificarea benzilor de frecvențe	**Gama de frecvențe**	**Codificarea benzilor de frecvențe**	**Gama de frecvențe**
A	0 ÷ 250 MHz	H	6 ÷ 8 GHz
B	250 ÷ 500 MHz	I	8 ÷ 10 GHz
C	500 ÷ 1000 MHz	J	10 ÷ 20 GHz
D	1 ÷ 2 GHz	K	20 ÷ 40 GHz
E	2 ÷ 3 GHz	L	40 ÷ 60 GHz
F	3 ÷ 4 GHz	M	60 ÷ 1000 GHz
G	4 ÷ 6 GHz		

În unele materiale documentare[4] se utilizează şi o codificare mai veche a benzilor de frecvențe, aşa cum se prezintă în tabelul numărul 2.

Tabelul nr. 2

Codificarea benzilor	**Gama de frecvențe (GHz)**	**Codificarea benzilor**	**Gama de frecvențe (GHz)**
P	0,5 – 1	X	8 – 12,4
L	1 – 2	Ku	12,4 – 18
S	2 – 4	K	18 – 26,5
C	4 – 8	Ka	26,5 – 40

Pentru a se uşura lucrul cu benzile de frecvențe, în țările NATO, au fost adoptate o serie de prescurtări după cum sunt arătate în tabelul numărul 3.

[4] (Tentative) Dictionary of Radar Terms (Internet).

Tabelul nr. 3

Prescurtările folosite în NATO pentru denumirea benzilor de frecvență

Prescurtarea benzilor de frecvențe	Banda de frecvențe	Codificarea benzilor de frecvențe	Banda de frecvențe
ELF	0 ÷ 3 KHz	VHF	30 ÷ 300 MHz
VLF	3 ÷ 30 KHz	UHF	300 MHz ÷ 3 GHz
LF	30 ÷ 300 KHz	SHF	3 ÷ 30 GHz
MF	300 KHz ÷ 3 MHz	EHF	30 ÷ 300 GHz
HF	3 ÷ 30 MHz		

Prin utilizarea militară a spectrului electromagnetic, de către forțele aeriene, înțelegem activitatea sistemelor de comandă-control, navigație, comunicații şi informații pe timpul colectării informațiilor, realizării supravegherii, recunoaşterii şi procesului de repartizare a țintelor în vederea potențării operațiilor de apărare a teritoriului național.

În prezent, operațiile militare aeriene sunt executate într-un mediu informațional, a cărui complexitate este într-o permanentă creştere datorită spectrului electromagnetic. „Porțiunea" de spectru electromagnetic a mediului informațional este denumită *mediu electromagnetic.*[5]

Mediul electromagnetic se referă la produsul rezultat din distribuția puterii şi a timpului, în benzi de frecvență variate, ale acelor niveluri de energie electromagnetică radiată sau condusă, ce ar putea fi întâlnită de forțele militare pe timpul îndeplinirii misiunilor. Îl putem privi ca fiind suma interferențelor electromagnetice, a impulsurilor electromagnetice şi radiațiilor electromagnetice întâmplătoare asupra personalului, munițiilor şi materialelor volatile, împreună cu efectele fenomenelor naturale ale fulgerelor şi precipitațiilor statice.

Concluzionând, putem spune că prin mediul electromagnetic desemnăm toate fenomenele electromagnetice observabile într-o anumită locație.

Impactul mediului electromagnetic asupra capabilităților operaționale ale personalului, sistemelor şi platformelor din forțele aeriene poartă denumirea de *efectele mediului electromagnetic* (E3).[6] Acestea cuprind, în accepțiunea specialiştilor militari occidentali, toate disciplinele electromagnetice, inclusiv problemele legate de compatibilitatea

[5] *** *Electronic Warfare*, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007, p.V.
[6] *Ibidem*, p.I-1.

electromagnetică, interferența electromagnetică, vulnerabilitatea electromagnetică, impulsul electromagnetic, protecția electronică, efectele radiației electromagnetice asupra personalului, munițiilor şi materialelor volatile, precum şi efectele naturale ale fulgerelor şi precipitațiilor statice.

În prezent, dispozitivele electromagnetice sunt din ce în ce mai mult utilizate, singure sau în rețele, atât de către organizațiile militare, cât şi de cele civile sau chiar de persoane fizice, în scopul obținerii de informații, în comunicații, navigație, stocare de informații, procesarea şi descifrarea acestora, precum şi în multe alte scopuri. Portabilitatea crescândă şi faptul că din ce în ce mai mulți îşi permit echipamente electromagnetice sofisticate ne conduce spre concluzia logică, conform căreia, mediul electromagnetic, în care operează forțele militare aeriene, va deveni şi mai complex în viitor. Nevoia recunoscută a forțelor aeriene de a avea acces liber la utilizarea mediului electromagnetic creează vulnerabilități şi oportunități pentru războiul electronic, ca suport al operațiilor militare.

Războiul electronic este purtat pentru securizarea şi menținerea libertății de acțiune în spectrul electromagnetic. Scopul acestuia îl reprezintă interzicerea obținerii avantajului, în spectrul electromagnetic, de către adversar şi asigurarea accesului liber, pentru forțele proprii şi aliați, la mediul electromagnetic.

Spațiul electromagnetic reprezintă, în opinia unor specialişti[7], mediul de desfăşurare a tuturor fenomenelor, proceselor, acțiunilor şi activităților care implică utilizarea energiei electromagnetice. El constituie elementul integrator al spațiilor terestru, aerian, maritim şi cosmic şi mediul de manifestare al tuturor formelor de confruntare care au la bază utilizarea energiei electromagnetice. Evaluarea dimensională a acestuia se realizează prin intermediul spectrului electromagnetic. Spațiul electromagnetic operațional reprezintă o combinație de putere, frecvență şi durată a emisiilor electromagnetice cu care se confruntă forțele armate pe timpul îndeplinirii misiunilor stabilite.

În literatura de specialitate[8] occidentală întâlnim, din ce în ce mai des, sintagma sisteme electromagnetice. Prin sisteme electromagnetice denumim orice mecanism care foloseşte spectrul electromagnetic pentru a neutraliza, a dezbina sau a distruge comanda şi controlul adversarului. În esență, includ orice sistem capabil să înşele, să bruieze, să interfereze şi să se infiltreze în rețeaua de comandă-control a adversarului. Aceste sisteme reuşesc să interfereze cu radio-farurile, goniometrele şi aparatura de radionavigație de la bordul aeronavelor sau de la sol, producând confuzie în obținerea datelor

[7] Vizitiu Constantin Iulian, *Război electronic*, vol. I, Academia Tehnică Militară, 2005, p. 213.
[8] *** *Electronic Warfare*, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007, p.IX.

specifice la bordul aeronavelor sau la sol. Prin utilizarea bruiajului se împiedică adversarul să folosească o porțiune a spectrului electromagnetic, iar prin transmiterea în eter a unor contra-ordine pe frecvențele utilizate de adversar se produce confuzie în rețeaua de comunicații a acestuia.

În prezent, se au în vedere şi alte posibilităţi de scoatere din uz a mijloacelor electronice ale adversarului. Spre exemplu, în Războiul din Golf[9] s-au folosit, împotriva sistemelor electronice irakiene, încărcături mari de explozivi convenţionali care au produs un puternic şi bine direcţionat impuls electromagnetic, conducând la supraîncărcarea şi la distrugerea circuitelor electronice neprotejate, aflate în raza sa de acţiune. Totodată, a fost utilizată şi bomba cu grafit care are ca efect distrugerea reţelelor de transport a energiei electrice.

În viziunea specialiştilor NATO, scopurile războiului electronic sunt de prevenire a forţelor proprii despre lucrul echipamentelor electronice radiante ale inamicului şi indicarea cu certitudine a principalelor caracteristici ale emisiunilor acestora din cadrul spectrului electromagnetic. Cunoscând aceste date se poate obţine, relativ uşor, un oarecare avantaj în acest domeniu, fapt ce va permite conducerea sigură către câştigarea supremaţiei informaţionale. Pentru obţinerea acesteia, specialiştii NATO consideră că ar fi suficiente realizarea câtorva măsuri, cum ar fi: realizarea unor baze de informare-monitorizare a sectoarelor de interes din cadrul spectrului electromagnetic; folosirea echipamentelor de identificare a amprentei radar şi echipamente conjugate de centralizare/colectare a informaţiilor; mascarea lucrului acestora; perseverarea în identificarea din timp a oportunităţilor şi vulnerabilităţilor sistemelor electronice ale inamicului, forţelor proprii şi aliate; sprijinul aliaţilor, sub protecţia bruiajului, împotriva sistemelor de armament ale inamicului şi asigurarea securităţii electronice a forţelor proprii şi aliate.

Principalele activităţi ale războiului electronic, aşa cum reiese din cele prezentate anterior, vizează exploatarea oportunităţilor şi vulnerabilităţilor care sunt inerente în funcţionarea mijloacelor cu energie electromagnetică. Aceste vulnerabilităţi rămân constante, indiferent de cât de performante sunt sau vor fi noile echipamente. Aceste constante fizice sunt caracteristici de bază ale mediului electromagnetic, în ciuda schimbărilor hardware şi a tacticilor de folosire a echipamentelor generatoare, indiferent de forţa militară care există în zonă.

În acest sens, specialiştii militari ai Statelor Unite ale Americii[10], consideră că se pot evidenţia unele puncte de reper demne de analizat, în

---

[9] David A. Fulghum, *EMP Weapons Lead the Race for Non-Lethal Technology*, Aviation Week @ Space Tehnology, Washinghton DC, May 4, 1993, 61.

[10] *** *Electronic Warfare*, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007, p.I-7.

funcţie de importanţa lor pe o scară descrescătoare a valorilor, generate de vulnerabilităţile tactice şi tehnice oferite de echipamentele electronice întâlnite în câmpul tactic. Fără cunoaşterea acestora, a importanţei pe care o prezintă pe timpul desfăşurării acţiunilor şi/sau în situaţia scăpării de sub control a unor echipamente care, într-o măsură mai mică sau mai mare, funcţionează pe baza acestor cerinţe, se poate considera acea forţă militară ca învinsă de propriile necunoaşteri şi toleranţe. Aceste puncte de reper, identificate de specialiştii americani, sunt:

- compatibilitatea electromagnetică,
- interferenţele electromagnetice;
- imixtiunea electromagnetică;
- asigurarea electromagnetică;
- bruiajul electromagnetic;
- impulsul electromagnetic;
- mascarea electronică;
- dezinformarea electromagnetică;
- sondajul electronic;
- cercetarea electronică a semnalelor noncomunicaţii;
- situaţia electronică;
- securitatea electronică;
- controlul emisiunilor electromagnetice;
- replanificarea războiului electronic;
- managementul spectrului electromagnetic;
- măsurile rezervate pentru război.

În continuare, vom dezvolta doar problematica referitoare la compatibilitatea electromagnetică.

Compatibilitatea electromagnetică

Prin compatibilitate, în general, înţelegem capacitatea a două sau mai multe componente ale echipamentelor sau materialelor ca să existe sau să funcţioneze în acelaşi sistem sau mediu, fără a produce interferenţe reciproce. Dicţionarul explicativ al limbii române defineşte compatibilitatea ca fiind proprietatea unui sistem de relaţii de a fi compatibil, părţile sale neexcluzându-se una pe cealaltă.

Compatibilitatea constituie un stadiu superior al interoperabilităţii, când toate elementele organizatorice, de structură, comandă, comunicaţii, calculatoare, informaţii, precum şi cele tehnice şi logistice sunt organizate după standarde, principii, metodologii şi proceduri unice, cu folosirea unor tehnici compatibile, astfel ca eficienţa acţiunilor militare să fie maximă.

Principala acţiune care asigură compatibilitatea şi, implicit, inter-operativitatea este cea de standardizare. Standardele trebuie să satisfacă integral cerinţele de interoperabilitate impuse de acţiunile militare naţionale şi multinaţionale, asigurând compatibilitatea informaţional-decizională, operaţională şi tehnică.

Standardele militare din domeniul tehnic completează şi dezvoltă corespunzător cerinţele războiului, precum şi standardele elaborate de organismele naţionale şi internaţionale de standardizare civile.

Compatibilitatea, în cadrul sistemelor de comunicaţii şi informatice, se realizează prin interfeţe tehnice, ce definesc caracteristicile funcţionale, electrice şi fizice, necesare pentru asigurarea schimbului de informaţii între diferite noduri ale sistemului de comunicaţii şi informatic al unei structuri militare şi al acesteia cu mediul exterior.

O formă deosebită de compatibilitate o reprezintă compatibilitatea electromagnetică.

Dezvoltarea fără precedent, în domeniul sistemelor electronice şi electrice cu diverse destinaţii, a condus la aglomerarea spectrului electromagnetic cu semnale deosebit de utile în dezvoltarea societăţii, dar şi la apariţia unor perturbaţii care afectează funcţionarea normală a echipamentelor, poluează mediul înconjurător şi afectează organismele vii.

Necesitatea acută a asigurării compatibilităţii electromagnetice s-a resimţit după deceniul şapte al secolului trecut, când spectrul electromagnetic de bază a fost în întregime repartizat, iar bruiajul neintenţionat a început să aibă o influenţă simţitoare asupra lucrului multor mijloace electronice militare şi civile.

Din acest motiv, compatibilitatea electromagnetică s-a impus ca disciplină ştiinţifică[11] dinamică, cu menirea de a găsi soluţii pentru prezentarea calităţilor mediului electromagnetic.

Aptitudinea echipamentelor de a funcţiona satisfăcător, în mediul lor electromagnetic, fără a produce, ele însele, perturbaţii electromagnetice intolerabile pentru alte echipamente din mediul respectiv poartă denumirea de compatibilitate electromagnetică.

În lucrările de specialitate se întâlnesc şi alte definiţii, astfel:

- capacitatea unui aparat, echipament, dispozitiv, sistem electric sau electronic de a-şi realiza cerinţele funcţionale la parametrii proiectaţi, într-un mediu cu niveluri perturbative precizate şi de a nu genera perturbaţii proprii, peste nivelurile admise, influenţând mersul normal al celorlalte elemente similare;[12]

[11] Boaru Gheorghe, *Sisteme informaţionale militare*, Curs 8, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2007, p. 4.
[12] *Ibidem.*

- coexistența neconflictuală a emițătoarelor şi receptoarelor de energie electromagnetică;
- abilitatea unui aparat, echipament sau sistem de a funcționa satisfăcător în mediul electromagnetic, fără a introduce perturbații electromagnetice asupra a orice există în acest mediu[13].

La evaluarea compatibilității electroamagnetice se folosesc două concepte principale, astfel: interferențele şi susceptibilitatea[14]. Primul concept apreciază efectele energiei electromagnetice nedorite asupra funcționării normale a circuitelor din diferite echipamente care o absorb, iar cel de-al doilea determină capacitatea unui sistem sau aparat electronic de a funcționa în prezența perturbațiilor electromagnetice, fără afectarea performanțelor stabilite.

Prin *perturbație electromagnetică* se desemnează orice fenomen electromagnetic care poate degrada funcționarea echipamentelor sau poate produce efecte negative asupra organismelor vii şi materialelor inerte[15]. O perturbație electromagnetică poate fi un zgomot electromagnetic, un semnal nedorit sau o modificare a însuşi mediului de propagare. Perturbațiile electromagnetice pot fi reversibile (de exemplu, pierderea temporară a legăturii radio în diferite game de frecvențe, la traversarea unor zone cu linii de înaltă tensiune sau pierderea temporară a inteligibilității comunicărilor telefonice), sau ireversibile (spre exemplu, distrugerea unor componente din aparatura electronică prin energii înalte produse pe cale naturală sau artificială).

Prin *interferență electromagnetică* se înțelege orice perturbare care întrerupe, obstrucționează, modifică sau limitează performanțele echipamentelor electrice sau electronice. Aceste perturbații pot fi induse intenționat, în unele forme ale războiului electronic sau neintenționat, ca urmare a emisiilor secundare şi a fenomenului de intermodulație. În concluzie, interferențele electromagnetice reprezintă orice semnal sau emisie, radiat(ă) în spațiul liber sau transmis(ă) prin cabluri de alimentare sau de semnal, care periclitează funcționarea radionavigației sau a altor echipamente de siguranță, sau care deteriorează grav, blochează sau întrerupe, în mod repetat, un serviciu de comunicații radio autorizat. Serviciile de comunicații radio includ, fără a se limita la acestea: transmisiile radio comerciale, transmisiile de televiziune, serviciile de telefonie mobilă, transmiterea semnalelor radar, serviciile de control al traficului aerian, serviciile de tip pager şi serviciile de comunicații personale. Serviciile radio autorizate împreună cu cele neautorizate contribuie la formarea mediului electromagnetic, în toată complexitatea sa.

---

[13] *NATO Glossary of Term and Definitions*, AAP-6 (2008) p. 2E2.

[14] Susceptibilitatea = capacitatea de a primi oarecare modificări sub influența acțiunilor exterioare, conform *Dicționarului de neologisme*, Ediția a III-a, Bucureşti, 1978, p.1047.

[15] *** *Electronic Warfare*, Joint Publication 3-13.1, 25 January 2007, p.GL-8.

În esență, interferențele electromagnetice, de natură exterioară, sunt cauzate de marea aglomerare a echipamentelor electronice pe spații mici, de necesitatea lucrului acestora în game apropiate de frecvențe, de nivelurile mari ale puterilor emițătoarelor şi sensibilitățile ridicate ale instalațiilor de recepție, precum şi de unele măsuri organizatorice greşite, referitoare la alegerea pozițiilor şi repartizarea frecvențelor.

Un factor determinant în asigurarea compatibilității electromagnetice îl reprezintă managementul şi monitorizarea spectrului electromagnetic.

Managementul spectrului reprezintă un ansamblu de proceduri administrative, ştiințifice şi tehnice necesare unei operări eficiente a echipamentelor electronice şi serviciilor aferente, fără a se cauza influențe periculoase. Scopul managementului spectrului electromagnetic este de a crea cadrul maximizării eficienței spectrului şi de a micşora influențele.

Gestionarea spectrului electromagnetic implică planificarea, coordonarea şi administrarea utilizării acestuia prin proceduri operaționale, administrative şi tehnice. Obiectivul gestionării spectrului electromagnetic este de a permite sistemelor electronice să lucreze la posibilitățile maxime, în mediul dat, fără a produce sau suferi interferențe inacceptabile.

În scopul asigurării compatibilității electromagnetice, consider că este necesar să se determine influențele posibile dintre mijloacele radioelectronice proprii, să se stabilească sursele perturbatoare şi, pe baza analizei mediului electromagnetic, să se întreprindă măsurile organizatorice şi tehnice necesare.

În principiu, compatibilitatea electromagnetică, se realizează prin: dispunerea judicioasă în teren şi respectarea regulilor de instalare a mijloacelor electronice, stabilirea ordinii de lucru şi a timpului de funcționare a acestora, repartiția corectă a frecvențelor de lucru pentru fiecare tip de mijloc (sistem) electronic, folosirea antenelor cu efect directiv, atenuarea emisiunilor secundare, utilizarea instalațiilor de protecție împotriva bruiajului, micşorarea timpului de lucru pe emisie etc.

Consider, de asemenea, necesară completarea măsurilor organizatorice şi tehnice, de asigurare a compatibilității electromagnetice, cu unele acțiuni de control radioelectronic, care să se execute în scopul descoperirii şi analizei indicilor de demascare a lucrului mijloacelor radioelectronice proprii, verificării zonelor posibile de cercetare de către inamic şi eficacității măsurilor de mascare radioelectronică, descoperirii oportune a surselor de bruiaj neintenționat şi luarea măsurilor pentru eliminarea sau reducerea acestora.

Mediul electromagnetic asigură mediul de lucru pentru: comunicații, formarea imaginilor radar, electrono-optice şi infraroşii, cercetarea semnalelor (SIGINT) şi acțiunile de război electronic.

Folosirea spectrului electromagnetic în scopuri civile sau militare este constrânsă de o serie de factori, ce decurg din convențiile internaționale privind utilizarea frecvențelor sau din caracteristicile fizice ale undelor electromagnetice. Aşadar, pentru a evalua modul în care mediul electromagnetic va afecta operațiile aeriene de apărare a teritoriului național, se impune a fi analizați următorii factori:

- Utilizarea militară a benzii de unde infraroşii, determinată de faptul că în funcție de temperatura lor obiectele emit o cantitate variabilă de energie electromagnetică în banda radiației infraroşii. Senzorii în infraroşu sunt, prin urmare, capabili să deosebească obiectele bazându-se pe temperatura lor relativă şi au numeroase aplicații militare, cum ar fi: dispozitivele de observare pe timp de noapte, dispozitivele de achiziție a țintelor, aparatura de detecție a lansărilor şi aparatura specifică cercetării. Când sunt utilizați împreună cu alte mijloace (de supraveghere, de recunoaştere, de cercetare etc.), senzorii în infraroşu pot deveni instrumente valoroase atât pentru forțele amice cât şi pentru adversari. Evaluând capabilitățile şi limitele diferitelor tipuri de senzori în infraroşu putem determina vulnerabilitățile noastre şi ale adversarilor şi putem sprijini planificarea acțiunilor de înşelare.
- Utilizarea militară a imaginilor multispectrale şi hiperspectrale care asigură un nivel net superior de informații, față de imaginile tradiționale pancromatice, prin colectarea energiei electromagnetice reflectată sau emisă, simultan în până la 10 benzi spectrale. Imaginile hiperspectrale (HSI) asigură o şi mai mare cantitate de informații prin colectarea simultană a energiei electromagnetice în plaja a 20-299 de benzi spectrale discrete. Imaginile multi- şi hiperspectrale permit analiza profilurilor spectrale, din zona de operații, în vederea identificării caracteristicilor militare importante a suprafeței, îndeosebi posibilitățile de camuflaj, mascare şi înşelare.
- Directivitatea undelor radio, întrucât o undă radio, în mod normal, se propagă de-a lungul liniei vizibilității directe a unui transmițător, dar îşi poate schimba direcția ca rezultat al reflexiei, refracției sau difracției. Reflexia undelor radio face posibilă extinderea distanței eficace a echipamentelor de comunicații, prin devierea undelor indirecte de către ionosferă, şi a radarelor care vor detecta şi localiza obiectele prin recepționarea energiei reflectate. Undele radio refractate (curbate la trecerea lor prin atmosferă) pot fi grupate într-un canal troposferic şi transmise la câteva mii de kilometri. Aşa cum cantitatea de unde refractate creşte, în acelaşi fel creşte şi frecvența radio, refracția troposferică este maximă la frecvențe mai mari de 50 MHz. În sens contrar, o difracție a undelor radio (abilitatea de a se curba în jurul unui obiect solid) este mai mare la frecvențe joase. În anumite cazuri, prin utilizarea unei

puteri mari şi a unei frecvenţe joase la emisie, este posibil pentru undele radio să înconjoare Pământul prin difracţie.

• Atenuarea undelor radio datorită caracteristicilor suprafeţelor care afectează semnificativ calitatea comunicaţiilor şi distanţele de comunicare obţinute prin utilizarea undelor terestre (unde radio propagate paralel cu suprafaţa Pământului). Suprafaţa peste care undele terestre se propagă trebuie să aibă caracteristici de conductivitate bune, să nu atenueze foarte mult undele radio astfel încât să ducă la imposibilitatea folosirii lor de către tehnica de comunicaţii.

• Interferenţele radio pot fi rezultatul unor cauze naturale sau provocate de om. Spre exemplu, la tropice, unde furtunile sunt dese, nu te poţi bizui pe comunicaţiile pe unde terestre cu frecvenţe joase, în schimb poţi pune bază pe comunicaţiile pe undele reflectate de frecvenţă foarte înaltă. Dimpotrivă, în regiunile polare unde furtunile sunt rare, undele refractate sunt grav afectate de distorsiunile magnetice şi comunicaţiile pe timpul operaţiilor militare au loc mai mult pe undele terestre de joasă frecvenţă. Interferenţele produse de om pot fi intenţionate, ca în cazul bruiajului, sau neintenţionate, ca în cazul suprapunerii mai multor frecvenţe.

• Zonele şi distanţele „moarte" generate de undele refractate direcţionate spre ionosferă pentru a extinde comunicaţiile peste 4.000 km la un „salt". O zonă de „salt" reprezintă, în principiu, un „spaţiu mort" de comunicaţii între transmiţător şi punctul unde undele refractate se întorc pe sol. Mărimea unei astfel de zone este dată de frecvenţa undelor refractate şi de caracteristicile permanent schimbătoare ale ionosferei.

Evaluarea efectelor mediului electromagnetic asupra operaţiilor militare executate pe teritoriul naţional trebuie să fie realizată de birourile specializate din cadrul J2 şi J3 ale Statului Major General.

În viitor se prevede înfiinţarea unei structuri specializate (de genul unui stat major) în operaţii electromagnetice care va fi răspunzătoare de gestionarea eficientă a mediului electromagnetic, prin asigurarea imaginii unice a operaţiei, de la nivel tactic până la nivel strategic, de asigurarea flexibilităţii şi calităţii sistemului de comunicaţii/legături de date, de protecţia electronică a forţelor, platformelor şi raioanelor, de planificarea, direcţionarea, coordonarea şi darea ordinului de atac electromagnetic.

Acest „Stat Major pentru Operaţii Electromagnetice" se presupune că va garanta forţelor proprii dominaţia asupra mediului electromagnetic, în timp şi spaţiu, pentru a asigura obţinerea succesului în luptă.

Mediul modern de semnale reprezintă elementul cheie în definirea sistemului de război electronic care să îndeplinească cerinţele operaţionale actuale. Scenariile electromagnetice se schimbă în funcţie de locul geografic concret supravegheat şi de echipamentul pe care-l au forţele amice şi cele

potențial adversare, precum şi cele neutre sau ale căror intenții şi loialități nu sunt bine definite. Tendința este reprezentată de semnalele mai dificil de interceptat, modulațiile complexe şi o mare densitate spectrală într-un spațiu relativ finit.

Mediul electromagnetic a devenit mediu operațional. De controlul energiei electromagnetice depinde protecția forțelor şi a platformelor aeriene şi terestre, majoritatea capabilităților C4ISR, abilitatea de a naviga, comunica şi de a desfăşura operații militare.

În scopul de a opera la toate altitudinile, în orice moment, Forțele Aeriene vor fi nevoite să utilizeze sistemele de război electronic pentru a se apăra împotriva senzorilor şi sistemelor de descoperire/identificare, dirijare şi control specifice rachetelor sol-aer (sisteme electronice, electrono-optice, în infraroşu şi ultraviolet), radarelor şi sistemelor electrono-optice ale artileriei antiaeriene, aeronavelor care utilizează energia electromagnetică, rachetelor antiradiație sau aer-aer, radarelor şi sistemelor C2 de orice tip, dispuse la bordul aeronavelor sau la sol.

UNICITATEA SISTEMELOR INFORMAȚIONALE ŞI SPECIFICITĂȚILE ACESTORA

THE INFORMATIONAL SYSTEMS AND THEIR SPECIFICITY

Lt.col.drd. Dan IONESCU*
Brigada 2 Infanterie "Rovine", Craiova

Lucrarea îşi propune o analiză conceptuală a transformărilor din informații, în general, într-o societate a cunoaşterii şi, în particular, în acțiunea militară a începutului de mileniu.

De asemenea, lucrarea ia în considerare impactul pe care o are cantitatea mare de informații asupra mediului informațional, cât şi asupra sistemelor informaționale.

Acesta tratează, de asemenea, specificitatea informațiilor cu care se confruntă sistemele informaționale şi influența acestei specificități asupra comunităților de informații.

Abordarea este una strict conceptuală, dorindu-se o analiză asupra evoluției sistemelor informaționale şi a comunităților pe care le formează.

The text has as purpose a conceptual analysis of intelligence transformation, generally, as part of knowledge society and, particularly, as part of military actions at the beginning of this millennium.

Also, the text takes into consideration the important impact of higher intelligence quantity on both, intelligence systems and intelligence community.

It also tackles the intelligence specificity which military intelligence systems have to face, and the influences of this specificity on intelligence communities.

The text is a conceptual point of view on the subject, an analysis on intelligence systems and intelligence communities' evolution at the beginning of this millennium.

Cuvinte cheie: informații, comunitate de informații, societatea cunoaşterii, tehnologia informațiilor, colectare, procesare, diseminare.

Keywords: *intelligence, intelligence community, knowledge society, information technology, collection, processing, dissemination.*

De-a lungul timpului, dar mai ales începând cu anii '50 diferitele instituții şi comunități au dezvoltat diferite sisteme informaționale. În funcție de nevoile de informații, evoluția tehnologică şi informatică, dar mai ales în funcție de obiectivele şi conceptele aplicate pe termen mediu şi lung, aceste sisteme s-au specializat şi au dezvoltat relații de interdependență şi sprijin

* e-mail: *danionescu@gmail.com*

reciproc, ajungând prin natura lor, rolul şi locul lor în sistem, să fie unice, ca arhitectură şi mecanisme de operare, bazate pe factorul uman sau tehnologic, toate la un loc asigurând mai mult sau mai puțin eficiență şi superioritate pe anumite segmente.

Până în anii ’90 majoritatea statelor au dezvoltat aceste sisteme independent, dezvoltând concepte de operare şi suportul acestora independent unele de celelalte, având ca obiective spații şi medii diferite, ce solicitau specificități în colectare, prelucrare şi exploatare.

Începând cu anii ’80, în forma de viziune şi ulterior materializat în practică a fost adoptat conceptul de comunitate de informații în care fiecare acest sistem informațional unic juca un rol aparte, concentrat pe obiectivele sale, utilizând suport tehnic şi bazat pe doctrine proprii, dar contribuind în acelaşi timp şi pentru sprijinul celorlalte sisteme informaționale. Vârf de lance în această viziune au fost Statele Unite, care ulterior au şi adoptat şi pus în aplicare acest concept de Comunitate Națională de Informații[1]. Această abordare a fost generată de noile provocări aflate în fața acestora şi a societății în ansamblul său, prin trecerea de la era industrială la cea a cunoaşterii în care Internetul prelua misiunea importului de inteligență, informația tindea să se propage instantaneu la nivel global, vitezele de procesare şi timpii de reacție scăzând până la instantaneu.

La rândul său, rămânerea Statelor Unite ca unică superputere globală şi trendul de globalizare au generalizat nevoia de informație la nivel global, aceasta presupunând colectare, prelucrare, stocare, diseminare şi exploatare, situație practic imposibilă cel puțin la începuturi, fără o concentrare a eforturilor informative pe spațiile şi mediile de interes, indiferent unde acestea s-ar fi găsit dispuse geografic.

Preluarea conducerii în domeniul cercetării şi capacității de producere a tehnologiilor de către piața civilă la care aveau acces atât mediul militar, cât şi cel civil a născut noi riscuri şi amenințări la adresa securității care împreună cu pierderea controlului asupra tehnologiilor şi materialului NBC din spațiul ex-sovietic au necesitat, de asemenea, dezvoltarea unui concept care să permită colectarea, prelucrarea, stocarea, achiziționarea țintelor şi supravegherea tuturor tipurilor de medii, militare şi civile, interconectate acțional, situație imposibilă a fi controlată în afara unui efort comun al tuturor sistemelor informaționale, bazate pe factorul uman sau tehnologic, reunite într-o comunitate cu scop unic, acela de asigurare a securității.

Evoluția şi transformările produse în spectrul riscurilor şi amenințărilor la adresa securității individului şi a societăților cărora aparține acesta, cât şi apariția a noi forme de luptă la îndemână, a tot mai multe centre

[1] *US Intelligence Community*, Definition of the Intelligence Community (IC), http://www.intelligence.gov/1-definition.shtml

de putere, uneori la nivel de microgrup sau chiar individ au produs schimbări majore în arhitectura, suportul şi modul de operare al sistemelor informaționale. Agențiile de informații au transformat în rutină adaptarea permanentă a organizației şi a tacticilor, tehnicilor şi procedurilor utilizate în atingerea scopurilor şi îndeplinirea misiunii.

Terorismul la un nou nivel de manifestare ce l-a transformat în forma de luptă, mai mult sau mai puțin acceptată ca atare de către teoreticieni, apreciem că a produs cele mai vizibile modificări de abordare a informației în luptă.

Ca urmare, apreciem că în activitatea sistemelor informaționale au avut loc o serie importantă de mutații, cum ar fi:

- aprofundarea şi consolidarea cooperării între serviciile de informații şi între serviciile de informații din statele democratice;
- consolidarea structurilor şi chiar crearea de agenții specializate în combaterea amenințărilor asimetrice, în special a terorismului;
- reangajarea la un nivel superior a HUMINT-ului în activitatea informativ-operativă;
- angajarea unei resurse tot mai importante în activitatea comunităților de informații.

Noua dimensiune a integrării euroatlantice şi a agendei de securitate pentru secolul XXI a creat premisele pentru două direcții importante de acțiune în domeniul informațiilor, respectiv:

- crearea unor noi arhitecturi a serviciilor de informații pe configurații flexibile care să permită o adaptare permanentă conform cerințelor din ce în ce mai diversificate;
- acceptarea sub diferite forme organizatorice a conceptului de operare sub o tutelă a unei comunități de informații, acțional adoptându-se forma de suport colectiv a efortului concentrat pe vulnerabilitățile şi riscurile cele mai ridicate la un moment dat ale securității naționale sau / şi colective în cazul alianțelor.

Pe fondul acestor realități, apreciem că devin posibile, la început de mileniu mai multe abordări doctrinare, respectiv:

- eliminarea abordării concurențiale, individualiste a activității de informații şi dezvoltarea unui sistem de cooperare atât în cadrul comunităților de informații, cât şi la nivel aliat, comunitar, regional şi internațional pe spații şi scopuri de interes comun. Devine evidentă astfel necesitatea schimbului de expertiză între agenții şi agenții similare aparținând statelor;
- realizarea unor concepte, structuri şi infrastructuri de suport a acestora structuri care să asigure legătura operativă între diverse agenții, capabile să asigure cooperarea acțională şi operarea cu produs informațional indiferent de formele finale ale acestuia în funcție de specificitatea agenției.

Astfel de cooperări pot viza orice obiectiv, cele mai importante la acest moment apreciem a fi:

- anticiparea şi gestionarea coerentă a crizelor;
- combaterea terorismului, crimei organizate şi traficului de toate tipurile;
- managementul bazelor de date, cât şi angajarea tehnologiei informațiilor ce îi asigură suportul acțional.

La acest moment este de luat în considerare că definirea comunităților de informații, acolo unde acestea sunt acceptate ca abordare conceptuală şi acțională, se face în funcție de ceea ce această comunitate se doreşte a fi. În sensul larg şi onest, aceste comunități ar trebui să definească acele federații / comunități de agenții de informații din diferite domenii ale securității naționale şi organizații ce acționează separat şi împreună în acelaşi timp pentru executarea activităților de informații necesare relațiilor externe şi interne, cât şi protecției naționale. Această definire foarte apropiată de cea pe care Statele Unite o uzitează pentru a-şi defini propria comunitate de informații, nu face altceva decât să creeze liantul dintre agenții. Ea lasă libertate specificității şi identității, creând în acelaşi timp condițiile pentru efortul comun, incluzând:

- obținerea tuturor acelor informații necesare instituțiilor statelor pentru a putea performa;
- producția şi diseminarea informațiilor;
- colectarea şi executarea activităților specifice pentru a asigura protecția împotriva activităților de informații împotriva statului, activități criminale şi orice alte activități ostile desfăşurate de diverse entități (puteri străine, organizații, persoane şi agențiile lor);
- activități speciale;
- activități administrative şi de sprijin ale unor activități interne sau externe.

Comunitățile de informații au ca membrii acele agenții, servicii şi organizații guvernamentale ce au un rol în activitatea națională de informații, atât în mediul militar, cât şi cel civil, a responsabilității clar definite pe domenii şi spații de acțiune. Delimitările exacte ale fiecărei astfel de agenții reprezintă o responsabilitate națională, arhitecturile de informații fiind diferite de la caz la caz, în funcție de nevoi, dar mai ales de posibilități şi specificități, vizând, în special:

- spațiul extern, înțelegând prin aceasta tot ceea ce geografic depăşeşte frontierele naționale în mediu terestru, maritim şi aerian;
- spațiul intern, definind astfel geografic spațiul terestru cuprins în interiorul frontierelor naționale, spațiul aerian corespunzător şi apele naționale, dacă este cazul;

- domeniul militar, vizând întregul spaţiu de interes, intern şi extern necesar îndeplinirii obiectivelor de securitate naţională;
- domeniile judiciare ţinând de spectrul infracţionalităţii şi criminalităţii.

În funcţie de nivelul de dezvoltare şi capacităţii de a susţine astfel de agenţii, statele avansate (bogate) au dezvoltat servicii specializate, cu misiuni proprii, dar şi cu scop dedicat de sprijin al celorlalte agenţii ale comunităţii, exemplu fiind servicii responsabile de colectarea în spectrul electromagnetic în folosul tuturor celorlalţi membri ai comunităţii de informaţii. Astfel de agenţii, precum NSA (National Security Agency / Agenţia Naţională de Securitate) în Statele Unite se regăsesc şi în Marea Britanie (GCHQ / General Communication Headquarters[2] / Statul Major General al Comunicaţiilor) şi Rusia (FAPSI / Federal Agency for Government Communications & Information[3] / Agenţia Federală pentru Comunicaţii Guvernamentale), cât şi în numeroase alte state cu interese globale în domeniul comunicaţiilor şi capabile pentru susţinerea unui sistem de senzori adecvat targeting-ului şi supravegherii, cel mai edificator fiind în acest sens Sistemul Global Echelon, ce deserveşte atât mediul militar de informaţii pe ţinte militare, dar mai ales nonmilitare la nivel global.

Statele cu o astfel de tipologie, şi ne referim aici la cele capabile pentru o astfel de susţinere, independent sau în colaborare cu alte state au dezvoltat, de asemenea, numeroase agenţii având ca domenii de acţiune:

- mediul geospaţial[4] (specific spaţiului extraterestru);
- securitatea teritoriului naţional[5] (specific pe terorism);
- garda de coastă (cele cu deschidere mare la ocean – SUA[6], Canada[7], Australia[8], ş.a.);
- departamentele / domeniile energetice (cele ce au numeroase facilităţi energetico - nucleare);
- controlul drogurilor (cele cu probleme majore în domeniu, altele decât cele tratate de cel infracţional) etc.

Este evident că toate aceste servicii au dezvoltat arhitecturi, tactici tehnice şi proceduri specifice domeniului şi spaţiilor de responsabilitate, cât şi

[2] http://www.espionageinfo.com/Ul-Vo/United-Kingdom-Intelligence-and-Security.html
[3] http://www.fas.org/irp/world/russia/fapsi/history.htm
[4]THE NATIONAL GEOSPATIAL-INTELLIGENCE AGENCY (NGA), http://www.nga.mil/portal/site/nga01/
[5] HOMELAND SECURITY, http://www.dhs.gov/index.shtm
[6] US COAST GUARD, http://www.uscg.mil/
[7] CANADIAN COAST GUARD, http://www.pacific.ccg-gcc.gc.ca/index_e.htm
[8] AUSTRALIAN COAST GOARD, http://www.coastguard.com.au/home.html

infrastructurii acționale de comunicații şi administrative adecvate, constituindu-se astfel în agenții unice în statele deținătoare, cu cât mai puține spații şi responsabilități suprapuse, dar suficient de individualiste în felul lor încât nu de puține ori să ajungă la concurență sau interferență.

Tendințele actuale în ceea ce priveşte specificitatea şi unicitatea acestor sisteme informaționale pe care le vom denumi şi în continuare, generic, agenții de informații, apreciem a fi două:

- o continuare a hiperspecializării pe domeniul şi specificul propriu, a măsurilor specifice de protecție în directă concordanță a acestei hiper specializare, concomitent cu eliminarea responsabilităților / costurilor / resurselor consumate în servicii specializate de sprijin (un exemplu ar fi SIGINT-ul);
- concentrarea efortului comunității pe acel domeniu de informații, cel mai sensibil la un moment dat în spectrul securității naționale.

Există, de asemenea, o tendință de a menține sub control militarizat anumite agenții, chiar dacă măcar la prima vedere acestea nu ar face obiectul, cum ar fi:

- comunicațiile;
- toate agențiile ce țin de domeniul SIGINT;
- domeniul geospațial şi sistemul satelitar.

În acelaşi timp, trecerea terorismului la un nou nivel de manifestare a generat atât crearea de noi servicii de informații specializate pe acest domeniu (vezi – Directorate of Homeland Security / Directoratul pentru Securitatea Teritoriului Național) în statele direct afectate, cât şi resubordonarea anumitor agenții sau părți a acestora, celor special destinate (vezi – Coast Guard / Garda de coastă în Statele Unite resubordonată total DHS / Department of Homeland Security / Departamentului pentru Securitatea Teritoriului Național).

Concluzionăm astfel că serviciile de informații cu caracter național au la acest moment următoarele caracteristici:

- sunt unice prin geografia responsabilităților, arhitectură şi doctrină;
- tind să îşi concentreze eforturile pe obiectivele de comunitate;
- colaborează tot mai mult cu servicii similare din state cu interese comune, mergând inclusiv până la schimb de expertize;
- dovedesc o flexibilitate crescută, semnificativ în ceea ce priveşte adoptarea la noile cerințe şi provocări.

BIBLIOGRAFIE

Kahn Robert E., *Naţiunea care are cuvântul hotărâtor în domeniul prelucrării informaţiei va poseda în secolul al XXI-lea cheile conducerii lumii*, http://www.agir.ro/universingineresc/noua_economie_si_tehnologia_informatiei_si_comunicatiilor_731.html

Cerin Sorin, *Moarte, neant, aneant, viaţă şi bildenberg group*, http://www.scribd.com/doc/818483/SORIN-CERIN-MOARTE-NEANT-ANEANT-VIATA-SI-BILDERBERG-GROUP

Hentea Călin, *Operaţiile informaţionale sau noile haine ale propagandei*, http://www.lumeamilitara.ro/index.php?mod=articol&idart=24&numar=4/2005&sectiune=Masina%20timpului

Mărgărit Mihaiu, *Serviciile de informaţii într-o societate democratică*, Seminar în Senatul României, 13 –14.05.2003, http://209.85.129.104/search?q=cache:kIOECj9CgBEJ:www.networksecurity.ro/aorr/materiale_publicate/doctrina_de_informatii.pdf+serviciile+de+informatii+si+nevoile+de+informatii&hl=ro&ct=clnk&cd=6&gl=ro&client_seminar

US intelligence community, Definition of the Intelligence Community (IC), http://www.intelligence.gov/1-definition.shtml
http://www.espionageinfo.com/Ul-Vo/United-Kingdom-Intelligence-and-Security.html
http://www.fas.org/irp/world/russia/fapsi/history.htm

Serviciile de informaţii, http://216.239.59.104/search?q=cache:8nl53ohmLA8J:se2.dcaf.ch/serviceengine/FileContent%3FserviceID%3DDCAF%26fileid%3DF6E3356F-E85E-214F-40BD-6E0D779248D3%26lng%3Dro+serviciile+de+informatii&hl=ro&ct=clnk&cd=6&gl=ro&client=firefox-a

Informaţii şi procese informaţionale, http://209.85.135.104/search?q=cache:mYelY8IfhSkJ:www.euro.ubbcluj.ro/~alina/cursuri/biroticateorie/31.htm+prelucrarea+informatiilor&hl=ro&ct=clnk&cd=3&gl=ro&client=firefox-a

The national geospatial-intelligence agency (NGA), http://www.nga.mil/portal/site/nga01/

Homeland security, http://www.dhs.gov/index.shtm

US Coast Guard, http://www.uscg.mil/

Canadian Coast Guard, http://www.pacific.ccg-gcc.gc.ca/index_e.htm

Australian Coast Guard, http://www.coastguard.com.au/home.html

O ABORDARE CONCEPTUALĂ A SOCIETĂȚII CUNOAŞTERII

A CONCEPTUAL APPROACH ABOUT THE KNOWLEDGE SOCIETY

Slt.drd. Florin ŞTIBLI*
U.M. 0573, Satu Mare

Acest articol oferă o introducere în rezultatele fundamentale in dezvoltarea noii societăți bazate pe cunoaştere. Societățile bazate pe cunoaştere au caracteristic faptul că, cunoaşterea este o componentă majoră a oricărei activități umane. Latura economică, socială, culturală şi toate celelalte laturi ale activității umane devin dependente de un volum uriaş de cunoştințe şi informații. O societate bazată pe cunoaştere este o societate în care cunoştințele devin o majoră forță creativă.

This article provides an introduction to fundamental issues in the development of the new knowledge based society. Knowledge societies are characterized by the fact that knowledge forms a major component of any human activity. Economic, social, cultural, and all other human activities become dependent on a huge amount of knowledge and information. A knowledge society is one in which knowledge becomes a major creative force.

Cuvinte cheie: cunoştințe, societate bazată pe cunoaştere, organizație bazată pe cunoaştere, lucrătorul bazat pe cunoaştere.
Keywords: *knowledge, knowledge based society, knowledge based organisation, knowledge worker.*

O nouă societate, pe care preferăm să o numim societatea cunoaşterii, se conturează în țările avansate şi se prefigurează în țările în curs de dezvoltare pe diferite trepte, elementele acestei societăți emergente coexistând cu elementele constitutive ale societății industriale. Cel mai evident aspect al noii societăți este viteza cu care sunt introduse, difuzate şi utilizate tehnologiile informaționale şi de comunicații (TIC), aspect ce pune în umbră faptul că are loc şi o transformare majoră a concepțiilor, structurilor şi

* e-mail: *stibliflorin@yahoo.com*

instituțiilor specifice societății industriale. Această insuficientă corelare între evoluția TIC şi altor componente ale societății emergente a cunoaşterii a determinat abordarea problemelor societății cunoaşterii în special sub aspectul noutății sistemelor informaționale şi de comunicații, şi nu şi a aspectelor spirituale legate de aceasta şi menține confuzia între diversele denumiri date noii societăți, numită fie societate "post-modernă", "post-industrială", "post-Fordistă", "post-capitalistă", "post-structurală", "post-tradițională", "informațională" sau "a cunoaşterii".

Încă din 1993 Peter Drucker afirma: "Putem fi siguri că lumea care va rezulta din prezenta rearanjare a valorilor, credințelor, structurilor economice şi sociale, a conceptelor şi sistemelor politice, cu alte cuvinte a concepțiilor asupra lumii, va fi diferită de ceea ce şi-ar putea imagina oricine astăzi. În unele domenii – şi în special în cadrul societății şi structurii ei – transformări de bază deja au avut loc. Faptul că noua societate va fi una nonsocialistă, cât şi una post-capitalistă, este practic o certitudine. Şi este, de asemenea, o certitudine că resursa ei primară vor fi cunoştințele".

Trecerea la societatea bazată pe cunoaştere a constituit cea mai mare schimbare din lumea modernă, depăşind în importanță schimbările ştiinței politice sau economice, precum şi schimbările la nivel guvernamental.

Din punct de vedere social, angajatul cu studii a ocupat locul central. Toate țările dezvoltate se transformă în societăți post-capitaliste, societăți bazate pe cunoaştere. Din ce în ce mai mult, pentru a obține un loc de muncă sau pentru a promova profesional, în lumea capitalistă este nevoie de o diplomă universitară.

Dintr-o anumită perspectivă, aceasta este rezultatul firesc al unei evoluții îndelungate de la munca fizică, istovitoare, la munca industrială şi în, cele din urmă, la cea intelectuală. Până nu demult, studiile nu era necesare decât pentru puține meserii. Ele constituiau mai mult un obiect de mândrie decât ceva de care era nevoie.

Marile organizații nu vor mai avea prea mult de ales şi vor fi nevoite să se axeze pe informație şi cunoştințe. Numai unul dintre intreprinzătorii americani din secolul al XIX-lea avea studii superioare: marele om de afaceri J.P. Morgan. Şi chiar şi acesta a abandonat facultatea, renunțând la cursurile Universității Gottingen, unde studia matematica, pentru a se angaja într-o mică bancă. Foarte puțini dintre ceilați oameni de afaceri renumiți din secolul XIX-lea au reuşit să intre la liceu, ca să nu mai vorbim de absolvirea acestuia. Munca intelectuală a început să se extindă foarte repede în secolul al XX-lea[1].

Resursa economică de bază, "mijlocul de producție" nu mai este capitalul, şi nici resursele naturale, nici "munca". Ea este şi va fi cunoaşterea şi muncitorul cunoaşterii[2].

[1] Drucker F. Peter, *Realitățile lumii de mâine*, Editura Teora, Bucureşti, 1999.
[2] Drucker F. Peter, *Societatea postcapitalistă*, Editura Image, Bucureşti, 1999.

Noţiunea de societatea cunoaşterii (*Knowledge Society*) este utilizată astăzi în întreaga lume, fiind o prescurtare a termenului de societate bazată pe cunoaştere (*Knowledge based Society*). Societatea cunoaşterii reprezintă mai mult decât societatea informaţională, înglobând-o de fapt pe aceasta.

Originile sintagmei societatea cunoaşterii pot fi identifica în lucrările elaborate în ani ’60, în mod independent, de Fritz Machlup şi Peter Drucker. Primul propunea termenul de *knowledge industries*, iar al doilea pe cel de *knowledge work* şi *knowledge worker*.

Cunoaşterea este informaţie cu înţeles şi informaţie care acţionează. De aceea societatea cunoaşterii nu este posibilă decât grefată de societatea informaţională şi nu poate fi separată de aceasta. Societatea informaţională se caracterizează prin democratizarea informaţiei, comunicării înţelegerii şi cooperării.

Societatea informaţională în care omenirea se încadrează ireversibil este definită ca o *societate a cunoaşterii* şi, în acelaşi timp, ca o *societate a organizaţiilor*[3].

Într-adevăr, ceea ce înţelegem prin organizaţii se schimbă. Prima definiţie a unei organizaţii – ar putea fi numită prima teorie a organizaţiei – vine de la modul în care la mijlocul secolului optsprezece, regele prusac Frederick cel Mare a definit invenţia sa – armata modernă: „O armată – spunea el – este alcătuită din trei părţi: infanteria care merge pe jos, cavaleria care merge călare; artileria care este tractată”. Astfel spus o organizaţie este definită prin modul în care este prestată munca. Acest concept s-a aflat la baza tuturor organizaţiilor militare până la cel de-al doilea război mondial. Totodată, el a fost şi conceptul care a stat la baza primei încercări de a defini firmele: de un director francez, Henry Fayol, conducătorul a ceea ce era pe atunci cea mai mare mină de cărbuni din Europa. Scopul unei organizaţii este acela de a-şi îndeplini activitatea. Aceasta impune o structură care aşează munca asemănătoare, de tipul proiectării, al producţiei şi al vânzărilor în departamente. După primul război mondial şi reorganizarea companiei General Motors întreprinsă de Alfred P. Sloan (culminând în anii ’50 cu descentralizarea companiei American General Electric), am suprapus peste modelul lui Fayol o structură denumită „unitate de activitate”. Ea încearcă să asigure un echilibru între preocuparea internă pentru prestarea activităţii şi preocuparea externă pentru servirea pieţei. Ea este încă forma de descentralizare cea mai larg acceptată şi se află la baza discuţiei actuale despre stabilirea unui echilibru între „componentele de bază” şi „orientarea către piaţă”, ca şi a preocupării legate de reproiectare.

Totuşi în prezent apare o abordare total diferită, care nu înlocuieşte vechile abordări, ci li se suprapune: ea susţine că scopul organizaţiilor este

[3] *Idem*.

acela de a obține rezultate în exterior, adică de a obține performanțe pe piață. Totuşi organizația nu este doar o maşinărie, aşa cum prezintă în structura lui Fayol. Ea nu este doar o structură economică, definită de rezultatele obținute pe piață. Organizație este înainte de toate o structură socială. Ea înseamnă oameni. Prin urmare, scopul ei, trebuie să fie acela de a face atuurile oamenilor folositoare, iar slăbiciunile lor irelevante. De fapt acesta este unul dintre lucrurile pe care numai organizația îl poate face – unul dintre motivele pentru care există şi avem nevoie de ea.

Organizațiile bazate pe cunoaştere[4] sunt actorii colectivi inteligenți ai societății informaționale şi au un rol determinant în afirmarea acesteia ca societate a cunoaşterii; aparținând realității contemporane atât în calitatea lor de mediu de activitate profesională şi managerială, cât şi în cea de obiect de cercetare ştiințifică şi de proiect strategic, ele marchează convergența între două fenomene definitorii pentru natura umană – cel al cunoaşterii şi cel al organizării – într-o construcție socială emblematică pentru ideile de competență colectivă, acțiune inteligentă şi performanță durabilă.

Putem fi siguri că lumea care va rezulta din prezenta rearanjare a valorilor, credințelor, structurilor economice şi sociale, a conceptelor şi sistemelor politice, cu alte cuvinte a concepțiilor asupra lumii, va fi diferită de ceea ce şi-ar putea imagina oricine astăzi. În unele domenii – şi în special în cadrul societății şi structurii ei – transformări de bază deja au avut loc. Faptul că noua societate va fi una nonsocialistă, cât şi una postcapitalistă, este practic o certitudine. Şi este, de asemenea, o certitudine că resursa ei primară vor fi cunoştințele[5].

Termenul[6] de "societate a cunoaşterii" nu este nou. El a fost inventat în anii 1970, în contextul entuziasmului legat de apariția societății post-industriale, pentru a sublinia semnificația sporită a cunoaşterii ştiințifice pentru economie şi societate, nu numai în sine, ca factor de evidențiere a raționalității tehnocratice şi instrumentale, şi ca principiu fundamental al organizării sociale şi economice.

Ceea ce este nou acum este, pe de o parte, viteza cu care se înnoiesc cunoştințele, faptul că volumul de cunoştințe ce îl avem la dispoziție se dublează la fiecare cinci ani şi pe de altă parte natura forței motrice ce animă schimbările sociale, economice şi culturale, care depăşeşte lumea

---

[4] Dragomirescu Horațiu, *Organizații bazate pe cunoaştere*, Studiu tematic elaborat în cadrul proiectului prioritar „Societatea informațională – societatea cunoaşterii" al Academiei Române, Bucureşti, 10 noiembrie 2001, http://www.acad.ro/pro_pri/doc/st_g06.doc, data accesării site 16.12.2007.

[5] Drucker F. Peter, *Societatea postcapitalistă,* Editura Image, Bucureşti,1999.

[6] Lucia Gabriela Sabău, *Societatea cunoaşterii – o perspectivă românească*, Editura Economică, Bucureşti, 2001.

tehnologiilor informaţionale. Cunoaşterea nu mai este doar o componentă a economiei moderne, ci devine un principiu organizaţional de bază al existenţei noastre. Trăim într-o societate a cunoaşterii pentru că ne organizăm realitatea socială pe baza cunoaşterii de care dispunem. Vom încerca în cele ce urmează să abordăm unele premise ale tranziţiei spre noua societate şi anume: cunoaşterea definită drept conştientizare a complexităţii realităţii, tehnologiile informaţionale ca instrument al producerii şi diseminării cunoaşterii, ştiinţa confruntată cu o realitate complexă, mutaţiile instituţionale majore bazate în special pe modificarea comportamentului indivizilor ce compun societatea. Referitor la afirmaţiile făcute anterior profesorul universitar Gabriela Lucia Sabău[7] susţine "De aceea, susţinem că cunoaşterea nu este creaţie originală, ci este procesul de descoperire treptată a complexităţii realităţii înconjurătoare, naturale şi sociale, şi reconfigurare, re-relaţionare continuă a componentelor acesteia descoperite anterior cu informaţii nou primite, în încercarea de a se ajunge la cunoaşterea întregului pe care îl reprezintă realitatea aceasta atât de complexă. Produsele anterioare ale cunoaşterii devin elemente componente ale unei cunoaşteri din ce în ce mai vaste".

Organizaţiile[8] bazate pe cunoaştere au o viziune strategică asupra viitorului şi caută să anticipeze care vor fi exigenţele cunoaşterii. Cunoştinţele şi competenţele membrilor unei organizaţii constituie cel mai valoros activ de care dispun aceştia .

În lucrarea sa, *The Elephant and the Flea. Looking backwards to the future* (2001) Charles Handy face o comparaţie a organizaţiilor mari cu "elefanţii" iar a organizaţiilor mici cu "purecii", la care se referă ca fiind organizaţii bazate pe cunoaştere. Handy spune că, organizaţii de tip "elefant" nu vor mai apărea, iar cele existente se vor menţine pe piaţă sau vor dispărea dacă nu se vor reorganiza, în schimb vor apărea tot mai multe organizaţii de tip "purice". Referitor la acest aspect Peter Drucker în cartea sa The Age of Discontinuity (1962) spune "Firmele mari nu pot fi versatile. O companie mare e eficientă mai degrabă prin dimensiunea ei decât prin agilitate. Purecii pot sări la o înălţime mult mai mare decât a lor, dar nu şi elefanţii".

Conceptul de industrii ale cunoaşterii este un alt asemenea exemplu; descoperirea conceptului a creat un nou tip de organizaţie în universul afacerilor [9]. Restructurarea mentală a dus la creşterea puterii noastre asupra mediului de afaceri. De exemplu, putem spune că organizaţiile de cunoaştere

---

[7] Lucia Gabriela Sabău, *Premise ale procesului tranziţiei de la societatea industrială la societatea cunoaşterii*, http://www.academiaromana.ro/pro_pri/doc/st_g03.doc., data accesării site 16.12.2007.

[8] Thomas Steward, *Intellectual Capital – The New Whealth of Organizations*, Nicolas Brealey Publishing, 2000.

[9] Peter Koesterbaum, *Liderul – faţa ascunsă a excelenţei*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2006.

se diferențiază de cele industriale prin patru factori [10]: 1. nonstandardizarea; 2. creativitatea; 3. puternica dependență de indivizi; 4. rezolvarea problemelor complexe. Companiile industriale pot avea nevoie de acest tip de ajutor, dar nu cu aceasta se ocupă ele şi nici nu este acesta produsul lor. Mai mult organizațiile bazate pe cunoaştere, de dragul propriilor obiective, transpun în teorie conceptele din companiile industriale, în scopul creşterii eficienței manageriale. Acesta este felul în care gândirea sistemică şi conceptualizarea strategică furnizează noi modalități de control asupra afacerilor şi profesiilor.

Următoarea împărțire[11] ilustrează utilitatea inteligenței sistemice şi strategice:

Companii industriale:	*Companii de cunoaştere:*
Cifră de afaceri	Informație
Utilaj	Ființă umană
Capital, bunuri imobile	Tehnologie
Administrare	Educație
Investiție	Recrutare
Retragere a capitalului	Plecare
Producție	Producție de informații
Materie primă	Timp

Cifra de afaceri dintr-o companie industrială devine *informație* într-o companie de cunoaştere. *Utilajul* unei companii industriale e înlocuit în compania de cunoaştere de către *ființa umană*. Ceea ce într-o companie industrială se numeşte materie primă, într-o companie de cunoaştere se numeşte timp. Ceea ce contează în această paralelă este înțelegerea noastră privind faptul că, gândind în acest fel noi creăm o lume nouă şi o nouă putere asupra mediului.

Organizațiile bazate pe informație ridică noi probleme[12] de management. Aceste probleme cu care se confruntă managementul organizațiilor bazate pe cunoaştere sunt deosebit de importante:

- conceperea unui sistem de recompensare şi apreciere a specialiştilor, precum şi oferirea de perspective pentru aceştia;
- crearea unei viziuni de anasamblu în cadrul organizației formate din specialişti;

[10] Karl Erik Sveiby, Lloyd Tom, *Managing Knowhow. Add Value...By Valuing Creativity*, Bloomsbury Publishing Limited, London, 1987.
[11] *Idem.*
[12] F. Peter Drucker, *Realitățile lumii de mâine*, Editura Teora, Bucureşti, 1999.

- proiectarea unei structuri organizatorice dezvoltate în jurul grupurilor operative;
- găsirea managerilor de la nivelul strategic, precum şi asigurarea unor sisteme adecvate de formare şi testare a acestora.

Cea mai grea va fi găsirea, formarea şi testarea managerilor de nivel superior[13]. Bineînțeles aceasta este o problemă veche şi foarte importantă, constituind totodată şi un motiv major pentru care în marile firme, în ultimii 40 de ani, a fost general acceptată descentralizarea.

În prezent, conceptualizarea societăți cunoaşterii înregistrează o diversitate de abordări, care, dincolo de extrema unui scepticism aprioric, reflectă o preocupare sistematică pentru operaționalizarea conceptului respective.

În general, pozițiile caracterizate prin scepticism față de conceptul de societate a cunoaşterii au la origine ideea că societatea umană a fost, dintotdeauna, bazată pe cunoaştere, iar noul adus de contemporaneitate s-ar referi numai la suportul electronic al proceselor de comunicare şi de tratare a informațiilor. În plus, utilizarea ca sinonime a termenilor *informații* şi *cunoştințe*, prin ignorarea pozițiilor lor diferite în ierarhia epistemică duce la relativizarea distincției dintre societatea informațională şi cea a cunoaşterii, fie adoptarea unor formulări hibride, cu validitate epistemologică discutabilă, de genul "societatea informațională şi a cunoaşterii".

La o examinare mai atentă, se poate însă observa că distincția menționată rămâne relevantă din perspective valențelor operaționale ale celor două concepte. Astfel, preocupările de operaționalizare a conceptului de *societate informațională* se cantonează, cu predilecție, în domeniul dezvoltării tehnologiilor caracteristice şi al strategiilor de aplicare a lor; în schimb operaționalizarea conceptului de *societatea cunoaşteri* presupune, prin excelență, un demers de reflecție sistemică pentru elaborarea de viziuni necesare unei orientări convergente a acțiunilor actorilor sociali implicați.

Cei „3I" ai societăți cunoaşterii[14] simbolizează triada proceselor ce pot fi considerate definitorii pentru fenomenologia acestei societăți, şi anume: inovarea, învățarea şi interactivitatea partenerială. Ele se presupun şi se condiționează reciproc şi, înțelese în unitatea lor organică, evidențiază însăşi esența noi societăți având o relevanță aparte pentru prezent şi viitor.

Inovațiile şi procesul de inovare ocupă un loc aparte în societatea cunoaşterii. Peter Drucker[15] că inovațiile bazate pe cunoaştere diferă de toate

---

[13] *Idem.*

[14] Horațiu Dragomirescu, *Organizații bazate pe cunoaştere*, Studiu tematic elaborat în cadrul proiectului prioritar „Societatea informațională – societatea cunoaşterii", al Academiei Române, Bucureşti, 10 noiembrie 2001, http://www.acad.ro/pro_pri/doc/st_g06.doc, data acesării site 14.05.2007.

[15] F. Peter Drucker, *Inovare şi spirit întreprinzător*, Editura Teora, Bucureşti, 2000.

celelalte inovații prin: duratele de producere a efectelor; rata eşecurilor; previzibilitatea şi provocările la adresa întreprinzătorului.

Inovațiile bazate pe cunoaştere au cea mai lungă durată de producere a efectelor dintre inovațiile. Există, în primul rând, un interval lung de timp între momentul apariției unor cunoştințe noi şi momentul în care acestea pot fi aplicate în domeniul tehnologic. Şi apoi, există o altă perioadă lungă de timp înainte ca noua tehnologie să se transforme în produse, procese sau servicii existente pe piață.

Multe cunoştințe au fost utilizate pentru a face posibilă apariția calculatorului. Cea mai veche a fost teorema binară, o teorie matematică din secolul al XVII-lea care face posibilă exprimarea tuturor numerelor cu ajutorul doar a două cifre: unu şi zero. Era aplicată la o maşină de calcul realizată de către Charles Babbage în prima jumătate a secolului al XIX-lea. În anul 1890, Hermann Hollerith a inventat cartela perforată, care îşi avea originea într-o invenție de la începutul secolului al XIX-lea a francezului J.M. Jacquard. Cartela perforată face posibilă convertirea numerelor în instrucțiuni. În 1906, un american, Lee de Forest, a inventa tubul audion, creând astfel electronica. Apoi, între anii 1910 şi 1913, Bertrand Russel şi Alfred North Whitehead, în a lor *Principia Mathematica*, au creat logica simbolică, care ne permite exprimarea tuturor conceptelor logice prin intermediul cifrelor. În cele din urmă, în timpul primului război mondial, au fost dezvoltate conceptele programării şi ale conexiuni inverse, în principal pentru utilizări din domeniul artileriei antiaeriene. Astfel spus, până în 1918 toate cunoştințele necesare pentru realizarea unui calculator au devenit disponibile. Primul calculator a devenit operațional în 1946.

Avansul societății cunoaşterii conferă noi valențe şi procesului de învățare, îmbogățindu-l sub aspectul formelor de manifestare şi al implicațiilor.

Învățarea individuală este prezentă oriunde se desfăşoară o activitate umană organizată, ea decurge din permanenta confruntare dintre scopuri şi mijloace, dintre anticipări şi rezultate, dintre aspirațiile proprii şi condițiile de mediu în care are loc acțiunea. Şi în dimensiunea sa organizațională, colectivă învățarea intervine în mod natural, chiar şi numai în virtutea comunicării şi cooperării prezente în orice comunitate.

Dacă în societățile preindustriale şi în cea industrială învățarea era un rezultat derivat al acțiunii, în societatea cunoaşterii se pune problema învățări programate, permanente, atât la nivel individual, cât şi la nivel organizațional.

Dezvoltarea rapidă a ştiinței şi tehnologiei accentuează ritmul şi amploarea perimării cunoştințelor, ca urmare, sistemul educațional are rolul nu doar de a asigura accesul beneficiarilor săi la cunoştințe ci mai ales de a-i asista pe aceştia în „a învăța să învețe”.

În societatea cunoaşterii, sursele învățării se diversifică, se combină şi se potențiază reciproc în formele individualizate : instruirea instituționalizată, acumularea de experiență personală, interacțiunea cu omologi şi cu mentori, apartenența la comunitățile profesionale, conectarea la mediile virtuale.

Învățarea organizațională este un proces care are loc prin învățare individuală, precum şi prin cooptarea în organizații a unor noi membri, cu cunoştințele şi abilitățile pe care ei le dețin. Învățarea condiționează potențialul individual şi colectiv de a inova, dar şi de a absorbi rezultatele inovării, iar capacitatea unei organizați de a învăța mai repede decât concurenții ei poate deveni principalul său avantaj concurențial durabil. În aceste condiții, imperativul învățării în organizațiile contemporane presupune asigurarea caracterului interactiv al acestui proces, facilitarea sistematică a desfăşurării lui şi a utilizării rezultatelor obținute.

Principalii factori favorizanți pentru crearea unei organizații centrate pe învățare sunt ancorați în cultura organizațională, care trebuie să fie una bazată pe cunoaştere şi ei constau în sisteme de valori şi practici asociate care catalizează învățarea în toate formele ei.

Cel de-al treilea „I" al societății cunoaşterii, interactivitatea partenerială, reflectă, prin însăşi intitularea sa, acel tip de relație şi de interacțiune ce se stabileşte între omologi, fie ei actori individuali sau colectivi. Ea se deosebeşte atât de interactivitatea tranzacțională, cât şi de relațiile de tip ierarhic, depăşind limitele ambelor în ceea ce priveşte valențele de cooperare pe care participanți le pot activa unii în raport cu alții. De asemenea, interactivitatea partenerială beneficiază şi, totodată, pune în valoare, la un nivel superior, facilitățile rețelelor, sistemelor distribuite şi sistemelor de asistare a activității de grup, reprezentative pentru infrastructura societății cunoaşterii.

O ABORDARE CONCEPTUALĂ A SOCIETĂȚII INFORMAȚIONALE

A CONCEPTUAL APPROACH ABOUT THE INFORMATIONAL SOCIETY

Slt.drd. Florin ŞTIBLI*
U.M. 0573, Satu Mare

O societate informațională este societate în care crearea, distribuția, difuzarea, folosirea şi manipularea informației este o activitate semnificativă economic, politic şi cultural. Specific acestui tip de societate este poziția centrală a tehnologiei informaționale folosită pentru producție, economie şi societate în ansamblul ei. Societatea informațională este privită ca şi succesoarea a societății industriale

An information society is a society in which the creation, the distribution, the dissemination, the use, and the manipulation of information is a significant economic, political, and cultural activity. Specific to this kind of society is the central position of the information technology used for production, economy, and society at large. Informational society is seen as the successor of industrial society.

Cuvinte cheie: societate informațională, informații, tehnologie informațională, organizație bazată pe informații.
Keywords: *informational society, information, information tehnology, information based - organisation.*

Asistăm în ultimele decenii la o serie de fenomene şi procese ce caracterizează evoluția societății umane în ansamblul ei şi care indică faptul că ne aflăm într-o perioadă de mutații profunde ce definesc tranziția de la societatea industrială la un nou tip de societate. Manifestată sub forma unei crize a modelului capitalist de dezvoltare, dar şi prin apariția unor concepte noi neexplicate suficient, această tranziție s-a materializat pe plan internațional în următoarele fenomene şi procese majore: *globalizarea* fluxurilor de schimburi materiale şi nemateriale (financiare şi informaționale) dublată de *integrarea*

* e-mail: *stibliflorin@yahoo.com*

regională, pe plan național prin reînnoirea interesului statelor pentru *dezvoltarea durabilă,* privită sub cele trei aspecte definitorii (economică, ecologică, socială), şi pentru edificarea unei *societăţi (informaţionale) a cunoaşterii,* iar la nivelul individului prin căutarea unei noi identități. Tributari fiind unei educații fragmentare, pe discipline distincte, dar şi sub influența decalajelor în stadiile de dezvoltare ale diferitelor țări, în care procesele şi fenomenele respective se manifestă diferit, avem tendința de a trata individual fiecare dintre aceste fenomene şi procese, când de fapt ele ilustrează direcții de dezvoltare în evoluția „întregului" care este societatea globală în devenire.

Suntem într-adevăr în stadiul timpuriu al unei transformări tehnologice majore, care este în realitate cu mult mai impetuoasă decât o descriu cei mai extaziați dintre „futurologi", mai mare chiar decât cea prezentată de John Naisbit în „Megatendințe" sau Alvin Toffler în „Şocul viitorului". Trei sute de ani de evoluție tehnologică s-au sfârşit după cel de-al doilea război mondial. În aceşti trei sute de ani, modelul tehnologic a fost unul mecanic, în genul evenimentelor care se petrec în interiorul unei stele aşa cum este Soarele. Această perioadă a început atunci când un fizician francez, aproape necunoscut, Denis Papin (1647-1712), a imaginat motorul cu aburi, pe la 1680. Ea s-a sfârşit atunci când, prin explozia nucleară, au fost reproduse evenimente care au loc într-o stea. În aceşti trei sute de ani, progresul tehnologic a însemnat, aşa cum s-a întâmplă şi în procesele mecanice, viteze mai mari, temperaturi şi presiuni mai ridicate. De la sfârşitul celui de-al doilea război mondial însă, modelul utilizat în domeniul tehnologiei a devenit procesul biologic, adică evenimentele din interiorul unui organism. Iar într-un organism procesele nu sunt organizate în jurul energiei, în înțelesul pe care îl dă fizica acestui termen, ci în jurul informației[1].

Întreaga omenire traversează o perioadă de tranziție accelerată spre un nou model de societate, caracterizat printr-o serie de transformări complexe în toate domeniile de activitate, cu importante implicații economice şi sociale, un proces cu o amploare şi o viteză fără precedent.

O situație asemănătoare a fost întâlnită la finele secolului XVIII şi începutul secolului XIX, când omenirea a asistat la *revoluția industrială*, odată cu perfecționarea maşinii cu abur şi utilizarea sa în industria textilă. La acea vreme, revoluția industrială a avut un impact similar şi s-a derulat cu o viteză apropiată celei pe care a avut-o mai recent revoluția informațională. Efectul revoluției industriale a fost resimțit, în primul rând, în industria textilă, dar, datorită mecanizării majorității proceselor de fabricație, numeroase domenii au cunoscut o dezvoltare pe care puțini o anticipau. Mai mult, aceste efecte au depăşit granițele fabricilor, extinzându-se şi în plan social.

[1] F. Peter Drucker, *Societatea postcapitalistă*, Editura Image, Bucureşti, 1999.

Un alt moment important în această perioadă l-a constituit şi apariţia căilor ferate, un adevărat factor de progres la acea vreme, întrucât a contribuit la reducerea distanţelor. În secolul XX, apariţia, dezvoltarea şi utilizarea pe scară largă a computerului – cu toate aplicaţiile create – au „spulberat" practic orice distanţă. În prezent, traversăm o perioadă în care informaţia şi cunoaşterea sunt elemente care stau la baza dezvoltării şi progresului oricărei societăţi. Ideea societăţii informaţionale a fost lansată în Statele Unite ale Americii. Termenul de *societate informaţională* (information society) descrie o economie şi o societate în care accesul, achiziţia, stocarea, prelucrarea, transmisia, răspândirea şi utilizarea cunoştinţelor şi a informaţiei joacă un rol decisiv. Într-o societate informaţională oamenii vor beneficia pe deplin de noua tehnologie la serviciu, acasă şi în timpul liber.

Societatea informaţională reprezintă o nouă etapă a civilizaţiei umane, un nou mod de viaţă calitativ superior, care implică folosirea intensivă a informaţiei în toate sferele activităţii şi existenţei umane, cu un impact economic şi social major.

Societatea informaţională permite accesul larg la informaţie al membrilor săi, un nou mod de lucru şi de cunoaştere amplifică posibilitatea globalizării economice şi a creşterii coeziunii sociale.

Dezvoltarea explozivă din ultimele trei decenii a noilor tehnologii, bazate pe descoperirile ştiinţifice epocale din ştiinţele naturii, în special din domeniile microelectronicii, telematicii, roboticii, biologiei, atomului, industriei calculatoarelor şi serviciilor de telecomunicaţii, a dat o nouă relevanţă procesului producerii şi reconfigurării cunoaşterii ştiinţifice, ca sursă de performanţă economică şi ca potenţial de schimbare socială. În centrul acestui proces se află informaţia, "element al cunoaşterii ce poate fi codificat, în scopul conservării, prelucrării sau comunicării"[2].

Transformările produse de tehnologiile informaţionale sunt atât de profunde, încât sunt echivalente cu o a treia revoluţie industrială ce ar putea determina apariţia unei noi ere în civilizaţia omenească, a unei noi societăţi şi a unui nou sistem economic.

În anul 1980, cercetătorul japonez Yomeji Masuda a elaborate conceptual de "societate informaţională", considerând că aceasta exprimă esenţa societăţii post-industriale. El consideră că în centrul societăţii informaţionale se află producerea, diseminarea şi utilizarea informaţiei, reprezentarea simbolică a unor entităţi din realitatea economică, ştiinţifică, tehnică, social politică, generată prin procese de cunoaştere de natura

[2] Lucia Gabriela Sabău, *Societatea cunoaşterii – o perspectivă românească*, Editura Economică, Bucureşti, 2001.

observării directe sau a interpretării semantice de mesaje. Informația[3] poate exista sub forma de fişiere pe suport clasic, magnetic sau electrono-optic, baze sau bănci de date, gestionate cu calculatorul, colecţii documentare (inclusiv pe microfişe sau microfilme), registre informaționale computerizate, fonduri de brevete, proiecte şi patente, precum şi ca informații deținute de subiecți umani.

Societatea informațională reprezintă o nouă etapă a civilizației umane, un nou mod de viață, calitativ superior, care implică folosirea intensivă a informației în toate sferele activității şi existenței umane, cu un impact economic şi social semnificativ. Societatea informațională permite accesul larg la informație al membrilor săi, un nou mod de lucru şi de cunoaştere, amplifică posibilitatea globalizării economice şi creşterea coeziunii sociale.

În societatea informațională, numărul nivelurilor de conducere din marile organizații clasice, precum şi din marile companii sau ministere, se va reduce la jumătate, în timp ce numărul de "manageri" nu va depăşi o treime din numărul actual. Structura organizației, preocupările şi problemele manageriale nu se vor mai asemăna prea mult cu cele ale companiilor industriale de prin 1950, considerate ca puncte de referință de către manualele americane. În schimb, noile organizații s-ar putea să semene mai mult cu acele instituții cărora nici managerii, nici studenții de la management sau ştiințe administrative nu le acordă prea multă atenție în prezent: spitale, universități, orchestre simfonice. Şi aceasta, pentru că, la fel ca instituțiile din sectorul terțiar, întreprinderile şi tot mai multe instituții guvernamentale vor fi fundamentate pe cunoaştere, vor fi compuse în mare parte din specialişti care îşi vor direcționa şi ordona propria activitate pe baza feedback-ului din partea colegilor şi a clienților. Va fi vorba de o organizație bazată pe informație[4].

Infrastructura unei societăți informaționale este reprezentată de rețelele de calculatoare şi telecomunicații de dimensiuni globale şi de stațiile de lucru inteligente, pe care devin operaționale sistemele expert şi sistemele de tip "multi-media", care integrează informația de tip text, sunet şi imagine, în scopul asistării proceselor de cunoaştere, concepție, decizie şi acțiune, animate de către utilizatorii lor, agenți informaționali şi cognitive[5].

Schimbările majore din ultimii ani – creşterea exponențială a comunicațiilor mobile şi a utilizatorilor de Internet, contribuția sectorului tehnologiei informației şi comunicațiilor la creşterea economică şi la crearea

[3] Niță Dobrotă (coordonator), *Dicționar de economie*, Editura Economică, Bucureşti, 1999.
[4] F. Peter Drucker, *Realitățile lumii de mâine*, Editura Teora, Bucureşti, 1999.
[5] Lucia Gabriela Sabău, *Societatea cunoaşterii – o perspectivă românească*, Editura Economică, Bucureşti, 2001.

de locuri de muncă, restructurarea/reingineria companiilor şi a business-ului în general pentru a beneficia mai eficient de noile tehnologii, dezvoltarea accelerată a comerțului electronic – susțin tranziția de la era industrială la cea postindustrială, trecerea la „noua economie".

Pe plan mondial, în ultimii ani s-au conturat o serie de tendințe ce au marcat şi vor marca piața telecomunicațiilor în viitor. Este vorba despre:

- *reducerea costurilor serviciilor de telecomunicații* – costurile au scăzut de la 50 de dolari, în 1965, la mai puțin de 1 dolar pentru trei minute de conversație telefonică internațională, în prezent. Fibra optică, transmisiile digitale şi comunicațiile prin satelit vor duce la o reducere şi mai mare a costurilor. Se estimează că în următorii ani tarifele vor fi stabilite în funcție de calitatea serviciilor şi de lățimea de bandă utilizată, întrucât distanța dintre utilizatori sau durata convorbirii va fi irelevantă.
- *privatizarea* – încet, piețele internaționale s-au deschis. Privatizările companiilor de telecomunicații au însumat aproape 160.000 milioane de dolari între anii 1984 şi 1996, majoritatea în Asia-Pacific şi Europa Occidentală. După 1998, numeroase țări din alte zone ale lumii şi-au deschis piețele de telecomunicații.
- *Internetul şi tehnologiile asociate* – se apreciază că, în viitor, toate tipurile de aplicații, oricare ar fi natura lor, vor fi conectate la Internet sau la tehnologiile asociate (de exemplu, General Electric achiziționează anual de la circa 1.400 de furnizori prin intermediul Internetului bunuri în valoare de aproximativ un miliard de dolari).

Dacă la început serviciile de telecomunicații constituiau monopol, cu timpul țările dezvoltate au înțeles că numai o competiție reală şi sănătoasă într-un astfel de domeniu poate conduce la progres, nu doar în sectorul telecomunicațiilor, ci în aproape toate domeniile sociale[6]. De aici şi până la liberalizarea parțială sau deplină a piețelor a fost doar un pas.

Societatea informațională[7] nu mai este de mult un fenomen american. Milioane de oameni de pe întreg globul se alături elitei cibernetice. În anul 2001, Europa a depăşit Statele Unite din punct de vedere al utilizatorilor de Internet. Peste cinzeci de milioane de chinezi folosesc acum marele Web. Mai bine de o treime din locuitorii Beijijgului cu vârsta între 18 şi 29 de ani spun că au intrat online. Pentru mulți tineri chinezi, starul rock Marilyn Manson reprezintă un idol la fel de iubit ca şi preşedintele Mao. Internetul le oferă acces la o lume nouă şi la noi perspective internaționale.

---

[6] Mihail Epuran, Alina Almăşan, *Societatea cunoaşterii şi economia comunicațiilor în România*, http://www.ectap.ro/articole/42.pdf, data accesării site: 06.01.2008.

[7] Jonas Ridderstrale, Kjell Nordstrom, *Karaoke Capitalism*, Editura Publică, Bucureşti, 2007.

Conform strategiei Ministerului Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației[8], principalele direcții pentru dezvoltarea societății informaționale au la bază următoarele cerințe:

- *asigurarea accesului la informații şi la cunoaştere*. Indivizii şi organizațiile trebuie să beneficieze de accesul la informație şi la cunoaştere, cu precădere în domeniul public. Informația trebuie să fie uşor accesibilă. Statul trebuie să extindă oportunitățile de furnizare a informațiilor pentru toți, prin crearea de conținut digital.
- *dezvoltarea capacității umane prin educație, instruire şi formare*. Cetățenii trebuie să aibă acces la dobândirea noilor abilități în scopul de a participa activ la societatea informațională şi să beneficieze pe deplin de posibilitățile pe care aceasta le oferă. Aceste abilități vor fi obținute în şcoala primară, generală şi în liceu, în cadrul formării la locul de muncă, dar pot fi obținute şi prin educație continuă şi la distanță.
- *crearea unui mediu favorabil de dezvoltare, inclusiv cadrul legal de reglementări şi politici generale*. Pentru a maximiza beneficiile sociale şi economice ale societății informaționale, statul trebuie să creeze un mediu de încredere, transparent şi un cadru legal şi de reglementare nediscreționar, care să încurajeze inovația tehnologică şi competiția, şi astfel să încurajeze investițiile necesare, în special din partea sectorului privat, pentru dezvoltarea infrastructurii şi a noilor servicii.
- *promovarea serviciului universal la un preț accesibil*. O infrastructură dezvoltată în mod adecvat reprezintă o precondiție pentru accesul sigur şi ieftin la informație, de către toate componentele societății. Îmbunătățirea conectivității prezintă o importanță specială şi este atât responsabilitatea sectorului privat, cât şi a sectorului public, între care se pot dezvolta parteneriate, inclusiv pentru dezvoltarea comunităților locale.

În ceea ce priveşte efectul tehnologiilor informaționale asupra lumii muncii, datele sunt contradictorii. Pe de o parte, tehnologiile informaționale contribuie la creşterea cererii de forță de muncă (în noile industrii ca aceea a calculatoarelor şi a serviciilor de procesare a informațiilor, dar şi în industriile cu nivelurile cele mai înalte de investiții în calculatoare) şi la creşterea calificării la locul de muncă. Pe de altă parte, duc la reducerea numărului de locuri de muncă (de exemplu, în sectorul bancar numărul de locuri de muncă a scăzut cu 100.000 în 1996 față de 1990, scădere atribuită de analişti utilizării calculatoarelor) şi la creşterea diferenței de salarizare între lucrătorii

[8] Ministerul Comunicațiilor şi Tehnologiei Informației – Hotărârea nr. 1440 din 12 decembrie 2002 privind aprobarea *Strategiei naționale pentru promovarea noii economii şi implementarea societății informaționale.*

cu studii superioare şi cei cu studii liceale sau cu studii mai puține. Unii autori atribuie introducerii calculatoarelor la locul de muncă creşterea de la 30 la 50% a cererii de forță de muncă (în special calificată) în perioada 1970-1995, comparative cu perioada 1940-1970. Concluziile sunt contradictorii în ceea ce priveşte impactul tehnologiei informaționale asupra sănătății lucrătorilor, sănătatea acestora poate fi afectată prin suprasolicitarea diverselor organe (ochi, muşchi) şi prin supravegherea şi monitorizarea computerizată a activității salariaților, care poate provoca stres şi alienare la locul de muncă. Pe de altă parte, tehnologiile informaționale pot determina un grad mai mare de autonomie şi un sentiment mai plenar de împlinire la locul de muncă.

Termenul de societate informațională este un termen abstract, pe când termenul de societate bazată pe cunoaştere (*knowledge society*) este considerat mai adecvat. Noi considerăm că societatea informațională a fost o etapă importantă în trecerea spre societatea bazată pe cunoaştere în acest sens fiind importantă o delimitare între informații şi cunoştințe.

INFORMAȚIILE MEDICALE (MEDINT)

MEDICAL INTELLIGENCE (MEDINT)

Lt.col. medic drd. Ion-Iulian PETRESCU
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"
Col.prof.univ.dr. Benone ANDRONIC*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Scopul acestui articol este de a prezenta câteva aspecte privitoare la informațiile medicale în cadrul operațiilor curente şi viitoare ale NATO/OTAN, precum şi în cadrul operațiilor de asistență umanitară şi de urgențe civile.

În conținut articolul prezintă pe larg interdependența dintre informațiile medicale şi medicina preventivă.

La finalul articolului autorii reliefează câteva concluzii referitoare la rolul informațiilor medicale în operațiile exterioare.

The aim of this paper is to present some aspects of the Medical Intelligence (MEDINT) in NATO/EU lead current and future operations in Theatres of Operations (TO), and within the situations of humanitarian assistance operations and response to civilian emergencies.

The content of the paper develops the interdependence between MEDINT and preventive medicine.

In the end, it offers a few conclusions concerning the role of MEDINT.

Cuvinte cheie: informații medicale, amenințări, protecție medicală, resurse medicale, decizii, rol asumat, utilitate.

Keywords: *medical intelligence, threats, medical protection, medical resources, decision, utility.*

Informațiile Medicale (MEDINT) reprezintă o componentă esențială a politicii multinaționale a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (NATO/OTAN) şi Uniunii Europene (UE) privind planificarea, organizarea şi execuția sprijinului medical în/din teatrele de operații (TO). Totodată, MEDINT sunt deosebit de importante pentru estimările de ordin strategic ale NATO/OTAN sau UE.

* e-mail: *benoneandronic@yahoo.com*

Comitetul şefilor serviciilor medicale militare din NATO/OTAN (COMEDS) defineşte MEDINT ca fiind rezultatul centralizării, prelucrării şi utilizării în scopuri militare a datelor medicale, biologice, de mediu sau a altor informaţii legate de sănătatea umană. Această activitate, fiind de natură specifică, necesită competenţa personalului medical de stat-major experimentat pentru direcţionarea şi prelucrarea datelor pe parcursul ciclului informaţional.

Pe de altă parte, în Acordul de Standardizare (STANAG) NATO 2481, Informaţia Medicală constituie orice informaţie cu privire la ameninţări de natură medicală sau de mediu sau la facilităţi ori capacităţi medicale, primită pe alte canale decât cele specifice, şi care nu a fost analizată prin prisma serviciilor de informaţii. Asemenea informaţie trebuie făcută cunoscută tuturor membrilor NATO/OTAN sau UE. Acest tip de informaţie are o valoare potenţială imensă pentru analiştii MEDINT, în măsura în care reprezintă o sursă importantă de adevăruri de bază/iniţiale raportate la domeniul medical.

MEDINT sunt incluse, la rândul lor, în sistemul funcţional de comandă, control şi informaţii (C2IS), ca o cerinţă a sprijinului medical.

MEDINT sunt utile pentru:

- estimarea riscurilor asupra sănătăţii personalului;
- estimarea dimensionării Facilităţilor Medicale de Tratament (MTF);
- elaborarea măsurilor de medicină preventivă şi de profilaxie;
- planificarea măsurilor de contracarare a riscurilor de sănătate şi operaţionale estimate;
- managementul sprijinului medical;
- Protecţia Medicală a Forţei (MFP).

Scopul principal al MEDINT în timpul dislocării Forţei îl reprezintă identificarea oricărui element, care ar putea afecta starea de operabilitate a serviciului medical şi starea de sănătate a întregului personal. MEDINT vor fi raportate pe linie de comandă în vederea luării tuturor măsurilor de contracarare a disfuncţiilor semnalate.

La momentul actual, informaţiile medicale, solicitate pentru planificarea medicală, trebuie să fie cuprinzătoare, concise, rapid accesibile, exacte, precise, corecte şi permanent reactualizate, lunar, de la orice sursă ce poate fi disponibilă. Aceste informaţii vor furniza date referitoare la:

- factori geografici, ca de pildă efecte ale climei, topografiei şi florei care pot influenţa starea de sănătate;
- fauna existentă în zona de operaţii şi care poate să pună probleme de sănătate (reptile veninoase pentru a căror muşcătură sunt necesare antidoturi specifice);

- boli endemice şi epidemice, tipurile, incidența şi prevalența lor, morbiditatea/mortalitatea, măsurile curente de profilaxie, tratament etc.;
- pericolul generat de o igienă defectuoasă a muncii;
- riscuri ecologice sau industriale, cum ar fi: risc de iradiere, distrugerea căilor de comunicații, poluare etc.;
- capacități cu potențial chimic, biologic, radiologic şi nuclear (CBRN) ale protagoniştilor;
- capacități medicale ale țării gazdă, precum şi căi aeriene de evacuare disponibile;
- stresul de luptă;
- resurse medicale disponibile în teatru de operații.

Ceea ce trebuie să aibă loc, cât mai frecvent posibil, sunt instructajele/conferințele, în cadrul cărora se transmite şi se discută MEDINT.

Personalul medical specializat centralizează şi prelucrează datele obținute prin cererile de informații, întocmind raportul sinteză, care, după ce a fost aprobat de către comandant, va sta la baza planificării medicale. Raportul MEDINT poate fi adăugat, ca un tabel separat, la Anexa Planului de operații (OPLAN).

Cererile de informații sunt de două tipuri: cereri de bază (RFI) şi cereri prioritare de informații (PIR).

Cererile de bază conțin cerințele informaționale de rutină şi vor fi soluționate în timpul programului zilnic de planificare strategică şi operațională, iar cererile prioritare de informații conțin cerințele informaționale necesare în cazuri de criză şi care vor avea caracter prioritar în soluționare. În ambele cazuri, informațiile vor fi cerute şi furnizate în scris, putând fi prezentate sub formă de răspuns la anumite întrebări.

Cererile pot fi înaintate de către personalul medical structurilor specializate în culegerea şi obținerea informațiilor, îndeosebi în situații de criză, când informațiile sunt insuficiente sau chiar lipsesc. În acest caz, cererile de bază vor avea acelaşi format ca şi cererile prioritare de informații, şi vor fi definite în funcție de specificul misiunii. Cererile de bază pot avea mai multe niveluri de secretizare şi, în anumite situații, necesită un timp mai mare de procesare.

Este important de reținut faptul că NATO/OTAN nu adună, analizează ori stochează informații de natură medicală pentru Națiunile Aliate. Transferul de informație medicală, în cadrul Alianței Nord-Atlantice sau UE, este un rezultat al legăturii dintre parteneri.

MEDINT îşi păstrează aceleaşi caracteristici, şi în cazul operațiilor de asistență umanitară şi răspuns la urgențe civile, conduse de NATO/OTAN sau UE.

Medicina preventivă se bazează pe MEDINT şi include măsurile de imunizare, precum şi pe cele de educație sanitară, pentru tot personalul

dislocabil. Ofițerul medic, care lucrează în cadrul MEDINT, este cel care stabileşte imunizările specifice cele mai adecvate (contra febrei galbene, meningitei, variolei, antrax-ului, gripei etc.).

Vă prezentăm un exemplu de dotare cu vaccinuri şi medicamente pentru profilaxia bolilor infecțioase într-un ipotetic teatru de operații, după cum urmează:

- Variolă DA;
- Antrax DA;
- Febra tifoidă DA;
- Febra galbenă NU;
- Meningococ NU;
- Influența DA.

Pentru combaterea amenințărilor CBRN şi utilizarea corectă a antidoturilor este esențial, ca fiecare participant la misiune să fie corect informat. Igiena muncii urmăreşte modul în care fiecare participant la misiune îşi păstrează echipamentul individual de protecție.

MEDINT este, totodată, un element vital al planificării eficiente a sprijinului medical național. Esențial este ca informațiile şi, în mod particular, cele referitoare la răniți şi bolnavi, să fie standardizate şi distribuite rapid personalului autorizat, care le poate utiliza în:

- luarea deciziei medicale, care este dependentă de procesarea rapidă şi eficientă a fluxului informațiilor referitoare la datele tactice, de mediu şi la pierderile sanitare probabile. Acest tip de informații devine fundamental pentru luarea măsurilor epidemiologice şi administrative adecvate, precum şi pentru intervenția precoce în detectarea şi limitarea focarelor de boli infecțioase, incluzând şi efectele utilizării armelor de distrugere în masă;
- procesul de monitorizare al rănitului sau bolnavului, care presupune un grad ridicat de asigurare cu mijloace de tratament şi evacuare;
- protocoalele clinice, incluzând şi eventualele anchete de deces din teatru de operații, care devin acte medico-legale după completare şi trebuie să fie păstrate corespunzător, pentru a putea fi puse oricând la dispoziția autorităților naționale sau internaționale. Astfel, în teatrul de operații, trebuie să se asigure un grad înalt de compatibilitate a documentației medicale a tuturor contingentelor naționale. Obligatoriu, copii ale protocoalelor clinice însoțesc rănitul sau bolnavul pe timpul evacuării, al definitivării tratamentului şi a recuperării acestuia;
- teleconsultația, care poate fi acordată cu succes, în mod particular, când aria de desfăşurare a operațiilor se află la mare distanță, iar resursele medicale sunt limitate. Totuşi, nu trebuie folosită abuziv, pentru a înlocui

personalul medical bine instruit şi echipat, ţinând cont şi de faptul că poate fi restricţionată prin măsurile electromagnetice de securitate operaţională.

Asigurarea medicală operaţională în marile unităţi/unităţi din cadrul Armatei României se execută pe baza ordinelor şi dispoziţiilor medicului şef şi are ca scop, printre altele, organizarea şi executarea recunoaşterii sanitare a raionului acţiunilor militare, folosirea datelor furnizate de MEDINT şi formularea de propuneri comandantului şi statului major pentru decontaminarea terenului, în cooperare cu subunităţile specializate de apărare CBRN.

Totodată, aprecierea stării igienico-epidemiologice din raion se face în funcţie de conţinutul MEDINT, acordându-se următoarele calificative:

- *satisfăcătoare,* atunci când în rândul populaţiei cazurile de boli transmisibile sunt sporadice, iar starea de sănătate a efectivelor este bună;
- *nesigură,* atunci când în rândul populaţiei există tendinţa apariţiei microfocarelor de boli transmisibile cu pericol de transmitere şi în rândul efectivelor, în condiţiile unei stări bune de sănătate a personalului;
- *nesatisfăcătoare,* atunci când în rândul populaţiei şi a efectivelor au apărut focare de boli transmisibile, unele chiar necunoscute, cu tendinţe de extindere. La nevoie, cu aprobarea medicului şef, se instituie carantina şi se acordă sprijin în mijloace antiepidemice specializate;
- *deosebit de periculoasă,* atunci când în rândul efectivelor şi a populaţiei au izbucnit epidemii, ce se extind cu rapiditate, afectând grav capacitatea de luptă a marilor unităţi şi unităţi.

Situaţia actuală din lume şi noul rol asumat de Forţa de Răspuns a NATO (NRF) au complicat, în mod evident, utilizarea forţelor. Desfăşurarea rapidă este şi va continua să fie cuvântul de ordine. De aceea, cu mai puţine forţe disponibile ca număr, aparţinând tuturor naţiunilor, efectivele vor participa la deplasări mai frecvente şi de mai lungă durată. Pe durata operaţiilor externe, există riscul îmbolnăvirii, al influenţelor mediului cu efecte necunoscute, al ameninţărilor activităţii teroriste şi mereu potenţiala expunere la acţiunea armelor CBRN.

Concluzionând, MEDINT identifică toate aceste posibile riscuri şi stabilesc măsurile de reducere, şi chiar de anihilare, a impactului lor asupra sănătăţii personalului înainte ca unitatea operaţională să fie dislocată în teatrul de operaţii.

PROCESUL LECȚIILOR MEDICALE ÎNVĂȚATE

MEDICAL LEARNED LESSONS (LL) PROCESS

Lt.col. medic drd. Ion-Iulian PETRESCU
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"
Col.prof.univ.dr. Benone ANDRONIC*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Scopul acestui articol este de a prezenta câteva aspecte privind procesul lecțiilor învățate medicale reieşite din conducerea operațiilor desfăşurate în teatrele de operații.

Conținutul acestui articol dezvoltă misiunile Centrului Întrunit de Analiză şi al Lecțiilor Învățate (JALLC).

În final articolul extrage o serie de concluzii referitoare la utilitatea lecțiilor învățate medicale.

The aim of this paper is to present some aspects of the Medical Lessons Learned (LL) Process from NATO/EU currently lead and future operations in Theatres of Operations (TO).

The content of the paper tackles the tasks of the new Joint Analysis and Lessons Learned Center (JALLC).

In the end, it offers a few conclusions concerning the role of Medical LL .

Cuvinte cheie: lecții învățate medicale, mod de analiză, standarde operaționale, utilitate.

Keywords: *medical learned lessons (LL), analyze approach, operational standards, utility.*

Procesul Lecțiilor Învățate (LL) Medicale în/din teatrele de operații (TO) a stat, printre altele, la baza elaborării cerințelor operaționale actuale ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO/OTAN) şi Uniunii Europene (UE) pentru sprijinul medical multinațional.

Procesul lecțiilor medicale învățate se desfăşoară în cadrul celor două Comandamente Strategice (Bi-SC) ale NATO/OTAN.

Astfel, Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT), cu locația la Norfolk, Statele Unite ale Americii, a analizat, de exemplu, o serie de

* e-mail: *benoneandronic@yahoo.com*

lecții medicale învățate şi, ulterior, a făcut câteva constatări şi recomandări în acest sens:

- monitorizarea lanțului de distribuție al apei în/din teatrul de operații (colectare, purificare, stocare, consum şi reciclare) a dus la concluzia că îmbutelierea acesteia pe teren este soluția de succes;
- elaborarea de standarde medicale comune NATO/UE;
- constituirea unui Centru de Analiză Medicală şi a unor capacități de laborator de testare rapidă în/din teatrul de operații;
- Sistemul de Supraveghere a Bolilor necesită redactarea unor Acorduri de Standardizare (STANAG), care să prevadă definiții ale cazurilor clinice cu semne şi simptome, precum şi a unor Publicații Medicale Aliate (AMedP), ce ar trebui să facă legătura între boală şi verigile sistemului de supraveghere menționat;
- Sistemele Naționale de Supraveghere a Bolilor se impun a fi implementate de Națiunile Membre, cât mai curând posibil;
- Națiunea Lider (LN) trebuie să dispună de o capacitate analitică centrală medicală permanentă;
- Exercițiile Multinaționale NATO (cum ar fi, de exemplu, STEADFAST JAGUAR/ACT/2006) au evidențiat faptul că nu s-a putut realiza interoperabilitatea din punct de vedere al evacuării aeriene (AEROMEDEVAC), deoarece Națiunile Membre nu au ratificat STANAG 3204 sau au avut rezerve față de acesta;
- aplicarea imperioasă a standardelor de hrană ale UE.

În viziunea Comandamentului Aliat Operațional (ACO), cu sediul la Mons, Belgia, lecțiile medicale învățate reprezintă baza pentru realizarea interoperabilității, precum şi pentru accentuarea integrării şi sinergiei la nivel operațional, având o doctrină comună. Totodată, lecțiile medicale învățate alcătuiesc un sprijin în standardizarea echipamentelor şi procedurilor, şi, de asemenea, în validarea capacităților medicale, prin exerciții de instruire reciprocă. În acest mod, sprijinul medical multinațional este maximizat.

Actualmente, s-a constituit, în accepțiunea noastră ca o necesitate obiectivă, Centrul Întrunit de Analiză şi al Lecțiilor Învățate (JALLC), dispus în Lisabona, Portugalia, care este centrul NATO/OTAN pentru executarea analizei întrunite a operațiilor, instruirii, exercițiilor şi experimentării, precum şi pentru formarea unei baze de date (Db) interactive a lecțiilor învățate. În acest sens, începând cu anul 2005, s-a inițiat şi procesul lecțiilor învățate medicale, prin demararea colectării şi includerea, prin utilizarea Internetului, a diverselor observații neclasificate într-o bază de date.

Criteriile de acceptare a observațiilor în cadrul bazei de date a NATO/OTAN a lecțiilor învățate sunt următoarele:

- să fie aplicabile (audiență largă în NATO/OTAN);
- să fie de valoare;
- să fie complete (obiective, logice şi identificabile);
- să fie interesante;
- să fie scurte şi concise.

Data de baze NATO/Parteneriatul pentru Pace (PfP) a lecţiilor învăţate este disponibilă, permanent, pe o pagină Web, unde se realizează conectarea utilizatorului, ce poate introduce şi observaţii, conform unei metodologii prestabilite. Totodată, trebuie să fie prezente, aici, cele patru componente ale observației:

- descrierea observației;
- discuția;
- concluzia;
- recomandarea.

De asemenea, sunt indispensabile, pentru buna funcționare a sistemului, punctul de contact inițiator şi filtrul de acceptare sau respingere a noilor observații.

Cerințele potențiale pentru orice tip de misiuni NATO/OTAN pot fi stabilite pe baza celor şapte MACROCRITERII (capacități operaționale esențiale – EOC), după cum urmează:

- disponibilitate a Forței;
- informații efective;
- dislocare şi mobilitate;
- angajare efectivă;
- comandă, control şi comunicații (C3) efective;
- susținere;
- supraviețuire.

Obiectivele de urmărit în cadrul analizei lecțiilor învățate sunt:

- claritate *specific*;
- demonstrabilitate *măsurabil*;
- îndeplinire *limită de timp realistă*;
- identificare a unui beneficiar *rezultate cuantificabile.*

Spre exemplu, lista aspectelor medicale, propuse a fi analizate pentru anul 2007, a constat în următoarele:

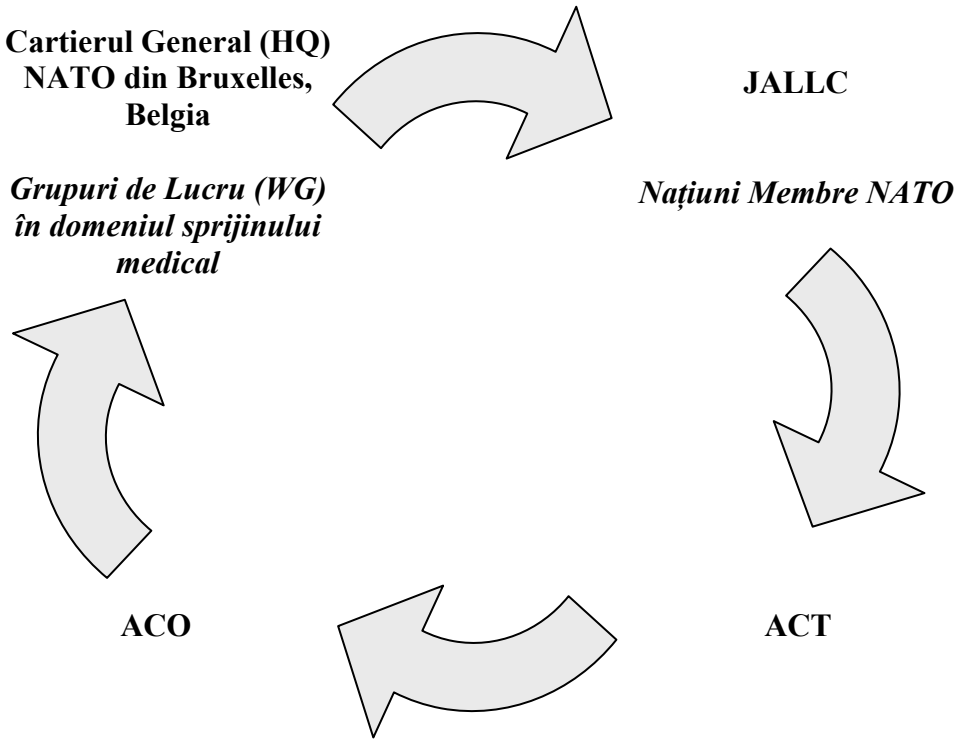
- comandă şi control (C2) medicale;
- contractare mijloace medicale civile;
- interoperabilitate AeroMedEvac;
- experimente de certificare multinațională;
- hrană, apă şi vaccinare în operații;

- instruire de prim-ajutor în misiuni (montare linie intravenoasă).

Exercițiile conduse de către Centrul Întrunit de Analiză şi al Lecțiilor Învățate vor fi, de acum înainte, luate pe deplin în considerație, şi se vor organiza, conform a cinci faze, rezumate astfel:

- planificarea analizei;
- participarea Centrului Întrunit de Analiză şi al Lecțiilor Învățate la observarea tuturor etapelor exercițiului;
- administrarea datelor colectate din perioada exercițiului, ca sprijin în analiza obiectivelor;
- analiza efectivă;
- procesul de raportare.

Vă supunem atenției, în figura următoare, configurația rețelei informatice de monitorizare a lecțiilor medicale învățate, în concepția Centrul Întrunit de Analiză şi al Lecțiilor Învățate:

Centrul Întrunit de Analiză şi al Lecțiilor Învățate se axează pe creşterea performanței sale viitoare, precum şi pe îmbunătățirea metodelor şi conceptelor utilizate, accelerând, astfel procesul de transformare al Alianței Nord-Atlantice.

Vă prezentăm, în continuare, pentru exemplificare, câteva lecții medicale învățate semnalate şi însuşite din misiunea Forței Internaționale de Securitate din Afganistan (ISAF), condusă de către NATO/OTAN. În acest

teatru de operații, datorită distanțelor vaste existente între capacitățile medicale, terenului dificil şi vremii extreme, s-au reconsiderat etapele sprijinului medical multinațional. În acest sens, profilaxia bolilor infecțioase şi administrarea vaccinurilor personalului în perioada de predislocare a Forței, triajul efectivelor, precum şi instruirea de prim-ajutor şi de stat-major medical (îndeosebi a ofițerilor medici de planificare) au fost esențiale, până în acest moment, pentru succesul misiunii. Totodată, manevrele de resuscitare rapidă şi tratamentul, acordate militarilor în caz de necesitate, au trebuit să fie continue, relevante şi progresive, de la primul-ajutor improvizat, până la îngrijirea definitivă şi reabilitare. Lecțiile clinice învățate au inclus peste 50 % din leziunile craniene şi ale zonei gâtului, constatate la răniții din teatrul de operații, în sfera neurochirurgicală.

Provocările lansate de lecțiile învățate medicale din cadrul ISAF rezidă în constituirea unor capacități (module) lărgite proporțional cu puterea Forței dislocate şi riscurile evaluate, a unei capacități chirurgicale de rezervă pentru situațiile de pierderi sanitare în masă şi, în final, a unor echipe chirurgicale mobile/înaintate.

Concluzionând, noi considerăm faptul că Lecțiile Medicale Învățate sunt foarte importante pentru dezvoltarea capacităților şi procedurilor de operare standard (SOP) medicale. De asemenea, personalul medical şi unitățile medicale ale Națiunilor Membre NATO/UE dislocate în/din teatrele de operații trebuie să contribuie la procesul Lecțiilor Învățate medicale prin raportările lor, iar personalul medical C2 trebuie să se asigure că aceste informații sunt corect stocate şi contribuie, în mod judicios, la procesul decizional în domeniul sprijinului medical.

CARACTERISTICILE MEDIULUI INFORMAȚIONAL SPECIFIC CONFLICTELOR CONTEMPORANE

THE CHARACTERISTICS OF THE CONTEMPORARY CONFLICTS INFORMATION ENVIRONMENT

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Mediul informațional este agregatul de indivizi, organizații sau sisteme, care colectează, procesează sau diseminează informațiile. Aceasta include: (1) interconexiunea globală a rețelelor de comunicații; (2) comanda şi controlul sistemelor forțelor amice şi inamice şi ale altor organizații; (3) amic, inamic şi alt personal care ia decizii şi manipulează informații. Forțele militare se bazează din ce în ce mai mult pe folosirea fără restricții a mediului informațional pentru a conduce (a planifica, a pregăti, a executa şi a evalua) toate spectrele de operații. Mediul informațional este unul dintre componentele spațiului de luptă.

The information environment is the aggregate of individuals, organizations, or systems that collect, process, or disseminate information and the information itself. It includes: (1) the worldwide interconnection of communication networks; (2) command and control systems of friendly and adversary forces and other organizations; (3) friendly, adversary, and other personnel who make decisions and handle information. Military forces increasingly rely on the unrestricted use of the information environment to conduct (plan, prepare, execute, and assess) full spectrum operations. The information environment is one of the components of the battle space.

Cuvinte cheie: mediu informațional, interconexiune globală, spațiu de luptă.
Keywords: *information, environment, worldwide interconnection, battle space.*

* e-mail: *gruia.timofte@gmail.com*

Lupta modernă, dusă de marile unități (unități) de diferite tipuri, necesită preluarea şi transferul rapid al informațiilor în întregul spațiu de luptă.

Există şi patru stadii cheie ale ciclului de viață al informației: crearea, culegerea, diseminarea şi utilizarea ei. Aceste stadii sunt distincte, deşi au multe caracteristici în comun.

Dezvoltarea tehnologică a afectat atât viteza şi volumul culegerii, cât şi al diseminării informației. Revoluția informațională a condus la dezvoltarea unor sisteme moderne interconectate şi interdependente, care nu mai pot fi conduse manual.

Pentru analiza pertinentă a dimensiunii informaționale a spațiului de luptă modern este foarte util să caracterizăm succint mediile informaționale care au un impact important asupra organizării şi desfăşurării acțiunilor militare, astfel[1]:

- *mediul informațional global* – cuprinde personalitățile, organizațiile, sistemele etc., multe dintre ele în afara controlului militar sau al autorităților naționale de comandă, care colectează, prelucrează şi distribuie informațiile la nivel național şi internațional;
- *infrastructura informațională națională* – cuprinde rețelele de telecomunicații publice şi private, tehnologiile de satelit, terestre şi radio care servesc persoanele fizice şi juridice, informațiile şi conținutul acestora, bazele de date, terminalele hardware şi produsele software pentru accesul la informații, personalul care colectează, prelucrează, stochează şi generează noi informații etc.;
- *infrastructura informațională a apărării* – cuprinde resursele necesare pentru transferul, prelucrarea, stocarea şi afişarea informațiilor, mijloacele tehnice pentru comandă şi control, cercetare şi alte categorii de mijloace pentru transmiterea vocii, imaginilor fixe şi în mişcare, servicii multimedia deosebit de utile domeniului militar;
- *mediul informațional militar* – constă din sistemele informaționale şi structurile proprii şi ale adversarului, militare şi de alte categorii, care sprijină sau influențează, în mod semnificativ, operațiile militare;
- *sistemele informaționale (C4I)* – constau din infrastructura, structurile, personalul şi componentele care colectează, prelucrează, stochează, transmit, afişează, distribuie şi acționează în conformitate cu informațiile obținute.

Mediul informațional este reprezentat de spațiul, unde personalul uman şi sistemele automatizate observă, se orientează, decid şi acționează în conformitate

[1] D. Alberts., J. Garstka, R.E. Hayes, D.A. Signori, *Understanding Information Age Warfare*, CCRP, Wahington, DC, 2001, pp. 35-42.

cu informațiile şi, de aceea, constituie mediul de elaborare a deciziilor[2]. Mediul informațional are trei dimensiuni care interacționează între ele.

Dimensiunea fizică este constituită din sistemele de comandă şi control şi infrastructurile de sprijin care permit personalităților şi organizațiilor să conducă operații în toate domeniile: aerian, maritim, terestru, spațial. Aceasta cuprinde şi platformele fizice, rețelele de comunicații, mijloacele de transmisiuni, infrastructura teritorială, tehnologiile, grupurile de indivizi şi populația. Dimensiunea fizică este cea mai uşor de măsurat şi, în consecință, puterea de luptă este evaluată, în primul rând, în cadrul acesteia.

Dimensiunea informațională este aceea în care informația este colectată, prelucrată, stocată, diseminată, afişată şi protejată. În cadrul acesteia are loc comanda şi controlul forțelor, mijloacelor şi sistemelor de armament şi este transmisă intenția comandantului. Ea constă din fluxul informațional şi conținutul acestuia şi, ca urmare, reprezintă dimensiunea care trebuie protejată.

Dimensiunea cognitivă este cea mai importantă şi cuprinde mintea factorului de decizie şi a publicului țintă. În cadrul acesteia oamenii gândesc, discern, vizualizează şi decid. Ea este influențată de ordinele comandantului, instruire şi alte motivații personale. Luptele şi campaniile pot fi pierdute în domeniul cognitiv. Factori ca: leadership-ul, moralul, nivelul de coeziune, emoția, starea mentală, nivelul de instruire, experiența, cunoaşterea situației, precum şi opinia publică, percepțiile, mass-media, informațiile publice şi zvonurile influențează această dimensiune.

Clima, terenul şi efectele sistemelor de armament (ca de exemplu, impulsul electromagnetic sau căderile de energie electrică) afectează mediul informațional, dar nu fac parte din el.

Mediul informațional reprezintă una dintre componentele spațiului de luptă. Partea din mediul informațional al spațiului de luptă al comandantului cuprinde activitățile informaționale care afectează o operație. Comandanții determină aceste activități, care afectează operațiile şi sistemele informaționale, precum şi pe cele pe care le pot influența. Activitățile din mediul informațional pe care comandanții nu le pot influența îi determină să-şi asume riscuri sau să acționeze pentru a le micşora.

Mulți actori semnificativi din mediul informațional pot afecta comanda şi controlul operațiilor militare la nivel tactic, operativ şi strategic, probabil încă înainte de începerea acestora. Exemple ale unor asemenea actori sunt: guvernele străine; organizațiile guvernamentale naționale; organizațiile nonguvernamentale; organizațiile care coordonează eforturile internaționale; elementele sociale şi culturale şi liderii acestora; liderii militari, partenerii

[2] *JP 3-13, Information Operations*, Department of Defense, Washington, DC, 2006, pp.18-19.

multinaţionali şi adversarii; personalităţile capabile să comunice cu publicul mondial; mass-media. Complexitatea relaţiilor dintre factorii politici, strategici, tehnologici şi militari solicită adoptarea unei perspective largi privind modul în care operaţiile şi mediul informaţional se influenţează reciproc.

Factorii care pot modifica mediul informaţional pe termen lung sunt cei prin care grupările umane (naţiunile, triburile, familiile) se organizează, guvernează, interacţionează ca grupuri (culturale, sociologice, religioase), sunt influenţate regional (stabilitate, alianţe, relaţii economice), sunt avansate din punct de vedere tehnologic.

Factorii pe termen mediu pot cuprinde ascensiunea şi declinul liderilor, competiţia dintre grupuri privind resursele sau obiectivele, încorporarea tehnologiilor specifice în infrastructura informaţională şi întrebuinţarea resurselor de către organizaţii pentru a obţine avantaje din tehnologia şi infrastructura informaţională.

Factorii pe termen scurt includ starea vremii, disponibilitatea resurselor limitate de a sprijini sau de a realiza tehnologii informaţionale specifice şi capacitatea de a extinde / menţine senzorii şi infrastructura informaţională portabilă în raioanele distante.

A) Activităţile informaţionale din spaţiul de luptă modern implică obţinerea, transportul, prelucrarea, conversia, distribuţia, utilizarea, protecţia, exploatarea şi managementul informaţiilor, succint conţinutul lor constând în[3]:

- *Colectarea* – achiziţia şi filtrarea iniţială a datelor pe baza nevoilor planificate şi prezentarea lor într-o formă adecvată transmiterii. Aceste informaţii vizează: misiunea, adversarul, trupele proprii, terenul, starea vremii şi timpul la dispoziţie. Procesul de obţinere a informaţiilor se realizează cu ajutorul sistemelor electronice, al activităţilor operative de cercetare şi recunoaştere, al cercetării strategice, operative şi tactice, prin conlucrarea cu organele de poliţie şi mass-media etc.
- *Transportul* – comunicarea informaţiilor şi a datelor la dispozitivele de recepţie ale destinatarilor.
- *Prelucrarea datelor* – stocarea, extragerea din dispozitivele de memorie, actualizarea, filtrarea şi sinteza lor pentru a rezulta minimum de informaţii într-o formă utilizabilă.
- *Conversia informaţiilor* – transformarea acestora dintr-o formă în alta, fără pierderi şi fără modificarea preciziei lor în scopul transmiterii, şi afişării sub formă de text, de imagini în format fix şi în mişcare, de date pentru calculatoare etc.

[3] Gr. Timofte, *Dimensiunea informaţională a spaţiului de luptă modern*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001, pp. 7-9.

• *Distribuţia (diseminarea) informaţiilor* – transmiterea informaţiilor prelucrate potenţialilor utilizatori.

• *Utilizarea informaţiilor* (după ce datele sunt obţinute, analizate şi verificate) – actualizarea şi cunoaşterea situaţiei reale pentru a perfecţiona continuu sau pentru a adapta deciziile, planurile şi acţiunile militare.

• *Protecţia informaţiilor* – analiza vulnerabilităţii forţelor şi mijloacelor proprii de comandă şi control la acţiunile de natură electronică, de distrugere fizică, inducere în eroare, şi de propagandă ale adversarului, precum şi stabilirea mijloacelor, aplicarea şi verificarea măsurilor de contracarare. Elementele de infrastructură ce trebuie protejate sunt bazele de date, reţelele de calculatoare, sistemele de comunicaţii, de cercetare şi mijloacele auxiliare din cadrul acestora.

• *Exploatarea informaţiei* – acţiunea prin care se obţin avantaje pentru scopurile operaţionale militare din orice informaţie achiziţionată. Aceasta implică interceptarea şi analiza mesajelor adversarului, extragerea informaţiilor din bazele lui de date, întreprinderea măsurilor de denaturare, degradare sau manipulare a capacităţilor informaţionale ale acestuia.

• *Denaturarea informaţiilor adversarului* – măsurile de atac la adresa comenzii şi controlului vizând influenţarea, degradarea sau distrugerea informaţiei şi a sistemelor informaţionale ale acestuia.

• *Managementul informaţiei* – coordonarea şi sincronizarea atentă a informaţiei şi a sistemelor informaţionale cuprinde: managementul spectrului electromagnetic, alegerea surselor şi a sistemelor ce se utilizează, asigurarea unor fluxuri informaţionale fiabile (cu integrarea pe verticală şi orizontală), interceptarea informaţiilor de la mai multe surse.

B) Ameninţările care provin din mediul informaţional[4]. Aceste ameninţări vizează unul dintre cele trei elemente: comandantul; alţi factori de decizie importanţi; sistemele C2 sau sistemele informaţionale (C4I, C4ISR).

Multe ameninţări pentru unităţile angajate în operaţii ofensive, defensive şi de stabilitate sunt simple şi cunoscute. Pe timpul acestor tipuri de operaţii, comandanţii anticipează că adversarii vor desfăşura unele forme ale operaţiilor informaţionale împotriva lor şi a sistemelor de comandă şi control. Ei presupun că adversarii vor utiliza mijloace multiple pentru a încerca să ascundă informaţii, să creeze îndoieli asupra informaţiilor pe care ei le deţin şi să perturbe procesul de elaborare a deciziilor. Mediul informaţional conţine şi alte ameninţări cu arie de răspândire globală, diverse sub aspect tehnic şi în continuă creştere. Acestea vin din partea unei game largi de surse cu capabilităţi variabile, de la personalităţi, la organizaţii şi state care se

[4] *FM 3-13, Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures*, Department of the Army, Washington, DC, 2003, Chapter 1.

consideră naţiuni distincte. Ele pot fi motivate de factori militari, politici, sociali, culturali, etnici, religioşi sau personali. Capabilităţi ale adversarilor care pot acţiona în mediul informaţional sunt clasificate, astfel:

- primul nivel – indivizi sau mici grupuri de amatori care utilizează metode şi tehnici specifice hacker-ilor, într-un mod nesofisticat, fără sprijin semnificativ din partea altor organizaţii sau persoane;
- al doilea nivel – indivizi şi grupuri mici sprijiniţi de entităţi de afaceri, grupuri criminale sau alte grupuri transnaţionale utilizând instrumente uzuale de hacker, într-un mod mai complicat. Acest nivel al adversarului cuprinde terorişti şi organizaţii teroriste nonguvernamentale. Activităţile lor cuprind: spionajul, colectarea datelor, cunoaşterea sau recunoaşterea reţelelor şi furtul de date;
- al treilea nivel – indivizi sau grupuri mici sprijinite de instituţii militare sau civile finanţate de stat şi resurse însemnate, care utilizează mijloace sofisticate pentru spionaj, colectare de date, planificarea sau recunoaşterea reţelelor şi furtul de date;
- al patrulea nivel – operaţii informaţionale ofensive finanţate de stat, în special atacuri la adresa reţelelor de calculatoare, utilizând echipamente de ultimă generaţie şi tehnici secrete desfăşurate în coordonare cu operaţiile militare.

Sursele de ameninţare sunt: hackerii, intruşii, actorii nonstatali activi care urmăresc scopuri politice sau de altă natură, teroriştii, activităţile din cadrul operaţiilor informaţionale străine, informaţiile fratricide. Graniţele dintre aceste ameninţări şi nivelul unor capabilităţi sunt neclare şi deseori este dificil de a percepe originile unui anumit incident particular. De exemplu, acţiuni care par a face parte din primul nivel de ameninţare pot aparţine, de fapt, nivelului patru de atac.

a) Hackerii ["hacker" – pasionat al calculatoarelor care pătrunde prin sistemele de securitate ale acestora ("cracker" – spărgător de coduri)] sunt utilizatori neautorizaţi care încearcă sau obţin acces la sistemele C2 şi cele informaţionale, sau ascund utilizarea lor faţă de utilizatorii legitimi. Ei sunt, adesea, persoane care se bucură explorând detaliile unor sisteme programabile şi determinând modul cum să ajungă la capabilităţi ale acestora. Răspândirea pe scară largă a sistemelor informaţionale, în general, şi organizarea Internetului, în particular, au condus către o nouă ameninţare: atacuri de largi proporţii ale hacker-ilor pentru a face declaraţii politice. Acest fenomen este important, deoarece traversează graniţele naţionale. Când un grup de activişti crede că o entitate acţionează în mod contrar intereselor lor, ei lansează o chemare globală a hacker-ilor pentru a ataca adversarii observaţi de ei.

b) Personalul din interiorul sistemelor (”insider” – persoană care are acces la informaţii speciale) cu acces legitim la elementele sistemului C2

reprezintă una dintre cele mai serioase ameninţări, care dacă sunt recrutaţi sau automotivaţi pot dezvălui informaţii protejate din sistemele informaţionale.

c) Actorii non-statali, de la cartelurile de droguri la activiştii sociali, pot beneficia de avantajele pe care le oferă posibilităţile mediului informaţional. Ei pot obţine capabilităţi de a ataca sistemele C2 ale adversarului cu un cost foarte redus. Mai mult, pot ataca, cu o libertate relativă, de la distanţă. În plus, atacând adversarii direct, aceşti actori utilizează mass-media internaţională pentru a încerca să influenţeze opinia publică mondială şi să modifice percepţiile factorilor de decizie.

d) Acţiunile teroriste cuprind activităţi de la obţinerea accesului neautorizat la sistemele C2 până la atacurile fizice împotriva comandanţilor şi factorilor de decizie. Grupurile teroriste au fost identificate ca utilizând sisteme informaţionale comerciale, în special ecrane pentru afişarea datelor de la computere, pentru a transmite informaţii de cercetare şi date tehnice dincolo de frontierele internaţionale.

e) Activităţile din operaţiile informaţionale străine. Pe timp de pace, criză şi război, naţiunile străine desfăşoară operaţii informaţionale împotriva sistemelor C2, sistemelor informaţionale şi informaţiilor adversarului. Aceste acţiuni, în cele mai multe cazuri, vor imita activităţi ale hacker-ilor, teroriştilor şi activiştilor, inclusiv ale actorilor nonstatali. Pe timpul crizei sau la război, operaţiile informaţionale ale adversarului pot ataca sistemele C2 militare şi sistemele informaţionale comerciale pe care se bazează forţele proprii. Aceste atacuri pot lua forma bruiajului, difuzarea semnalelor false şi transmisiuni cu scopul de a induce în eroare sau generarea de impulsuri electromagnetice. În asemenea cazuri, adversarii pot întrerupe funcţionarea mult mai multor elemente decât sistemele de comunicaţii. Senzorii de la toate nivelurile pot fi bruiaţi sau activaţi pentru a produce informaţii false. Sistemele comerciale şi senzorii sunt, în mod particular, vulnerabile la efectele impulsului electromagnetic datorită unor arhitecturi relativ neprotejate.

Fratricidul informaţional este rezultatul întrebuinţării unor elemente componente ale operaţiilor informaţionale într-un mod care determină efecte în mediul informaţional ce întârzie conducerea operaţiilor proprii sau influenţează forţele proprii în mod nefavorabil. Un exemplu familiar este bruiajul forţelor proprii care degradează propriile comunicaţii. Oricum, fratricidul informaţional acoperă şi alte aspecte ale operaţiilor informaţionale. Acţiunile, percepţiile şi informaţiile de la trupele proprii pot crea impresii incorecte care afectează, în mod nefavorabil, operaţiile informaţionale în situaţii speciale.

C) Metodele de atac. Adversarii pot utiliza câteva metode pentru a ataca sistemele C2 şi informaţionale proprii sau să modifice mediul

informațional în favoarea lor. Natura mediului informațional face asemenea atacuri greu de detectat. Unele atacuri, precum coruperea bazelor de date şi controlarea programelor (software-ului), pot fi proiectate cu efecte întârzietoare. Alții pot întrebuința acțiuni imediate pentru a degrada sau a distruge centrele informaționale. Posibilele atacuri sunt numite incidente. Un incident este un eveniment de analiză a unei încercări de penetrare, acces neautorizat sau un atac informațional asupra unui sistem informațional automat. Acesta cuprinde: explorarea şi citirea neautorizată a documentelor; întreruperea sau refuzul serviciului; alterarea sau distrugerea intrărilor, prelucrării, stocării sau ieşirilor informațiilor; schimbarea caracteristicilor hardware, software şi firmware [programele de sistem care sunt stocate în memoria permanentă (ROM) a unui calculator sau în alte circuite ale lui] ale sistemului informațional sau a caracteristicilor software cu sau fără cunoaşterea instrucțiunilor şi intenției utilizatorilor.

a) Accesul neautorizat urmăreşte să obțină informații din sistemele C2, datele introduse, modificarea datelor stocate sau ştergerea datelor. Persoanele individuale se pot conecta la rețelele militare, ca de exemplu rețelele locale de calculatoare din structura Internetului. Firewalls (software care asigură securitatea rețelei – o procedură de securitate care plasează un calculator special programat între rețeaua locală a unei organizații şi Internet) există pentru a preveni aceste acțiuni. Oricum, dacă un firewall este penetrat, sistemul C2 este penetrat. Accesul neautorizat nu este necesar să înceapă de la Internet, ci poate avansa printr-o breşă în firewall. O persoană cu acces fizic la un terminal conectat la un sistem C2 (o persoană din interior) poate obține, de asemenea, acces neautorizat.

b) Software de tip rău intenționat. Introducerea software-ului rău intenționat determină ca un calculator să opereze în alt mod decât cel dorit de către utilizatori. Software-ul rău intenționat cuprinde virusurile calculatoarelor, bombele logice şi programele destinate să eludeze programele de protecție. Fişierele descărcate de pe Internet pot conține virusuri care întrerup funcționarea software-ului sau corup bazele de date.

c) Inducerea în eroare electromagnetică reprezintă radierea deliberată, reradierea, alterarea, suprimarea, absorbția, refuzul, amplificarea sau reflexia energiei electromagnetice într-un mod destinat să transmită informații false pentru un inamic sau pentru sistemele de armament dependente de energia electromagnetică, degradând sau neutralizând astfel capacitățile combative ale inamicului. Printre tipurile de inducere în eroare electromagnetică sunt: inducerea în eroare de manipulare, de simulare şi imitativă.

Inducerea în eroare electromagnetică de manipulare cuprinde acțiunile de eliminare a afişării sau transmiterea informațiilor false, a

indiciilor electromagnetice secrete care pot fi utilizate de către forţele ostile. Dacă nu este corect identificată, inducerea în eroare de manipulare poate conduce la informaţii false – semnale, radiaţii sau date – care sunt transmise, prin intermediul analiştilor de cercetare, către comandant. Adversarii pot transmite informaţii imprecise sau distorsionate prin mijloace indirecte (prin mediul informaţional) sau mijloace directe (ca de exemplu, inducând în eroare sistemele de cercetare, supraveghere şi recunoaştere proprii).

Inducerea în eroare electronică de simulare cuprinde acţiuni care simulează capabilităţi proprii, teoretice sau reale, pentru a dezinforma forţele ostile. De exemplu, o operaţie de inducere în eroare militară poate pune radarele de supraveghere în instalare defensivă tipică, când, de fapt, intenţia comandantului este de a ataca.

Inducerea în eroare electromagnetică imitativă reprezintă introducerea energiei electromagnetice care imită emisiunile în sistemele inamicului.

d) Atacul electronic este componenta războiului electronic implicând utilizarea energiei electromagnetice, energiei directe sau armelor antiradiaţie pentru a ataca personalul, facilităţile sau echipamentele cu intenţia de a degrada, neutraliza sau a distruge aceste capabilităţi de luptă ale inamicului şi este considerată o formă de acţiune prin foc. Atacul electronic cuprinde: acţiunile întreprinse pentru a preveni sau a reduce utilizarea efectivă a spectrului electromagnetic de către un adversar (ca de exemplu bruiajul şi inducerea în eroare electromagnetică); întrebuinţarea armamentului care utilizează energia electromagnetică sau energia directă cu mecanismele distructive primare (lasere, arme de radiofrecvenţă, raze luminoase). Atacul electronic împotriva sistemelor C2 proprii şi a reţelelor asociate acestora poate să se producă în orice moment, pe timp de pace, criză sau război.

e) Distrugerea fizică. Armamentul care poate întrerupe sau degrada sistemele C2 prin distrugerea fizică cuprinde mijloace de la bombele teroriştilor la artilerie, rachete şi aeronave. Capacitatea adversarilor de a distruge va determina dezvoltarea mai intensă a sistemelor apte pentru acest lucru (rachete de croazieră, muniţii ghidate cu precizie). Răspândirea unor asemenea tehnologii, ca sistemele de poziţionare globală, vehicule aeriene fără pilot, sateliţi cu imagini în timp aproape real vor îmbunătăţi acele capabilităţi de lovire cu precizie.

f) Managementul percepţiei constă în acţiunile de a transmite şi / sau ascunde indiciile şi informaţiile selectate către publicul străin pentru a le influenţa emoţiile, motivaţiile şi concluziile obiective. În diverse moduri, managementul percepţiei combină proiectarea realităţii, securitatea operaţiilor, protecţia, inducerea în eroare şi operaţiile psihologice. Unii adversari vor viza forţele proprii în avantajul activităţilor de management al

percepției, precum propaganda şi inducerea în eroare pentru a slăbi voința lor de a lupta sau rezista. Aceste activități pot lua multe forme, de la transmisii media civile la loviturile executate cu forțe pentru operații speciale.

g) Propaganda urmăreşte să modeleze mediul informațional în favoarea adversarului. Propaganda strategică sprijină obiectivele adversarului strategic sau operativ prin influențarea opiniilor, emoțiilor, atitudinilor sau comportamentului populației care pot afecta operațiile proprii. Propaganda operativă sau tactică urmăreşte să incite la opoziție împotriva operațiilor proprii prin țintirea publicului din zona de operații. Propaganda tactică poate, de asemenea, să încerce să influențeze atitudinile, emoțiile, motivațiile şi concluziile comandanților şi membrilor forțelor proprii.

h) Inducerea în eroare este un alt mijloc pentru modificarea mediului informațional. Este mult mai uzual să se vizeze un factor de decizie decât un auditoriu larg. Operațiile de inducere în eroare reflectă o falsă imagine a situației. Obiectivul lor este acela de a determina comandanții proprii să acționeze într-un mod care să favorizeze adversarul. Formele obişnuite de inducere în eroare includ descrierea informațiilor false despre tăria şi compunerea forțelor adversarului, desfăşurarea şi orientarea lor, intențiile lor privind modul de întrebuințare.

EVOLUȚII ÎN UTILIZAREA SISTEMELOR DE ARMAMENT ÎN CONFLICTELE MILITARE RECENTE

NEW EVOLUTIONS REGARDING THE USE OF WEAPON SYSTEMS IN MODERN MILITARY CONFLICTS

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Perfecționările în interconectarea forțelor şi precizia armamentului sunt principalii factori de creştere a puterii combative demonstrate în operațiile militare recente. Conceptul operațiilor bazate pe rețea implică dezvoltarea şi modernizarea rețelelor de comunicații pentru a realiza cunoaşterea distribuită a situației. Perfecționările tehnologice aferente sistemelor bazate pe rețea sunt senzorii şi alte mijloace de cercetare, supraveghere şi recunoaştere pentru monitorizarea țintelor din spațiul de luptă; centre de comandă şi control integrate; îmbunătățirile privind precizia armamentului.

Improvements in force networking and the use of precision weapons are clearly primary reasons for the overwhelming combat power demonstrated in recent operations. The emerging concept of networked operations (network-centric operations) involves developing communications and other linkages among all elements of the force to create a shared awareness of operations. Technological enhancements to these network-centric systems include improved sensors and other intelligence, surveillance and reconnaissance mechanisms for observing targets on the battlefield; more integrated command and control centers for analyzing data and approving attacks; and improvements in precision weapons

Cuvinte cheie: sisteme de armament, sisteme bazate pe rețea, sisteme de recunoaştere, precizia armamentului.
Keywords: *weapon systems, network-centric systems, reconnaissance mechanisms, precission weapons.*

* e-mail: *gruia.timofte@gmail.com*

Îmbunătăţirile din reţelele forţei şi utilizarea armamentului de precizie sunt principalele elemente care au condus la creşterea puterii de luptă demonstrată în operaţiile recente. Perfecţionările în interconectarea forţelor în operaţii, senzorii şi echipamentele de supraveghere, centrele de comandă şi control integrate au permis structurilor militare să-şi îmbunătăţească capacitatea de a distribui o imagine extinsă a spaţiului de luptă şi de a comunica cu toate elementele forţei, reducând timpul necesar pentru analiza şi elaborarea deciziilor pe timpul operaţiilor. De asemenea, a crescut flexibilitatea în conducerea acţiunilor de bombardament în condiţii nefavorabile de vreme, de la altitudini mai mari şi mai sigure, concomitent cu creşterea preciziei[1].

Cu toate aceste îmbunătăţiri, continuă să existe bariere serioase în implementarea noii strategii. În acest sens, patru domenii sunt esenţiale:

- lipsa unor echipamente şi sisteme standardizate şi interoperabile care reduce eficienţa operaţiilor prin analiza şi fuziunea manuală a informaţiilor de la sisteme multiple de senzori şi limitarea accesului la capabilităţile militare de prelucrare;
- dificultăţile în obţinerea unor analize oportune şi de înaltă calitate a distrugerilor după bombardamente care pot micşora înaintarea terestră şi împiedică alte îmbunătăţiri privind creşterea ritmului operaţiilor;
- absenţa unui sistem informaţional unificat al spaţiului luptei pentru a se asigura măsuri standardizate şi datele de începere (iniţiale) privind bombardamentul, care creează confuzie privind succesul noilor tactici şi tehnologii, supoziţiile (presupunerile) utilizate în programele de simulare a spaţiului de luptă şi deciziile privind achiziţiile; necesitatea unui sistem informaţional unificat, baze de date unificate cu formate de date standardizate;
- lipsa unei instruiri de înaltă calitate şi realiste pentru a ajuta personalul de la toate nivelurile să înţeleagă şi să se adapteze la fluxul de informaţii în continuă creştere, un management mult mai centralizat şi alte schimbări din mediul operaţional aduse de noile concepte strategice. În operaţiile din Irak, analizele privind distrugerile din spaţiul de luptă nu au ţinut pasul cu ritmul operaţiilor şi nu au reuşit să asigure informaţiile necesare pentru deciziile operaţionale datorită următorilor factori: progresele în desfăşurarea operaţiilor bazate pe reţea şi precizia armamentului au crescut ritmul cu care sunt descoperite şi atacate ţintele; lipsa personalului antrenat în analiza distrugerilor din spaţiul de luptă a condus la misiuni repetate şi consumuri mari de muniţii;

---

[1] GAO-04-547, *Military Operations. Recent Campaigns Benefited from Improved Communications and Technology, but Barriers to Continued Progress Remain*, Report to Congressional Committees, June 2004, Washington, DC, pp. 21-29.

• alte implicații: ritmul operațiilor şi creşterea volumului de informații îi depăşesc pe comandanți şi ofițerii de stat major de multe ori; operațiile bazate pe rețea presupun distribuirea informațiilor la eşaloane din ce în ce mai mici, conducând la creşterea autonomiei individuale a luptătorilor şi unităților mici; creşterea nivelului de interconectare a condus la stilul de management centralizat cu creşterea rolului comandanților de la eşaloanele superioare; personalul nu este instruit să acționeze în acest nou mediu cu cerințe cognitive din ce în ce mai mari la eşaloane mici şi la nivelul indivizilor;

• nu sunt proceduri standardizate pentru operațiile de bază, ca de exemplu raportarea rezultatelor în urma misiunilor de bombardament. Astfel, pe timpul operațiilor din Afganistan, Comandamentul Central al FA al SUA a recepționat cel puțin 23 de rapoarte privind misiunea, ceea ce a condus la consum de timp pentru armonizarea lor[2].

Operațiile militare desfăşurate de SUA şi Coaliția de forțe în Kosovo, Afganistan şi Irak au făcut dovada unei puteri de luptă fără precedent, astfel:

• operația ”Allied Force” bazându-se predominant pe puterea aeriană a obligat forțele lui Slobodan Miloşevici să părăsească Kosovo în 78 de zile în primăvara anului 1999;

• operația ”Enduring Freedom” a utilizat o combinație a puterii aeriene şi acțiunile forțelor speciale şi au alungat pe talibani de la putere din Afganistan în 175 de zile (octombrie 2001 – martie 2002);

• operația ”Iraqi Freedom” a condus la alungarea de la putere a lui Saddam Hussein în numai 43 de zile (martie – mai 2003).

Aceste operații au beneficiat de implementarea noilor strategii şi tehnologii dezvoltate pentru noul mediu de securitate, caracterizate prin surprindere şi incertitudine ca urmare a evoluției amenințării teroriste şi de necesitatea tranziției de la era industrială la era informațională.

Strategia bazată pe noile capabilități urmăreşte contracararea incertitudinii prin perfecționarea capacității structurilor organizatorice militare de a acționa rapid şi decisiv în întreaga gamă de condiții de luptă.

Această strategie este potențată de integrarea la nivel înalt a rețelelor forței care combină superioritatea informațională şi dezvoltările din tehnologiile pentru supraveghere, comunicații, precizia armamentului şi din alte domenii pentru a câştiga inițiativa şi a învinge rapid inamicul.

Armamentul de precizie asigură controlul munițiilor prin utilizarea echipamentelor electrice care realizează ghidarea acestora în zbor. Acesta asigură precizie sporită față de armamentul convențional care nu are

[2] GAO – 03 – 329, *Defense Acquisitions: Steps Needed to Ensure Interoperability of Systems That Process Intelligence Data*, U.S. General Accounting Office, Washington DC, 2003, pp. 26-31.

capacitatea de a corecta traiectoria pe timpul zborului. Cantitatea de muniție ghidată a crescut de la 8% în operația ”Desert Storm” la 68% în operația ”Iraqi Freedom” (figura 1)[3].

Pe timpul acestor operații s-au asigurat diverse niveluri de avantaj (superioritate, supremație, dominație) aerian. S-a urmărit, de asemenea, limitarea distrugerilor colaterale la nivelul populației civile şi infrastructurii teritoriale.

Integrarea şi coordonarea acțiunilor forțelor terestre cu acțiunile de bombardament sunt esențiale pentru realizarea puterii letale în spațiul de luptă. Ciclul de executare a loviturilor este compus din şase faze de bază (figura 2)[4].

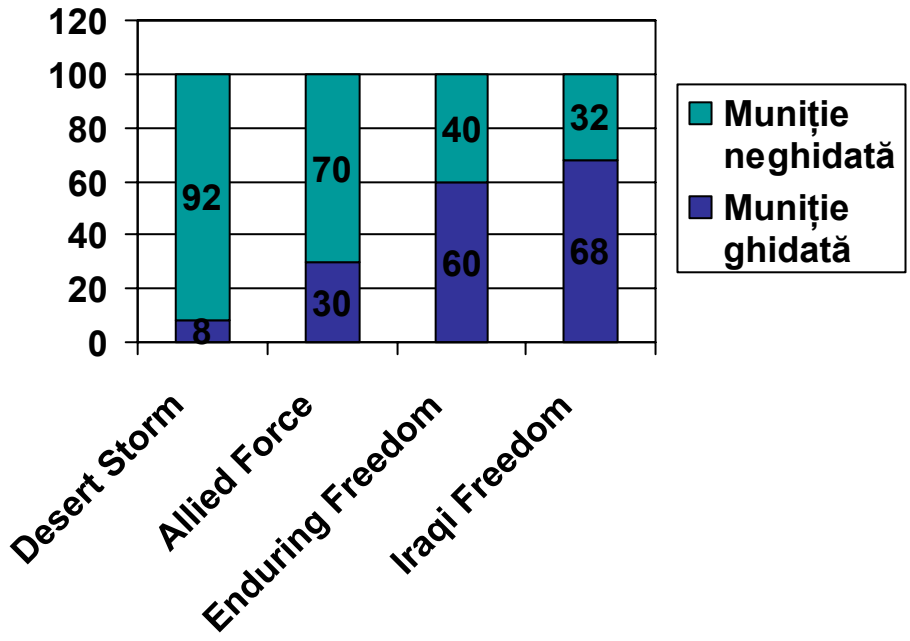

Fig. 1 *Întrebuințarea munițiilor ghidate şi neghidate în războaiele recente*

Culegerea informațiilor pentru monitorizarea spațiului de luptă:

- îmbunătățiri tehnologice în cercetare, supraveghere şi recunoaştere: sisteme de control şi avertizare aeriană (pentru detectarea activităților inamicului aerian şi naval şi conducerea avioanelor proprii); sisteme radar pentru detectarea activității inamicului terestru şi aerian; senzori şi radare de calitate mai înaltă care asigură imagini de înaltă rezoluție a spațiului de luptă; vehicule aeriene fără pilot comandate de la distanță sau auto-pilotate prin calculator la bord preprogramat;

[3] *Future War: What Trends in America's Post-Cold War Military Conflicts Tell Us About Early 21st Century Warfare*, Northrop Grumman Corporation, Analysis Center, Washington, DC, 2003, p. 23.
[4] *JP 3-60, Joint Doctrine for Targeting*, Department of Defense, Washington, DC, 2002, p. 16.

- utilizarea forţelor pentru operaţii speciale pentru marcarea ţintelor prin indicator cu laser şi receptoare GPS şi analiza rezultatelor bombardamentelor[5];
- schimbul informaţional prin transfer de fişiere, video-conferinţă şi poştă electronică;
- dificultăţi de transmitere a coordonatelor ţintelor datorită limitei şi lipsei sistemelor de comunicaţii digitale (controlorii aerieni au transmis coordonatele de la GPS prin radio în fonie echipajelor aeronavelor care se introduceau în calculatoarele ţinute pe genunchi şi citite pentru confirmare, apoi le introduceau în armament prin cel puţin 51 apăsări de taste şi eventuale erori);
- legături prin sateliţi şi lărgimea de bandă reduse. În operaţia ”Allied Force” centrul de conducere a operaţiilor aeriene a fost instalat la Vicenza (Italia). Circuitul era următorul: avioane fără pilot, centru terestru din Anglia prin satelit, apoi în SUA prin fibră optică pentru analiză, apoi în Washington şi prin satelit la controlorii aerieni de pe aeronavele de comandă şi control din Kosovo.

Pe timpul operaţiilor din Afganistan şi Irak, Comandamentul Central a rămas la Tampa (Florida), iar operaţiile aeriene au fost conduse din centre instalate în Arabia Saudită şi Qatar.

Bombele ghidate prin laser care urmează un fascicul îngust de energie dirijat spre ţintă prin aeronave sau operatorii tereştri sunt mult mai precise decât cele dirijate prin GPS. Acestea au limitări determinate de ploaie, nori sau alte condiţii de vizibilitate redusă.

În operaţia ”Enduring Freedom”, faţă de ”Allied Force”, a crescut utilizarea bombelor ghidate prin GPS cu 45%, iar cele ghidate prin laser au scăzut cu 32%. Între operaţiile ”Enduring Freedom” şi ”Iraqi Freedom”, bombele ghidate prin GPS au scăzut cu 13%, iar cele ghidate prin laser au crescut cu 10%.

Specialiştii apreciază că este necesară utilizarea ambelor categorii de muniţii în funcţie de categoriile de ţinte care trebuie lovite, teatrul de operaţii, condiţiile de vreme, disponibilitate şi preţul de cost. În ceea ce priveşte acest ultim factor se cunoaşte că o bombă ghidată prin GPS costă între 21.100 şi 28.400 dolari, cele ghidate prin laser între 14.600 şi 23.000 dolari, iar bombele neghidate de 225 – 450 kg între 2000 şi 8700 dolari. Aceste bombe pot fi utilizate de la mare altitudine fapt ce limitează pericolele pentru piloţi şi aeronave faţă de sistemele de apărare aeriană şi focul de la sol.

În primul război din Golful Persic, numai 20% din aeronavele SUA au fost dotate cu capacităţi de lansare a bombelor ghidate prin laser. În operaţia ”Iraqi Freedom” aproape fiecare avion de luptă a fost capabil să întrebuinţeze asemenea muniţii[6].

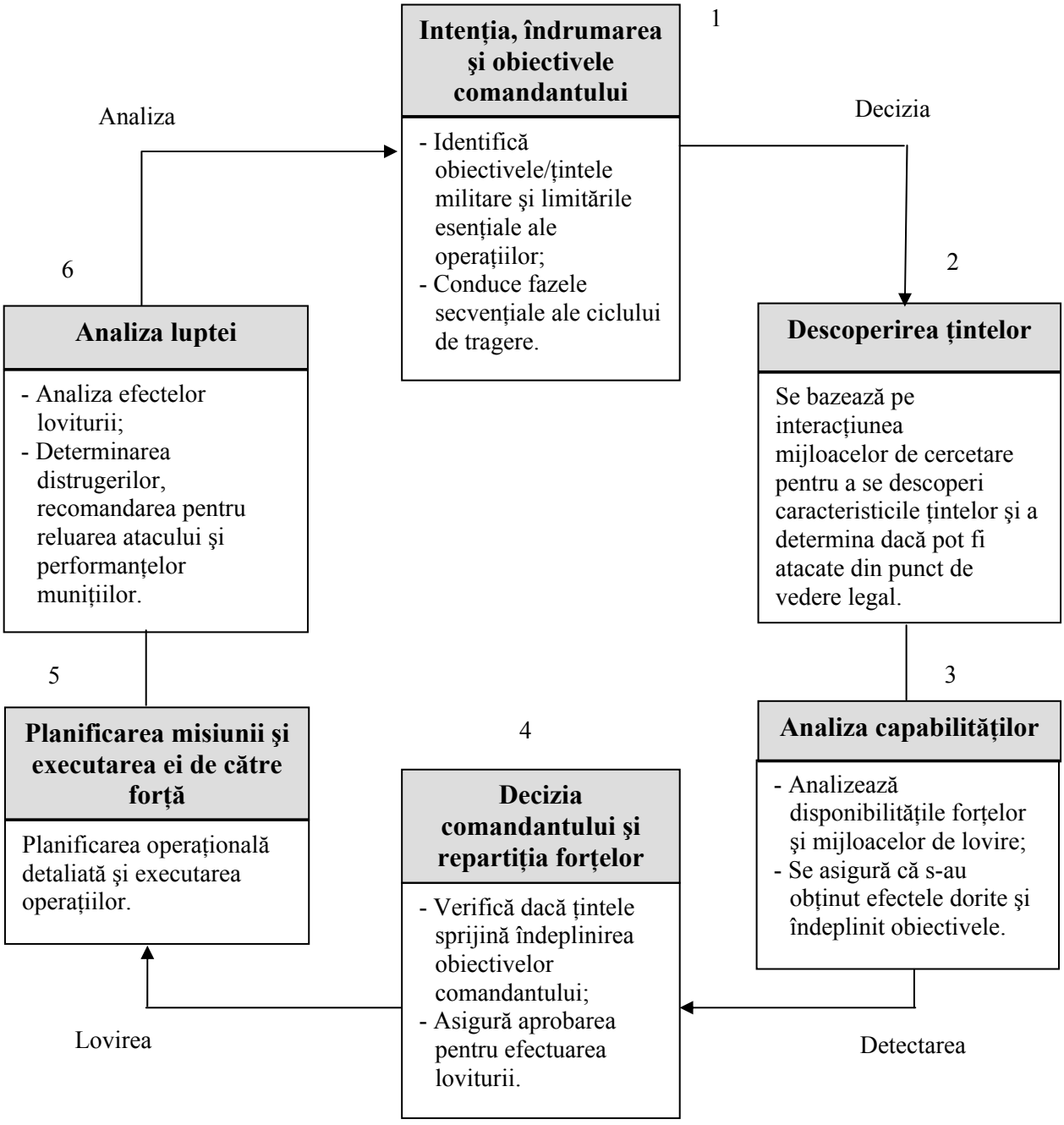
---

[5] *Joint Lessons Learned: Operation Iraqi Freedom Major Combat Operations*, Department of Defense, Joint Forces Command, Norfolk, Virginia, 2004, p. 133.

[6] *Operation Iraqi Freedom: A First Blush Assessment*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington, DC, 2003, p. 76.

Avioanele de luptă pot lansa mai multe bombe într-o singură misiune. De asemenea, creşte eficienţa operaţională prin lovirea mai multor ţinte într-o singură ieşire a aeronavei, faţă de metoda tradiţională de a executa mai multe zboruri pentru a ataca o singură ţintă.

În Operaţia din Afganistan a crescut precizia atacurilor faţă de cea din Kosovo cu 12% asupra ţintelor fixe şi cu 21% asupra ţintelor mobile. Precizia acţiunilor de bombardament este influenţată şi de alţi factori: configuraţia terenului; numărul de ţinte fixe comparativ cu cele mobile; orientarea comandantului privind distrugerile colaterale; experienţa şi pregătirea personalului etc.

Ciclul de tragere întrunit

FORMAREA STATULUI NAŢIONAL UNITAR ROMÂN ŞI SEMNIFICAŢIA SA PENTRU ISTORIA CONTEMPORANĂ A ROMÂNIEI

ROMANIAN UNITARY NATIONAL STATE APPEARANCE AND ITS SIGNIFICANCE FOR THE ROMANIAN CONTEMPORARY HISTORY

Cpt. Elena-Laura UNGUREANU*
Universitatea Naţională de Apărare "Carol I"

Cu dreptate şi în numele dreptăţii dovedind deplină hotărâre, poporul român şi-a desăvârşit unitatea sa politică, naţională şi statală la sfârşitul primului război mondial. A fost un act istoric obiectiv, realizat prin hotărârea cu caracter definitiv de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Desăvârşirea unităţii naţionale a fost un deziderat al tuturor românilor.

With justice and for justice` sake, proving an entire determination, the Romania people have accomplished its political unity, the national and state one by the end of the first world war. It was an historical objective act, made by a definitive decision from Alba Iulia, on the first of December, 1918. The accomplishment of the national unity was a desiderate of all the Romanian people.

Cuvinte cheie: naţiunea română, identitate naţională, demnitate, stat naţional, istorie, ideologie naţională.
Keywords: *Romanian nation, national identity, dignity, national state, history, national ideology.*

În ceea ce priveşte naţiunea română şi în genere, naţiunile din spaţiul central-european, modelul invocat corespunde formulei germane. „Românii se definesc prin originea comună (romană, dacă sau daco-romană), prin limba unitară, prin istoria împărtăşită, prin spiritualitatea specifică“. Românul, dacă era întrebat ce este, în secolul al XIX-lea, spunea că este creştin, dac, daco-roman, roman şi prin toate român. Toate acestea contribuie la crearea identităţii naţionale, care a necesitat un proces educativ la nivel de masă, realizat de elitele intelectuale, aparţinând diverselor naţiuni, ca urmare a

* Tel. *021.319.48.80 / 0245*

observării reciproce, a imitației, a circulației ideilor. Prin intermediul şcolii, al gazetelor, al diverselor sisteme de comunicare şi al serviciului militar obligatoriu, societatea a acționat destructurant asupra solidarităților anterioare, care au fost silite să se replieze în fața solidarităților naționale. Se încerca impunerea în mentalul colectiv a unor idei care confereau o identitate specifică entității naționale evidențiind originea nobilă, vechimea şi virtuțile poporului respectiv, rolul său în lume şi primatul devotamentului față de patrie.

Identitatea națională se clădeşte odată cu crearea unei mitologii naționale bazate pe o serie de mituri fundamentale, precum mitul originii, al continuității, al luptei şi al apărării, al eroilor emblematici şi are rolul de a fundamenta o memorie colectivă comună în scopul integrării indivizilor în marea comunitate națională respectivă. De asemenea, foarte importantă este crearea unei anumite imagini despre propriul trecut, alegerea sau chiar crearea unei istorii favorabile demersului identitar. Nici nu e vorba de acceptare a trecutului, pur şi simplu, ci de un model pentru aspirațiile către viitor, care poate făgădui restaurarea unui paradis pierdut sau inspira întreținerea unor virtuți eroice.

La noi, căutarea identității naționale şi nevoia de continuitate se manifestă prin alcătuirea celor dintâi cronici în perioada medievală. În Moldova, Ştefan cel Mare, în mesajele adresate Veneției, pune accent pe rolul Moldovei de „Poartă a creştinătății", în condițiile agravării pericolului otoman. Tot acum se adaugă şi consemnările sumare relative la înaintaşi, după un model biblic şi genealogic, care creează continuitate. În Țara Românească, s-a adoptat tipul de cronică pe domnii, din cauza lipsei de continuitate dinastică. La un moment dat cele două demersuri se întâlnesc în puncte comune – limbă, religie, duşman comun, legături economice şi culturale. Toate aceste cronici medievale vor constitui elemente de bază în fundamentarea unei ideologii naționale şi a construirii statului – națiune în veacul al XIX-lea. Identitatea națională pornind de la limbă se îmbogățeşte treptat – întâi, una provincială, în funcție de organizarea politică şi ecleziastică. Este aceea pe care au avut-o românii din Țara Românească şi Moldova în secolele XIII–XVI, aromânii, tot din sec. al XIII-lea până în sec. al XVIII-lea. Românilor din Transilvania, ea le poate fi atribuită din sec. al XI-lea.

Confruntarea cu noii veniți o dezvoltă dominația străină şi, diferențele de organizare socio-politică față de ceilalți români, o mențin la acest nivel până în sec. al XVIII-lea.

Un moment de cotitură îl reprezintă domnia lui Mihai Viteazul şi Unirea de la 1600 – o prefacere ideologică, socială şi politică amplificată în timp, mai ales în sec. al XIX-lea, când a devenit un simbol al identității naționale, iar Mihai Viteazul un erou emblematic pentru toți românii şi un model pentru mai toți conducătorii de după el. În fapt, el a încercat să creeze o

monarhie de tip absolut după model occidental şi să menţină un sistem de guvernare între hotarele unui stat întemeiat cu ajutorul sabiei.

Din secolul al XVIII-lea, odată cu domniile fanariote, putem vorbi de conturarea unei identităţi în plan cultural – pătrunderea limbii române nu numai în cancelarie, ci şi în literatura vremii, apariţia tiparului în româneşte care, în mod semnificativ, începe în Principate cu un cod de legi. De asemenea, identitatea românilor se conturează acum şi prin reacţia faţă de străini, în principal faţă de greci, ceea ce accentuează sentimentul naţional.

Până să vină epoca revoluţiilor se remarcă o stagnare a activităţii politice, care însă n-a împiedicat o viaţă culturală românească, îndeosebi, o dezvoltare a învăţământului. De remarcat, venirea lui Gheorghe Lazăr din Ardeal la Bucureşti şi întemeierea Şcolii de la Sf. Sava.

Calitatea de reprezentanţi ai naţiunii române aveau să şi-o ia boierii munteni în 1802, iar Tudor Vladimirescu iniţiază un proiect de acţiune comună cu moldovenii pe ideea că „suntem de un neam, de o lege şi sub aceeaşi stăpânire, ocrotiţi de aceeaşi putere“. Două nume se remarcă la început de secol al XIX-lea prin scrierile lor privind naţiunea română – Zilot Românul şi Naum Râmniceanu, care consideră limba lor ca limba patriei, adică româna, urmaşă a celei latine. Continuitatea nu se înţelege biologic, ci cultural, iar revendicarea naţiunii române de la centrul lumii este o constantă a definirii sale şi a aspiraţiilor naţionale.

Descoperirea de sine vine prin demersul critic, prin reluarea contactelor cu Occidentul, întrerupte în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, iar imaginea prin paralelism revine lui Dinicu Golescu, care în *Însemnare a călătoriei mele* nu se sfieşte să observe decalajul dintre noi şi Occident, ideea de progres şi necesitatea de a fi noi înşine.

Pe de altă parte, a fi noi înşine însemna noi şi ceilalţi şi pentru a-i putea cataloga pe ceilalţi a trebuit exaltat propriul trecut, trăsăturile şi acţiunile specifice. „Ceilalţi“ sunt cu precădere popoarele cu care contactele au fost mai intense, iar interferenţele mai puternice – ungurii, otomanii, grecii, bulgarii, evreii. Iată ce scria, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, A.D. Xenopol, autor de manuale şcolare şi tratate de istoria românilor: „În România locuiesc mai multe feluri de oameni, care vorbesc diferite limbi şi se închină la diferite biserici. Marea mulţime a poporului însă sunt Români, care vorbesc limba românească ce seamănă cu limbile latină, franceză şi italiană, şi care ţin de biserica răsăritului … România liberă este a Românilor, căci ei a câştigat această ţară prin cucerire, şi a păstrat-o vărsându-şi adesea ori sângele pentru ea. Celelalte popoare, care locuiesc în România sunt primite de Români numai ca musafiri şi n-au alte drepturi decât acelea ce Românii voesc să le dea“. În contextul disputelor generate în societatea românească de

problema drepturilor evreilor după 1878, remarcile lui Xenopol cad ca o ghilotină. Recitite, în fapt, ele exprimă modul în care se impune o identitate națională în detrimentul altora.

În momentul în care românii au creat statul român modern, prin Unirea Principatelor Române la 1859 şi statul național unitar român, prin Unirea de la 1918, acestea nu au reprezentat numai decizii ale factorilor politici, ci şi consecința construirii în timp a conştiinței şi identității naționale. Şi nu este numai cazul românilor, ci şi al francezilor, germanilor, popoarelor balcanice.

Strămoşii noştri, dacii şi romanii au cunoscut o organizare statală din cele mai evoluate pentru acea vreme. Astfel, romanii au oferit, pentru mai multe secole, instituția statală cea mai puternică, temeinic organizată şi structurată, care s-a distins printr-o legislație avansata ce a stat ulterior la baza organizării statale a multor popoare. La rândul lor, geto-dacii au avut o veche şi importantă organizare statală atestată prin izvoare scrise încă din sec VI î Hr., când erau singura forță din această parte a lumii care a opus rezistență perşilor. Temeinica organizare a dacilor a atins apogeul în sec I îHr., în vremea marilor regi, Burebista şi respectiv Decebal. Imperiul roman a trebuit să ducă lupte grele împotriva dacilor. După ocuparea unei părți a Daciei de către romani, s-a instituit o administrație statală romană în care au fost incluse şi elemente autohtone, ducând la crearea unor importante centre urbane, ce au atins un grad înalt de civilizație, pe fondul căreia s-a desfăşurat simbioza daco-romană, care a dat naştere poporului român şi limbii sale. Organizat în structuri politico-statale, având continuitate şi un nivel de civilizație superior celui atins de populațiile migratoare, poporul român a rezistat în fața tuturor amenințărilor, păstrându-şi ființa. Limba, obiceiurile şi specificul organizării sale politice. În condițiile grele determinate de presiuni permanente din afară, formațiunile politico-statale româneşti s-au constituit în state feudale structurate pe provincii istorice: Transilvania, Muntenia, Moldova, Dobrogea.

Organizarea statului roman pe zone geografice, din cauza condițiilor istorice vitrege, nu a afectat unitatea poporului roman, care s-a manifestat prin unitate de limba, de origine, de tradiții. Pe temeiul acestor elemente de unitate a poporului nostru, s-a manifestat năzuința de unire politică, de realizare a unității statale.

Pentru prima dată, acest deziderat major al românilor a fost înfăptuit de Mihai Viteazu, care realiza unirea celor 3 țări române: Muntenia, Ardealul şi Moldova. Deşi actul unificator nu a durat din cauza împrejurărilor istorice nefavorabile, el a rămas în istorie cu o însemnătate deosebită, ca expresie a voinței românilor de a-şi realiza unitatea statală. Împrejurările istorice au determinat ca dezideratul unității şi independenței statelor româneşti să se înfăptuiască în etape, procese similare având loc şi în cazul italienilor, germanilor etc.

Astfel, ca un rezultat firesc al luptei de eliberare națională, s-a reuşit în 1859, constituirea statului național român modern, prin unirea Moldovei cu Muntenia, iar ca domn al principatelor fiind ales, în mod democrati,c Al. Ioan Cuza. În anul 1866 a fost adoptată Constituția României, care a statornicit un regim politic democratic, având ca formă de guvernământ monarhia constituțională, statuând separarea puterilor în stat, libertatea de organizare politică şi profesională.

Cucerirea independenței de stat, în 1877-1878, precum şi revenirea Dobrogei, Deltei Dunării şi Insulei Şerpilor la patria străbună, au contribuit la consolidarea statului național român modern.

Anul 1918 marchează momentul de apogeu al înfăptuirii unității statale, când Basarabia, Bucovina, Transilvania şi Banatul s-au unit cu Țara, înfăptuindu-se România Mare – patria tuturor românilor.

Proces istoric de mari dimensiuni, piatra fundamentală, de temelie, dar şi de legătură în acelaşi timp, formarea statului național unitar român s-a realizat într-un climat de puternic avânt revoluționar, manifestat plenar, în octombrie-noiembrie 1918. Evenimentele petrecute pe pământul Transilvaniei la sfârşitul primului război mondial, în lunile octombrie-noiembrie 1918, se constituie, prin forțele participante, într-o adevărată revoluție populară, care prin obiectivele sale a avut un profund caracter burghezo-democratic, urmărind deopotrivă revendicări sociale şi naționale.

„Trăiască Revoluția!" Trăiască România!" sunt cuvintele ce au fost rostite de către toți românii transilvăneni sau bihoreni, bănățeni ori maramureşeni la ceasurile de apus ale monarhiei dualiste.

Trăiască revoluția! Trăiască România! au fost cuvinte ce s-au rostit atunci când la ceasurile miezului de noapte, în nopțile de sfârşit ale lui octombrie, s-a aflat că soldații au depus armele, n-au mai vrut să lupte, au degradat pe superiorii lor, regele a abdicat şi soldații au declarat revoluție.

Era într-adevăr acesta începutul revoluției ce s-a desfăşurat pe întreg pământul Transilvaniei la sfârşitul lunii octombrie şi în zilele lui noiembrie 1918. Era semnalul revoluției dat, prin tulnice sau clopote trase în dungă, anunțând un sfârşit aşteptat şi un început dorit, chemând şi îndemnând lumea oprimată a satelor şi pe aceea mai puțin bogată a oraşelor, la vechea putere dualistă.

Statul național s-a consolidat prin adoptarea Constituției din 1923, care definea statul român ca stat național unitar şi indivizibil, întărind regimul politic democratic, având ca formă de guvernământ monarhia constituțională, legiferând votul universal şi alte drepturi şi libertăți democratice.

Pe fondul conjuncturii internaționale din perioada interbelică şi al unor slăbiciuni manifestate în rândul factorilor politici interni, în februarie 1938 s-a instaurat dictatura regală a lui Carol al II-lea, caracterizată prin suprimarea Constituției şi promovarea unui regim politic cvasitotalitar.

În urma presiunilor exercitate asupra statului român de către Uniunea Sovietică şi Germania hitleristă, ca urmare a înţelegerii dintre Stalin şi Hitler, concretizată prin pactul Ribbentrop-Molotov, s-a produs în 1940 anexarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei şi ţinutului Herţei de către URSS, a părţii de nord a Transilvaniei de către Ungaria hortystă şi a Cadrilaterului dobrogean de către Bulgaria, afectându-se grav interesele naţionale ale românilor.

În septembrie 1940, dictatura lui Carol al II-lea a fost înlocuită de dictatură antonesciană, care a inclus şi participarea legionarilor, până în ianuarie 1941, când au fost înlăturaţi de la conducerea statului.

La 23 august 1944, dictatura antonesciană a fost înlăturată, iar România a ieşit din coaliţia hitleristă, alăturându-se alianţei Naţiunilor Unite. În ţară s-a revenit la un regim constituţional monarhic, prin repunerea în vigoare a Constituţiei din 1923.

Datorita faptului că România, pe baza împărţirii sferelor de influenţă dintre marile puteri (1945), a rămas în zona sovietică, întreaga evoluţie a statului român, în perioada postbelică a fost marcată de această nefastă împrejurare istorică. În martie 1945 s-a instaurat un guvern cu majoritate comunistă, ce a evoluat spre un stat totalitar, de factură comunistă, care a devenit realitate începând cu 1948, menţinându-se până în decembrie 1989.

Revoluţia română de la 1848-1849 a fost moment culminant al afirmării naţiunii române.

În primăvara anului 1848, în cele trei ţări româneşti s-au aprins flăcările revoluţiei burghezo-democratice. Iaşi, Bucureşti şi Blaj au fost cele trei focare ale revoluţiei române, fenomen unitar şi parte componentă a revoluţiei europene.

Manifestarea plenară a naţiunii române, revendicarea unirii a constituit o preocupare majoră a revoluţionarilor din toate cele trei state româneşti, strâns împletită cu lupta împotrivirii vechii orânduiri, pentru dreptate socială, pentru făurirea cadrului nou al societăţii moderne. Exprimarea voinţei naţionale a românilor a avut diferite forme, de la cererea garantării autonomiei interne, "pe plan administrativ, cât şi legislativ", a "dreptului suveran la cele dinlăuntru", la proclamarea unirii "Moldovei şi Valahiei într-un singur stat neatârnat", "cheia boltei fără de care s-ar prăbuşi tot edificiul naţional", cum se exprima M. Kogalniceanu, până la strigătul hotărât al reprezentanţilor naţiunii române din Transilvania: "Noi vrem să ne unim cu Ţara!".

Revoluţia a izbucnit în martie, în Moldova, având în frunte pe V. Alecsandri şi pe Al. I. Cuza, dar a fost înăbuşită de îndată. Ea va continua cu răscoale ţărăneşti şi prin activitatea revoluţionarilor moldoveni desfăşurată în Transilvania, Bucovina şi Ţara Românească. La 12 mai 1848 revoluţionarii moldoveni V. Alecsandri, Costache Negri, Gh. Sion, Yaharia Moldoveanu,

Alecu Russo, care participaseră la adunarea de la Blaj din 4 mai, elaborau programul intitulat *Principiile noastre pentru reformarea patriei* având ca principale revendicări împroprietărirea locuitorilor săteni fără nici o răscumpărare şi unirea Moldovei şi Țării Româneşti într-un singur stat neatârnat românesc.

În lunile martie şi aprilie, țărănimea din Transilvania se ridica împotriva iobăgiei şi asupririi naționale. Călăuzită de intelectualitatea revoluționară 40.000 de țărani s-au întrunit la 3-5 mai într-o mare adunare națională pe Câmpia Libertății de la Blaj a marcat o impresionantă ridicare a poporului român la viața politică. Şi tot aici, la Blaj, au răsunat pentru prima dată glasurile mulțimii, ale poporului însuşi, în sprijinul ideii statului național unitar, exprimată prin versurile nemuritorului marş al lui Andrei Mureşan: *Deşteaptă-te române*, prin lozincile unirii naționale – *De acum Ardealul nu mai e Ardeal, e ROMÂNIE*. Este deosebit de semnificativ faptul că în 1848, la adunările românilor de pe Câmpia Blajului, au participat şi cercuri largi din rândul naționalităților conlocuitoare, apăsate de aceeaşi asuprire socială. La 9 iunie 1848 revoluția a izbucnit la Izlaz, unde a fost expus programul cunoscut sub denumirea de Proclamația de la Izlaz. La 11 iunie a izbucnit şi la București, dar a fost înfrântă.

În fața primejdiei de coalizare a imperiilor habsburgic şi țarist, Nicolae Bălcescu a încercat o salvare a cauzei revoluției prin unificarea forțelor revoluționare româno-maghiare. Îndemnurile şi acțiunile lui Bălcescu s-au încununat prin încheierea, la 14 iulie 1849, la Seghedin, a *Proiectului de pacificație* între N. Bălcescu, C. Bolliac şi L. Kossuth. Este grăitoare utilizarea ca parte semnatară a acestui proiect a termenului de "România" în numele căreia N. Bălcescu adera la un pact de acțiune comună româno-maghiară împotriva absolutismului habsburgic.

Deşi înfrântă, revoluția română de la 1848 a avut urmări adânci în viața poporului nostru. Ea a consolidat *ideologia națională,* care înlocuia ideea de moşie cu cea de patrie, conceptual de stare şi rang cu cel de națiune, ideea de privilegiu ereditar cu ideea de egalitate în fața legilor, crezuri care aveau să se dovedească adevărate forțe ale istoriei.

Revoluția populară din 1989 a distrus vechile structuri ale statului dictatorial, creându-se condițiile pentru realizarea statului de drept, fundamentat prin noua Constituție a țării, adoptată de Parlamentul României în 1991 şi aprobată prin vot național.

Permanent, popoarele au nevoie de a-şi întări energiile prin afirmarea mândră a drepturilor lor. Neliniştea de a-şi recunoaşte identitatea, nu numai prin marcarea diferențelor față de vecinii lor, dar chiar printr-o evaluare autentică a trecutului şi lucidă a viitorului, este un semn că au ajuns la o răscruce a drumului lor în istorie.

BIBLIOGRAFIE

Hermet Guy, *Istoria naţiunilor şi a naţionalismului în Europa,* Iaşi, Institutul European, 1997.

Pippidi Andrei, *Identitate etnoculturală în spaţiul românesc. Probleme de metodă. În volumul Identitate/ Alteritate în spaţiul cultural românesc*, Editura Universitară "Al. Ioan Cuza", 1996.

Xenopol A.D., *Istoria românilor*, 1879.

Boia Lucian, *Istorie şi mit în conştiinţa românească*. Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.

Anderson Benedict, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London, 1991.

Cornea Paul, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mişcarea ideilor şi literatura între 1780-1840,* Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

Murgescu Mirela-Luminița, *Între „bunul creştin" şi „bravul român". Rolul şcolii primare în construirea identităţii naţionale româneşti (1831-1878)*, Iaşi, Editura A 92, 1999.

Rosetti Radu, *Arhiva senatorilor din Chişinău*, I, „*Analele Academiei Române*", Memoriile Secţiunii Istorice, tom XXXI, 1909

Francis Fukuyama, *Construcţia statelor. Ordinea mondială în secolul XXI*, Bucureşti, Editura Antet, 2004.

VALORI PROFESIONALE – IERARHII ŞI CORELATIVITATE (un studiu despre marinarii militari)

PROFESSIONAL VALUES – HIERARCHIES AND CORRELATIVITY (a study on navy personnel)

Psiholog dr. Carmen Luminița COJOCARU*
Academia Navală "Mircea cel Bătrân", Constanța

Studiul se ocupă de anumite accepțiuni ale conceptului de valoare, de contextul metodologic al investigației, precum și de două modalități ale ierarhizării valorilor (profesionale), respectiv, cea realizată pe criteriul scorului mediu de preferință / acceptanță (cu "oferta" ei de informație descriptivă) şi cea realizată pe criteriul corelativității intradimensionale (cu "oferta" ei de informație integrativă) și vizând consistența profilului personologic marinăresc despre care dispunem de câteva soluții factoriale.

The study deals with some aspects of the concept of value, the methodological context of the investigation as well as two modalities of placing the (professional) values in a hierachical order, that is the one achieved on the criterion of the average score of preference/acceptance (of its descriptive information „offer") and the other one achieved on the criterion of intradimensional correlativity (with its integrative information „offer") and aiming at the navy personological profile to which we have some factorial solutions.

Cuvinte cheie: profil personologic marinăresc, concept de valoare, design al valorilor profesionale, auto(formare) profesională, lideri militari, proces de instruire-educație.

Keywords: *navy personnel personological profile, value concept, design of professional values, professional self(formation), instruction-education process.*

Contextul teoretic – accepțiuni ale conceptului de valoare

În modul cel mai comun, valoarea este înțeleasă ca o calitate deosebită, distinctivă sau ca un ansamblu de astfel de calități destinate să satisfacă motive şi scopuri ale activității umane. Valoarea îşi are geneza în relații de

* e-mail: *malina_coj@yahoo.com*

cunoaştere subiect –"obiect". Într-un fel sau altul, valoarea presupune un grad optim de conştientizare a termenului "partener" de relaţie şi de aceea ar trebui să spunem că este o proprietate a fiinţei cunoscătoare, singura între cei doi termeni ai evocatei relaţii, şi care este capabilă să o atribuie celuilalt. Spunem că această descoperire, sau operă de artă, sau faptă umană girată de un coeficient de exemplaritate etc., ne apare ca "desprinsă" de autorul / autorii ei, însă numai în măsura în care notificăm că acesta / aceştia din urmă o poate/ pot atribui "obiectului". Expresii ca "valoarea unui aparat tehnic", "valoarea unui lot de pământ" etc. sunt emise cu conştiinţa clară că, în acel obiect sau "produs", semnificaţia axiologică este inculcată prin efortul creator al autorului ca reprezentând "materializarea" unei activităţi sau investire cu anumită finalitate.

Din unghiul "opus" de privire, ni se oferă de către o disciplină filosofică – axiologia unui sistem special de cunoştinţe teoretice despre originea, esenţa, ierarhizarea şi funcţiile sociale ale valorilor. Introducerea noastră, aici, nu reclamă o punere de problemă de acest nivel. Vom socoti utile sensurile (accepţiunile) conceptului în discuţie dintr-o perspectivă "de lucru" practicată în cercetarea psihologică. Utilitatea de care vorbim este impusă de factura cercetărilor de speţă personologică prin care se urmăreşte, de regulă, obţinerea unui profil de personalitate, individual sau grupal şi în care un loc aparte revine valorilor interiorizate şi componentei lor expresiv-comportamentale.

Tei sensuri (accepţiuni) sunt importante în această discuţie (după ERSOC, simbol-siglă sub care îşi afişează identitatea un grup de cercetare socio-cognitivă de la Laboratorul de Psihologie Socială al Universităţii Grenoble II; a se vedea articolul *Valoare* din R. Doron şi Françoise Parot, *Dicţionar de Psihologie*, 2006). Primul sens apropie conceptul de *Valoare* de cel de *Valenţă*.

Pentru individ, o anumită stare a naturii, a obiectelor implică în mod real o calitate obiectivă prin care ele se prezintă ca stimuli apţi să genereze o semnificaţie, negativă sau pozitivă, uneori în raport direct cu încărcătură motivaţională a relaţiei de cunoaştere individ - obiect. Aceasta face ca, ori de câte ori individul resimte o stare de necesitate (nevoie, trebuinţă, motiv, ideal...), el să se îndrepte către obiectul apt să aducă satisfacţia aşteptată. Asta înseamnă că, la trei niveluri diferite de structurare a experienţei de viaţă, de influenţă socială, individul acţionează prin orientare către "obiect" datorită unui impuls interior, unui *motiv,* de cele mai multe ori conştientizat. Sensul axiologic real al obiectului–stimul, consecutiv *internalizării,* se prezintă, în consecinţă, ca proprietate a sistemului de motive specific fiecărui individ sau grup. Însă nu până într-atât încât să avem de a face cu tot atâtea motive sau motivări câţi indivizi şi situaţii există. În acelaşi timp, valoarea apare şi ca

rezidentă în obiectul însuşi, efect al "investirii" *sui generis* de către subiect. (P.Popescu-Neveanu, 1978, termenul *valoare*).

Un al doilea sens al conceptului de valoare face trimitere la *utilitatea socială* asociată conduitelor individuale ca şi comportamentelor de grup, caz în care accentul cade pe "practicile de evaluare a căror funcție este reperarea utilității sociale …".

Al treilea sens al conceptului de valoare se situează într-un plan mai larg, "ideologic", în care valoarea se apropie de *scop* (cunoaşterea, libertatea, solidaritatea) şi este aplicabilă mai ales grupurilor, fără a exclude individul şi "conduce la accentuarea semnificației praxisului sau practicilor sociale" (de exemplu, *valori militare*, în general, unele însă, având specificații de ramură, cum ar fi anumite calități aproape exclusiv marinăreşti).

Mulți autori fac confuzie între primele două sensuri asimilând aspectele afectiv-motivaționale cu cele evaluative, stare întreținută, între altele, chiar de metode şi procedee în uz în cercetările din acest domeniu (a se vedea, spre exemplificare, *diferențiatorul semantic* al lui Osgood). ERSOC, după care ne-am ghidat în emiterea acestui punct de vedere (vezi: Roland Doron şi Françoise Parot, *Dicționar de Psihologie*, 2006, termenul *valoare*), relevă caracterul regretabil al acestei împrejurări întrucât "studiul cogniției sociale (reprezentarea situațiilor sociale, teoriile implicite ale personalității) evidențiază sistematic dimensiuni masive de natură evaluativă al căror statut nu este explicitat" (2006, p.812). Noi am reținut latura obiectivă şi latura subiectivă a valorii în general, ca şi utilitatea socială aferentă acesteia. În cercetare însă, ținem să ne raliem celui de-al treilea sens, în perspectiva căruia avansăm câteva precizări:

- nu toate valorile din varii chestionare sunt pur profesionale, unele fiind necondiționat psihologice;
- nu avem elaborată, aşa cum stau lucrurile în domeniile eticii sau esteticii, o teorie a valorilor psihice, însă este o chestiune de consens aceea că motivele, sentimentele, idealurile, conceptele fundamentale, aptitudinile şi în special atitudinile – aceste unități constitutive ale profilului personologic, individual sau grupal, au cel puțin certe proprietăți axiologice, dacă nu cumva pot fi socotite tocmai *valori (psihologice)*.

E de ajuns, în mod particular, să mai adăugăm că empatia, subiect şi concept relativ cunoscute, se defineşte dintr-o triplă perspectivă: ca trăsătură generică de personalitate, ca aptitudine specială şi ca *atitudine sui generis* implicată în cunoaştere şi interacțiune umană, deci ca valoare psihică.

Prin urmare, găsim că toate cele trei sensuri ale conceptului în discuție au o anumită accepție psihologică, cu o semnificație şi specificitate particulară. De exemplu, "valență" ca "număr de legături chimice angajate de

un atom într-o combinație cu un alt atom", figurează o proprietate care face trimitere către principiul organizării sistemice la diferite niveluri de consistență psihologică; de asemenea, în ecologie, valența apare ca "posibilitate pentru o specie vie de a trăi în medii variate"; sau în psihologie ("valența unui obiect)", "atracția (*valență pozitivă*) sau repulsia (*valență negativă*) pe care un subiect o încearcă din perspectiva sa" (*Dictionnaire de notre temps*, 1988, termenul *valență*).

Valoarea, ca atare, dincolo de sensul economic şi socio-organizațional de *utilitate* şi / sau scop pragmatic, este o proprietate (trăsătură) de personalitate care vizează un set de calități ale subiectului, justificatoare pentru stima socială primită, pentru recunoaşterea acordată şi care, îndeosebi, implică necondiționat *conştiința propriei valori* – coordonată definitorie a marilor personalități. Judecățile emise de personalitățile superior "cristalizate", (*judecățile de valoare*), ca şi judecățile emise de societate asupra personalităților reprezentative (*judecățile de realitate)* sunt *aserțiuni* "care implică o *apreciere* (presupunând competența netăgăduită a celor autorizați asupra capacităților de evaluare), asupra a ceea ce este enunțat ca un fapt", ne conduce la înțelesul cel mai deplin al valorii, acela de "principiu ideal la care se referă în comun membrii unei comunități pentru a-şi fonda judecățile, pentru a-şi dirija conduitele" (*Dictionnaire de notre temps*, 1988, termenul *valoare*).

Aşa înțelegând conceptul de *valoare* şi în expectativa unei teorii posibile a valorilor psihice am încercat o investigație pe această tematică având ca subiecți viitori (iminenți) ofițeri de marină militară, inclusiv un eşantion de ofițeri-profesori ca lot de referință, o primă şi delimitată investigație psihologică în domeniu.

Contextul metodologic al cercetării – subiecți şi metodă

Cercetarea de față face parte dintr-un proiect amplu care a stat la baza tezei noastre de doctorat (*Incidența inteligenței emoționale în cristalizarea profilului personologic al ofițerului de marină militară,* 2007). Fenomenul "incidenței" a fost decupat din contextul tezei, reformulat în anumite puncte şi astfel publicat în 2008. Capitolul privitor la valori profesionale şi empatetice este parte din structura de ansamblu, alături de factori de personalitate (16 PF – Cattell), variabile-scale (CPI – Gough), componente de bază ale inteligenței generale (Eysenck) şi, evident, variabilele de inteligență emoțională investigate cu ajutorul *Chestionarului Bar-On* şi *Inventarului Jeanne Segal*, ultima secvență fiind una în curs de publicare în Revista de Psihologie.

Cercetarea valorilor este o preocupare constantă în tezele de doctorat din *Institutul de Filozofie şi Psihologie* al Academiei Române, în ultimul

deceniu, teze care au avut printre obiectivele principale surprinderea unor legături sau chiar a "întregului" portret de personalitate al unor categorii variate de subiecți, cu ajutorul unor design-uri experimentale adecvate. Totodată, cadrele didactice din Universitatea Bucureşti – Catedra de Psihologie au publicat cercetări proprii în paralele, una fiind destinată elaborării unui interesant *Inventar de valori* (Marius Gheorghe, 2003). Despre anumite cercetări asupra acestei tematici vom face mențiuni speciale, cu scopul de a plasa în contextul experimental propria noastră cercetare, cu câteva modeste contribuții personale. Vom da întâietate acelora care au recurs (şi) la Inventarul de valori profesionale Super, cu care am lucrat pentru cercetarea de față.

Cercetări psihologice privitoare la valori

Prezentarea analitică a rezultatelor comunicate de mai multe cercetări anterioare ar fi neîndoielnic utilă din altă perspectivă decât cea care ne interesează în ordinea de idei a acestui studiu. De aceea, ne vom opri, în primă instanță, la aspecte general descriptive (de analiză primară), iar într-o secundă instanță, la aspecte diferențial-specifice. Aşa cum am procedat în teza de doctorat, vom rezerva analizei primare, cu corolarul ei – corelativitatea intradimensională a valorilor, o parte mai consistentă (spre a ne putea plasa în mod util în câmpul cercetărilor existente) şi vom proceda selectiv în cazul analizei "secundare" – intercorelativitatea valorilor şi interpretării datelor celor mai semnificative în soluțiile factoriale (spre a distinge criteriile particulare după care anumite rezultate finale se pot înscrie în profilul personologic al unor categorii profesionale, în cazul nostru profilul ofițerului de marină militară). Pentru operativitate, vom face referiri mai insistente asupra a cinci cercetări de profil din care am extras, în mod special, date care răspund la două procedee de analiză: stabilirea unor prime ierarhii ale valorilor profesionale cercetate, potrivit mărimii scorului mediu grupal, şi al fiecăreia din variabilele-valori aflate în top, şi a unei ierarhii secunde, potrivit "vocației" variabilelor-valori de top, a realiza conexiuni interacționiste (intra- şi intercorelații) în aria care cuprinde cele 15 valori ale *Inventarului Super*. Aşadar, vom recurge nu doar la două modalități sau forme de analiză, ci şi la (dacă nu chiar prioritar, în cele din urmă) două niveluri de interrelaționare a valorilor, primul vizând descrierea şi clasificarea valorilor "pe suprafață", cel de-al doilea vizând interrelațiile de tip sistemic ale valorilor "pe verticală" ca indicatori ai consistenței profilului personologic.

Datele de bază selectate din alte cercetări sunt introduse în tabelul numărul 1, cu cele două secțiuni ale lui (A şi B) pe modalități / niveluri de examinare.

Tabelul nr. 1

A. Valori de top şi "slabe"

Autori	Subiecți	Valori										
		De top						"Slabe"				
		1	2	3	4	5		11	12	13	14	15
Buruian Rodica, 2000	Elevi	MV	AE	AF	SP	RC		RS	CO	VA	CR	ES
	Studenți	MV	AF	RS	IN	RP		PR	ES	CO	VA	CR
	Consilieri	MV	AF	RS	AL	SI		RC	CR	VA	ES	CO
Sima Francisca, 2003	Absolv. Academie	MV	AF	AE	RS	RP		CR	PR	CO	VA	ES
	Ofițeri R.U.	AF	MV	RS	RP	AE		PR	CR	CO	VA	ES
	Lideri militari	AF	MV	RS	RP	AE		CR	SP	AL	VA	ES
Popa V. Mircea, 2004	Studenți polit.	MV	AF	AE	RS	CR		RC	VA	PR	ES	CO
	Studenți arte	MV	CR	ES	AF	SI		RS	VA	PR	RC	CO
	Experți artă	-						-				
Popa C. Mihaela, 2006	Studenți jurnal	AF	SP	VA	PR	MV		ES	SI	RS	CR	IN
	Jurn. A / Video	AF	MV	AE	RP	RS		CO	RC	SP	VA	AR
	Jurn. Presă	MV	AE	RS	RP	IN		RC	ES	VA	AL	CO
Ştir Cr. Corina, 2007	Studenți cooper.	MV	AE	RS	RP	CO		ES	SI	PR	VA	SP
	Studenți compet.	AE	MV	RP	SP	IN		RS	AL	RC	VA	CO

B. Ierarhia valorilor (criteriul corelativității intradimensionale)

Buruian Rodica, 2000	Elevi	RP	IN	PR	CR	ES		m = 8,80
	Studenți	AF	PR	IN	CR	RS		m = 9,20
	Consilieri	RS	CO	SI	PR	SP		m = 9,60
Sima Francisca, 2003	Absolv. Academie	CR	VA	ES	MV	IN		m = 9,00
	Ofițeri R.U.	IN	AL	RP	CO	RS		m = 9,00
	Lideri militari	AF	RC	IN	AL	RP		m = 9,40
Popa V. Mircea, 2004	Studenți polit.	MV	AF	AE	RS	RP		m = 9,20
	Studenți arte	MV	CR	ES	AF	SI		m = 9,80
Popa C. Mihaela, 2006	Studenți jurnal	RS	CO	AF	RP	PR		m = 9,20
	Jurn. A / Video	AE	CO	AF	MV	VA		m = 9,60
	Jurn. Presă	PR	ES	AE	SI	CR		m = 9,40
Ştir Cr. Corina, 2007	Studenți cooper.	RP	PR	CO	SI	RS		m = 9,60
	Studenți compet.	PR	MV	AE	SI	CR		m = 9,40

NOTA: Redăm mai jos tabelul valorilor cercetate, cu simbolurile lor.

AL – Altruism	PR – Prestigiu	RS – Relații cu superiorii
ES – Estetice	CO – Conducere	RC – Relații cu colegii
SI – Stimulare intelectuală	AE – Avantaje economice	MV – Mod de viață
RP – Reuşită profesională	SP – Siguranță profesională	VA – Varietate
IN – Independență	AF – Ambianță fizică	CR - Creativitate

În ceea ce priveşte ierarhia valorilor potrivit criteriului "mărimea scorului mediu", privitor la acele valori care se află în top, în primele două cercetări consemnate în tabelul nr. 1, trei valori utilitare sunt prezente: *avantajele economice, ambianța fizică* şi *modul de viață* (parțial), mai puțin în cazul consilierilor şcolari (absente *avantajele economice*), aşa cum a găsit Rodica Buruian (2000, pp. 108-110), ca şi Francisca Sima (2003, pp. 118-122) pe trei loturi de militari – absolvenți de Academie Militară, ofițeri din sfera resurselor umane şi lideri militari. Celelalte două valori de top (în cazul consilierilor şcolari – trei alte valori) sunt comune pentru cinci eşantioane din şase, *valoarea relației cu superiorii*, în vreme ce a cincia valoare din top, *realizarea profesională*, este comună pentru ambele loturi de studenți dar şi pentru cel de lideri militari. În cazul altor trei loturi găsim câte o valoare proprie pentru elevi – *siguranța profesională*, pentru studenți la psihologie / pedagogie – *independența*, iar pentru consilieri – *altruismul*.

Două constatări par a se impune cu pregnanță: una priveşte situarea celor trei valori pragmatice în top într-un moment încă apropiat de schimbarea regimului social-politic în țară, eveniment de descătuşare a vechilor inhibiții în afirmarea liberă a unei noi concepții privind proprietatea individuală şi modul de viață; cealaltă constatare este aceea că în top se mai află, pentru aproape toate loturile, valori perfect motivate, prin sugestia pe care o dau ca fapt specific pentru profesie: *relația cu superiorii* (mai ales la militari), *altruismul* (la consilieri), *siguranța profesională* (la elevi), *realizarea profesională* (la militari şi studenți).

În cazul celorlalte lucrări, elaborate ceva mai târziu, cu subloturile lor de investigație, "se pierde" aproape constant una din valorile utilitare (fie *avantajele economice*, cel mai frecvent, fie *ambianța fizică*), rămânând aproape permanent şi la toate loturile doar *modul de viață* dorit – foarte probabil o aspirație mai profundă spre libertate, demnitate etc. În schimb, intră în top valori specifice profesiilor, deci domeniilor de activitate ale subiecților precum: *creativitatea* pentru studenții politehnişti, *valorile estetice* pentru studenții în arte (Valeriu – Mircea Popa, 2004, pp. 98-101), *varietatea* condițiilor, *prestigiul* şi *independența* pentru jurnalişti (Camelia – Mihaela Popa, 2006, pp. 124-130), *realizarea profesională, conducerea* şi *independența*

pentru studenţi în condiţii de cooperare sau de competiţie (Cristina – Corina Ştir, 2007, pp. 150-164).

Diferenţele intervenite în timp, în topul valorilor intens proferate / asumate de diverşi subiecţi par a impune ideea că pregătirea pentru profesie şi profesarea cu randament real sunt asociate cu interiorizarea unei valori de fond, inclusiv cele specifice care se pot instanţia în componente certe ale unor posibile profile personologice care includ atitudini–valori esenţiale şi speciale.

Constatări şi interpretări de mare profunzime pot fi relevate din analiza ierarhiilor aceloraşi valori, însă de astă dată în perspectiva criteriului "valenţelor conexioniste" (corelaţiilor intradimensionale) ale acestora (a se vedea partea a doua a tabelului nr. 1). Prezumăm că "noile" ierarhii care pot da seama de consistenţa "sistemului" de valori pot ajunge la configuraţii semnificativ diferite de cele bazate pe mărimea scorurilor medii. Constatăm astfel că aproape în totalitatea cazurilor, valorile pragmatice apar în top ca accidentale, locul lor revenind, de exemplu, *creativităţii* (Rodica Buruian, 2000, pentru cazul elevilor şi studenţilor; Francisca Sima, 2003, pentru cazul absolvenţilor de Academie Militară; Valeriu-Mircea Popa, 2004, pentru cazul studenţilor în arte; Camelia-Mihaela Popa, 2006, pentru cazul jurnaliştilor din presa scrisă; în fine, Cristina-Corina Ştir, 2007, pentru cazul studenţilor antrenaţi în activităţi competitive). O altă valoare, absentă în topul bazat pe mărimea scorului mediu, care apare frecvent în topul bazat pe disponibilitatea intercorelativităţii valorilor, este *conducerea* (Rodica Buruian, 2000, pentru consilieri; Francisca Sima, 2003, pentru ofiţerii din "Resurse Umane"; Camelia-Mihaela Popa, 2006, pentru cazul studenţilor la "Jurnalism" şi al jurnaliştilor din audio-vizual; în fine, Cristina-Corina Ştir, 2007, pentru cazul studenţilor antrenaţi în activităţi de cooperare). Şi alte valori prezente "accidental" în prima modalitate / nivel de analiză apar cu frecvenţă mare în topul bazat pe criteriul corelativităţii intradimensionale, cum ar fi *prestigiul* (Rodica Buruian, 2000, pentru toate trei loturile experimentale); *altruismul* (Francisca Sima, 2003, pentru cazul liderilor militari şi al ofiţerilor din "Resurse Umane").

Referindu-ne, aşa cum ni se pare a fi obligatoriu, la proporţiile de intercorelativitate a valorilor, noi am optat pentru un număr de corelaţii semnificative egal cu cel puţin şapte, spre a încadra o valoare sau alta în top. Însă această selecţie s-a operat pe fondul proporţiilor din numărul total posibil de corelaţii semnificative pentru fiecare valoare, astfel că, potrivit proporţiilor medii consemnate în tabelul nr. 1, secvenţa B, constatăm că eşantioanele "de top" care prezintă cele mai mari procente de intercorelaţii semnificative sunt, în ordine descrescătoare: studenţii în arte cu 9,80%, consilierii şcolari, jurnaliştii din audio-vizual şi studenţii antrenaţi în activităţi de cooperare cu câte 9,60%. Cele

mai slabe proporţii de intercorelaţii ale valorilor revin elevilor şi absolvenţilor de Academie Militară (cu 9,00% şi, respectiv, 8,80%).

Astfel, presupunerea noastră privitoare la adoptarea modalităţii / nivelului de analiză a datelor pe criteriul proporţiei de intracorelaţii semnificative ca având "vocaţia" devoalării unor aspecte de consistenţă crescută a profilului personologic, pare a se verifica suficient prin ceea ce oferă rezultatele altor cercetări. După cum vom vedea, însă, în continuare, în propria noastră cercetare, pentru confirmarea metodologică a încheierii de mai înainte, va fi nevoie să recurgem şi la un alt criteriu, şi anume, nivelul (înalt) al abilităţilor inteligenţei generale şi al inteligenţei emoţionale ca o condiţie *sine- qua- non* a consistenţei sau a cristalizării profilului personologic.

Iar în ceea ce priveşte inserţia valorilor de top în configuraţii factoriale verosimile, aspect capital al integrării rezultatelor, care va fi publicat independent, putem anticipa faptul că, într-o pluralitate a cazurilor, la anumite loturi de investigaţie, un set consistent de valori de fond se va constitui în factori (axiologici) alături de alţii de factură cognitivă (inteligenţă) sau personologică.

În aria cercetărilor psihologice centrate pe valori mai menţionăm ca având, deocamdată, o însemnătate metodologică experimentarea în fază "terminus" a unui Inventar de valori – "IVL-91", datorat lui Marius Gheorghe (2003) şi a unui fel particular de investigaţie a valorilor în relaţie cu angajarea şi dezvoltarea în carieră, datorat Valeriei Negovan (2004), lucrări la care ne vom referi în cursul cercetării.

Cercetarea care urmează a avut ca subiecţi ofiţeri-profesori de marină militară şi două loturi de viitori ofiţeri (studenţi debutanţi şi studenţi iminent absolvenţi de Academie Navală) în număr de 120 (câte 40 de subiecţi de fiecare eşantion). Metoda utilizată a fost "Inventarul de valori profesionale" al lui D. E. Super, în adaptarea lui S. Chelcea (2003). Obiectivul major şi ipoteza de bază se întâlnesc, ca scop şi aşteptare de a vedea în ce măsură valorile (profesionale) reprezentative caracterizează o latură a profilului personologic şi se inserează în paleta factorilor de consistenţă ai acestui profil.

Ierarhie pe criteriul scorului mediu

Utilizat în variate cazuri, îndeosebi, în cercetări de psihologie socială, Inventarul "Super" s-a dovedit util în surprinderea însuşirii valorilor muncii şi ale relaţiilor de viaţă de către variate categorii de subiecţi. Pentru studiile centrate pe personalitatea tinerilor, ierarhia valorilor profesionale este o coordonată esenţială în evaluarea principalelor atribute de caracterizare, de orientare axiologică actuală şi de perspectivă. Am socotit utilă aplicarea Inventarului "Super" gândindu-ne şi la posibilitatea de a include unele valori (profesionale) în definirea personalităţii marinăreşti, în corelaţiile posibile cu variabile din sfera cognitivă şi personologică propriu-zisă.

Am ordonat datele obținute, în formă tabelară, incluzând scorurile medii pe categorii de subiecți în trei niveluri de performanță experimentală: valori de top, medii şi "slabe" (vezi tabelul nr. 2).

Să examinăm mai întâi, valorile cu cea mai mare însemnătate acordată de subiecți, ilustrând astfel topul valoric. Constatăm că studenții debutanți şi cei mari propun un "clasament" aproape identic: pe primele două locuri apar valorile *ambianță fizică* (trimițătoare la necesitatea şi expectația unor condiții de mediu fizic cel puțin satisfăcătoare pentru activitatea în profesie) şi *avantaje economice* (remunerația şi posibilitățile de creştere susținută şi certă a recompensei pentru muncă în calitate de condiție asigurătoare în viață). Chiar dacă scorurile medii la aceste două valori şi aceleaşi scoruri la următoarele trei nu prezintă, practic diferențe semnificative, noi afirmăm că primele două valori au un sens major mai accentuat pentru aceşti subiecți, întrucât, alăturat scorurilor medii, înregistrăm dispersiile cele mai mici din întregul tablou al variabilelor Inventarului. Interpretăm faptul ca un efect colectiv de grupare strânsă în jurul mediei celei mai mari părți a subiecților, ceea ce înseamnă că ierarhia rezultă din opțiuni ferme şi similare: opțiunile pentru avantaje economice şi pentru ambianța fizică satisfăcătoare sunt două norme subsumate unui principiu de viață. Aşa se face că, imediat în ierarhie, apare chiar *modul de viață*, un mod de înscriere în profesie permeabil organizării activității în felul în care libertatea personală de decizie este inclusă. Aceste trei valori sunt proprii în ordini, uşor neidentice, dar cu intensități aproape egale la ambele niveluri de vârstă/experiență la studenți, ca şi la ofițeri (între 4,50 şi 4,80).

Tabel nr. 2

Ierarhia valorilor profesionale*
(scoruri medii în note standard)

Valori / Loturi	Valori de top			Valori medii			Valori „slabe"		
	Simbol	**M**	**σ**	**Simbol**	**M**	**σ**	**Simbol**	**M**	**σ**
Studenți marinari (N=80)	AE	4,80	0,30	CO	4,17	0,52	CR	3,98	0,63
	AF	4,78	0,29	SP	4,03	0,68	PR	3,87	0,76
	MV	4,50	0,55	RP	4,02	0,57	SI	3,78	0,60
	RC	4,35	0,52	IN	4,01	0,63	VA	3,38	0,73
	RS	4,33	0,60	AL	3,99	0,60	ES	3,14	0,83
Studenți debutanți (N=40)	AE	4,83	0,27	CO	4,19	0,51	RP	4,04	0,59
	AF	4,71	0,30	SP	4,12	0,60	PR	4,02	0,67
	MV	4,49	0,51	IN	4,10	0,62	SI	3,77	0,64
	RC	4,42	0,40	AL	4,08	0,64	VA	3,40	0,85
	RS	4,41	0,48	CR	4,05	0,57	ES	3,09	0,76

Valori / Loturi	Valori de top			Valori medii			Valori „slabe”		
	Simbol	**M**	**σ**	**Simbol**	**M**	**σ**	**Simbol**	**M**	**σ**
Studenți mari (N=40)	AF	4,85	0,26	CO	4,15	0,54	AL	3,90	0,56
	AE	4,77	0,33	RP	4,00	0,56	SI	3,78	0,55
	MV	4,51	0,59	SP	3,95	0,75	PR	3,73	0,83
	RC	4,27	0,61	IN	3,92	0,64	VA	3,35	0,64
	RS	4,24	0,68	CR	3,90	0,64	ES	3,18	0,91
Ofițeri (N=40)	AF	4,89	0,18	RS	4,13	0,86	CO	3,82	0,52
	AE	4,52	0,35	CR	4,12	0,70	SP	3,80	0,80
	MV	4,39	0,43	RC	4,12	0,45	IN	3,76	0,80
	RP	4,17	0,56	AL	4,04	0,65	VA	3,29	0,87
	SI	4,14	0,48	PR	3,99	0,56	ES	3,10	0,79

*) **Notă**: *Identitatea valorilor şi simbolurilor aferente a fost consemnată mai sus în tabelul nr. 1*

Ultimele două din cele cinci valori de top sunt de natură să deosebească principial studenții de ofițerii-profesori. Studenții de ambele niveluri de vârstă/experiență au optat pentru aceste două ultime valori, astfel: *relațiile cu colegii* şi *relațiile cu superiorii*, în sensul creşterii continue a şansei de a avea conducători corecți, competenți profesional şi cu vocația umanului. De partea cealaltă, la ofițeri, aceste ultime două valori de top au legătură directă cu statutul subiecților în ierarhia militară, cu reprezentarea corectă a nevoii de autoritate prin competență profesională înaltă. Aceste valori sunt *reuşita profesională,* în sensul orientării către activități (în acest caz, formative) soldabile cu rezultate palpabile şi de calitate, ca şi în sensul autoexigenței pentru lucrul bine făcut, precum şi *stimularea intelectuală* ca nevoie sau autoexigența de a opta pentru activități profesionale solicitante, care pun realmente probleme – aceste surse de autoprogres individual şi colectiv, surse de încercare permanentă de noi soluții, de canalizare adecvată profesional a intereselor şi aspirațiilor personale.

Şi asemănările şi deosebirile dintre studenți şi ofițeri vorbesc despre o omogenitate a unor motive vitale de formare profesională şi despre o adecvare la cerințele activității profesionale în raport cu statutul de bază al subiecților – (auto)formarea profesională şi respectiv, modelarea competenței viitorului profesionist marinar militar în raport cu obiectivele domeniului de muncă.

Comparând acest mic design al valorilor profesionale de ridicată însemnătate pentru viață, ale subiecților marinari, cu design-ul corespondent propriu altor profesii (date prezentate în tabelul nr. 3), vom găsi întâi de toate, note comune în pofida îndeletnicirilor destul de diferite ale eşantioanelor comparate.

Tabel nr. 3

Ierarhia valorilor profesionale
(alte grupuri de subiecți)

Loturi / Ranguri	**Ofițeri ***		**Consilieri ****		**Studenți ****	
	Val.	**Scor**	**Val.**	**Scor**	**Val.**	**Scor**
1	AF	4,79	MV	4,56	MV	4,52
2	MV	4,65	AF	4,52	AF	4,42
3	RS	4,62	RS	4,47	RS	4,35
4	RP	4,47	AL	4,30	IN	4,35
12	CR	3,91	CR	3,72	CR	3,97
13	CO	3,85	VA	3,60	VA	3,76
14	VA	3,14	ES	3,31	CO	3,67
15	ES	3,14	CO	3,09	ES	3,64

*) După Sima Francisca – 2003
**) După Buruian Rodica – 2000

Astfel, în primele patru valori de top – cum au procedat Sima Francisca (2003) cu ofițeri şi studenți din domeniul Forțelor Terestre, ca şi Buruian Rodica (2000) cu consilieri şcolari – găsim că trei valori sunt plasate de către toți subiecții la acelaşi înalt nivel de importanță: *modul de viață, ambianța fizică* şi *relații cu superiorii*, însă apar ca elemente diferențiatoare *reuşita profesională* – la comandanții din Forțele Terestre şi *altruismul* – la consilierii şcolari, iar la studenții în psihologie-pedagogie apare *independența* – o normă "civilă" care statuează nevoia unei planificări şi desfăşurări a activității în ritmul personal şi în climatul general de absență a tensiunilor artificiale şi neproductive.

În ceea ce priveşte setul de valori "opuse", socotite mai puțin importante, apar cele *estetice, variația* sau *conducerea* etc. – la marinari şi, în plus, *creativitatea* – la consilieri, studenți şi comandanți (Forțele Terestre). *Conducerea* pare a fi privită ca o sarcină de serviciu şi nu o nevoie lăuntrică, o normă a autorealizării sau împlinirii personale; *creativitatea*, ca valoare "slabă", neimportantă sau, în tot cazul, nu una de top, pare a-şi fi găsit acest plasament într-un mod justificat pentru anumite profesii (consilieri şi studenți), însă la marinari, şi mai ales la ofițeri, ea apare foarte aproape de valorile de top, sau doar la cele de mijloc pentru studenții marinari.

Aceste note caracteristice ale ierarhiei valorilor profesionale la marinari, îndeosebi la ofițeri, par a fi produsul unei corecte înțelegeri a

normelor înalt reglatoare ale muncii, ale celor de profesionalizare, ca şi ale celor de modelare personologică a viitorilor profesionişti în marină.

În privința valorilor "slabe" (tabelul nr. 2) există un consens în privința ultimelor două locuri în ierarhie – cea *estetică* şi *varietatea* condițiilor de viață în general şi a celor profesionale în particular: condiția frumuseții este, pare-se, inclusă în caracterul "excepțional" sau în intensitatea mare a unor exigențe şi experiențe marinăreşti. Mai aparte apare locul valorii de *conducere*: pentru studenți, aceasta urmează nemijlocit valorilor de top, adică în fruntea celor mijlocii, şi la urma acestui set, anume prima din seria valorilor "slabe" – la ofițeri. Aceasta apare ca reprezentând o aspirație pentru studenți şi, pare-se, o problemă întrucâtva de rutină pentru ofițeri, ceea ce este în ordinea normală a lucrurilor pentru un conducător care-şi asumă şi dezvoltă stilul didactic eficient eliminând învățarea /modelarea "la comandă".

Faptul, însă, că în top se plasează, totuşi, ca valori înalte avantajele economice şi ambianța fizică favorabilă ne apare ca o opțiune proprie societății de consum cu accentuarea trebuințelor materiale, cam subit inculcată – într-un fel de revanşă față de stările anterioare de frustrare şi precaritate – mentalității omului de azi, la noi. Desigur, psihologii sociali şi sociologii sunt primii chemați să găsească explicații de mai mare adâncime în această problemă.

Ierarhie pe criteriul corelativității intradimensionale

Potrivit ierarhiei după *criteriul scorului mediu*, aspect analizat mai sus, la toate cele trei loturi experimentale, în primul set de cinci al valorilor de top, au figurat *ambianța fizică, avantajele economice* şi *modul de viață*. Următoarele două valori au fost identice la loturile de studenți – *relațiile cu superiorii* şi *relațiile cu colegii,* dar cu totul altele la ofițeri – *reuşita profesională* şi *stimularea intelectuală.* Întrucât primele trei valori identice la studenți au totul în comun, iar următoarele două la ofițeri fac o diferențiere remarcabilă față de studenți, sub raportul conținutului axiologic, întrevedem o reflectare (instanțiere şi conştientizare) a ierarhiei în directă legătură cu tipul de experiență şi cu exigențele atitudinal – orientative ca derivând din statutul profesional.

Din perspectiva ierarhiei aceloraşi valori după criteriul vocației interacționiste (intracorelativitate), lucrurile stau diferit, iar cauza rezidă în complexitatea şi semnificația impusă de criteriul considerat (tabelul nr.4); similitudinile sunt mai puține decât deosebirile, iar ordinea ierarhică apare substanțial schimbată: totalul intracorelațiilor semnificative (din maximum posibile) este, la studenții debutanți, de 71 (33,81%), la studenții mari de 96 (45,71%) şi la ofițeri de 70 (33,33%). Mai mult, primele trepte din top sunt ocupate la primul lot de *reuşita profesională* (N=11; 15,49%), *prestigiul*

(N=10; 14,28%) şi *modul de viaţă* (N=9; 12,68%); la cel de al doilea lot studențesc, de *reuşita profesională*(N=10; 10,42%), *prestigiul* (N=10; 10,42%) şi *independența* (N=9; 9,37%); la cel de al treilea lot, ofițerii, de *creativitate* (N=9; 12,86%), *reuşita profesională* (N=8; 11,43%), *prestigiul* (N=8; 11,43%), *stimularea intelectuală* şi *altruismul,* ambele cu (N=7; 10,00%) etc.

Tabelul nr.4

Proporțiile intracorelativității valorilor profesionale

Studenți debutanți			**Studenți mari**			**Ofițeri**		
1. Reuşita profesională	=	11	1. Reuşita profesională	=	10	1. Creativitate	=	9
2. Prestigiu	=	10	2. Prestigiu	=	10	2. Reuşita profesională	=	8
3. Mod de viață	=	9	3. Relații cu colegii	=	9	3. Prestigiu	=	8
4. Relații cu colegii	=	7	4. Creativitate	=	8	4. Stimulare intelectuală	=	7
5. Creativitate	=	6	5. Independență	=	8	5. Altruism	=	7
6. Relații cu superiorii	=	5	6. Varietate	=	8	6. Siguranță profesională	=	6
7. Altruism	=	5	7. Altruism	=	8	7. Conducere	=	6
8. Independență	=	4	8. Relații cu superiorii	=	7	8. Relații cu superiorii	=	5
9. Conducere	=	4	9. Mod de viață	=	7	9. Relații cu colegii	=	5
10. Stimulare intelectuală	=	3	10. Stimulare intelectuală	=	6	10. Estetice	=	2
11. Siguranță profesională	=	2	11. Siguranță profesională	=	5	11. Varietate	=	2
12. Varietate	=	2	12. Estetice	=	4	12. Ambianța fizică	=	2
13. Estetice	=	1	13. Conducere	=	3	13. Mod de viață	=	1
14. Avantaje economice	=	1	14. Avantaje economice	=	2	14. Avantaje economice	=	1
15. Ambianță fizică	=	1	15. Ambianță fizică	=	1	15. Independență	=	1
Total	=	71	Total	=	96	Total	=	70
Medie	=	4,73	Medie	=	6,40	Medie	=	4,67
%	=	33,81	%	=	45,71	%	=	33,33

Privind în josul ierarhiei, acolo unde unele valori au cele mai mici proporţii, întâlnim: varietatea, valorile estetice, avantajele economice şi ambianța fizică (ultimele două aflate în top pe criteriul scorului mediu) – la studenţii debutanţi; valorile estetice, conducerea, avantajele economice şi ambianța fizică (cu aceeaşi constatare în privința ultimelor două valori) – la studenţii mari; varietatea, modul de viață, ambianța fizică, avantajele economice şi independența – la ofițeri.

Coincidența prezentă în josul ierarhiei, la toate loturile, a unei proporţii situate între un sfert şi o treime ale aceloraşi valori, este "contrabalansată" de prezența unui set de o treime dintre acestea în top, şi anume *reuşita profesională, prestigiul, relațiile cu colegii* şi/sau *relațiile cu superiorii, creativitatea* şi *altruismul,* ca şi *siguranța profesională,* ultimele dintre ele mai accentuate în cazurile studenților mari şi ofițerilor.

Noncoincidența de rang (mai ales superior) în cele două ierarhii a unei bune părți a valorilor profesionale ar trebui pusă pe seama specificului modului de obținere a rezultatelor subiecților: o probă de apreciere/clasare a acestor valori pe baza instrucțiunii "ce e mai important pentru mine", aici şi acum, fără un proces prelungit de gândire (de unde şi caracterul mai spontan şi mai impresiv al răspunsului) şi un rezultat al unei serii de prelucrări asupra judecăților, atitudinilor şi intercondiționărilor lăuntrice ale sensurilor axiologice referitoare la valorile profesionale în discuție.

Este evident că ierarhia fondată pe proporția intercorelațiilor (de fapt intracorelații) este una mai profundă şi dătătoare de seamă asupra unor norme, principii de viață. De fapt, dacă listăm şi extragem afinitățile elective ale unor valori profesionale de top, vom găsi că la studenții debutanți sunt prezente mai mult sau mai puțin accidental unele corelații semnificative între variabile de top şi variabile din josul ierarhiei, la studenții mari o varietate mai mare de intercorelații între care apar numai "prin accident" tipul de corelații semnalat la studenții debutanți, iar la ofițeri aceste corelații "accidentale" sunt foarte reduse şi prezintă coeficienți la un nivel minim de semnificații. Să exemplificăm temeiul ideii că intracorelativitatea (nu neapărat foarte "bogată" procentual) are la bază afinitatea electivă a conținutului valoric, a sensului axiologic care generează un ansamblu de valori dezirabile productive şi creative, din tabloul oferit de ofițeri: **reuşita profesională** corelează "preferențial" cu *altruismul* (.49), cu *stimularea intelectuală* (.36), cu *prestigiul* (.49), cu *conducerea* (.41), cu *siguranța profesională* (.37), cu *relațiile cu superiorii* (.34), cu *relațiile cu colegii* (.39), cu *creativitatea* (.49); **creativitatea** corelează predilect cu *altruismul* (.55), cu *valorile estetice* (.48), cu *stimularea intelectuală* (.67), cu *reuşita profesională* (.49), cu *prestigiul* (.34), cu *conducerea* (.39), cu *relațiile cu superiorii* (.37), cu *relațiile cu colegii* (.33), cu *varietatea*(.34).

Exemplele ar putea continua, dar ele nu ar face decât să extindă cu o utilitate mai mult decât relativă lista unor „probe" descriptive. Căci mecanismul sau procesul constituirii atitudinilor – valori nu-l putem reconstitui prin intermediul probelor de factură experimentală. Însă putem, totuşi, să notificăm cu certitudine, că efectul constituirii sistemului de valori profesionale este perfect constatabil şi posibil de pus în legătură cu normele şi tipurile de procedee psihoeducaționale, formative şi modelatoare ale învățământului academic de marină militară.

SINTEZĂ. Aşa cum anticipam din momentul fixării obiectivelor şi ipotezelor cercetării, cele două ierarhii ale variabilelor „valori profesionale" sunt, în cea mai mare parte, neidentice, indiciu care confirmă ipoteza unei informații mai subtile în ierarhia după gradientul de intracorelativitate față de ierarhia după scorul mediu. Mai mult, unele variabile – valori aflate în top în prima ierarhie au ajuns în josul acesteia în cea de-a doua ierarhie, restituind aşteptărilor imaginea firească a unei certe clasări după un criteriu de fond, de disponibilitate de intercorelație electivă: esențele sunt întotdeauna co-active, intercorelate.

Se reţin pe primul plan ca disponibile pentru o corelativitate de conținut următoarele:

- *reuşita profesională, prestigiul, modul de viață* (ales, dezirabil, favorabil dezvoltării), *relațiile cu colegii, creativitatea, relațiile cu superiorii şi altruismul* – în cazul studenților debutanți;
- *reuşita profesională, prestigiul, relațiile cu colegii, creativitatea, independența* (autonomia în luarea deciziilor eficiente în optica studentului marinar), *varietatea* (stimulatoare de performanță superioară şi satisfacții), *relațiile cu superiorii* şi *modul de viață* – în cazul studenților iminent absolvenți;
- *creativitatea, reuşita profesională, prestigiul, stimularea intelectuală, altruismul, conducerea, relațiile cu superiorii* şi *cele cu colegii* – în cazul ofițerilor.

Proporția ridicată a intracorelațiilor semnificative la studenții mari apare ca un fapt de consecință validantă a procesului de instruire-educație, marcându-se un moment „exploziv" de punere în relief a disponibilităților latente care, poate, în timpul profesării ca ofițeri-instructori va cunoaşte o temperare parțială asociată cu o cristalizare ierarhică a valorilor de tipul modelului reprezentat de actualii ofițeri-profesori investigați. Inserția valorilor profesionale reprezentative în structurile factoriale determinative va fi expusă într-un studiu final, pe întreaga cercetare. Consemnăm aici ceea ce am dori să constituie o ilustrare succintă şi concludentă în acest sens.

O parte dintre valorile profesionale investigate manifestă, în plus, un grad mai ridicat de intercorelativitate cu variabile din sfera cognitivă, a

inteligenţei emoţionale, empatetice şi de personalitate, inserându-se în componența factorilor extraşi prin analiză specifică. Astfel, **la studenții marinari debutanți** remarcăm prezența a patru valori în structura primului factor (de *inteligență emoțională*): *reuşită profesională* (.56), *relația cu superiorii* (.41), *modul de viață dorit* (.46) şi *creativitatea* (-.07); penultima valoare mai este prezentă şi în structura unui factor secund (*capacitate de integrare* cu saturație de .37). În cazul **studenților mari,** sunt prezente, în structura factorului de *inteligență emoțională* toate patru valorile anterior consemnate pentru studenții debutanți, cu următoarele saturații, în ordinea de mai sus: .64, .58, .41, .44. Mai este inserată în altă structură factorială, anume de *raționalitate afectivă, relația cu superiorii* (.38). În fine, în cazul **ofițerilor-profesori**, identificăm prezența majorității valorilor profesionale selectate în structura unui al treilea factor – al *conştiinţei de statut: reuşita profesională* (.70), *relația cu superiorii* (.80) şi *creativitatea* (.54), iar la limită *modul de viață* (.30).

Absența relațiilor variabilă – factor cu caracter întâmplător ne întemeiază încrederea în validitatea factorială incontestabilă a rezultatelor.

BIBLIOGRAFIE

Buruian Rodica (2000), *Competență consilială şi elemente de profil personologic al consilierului şcolar*, Bucureşti, Universitatea Bucureşti, Facultatea de Psihologie şi Ştiințele Educației, Teză de doctorat, cond.şt.prof. univ.dr. Gh. Neacşu.

Cojocaru Carmen Luminița, *Incidența inteligenței emoționale în cristalizarea profilului personologic al ofițerului de marină militară*, Teză de doctorat, Institutul de Filozofie şi Psihologie "Constantin Rădulescu Motru" al Academiei Române, Bucureşti, 2007.

Cojocaru Carmen Luminița, *Inteligența emoțională – Cercetare exeperimentală I*, Revista de Psihologie nr. 1 – 2, 2008.

Cojocaru Carmen Luminița, (2008), *Incidența inteligenței emoționale în cristalizarea profilului personologic,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti.

Doron R. Parot, Françoise (2006), *Dicționar de Psihologie,* Editura Humanitas, Bucureşti.

Gheorghe M., (2003), *Inventarul de valori I.V.L. – 91*, Revista de Psihologie Organizațională, vol. III, nr. 1-2.

Negovan, Vleria, (2004), *Aspecte ale relaţiei valori profesionale – angajare în dezvoltarea carierei în psihologie,* Revista de Psihologie Organizaţională, vol. IV, nr. 1-2.

Popa, Mihaela-Camelia, (2006), *Premise psihologice ale profilului de personalitate al jurnalistului*, Teză de doctorat, Institutul de Filozofie şi Psihologie "Constantin Rădulescu Motru", al Academiei Române, Bucureşti.

Popa, M.V., (2002), *Factor de personalitate în receptarea picturii moderne*, Teză de doctorat, Institutul de Filozofie şi Psihologie "Constantin Rădulescu Motru", al Academiei Române, Bucureşti.

Popescu-Neveanu, P. (1978), *Dicţionar de psihologie*, Editura Albatros, Bucureşti.

Sima, Francisca (2003), *Personalitatea comandantului militar. Trăsături generale şi specifice*, Academia Română, Institutul de Filozofie şi Psihologie "C. Rădulescu-Motru", Bucureşti, Teză de doctorat, Conducător ştiinţific: prof.univ.dr. Gh. Neacşu.

Ştir, Cristina-Corina, (2007), *Competiţia şi cooperarea în grupul şcolar,* Teză de doctorat, Institutul de Filozofie şi Psihologie "Constantin Rădulescu Motru", al Academiei Române, Bucureşti.

INCIDENȚA INTELIGENȚEI EMOȚIONALE ÎN SFERA ABILITĂȚILOR COGNITIVE

THE INCIDENCE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE AREA OF COGNITIVE ABILITIES

Psiholog dr. Carmen Luminița COJOCARU*
Academia Navală "Mircea cel Bătrân", Constanța

Studiul se ocupă de dubla incidență între un set de variabile constitutive ale inteligenței emoționale şi un alt set de variabile din sfera abilităților cognitive (de inteligență generală). Ideea de dublă incidență este proprie şi necesară aici dată fiind comunalitatea de factură între cele două subsfere psihice aflate în interacțiune. Proba rezidă în multitudinea coeficienților de corelație înalți între variabilele investigate din cele două subsfere psihice. Ca efect de incidență psihică credem că avem de-a face cu o interacțiune de tipul maximizării reciproce a vocațiilor interacționiste. Ar urma că proba unei asemenea supoziții să se instituie drept confirmare potrivit gradului de implicare simultană şi autonomă în configurarea de factori determinativi, în sfera mai largă a abilităților cognitive cu funcția lor structurantă în ansamblul profilului personologic.

The study deals with the double incidence between a set of constitutive variables of emotional intelligence and another set of variables in the area of cognitive abilities (of general intelligence). The idea of double incidence is proper and necessary here due to the common factor underlying the two interactive psychological subcategories. The test resides in the multitude of high correlation coeficients between the investigated variables of the two psychological subcategories. As a result of the psychological incidence we believe we have to do with an interaction of the reciprocal maximizing type of interactional vocations. Hence, the test of such a supposition should be established as a confirmation according to the degree of the simultaneous and autonomous implication in the configuration of the determining factors, in the extended area of cognitive abilities with their structural function in the whole personological profile.

Cuvinte cheie: incidență, inteligență emoțională, profil personologic marinăresc, portret de stare, abilități cognitive.
Keywords: *incidence, emotional intelligence, navy personnel personological profile, state portrait, cognitive abilities.*

* e-mail: *malina_coj@yahoo.com*

Trei accepțiuni ale noțiunii de incidență

Dicționare generale explicative şi, mai ales, de psihologie, cum sunt: *Le Dictionnaire de notre temps* (Hachette, Paris, 1988), *Petit Larousse Illustré* (Hachette, Paris, 1977), *Dicționar de neologisme*, (F. Marcu, C. Manea, Editura Academiei, Bucureşti, 1978) sau *Dicționar de psihologie* (R. Doron, Françoise Parot, Humanitas, Bucureşti, 2006, cel mai recent tradus la noi) abordează termenul de incidență începând cu aspectele cele mai simple utilizând atribute ca "întâlnire", "atingere", "lovire", „întretăiere" şi recurgând la ilustrarea din fizică a incidenței unei raze de lumină pe suprafața unui obiect apt s-o reflecte, caz în care se poate calcula un *unghi de incidență* (între înclinația razei şi perpendiculara în punctul de incidență). Rezumarea la adjectivele notate mai sus şi ilustrarea prin mijlocirea fenomenului din fizică mai înainte citat, a făcut adesea deserviciul unei definiri elementare şi superficiale.

Un sens mai complex este relevat prin atribute ca "inserare", "intercalare", "intervenție", "influență", prin luarea în considerare a faptului frecvent inevitabil că întâlnirea a două obiecte sau contexte, produce anumite efecte, influențe mai mult sau mai puțin semnificative. În acest caz, o ilustrare sugestivă o reprezintă *incidența lingvistică*, un fapt de inserție a unor cuvinte în structura unei propoziții, ori a unei propoziții în structura unei fraze, prin care anumite sensuri sunt clarificate mai sugestiv sau mai subtil.

Aceste două prime accepțiuni sunt guvernate de condiția incidentalului în sens de întâmplător, de accident, de accesoriu (*remarcă incidentă, întipărire incidentă* etc.). Ele nu sunt improbabile în explicarea unor acte şi/sau procese de speță psihologică, însă reducerea incidenței psihologice la aceste accepțiuni şi niveluri de interacțiune ar lăsa deoparte cazuri şi situații mai profunde.

Cea de-a treia accepțiune vizează situații de impact de mai mare adâncime şi complexitate. Vorbim în acest sens de *învățare incidentă* (pentru care ni se pare restrictiv şi nenuanțat accentul pus pe participarea non-conştientă a subiectului, pe absența intenționalității, a consemnelor şi a procedeelor cerute de un comportament cu anumită finalitate). Specificul incidenței la nivelul activității psihice poate fi surprins prin atribute ca "legare", "conectare", "repercusiune", "învățare", "impact", "relație univocă" şi, mai ales, "relație biunivocă". Sunt multe fapte psihice care, deşi reclamă cu necesitate o elaborare conştientă, nu pot fi evaluate ca eficiente prin simpla reprezentare anticipativă, înfăptuirea fiind momentul şi condiția obligatorie a consfințirii semnificației lor axiologice. Prin urmare, de la intenție, prin elaborare anticipativă, până la realizare constatăm cum preliminariile stau sub semnul incidentalului; creația, inspirația în ştiință şi artă, unde ele au fost mai atent studiate, sunt tratate ca având caracter incidental nu numai în etapa

inițială de „explozie” creativă, ci chiar în întreg procesul de transpoziție de la idee la creat (rezultat). Orice moment-obstacol în creație cere noi restructurări adaptative care fac apel la resorturi subconştiente şi inconştiente solidare cu luciditatea cea mai saturată în raționalitate. Aproape tot ce este sub semnul incertitudinii temporare revine faptelor de incidență; soluțiile pot veni fără un control voluntar sever, iar mai apoi alături de rezultatele demonstrate, în prelungirea lor, se profilează deschiderile tematice pentru noi căi de abordare, de lărgire a demersului investigativ în planul posibilului.

În aceste condiții, incidența psihologică trece relativ din aria accidentalului în cea a necesității prezumabile ca mecanism inalienabil al demersului investigațional.

Acceptând această lărgire (sau adâncire) a semnificației noțiunii de *incidență* (psihologică) ne prezentăm tocmai accepțiunea sub care am gândit incidența inteligenței emoționale în cristalizarea profilului personologic marinăresc. Potrivit acestui înțeles, decurge că nu ne putem asuma sarcina de a elabora un profil psihologic (personologic) exhaustiv şi irevocabil complet al personalității militare în domeniul de care ne ocupăm, fie şi numai pentru faptul că un astfel de profil este şi va mai fi, încă, un demers în plin marş; credem că, la ceea ce se ştie despre acest profil, putem să adăugăm cu bună ştiință o modestă contribuție proprie: un model experimental apt să surprindă cu fidelitatea caracteristică cercetării ştiințifice jaloanele practicate până în prezent; o reiterare (printr-un fel de reconfirmare) a unui larg set de trăsături specifice profesiunii pe care o cercetăm; în fine, un număr de factori (validați prin cercetare) „înzestrați” cu semnificația de principii explicative în aria problematică în care se înscrie lucrarea de față.

În încheierea prezentului paragraf, ținem să reiterăm câteva reguli mai generale, cu sensul lor de paşi strategici ai cercetării întreprinse, insistând asupra îmbinării osmotice dintre ceea ce s-ar putea numi *mod* sau *stil de procedare* cu ceea ce constituie, în acelaşi timp, *niveluri succesive de investigație/interpretare,* de la simplu la complex:

- **Analiza primară** a datelor cu instrumentarul ei specific – medii şi semnificația diferențelor dintre ele, abaterea standard şi comparația cu etaloane sau cu varii cercetări – în al cărui punct central se află “performanțele” experimentale medii ale subiecților; finalitatea de bază a acestui mod de procedare este obținerea indicilor de performativitate în perspectiva cărora un grup se înscrie pe un continuum cognitiv al normalității, relevându-şi şi unele laturi de originalitate;
- **Analiza disponibilității intracorelaționale** (sau a corelativității intradimensionale) a variabilelor introduse în cercetare, în funcție – în primul rând – de gruparea lor în cadrul unei metode consacrate de investigație, cu

finalitatea de a accede, îndeosebi, la gradul real de consistență a personalității eşantioanelor de investigaţie.

Nota bene: Am considerat utilă cuplarea acestor două modalități de analiză în care intracorelativitatea poate apărea ca un corolar al analizei primare prin aceea că ea maximizează rolul analizei (descriptive) de medii prin subordonarea ei unei finalități de fond, şi anume decelarea primelor însemne ale consistenței profilului personologic.

- **Analiza disponibilității intercorelaționale** (sau a corelativității interdimensionale) a variabilelor introduse în cercetare, cu finalitatea de a accede la gradul de conexiune a componentelor de profil personologic, inclusiv la unele aspecte evolutive prin care consistența se conservă pe durate mai lungi ca stabilitate dinamică;
- **Analiza factorială** destinată să scoată în relief o seamă de determinanți complecşi – *factori* – având vocație explicativă asupra cristalizării profilului personologic ca expresie a structurării/evoluției globale a personalității marinăreşti, inclusiv a formativității profesionale.

Nota bene: Am considerat utilă cuplarea acestor două modalități de nivel mai ridicat ale analizei intercorelaționale în care analiza factorială poate apărea ca un corolar prin aceea că ea maximizează rolul analizei interacționiste prin decelarea/identificarea unor surse fundamentale, deterministe ale cristalizării şi dinamicii profilului personologic (în limitele proprii design-ului experimental proiectat), validând solidar şi metoda şi sistemul interacționsit al variabilelor semnificative.

Structural vs dinamic-evolutiv şi o opțiune metodologică

În introducerea generală a lucrării am prezentat în linii mari modul de a fi procedat la proiectarea/realizarea cercetării. În acest moment al prezentării datelor şi rezultatelor ni se pare foarte potrivită întregirea acelei prezentări cu câteva precizări metodologice particulare. În virtutea legăturilor necesare între părțile componente ale lucrării, nădăjduim că nu va apărea ca superfluă menționarea pe scurt, mai întâi, a lucrului deja parcurs, pentru a se înțelege cu mai multă claritate – după cum sperăm – paşii strategici care urmează către încheierea lucrării. Ne vom ocupa, desigur, aproape exclusiv de partea experimentală propriu-zisă.

O primă secvență a lucrării, sub titulatura analizei primare şi a corelativității intradimensionale, a avut ca destinație prelevarea unui portret parțial de stare a dimensiunilor psihice în sfera cărora urmează a vedea în ce constă incidența inteligenței emoționale.

Ne-am ocupat în acest sens de dimensiunea cognitivă reprezentată de un set de abilități ale inteligenței; de dimensiunea personologică reprezentată

de un prim set de 16 factori şi de un altul de 18 trăsături-scale, ca şi de dimensiunea valorică reprezentată de un set de 15 valori profesionale şi un altul de 7 valori empatetice. Raţiunea pentru care am procedat aşa este aceea că scopul cercetării incidenţei emoţionale nu poate fi atins fără această "piesă" primă şi inevitabilă care este portretul de stare actuală al loturilor examinate. Principalele încheieri cuprinzând ceea ce este mai relevant pentru fiecare dintre dimensiunile enunţate mai sus sunt înscrise în acele sinteze finale la fiecare capitol.

Am consemnat printr-o sinteză rezultatele a două microcercetări despre inteligenţa emoţională. Raţiunea pentru care am procedat astfel este aproximativ identică cu cea consemnată imediat mai sus, în sensul că faptul de incidenţă psihologică pe care îl urmărim reclamă studiul şi al unui alt portret de stare, anume cel al "agentului" incidental, adică al unei imagini-rezultat de inteligenţă emoţională. Incidenţa acestei componente personologice se operează în continuare sub forma acestei relaţii de întâlnire sau de impact între inteligenţa emoţională (10 componente de profil) cu seturile de variabile proprii fiecăreia dintre dimensiunile enunţate, în lumina unor criterii adecvate de examinare.

Desigur ne interesează, în primul rând, decelarea unui tablou (static, în fapt) conţinător al celor mai relevante fapte de relaţionare între cei doi "agenţi" ai incidenţei – practic între două portrete de stare, în perspectiva cărora sperăm să identificăm câteva jaloane semnificative, dacă nu şi determinative, ale construcţiei profilului personologic marinăresc.

Un lucru esenţial nu a fost, cu deliberare evocat aici până în acest moment. În lumina unei perspective investigative orientate precumpănitor, dacă nu chiar total, către *structura psi* în ceea ce ea are mai constant, riscul împietririi în proiect sau al absolutizării laturii constante era foarte aproape. Am încercat, deci, să găsim o cale, fie şi indirectă, de a îmbina demersul structural cu cel evolutiv. O discuţie metodologică urmată de o „soluţie" concretă privitor la această exigenţă aparţine lui M. Golu (2004, pp. 29-35). Credem că am fost ajutaţi în acest demers, întâi şi întâi, de o calitate complexă ca loturile de cercetare. Anume, în cazul nostru se întâmplă că într-o perioadă relativ medie de timp, pregătirea universitară (în Academia Navală), cea practică, de specialitate şi cea civică, de maturizare/integrare social-morală, ţinând cont de rezultatele de incontestabilă valoare obţinute în timp, au darul real de a modela specialişti de înaltă ţinută, caractere tari şi rezistente şi personalităţi cu înalt coeficient de integrare. Mai adăugăm şi virtuţile încă insuficient scoase în relief ale unui examen de admitere cu ridicate valenţe psihopedagogice şi psihosociale prin care procesul formativ de competenţe aşteptat apare ca facilitat de o selecţie esenţialmente ştiinţifică.

Pe acest temei am încercat să acordăm un coeficient de verosimilitate ipotezei metodologice potrivit căreia cele trei eşantioane de subiecţi de cercetare, două de studenţi marinari, primul de *debutanţi* cu puţin peste un semestru de activitate universitară, al doilea de *iminenţi absolvenţi* de Academie Navală şi un al treilea eşantion format din *ofiţeri-profesori*, pot constitui trei repere de stare, în trei secvenţe esenţiale sau cruciale de timp – debutul, absolvenţa şi ancorarea în profesia de ofiţer. Că ofiţerii pot reprezenta un reper – model de devenire, „produs" de calitate înaltă din viaţa militară (marinărie) este complet de netăgăduit; că studenţii debutanţi reprezintă portretul de debut schiţat prin efectul selecţiei la admitere este, de asemenea, cu totul evident; că studenţii *iminent absolvenţi* ar putea constitui imaginea-nivel a jumătăţii de drum, s-ar putea susţine mai puţin cu argumentul evidenţei, şi mai mult cu axarea pe risc (totuşi, evidenţa ar dobândi o greutate mai mare, dacă am şti procentul de „pierderi" pe o perioadă mai mare).

Din punctul de vedere al cercetătorului conştient că stările succesive investigate nu sunt ale aceloraşi subiecţi urmăriţi longitudinal, rămâne convingerea subiectivă că urmează să găsească, în final, că cele trei eşantioane au un set de trăsături esenţiale comune, că au, de asemenea, fiecare, un set de trăsături specifice şi justificate integral în raport cu „statutul" fiecăruia. Confirmarea acestei ipoteze este de natură să acorde acestei coordonate metodologie avizul de verosimilitate. Aceasta nu este o invenţie personală. Procedeul a fost deja utilizat în Institutul de Psihologie, cu eşantioane în trei „trepte" similare de vârstă/calificare, ca, de exemplu, studenţi mici şi mari la politehnică raportaţi la inventatori (Beatrice Balgiu, 2003, într-o cercetare de creativitate); elevi în anul terminal la liceul pedagogic, studenţi din anul IV la pedagogie/psihologie raportaţi la consilieri şcolari (Rodica Buruian, 2000, într-o cercetare asupra competenţei consiliale) sau la profesori selecţionaţi (A. Harrati, 2001, într-o cercetare asupra competenţei didactice). În toate cazurile au fost obţinute rezultatele cele mai convingătoare. Desigur, faptul că lucrurile au evoluat în "favoarea" cercetătorului nu îndreptăţeşte generalizarea procedării. Însă nici nu am găsit altă şansă pentru a obţine o suită de rezultate aflate sub semnul posibilului, dacă nu al probabilului. Reiterăm că faptul de alegere/încercare este strâns dependent de măcar o calitate principală excepţională a loturilor de referinţă în fiecare cercetare.

În acest fel procedând, după cum s-a văzut deja, în analiza primară, am declanşat proiectul de cercetare, am urmărit cu prudenţă prima parte a analizei rezultatelor şi ne păstrăm optimismul pentru momentul (piatră de încercare) validant al confirmării prin analiza factorială.

Inteligență emoțională şi abilități cognitive

Datele de intercorelativitate sunt expuse în tabelele următoare (1 a, b c). Examinarea lor se face din două perspective, prima fiind cea a afinităților interacționiste ale variabilelor de inteligență generală (rezultate pe verticală), a doua, şi cea mai importantă, fiind cea a afinităților interacționiste ale variabilelor de inteligență emoțională (rezultate pe orizontală).

Privite la modul general, datele scot în evidență, întâmplător, faptul că numărul corelațiilor semnificative pentru fiecare dintre cele trei loturi este practic egal cu 33, numai studenții mari realizează doar 32, ceea ce face să revină aproape la fiecare una şi aceeaşi proporție (anume 82,50%, respectiv 80,00%). Credem că este o proporție foarte ridicată comparativ cu rezultatele aşteptate. Ne-am putea explica faptul prin natura comună a celor două dimensiuni intercorelate sub raportul componenței cognitive, în pofida diferenței de factură: *expresă* în inteligența generală şi *impresă* în inteligența emoțională.

Tabel nr. 1

Intercorelativitate QE-QI

a. Studenți debutanți

Variabile		**Inteligența generală**				
		IV	**IF**	**IN**	**BRI**	Total corelații semnificative
R. BAR-ON	Re	39	22	**60**	39	1+2=3
	So	47	40	47	37	0+4=4
	Em	**55**	42	44	**52**	2+2=4
	An	30	44	09	40	0+2=2
	Op	45	**53**	23	**50**	2+1=3
J. SEGAL	Co	42	44	**51**	**51**	2+2=4
	Ce	**65**	48	40	**56**	2+2=4
	Mo	30	-02	45	08	0+1=1
	Em	**54**	36	35	49	1+3=4
	Ab	**60**	42	44	**58**	2+2=4
Total corelații semnificative		4+4 = 8	1+7 = 8	2+6 = 8	5+4 = 9	12+21 = 33

b. Studenți mari

Variabile	**Inteligența generală**					
		IV	**IF**	**IN**	**BRI**	Total corelații semnificative
R. BAR-ON	Re	**53**	**52**	**52**	**65**	4+0=4
	So	40	**54**	33	**73**	2+2=4
	Em	**76**	**67**	32	**62**	3+1=4
	An	02	-04	-18	-08	__
	Op	**52**	43	**52**	43	2+2=4
J. SEGAL	Co	49	**51**	35	**52**	2+2=4
	Ce	38	31	19	38	0+3=3
	Mo	22	36	29	26	0+1=1
	Em	**65**	**56**	**55**	**52**	4+0=4
	Ab	**57**	**63**	33	**45**	2+2=4
Total corelații semnificative		5+3=8	6+3=9	3+4=7	5+3=8	19+13=32

c. Ofițeri-profesori

Variabile	**Inteligența generală**					
		IV	**IF**	**IN**	**BRI**	Total corelații semnificative
R. BAR-ON	Re	48	**53**	39	36	1+3=4
	So	**57**	**64**	**56**	**57**	4+0=4
	Em	**59**	**60**	43	**66**	3+1=4
	An	33	30	46	39	0+3=3
	Op	46	**61**	41	**59**	2+2=4
J. SEGAL	Co	46	46	28	41`	0+3=3
	Ce	**51**	40	29	49	1+2=3
	Mo	10	26	17	42	0+1=1
	Em	**55**	**57**	**57**	**64**	4+0=4
	Ab	45	**58**	26	**62**	2+1=3
Total corelații semnificative		4+5=9	6+2=8	2+4=6	5+5=10	17+16=33

Legenda:

IV= inteligență verbală	Re = realism	Co = conştientizare
IF= inteligență figurală	So = socializare	Ce = control emoțional
IN= inteligență numerică	Em = empatie	Mo = motivație
BRI= vivacitate intelectivă	An = anxietate	Em = empatie
	Op = optimism	Ab = abilitate socială

În rubrica *TOTAL*: prima cifră = nr. corelații medii;
a doua cifră= nr. corelații slabe;
a treia cifră = nr. corelații semnificative

Tot la o privire generală, cu aceleaşi date, dar schimbând centrul de atenție către raportul dintre numărul de corelații semnificative medii şi slabe se soldează cu rezultate sugestive:

- studenții debutanți afişează 12 coeficienți de corelație cu semnificație mai ridicată față de numărul – dublu – de coeficienți cu semnificație slabă (care prevalează);
- studenții mari prezintă o imagine inversă – 19 coeficienți de corelație medii (inclusiv 2 înalți) şi 13 coeficienți de corelație slabi;
- ofițerii-profesori, în schimb, prezintă o imagine cu subproporții de coeficienți semnificativi practic egale – 17 şi, respectiv 16.

O raționalitate neîndoielnică pare a se impune pas cu pas în problema „formulei" de echilibru între proporțiile de intercorelație: de la un raport de prevalență a corelațiilor slabe (studenți debutanți) la unul de prevalență schimbată, anume de prevalență a corelațiilor medii şi înalte (studenții mari) la un raport de egalitate, pare-se cel optim (ofițeri-profesori). Este fără dubiu că acest tablou al intercorelațiilor dimensiunilor cognitivă şi atitudinal-emoțională este modelat în procesul de instruire-educație-activitate profesională. De la tabloul unei dispoziții relativ slabe şi difuze de intercorelații, la unul mai exploziv, cu „polii" inversați – expresie mai mult decât probabilă a unui mod optim de maximizare a potențialului cognitiv interacționist şi a asumării individuale şi de grup a responsabilității pentru autodezvoltare, automodelare, un ultim mod de a explora datele este dubla privire din perspectiva variabilelor de inteligență generală şi din perspectiva variabilelor de inteligență emoțională.

- la *studenții debutanți*, „citim" faptul că abilitățile inteligenței generale sunt „egale" (câte 8 corelații pentru cea verbală, cea figurală şi cea numerică); o tendință de creştere o sugerează vivacitatea intelectivă, cu 9 coeficienți de intercorelație. Tindem să interpretăm rezultatul ca sugerând o stare globală de disponibilitate interacționistă, una difuză şi slab diferențiată, ținând cont şi de prevalența coeficienților slab semnificativi. Aceasta poate fi terenul dispozițional care se pretează a fi modelat într-un anumit mod, într-o

direcţie favorabilă scopurilor formativităţii umane şi profesionale. Nu uităm că nivelul QI este sensibil ridicat;

- la *studenţii mari* pe fondul proporţiei ridicate de intercorelaţii semnificative, tinde să scadă ponderea factorului numeric (cu cele 7 corelaţii semnificative) şi să crească ponderea abilităţii figurale (cu cele 9 corelaţii semnificative), restul aflându-se sub semnul echilibrului;
- la *ofiţerii-profesori* se instituie o imagine lesne calificabilă ca optimă şi în acord cu rezultate semnificative ale analizei primare. Anume, o ordine ierarhică a abilităţilor inteligenţei potrivit ponderii corelaţiilor semnificative care impune o constanţă ce se impune indiferent de procedura de analiză – primară sau secundară – anume, inteligenţa verbală (=9), inteligenţa figurală (=8), inteligenţa numerică (=6) şi, în fine, vivacitatea intelectivă (=10). Încă odată, semnul echilibrului şi al design-ului – model al variabilelor de inteligenţă generală se impune prin ofiţeri.

Privind din perspectiva variabilelor inteligenţei emoţionale, incidenţa cu abilităţile inteligenţei generale se materializează într-o imagine sugestivă (a se vedea tabelul nr. 2).

Tabel nr. 2

Ierarhiile abilităţilor de inteligenţă emoţională

Nr. crt.	**Studenţi debutanţi**	**Studenţi mari**	**Ofiţeri-profesori**
1.	Socializare = 4	Realism = 4	Realism = 4
2.	Empatie I = 4	Socializare = 4	Socializare = 4
3.	Conştientizare = 4	Empatie I = 4	Empatie I = 4
4.	Controlul emoţiilor = 4	Optimism = 4	Optimism = 4
5.	Empatie II = 4	Conştientizare = 4	Empatie II = 4
6.	Abilitate socială = 4	Empatie II = 4	Conştientizare = 3
7.	Realism =3	Abilitate socială = 4	Controlul emoţiilor = 3
8.	Optimism = 3	Controlul emoţiilor = 3	Anxietate = 3
9.	Anxietate = 2	Motivaţie = 1	Abilitate socială = 3
10.	Motivaţie = 1	Anxietate = 0	Motivaţie = 1

Prima privire, din perspectiva abilităţilor inteligenţei generale, a oferit diferenţieri mai nete întrucât fiecare variabilă a putut intra, teoretic, în conexiune pozitivă cu alte zece de inteligenţă emoţională. Această a doua privire, din perspectiva componentelor inteligenţei emoţionale redă o imagine mai slab discriminantă, fiecare variabilă putând corela că maxim patru abilităţi ale inteligenţei generale. Ne putem da, totuşi, seama de câteva aspecte ale incidenţei ceva mai „ascunse”:

Situate în top, cu câte 4 corelații semnificative, dar prezente simultan în toate cele trei clasamente sunt următoarele componente QE: *empatia A* (din „testul" Bar-On), *empatia B (*din „testul" Segal) şi *socializarea.* Să încercăm o încheiere de genul: condiția lăuntrică *sine qua non* a instanțierii empatiei drept valență specifică a inteligenței emoționale o reprezintă socializarea. Este foarte probabil să fie corectă această punere în relație fundamentală, întrucât absența unui gradient înalt de socializare a personalității lasă loc unei participări emoționale, în diversele împrejurări ale interacțiunilor umane, de intensitate prea ridicată şi de stabilitate prea mică.

Că această încheiere are gradul ei cert de verosimilitate deducem şi din contextul variabilelor intens interacționiste în care figurează cele trei variabile comune în cazul fiecărui eşantion de cercetare.

- La studenții debutanți se mai află în top conştientizarea emoțiilor, (auto)controlul emoțional, şi abilitatea socială, cărora li se alătură alte două componente posibile ale inteligenței emoționale – realismul şi optimismul cu un număr puțin mai redus de intercorelații cu variabilele de inteligență generală. Contextul interacționist în acest caz include, mai întâi, două variabile de mecanism psihic (conştientizarea şi autocontrolul) şi una de configurare a abilităților sociale. Contextul interacționist mai anexează două variabile de plan secund a căror factură face trimitere expresă la abilitățile de proces – una, realismul, structurantă pe direcția cognitivă (capacitate de apreciere obiectivă), iar cealaltă, optimismul, structurantă pe o direcție atitudinal-afectivă. Am spune că la acest moment de configurare a vocației cognitive la studenții debutanți are loc un cert proces de configurare a bazelor inteligenței emoționale. Nu pierdem din vedere că aici prevalează intercorelațiile slabe.

- La studenții mari, iminent absolvenți ai Academiei Navale, se mai află, în topul interactivității cognitive, cu maxim de intercorelații posibile, solidar cu cele trei variabile comune, încă alte patru – realismul şi optimismul, conştientizarea şi abilitatea socială, ridicând la cinci numărul de variabile comune de top dintr-un unghi de vedere mai redus – cel al comparării loturilor de studenți între ele; controlul emoțional, cu 3 interacțiuni semnificative, venind, deci, din planul secund, se ataşează variabilelor de top "complet" oferind ceea ce mai înainte am calificat ca fapt de disponibilitate "explozivă" de organizare intercorelațională a vocației cognitive particulare care este inteligența emoțională. Este cert că această vocație vădeşte – la studenții mari – funcționarea procesului de configurare integrând cu efervescență de vârf, în contextul guvernat de cele două variante ale empatiei şi de socializare, componentele de orientare cognitivă şi atitudinal-afectivă (realismul şi optimismul), ca şi mecanismul conştientizării şi controlului emoțiilor. Nu pierdem din vedere că aici prevalează intercorelațiile medii-înalte şi foarte înalte.

• La *ofițerii-profesori,* lângă componentele QE comune tuturor celor trei loturi – două variante ale empatiei şi socializarea – încă două având maximum posibil de intercorelații semnificative – realismul şi optimismul, toate cinci fiind comune din unghiul de vedere redus al comparării cu lotul studenților mari. Venind din plan secund, cu câte trei intercorelații semnificative, conştientizarea, controlul emoțiilor şi abilitatea socială, admițând şi anxietatea (cu acelaşi număr de intercorelații, dar cu un nivel de semnificație slab) completează setul compact al componentelor inteligenței emoționale într-o alcătuire în care componentelor de nucleu (comune tuturor loturilor) li se alătură cu maximum de intercorelații semnificative, componentele de proces (orientarea cognitivă şi cea atitudinal-afectivă, adică realismul şi optimismul), foste în plan secund la studenții debutanți, dar integrate în primul plan la studenții mari, cu care ofițerii-profesori împărtăşesc "în comun" mai multe componente de top comparativ cu celălalt lot. Ni se pare a fi obținut la ofițeri o configurație mai rațional structurată, mai logic articulată şi mai flexibilă când ea "acceptă" şi prezența cu semnificație de limită inferioară a anxietății "pozitive".

La toate loturile, motivația nu se integrează în „buna configurație" către care pare a tinde procesul de cristalizare a componentelor inteligenței emoționale de la studenții debutanți la ofițeri; acesta apare în toate trei cazurile cu câte o singură intercorelație semnificativă, de nivel scăzut, având un sens îndoielnic la loturile de studenți (corelativă cu inteligența numerică la primul lot şi cu inteligența figurală la cel de al doilea), dar cu sensul de afinitate de câmp la ofițeri (cu vivacitatea intelectivă). În mare, aceasta confirmă mențiunea la care am ajuns în analiza primară (motivația este aproape imposibil de surprins în esența sa prin doar trei itemi). În fine, anxietatea este şi ea „recuzată" de studenți în calitate de componentă „legitimă" a inteligenței emoționale, în ciuda permisivității etalată de ofițeri-profesori.

În consecință, *incidența* inteligență emoțională – inteligență generală se concretizează (reliefează) prin:

• comunalitatea lor de factură fundamentală, anume esența lor cognitivă, exprimată în proporții ridicate de intercorelații semnificative;

• probabilitatea îndeajuns de demonstrată (dacă nu certitudinea) unui proces de configurare de la portretul de stare "genuină" al studenților debutanți, prin starea de fază „explozivă" la studenții mari, către starea de organizare cea mai probabilă – mai echilibrată, ierarhizată şi deschisă (atribute garante a efectivității şi eficacității) la ofițerii-profesori;

• afinitatea predilectă a componentelor inteligenței emoționale cu două şi cele mai caracteristice abilități ale inteligenței generale – inteligența verbală şi vivacitatea intelectivă, sub jurisdicția cărora se maximizează funcția structurantă a cogniției în planul general al personalității;

• consonanța elevată din plecare, ca disponibilitate latentă (la studenți debutanți) dintre cele două variante (variabile, componente) de empatie – câte una în fiecare "test" de inteligență emoțională – şi cele două abilități ale inteligenței generale evocate imediat mai sus, consonanța consolidată la studenții mari şi, în deosebi, la ofițeri-profesori, ca afinitate electivă sau complementaritate în plan lăuntric şi "determinate" de gradientul de socializare, în planul formativității.

• efectul incidenței psihice studiate aici apare ca unul de "maximizare" reciprocă a "vocației" interacționiste şi de inserție semnificativă în sfera profilului personologic al subiecților.

BIBLIOGRAFIE

Balgiu Beatrice Adriana, C*reativitate tehnică, elemente de profil vocațional al inventatorului,* Teză de doctorat, Institutul de Psihologie "Mihai Ralea" al Academiei Române, cond.şt.prof.univ.dr. Gh. Neacşu, 2002.

Buruian Rodica, *Competența consilială şi elemente de profil personologic al consilierului şcolar*, Bucureşti, Universitatea Bucureşti, Facultatea de Psihologie şi Ştiințele Educației, Teză doctorat, cond.şt.prof.univ.dr. Gh. Neacşu, 2000.

Carmen Luminița Cojocaru, *Incidența inteligenței emoționale în cristalizarea profilului personologic,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2008.

Cojocaru Carmen Luminița, *Elemente constitutive de profil personologic,* Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2008.

Doron R., Parot Françoise, *Dicționar de Psihologie,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.

Golu M., *Fundamentele psihologiei*, vol. I-II, Editura România de mâine, Bucureşti, 2004.

Harrati A., *Perspective psychologique sur le profil vacationnel de l'enseignand,* Academia Română, Institutul de Filozofie şi Psihologie "C. Rădulescu-Motru", Bucureşti, Teză de doctorat, cond.şt.prof.univ.dr. Gh. Neacşu, 2001.

Marcu F., Manea C., *Dicționar de neologisme*, Editura Academiei, Bucureşti, 1978.

*** *Le Dictionnaire de notre temps*, Hachette, Paris, 1988.

*** *Petit Larrousse Ilustré*, Hachette, Paris, 1977.

PERIOADA DE ASCENSIUNE A REGALITĂȚII ISRAELITE SEC. XI – X Î.Hr.

THE PERIOD OF THE JEWISH ROYALTY ASCENSION THE XI-X CENTURY BC

Pr.lect.dr. Mihail TEODORESCU*
Universitatea "Valahia", Târgovişte

În circumstanțele istorice ale sec. XI – X ÎHr., triburile israelite au trecut de la forma de organizare tribală la cea de stat național. Acest pas a constituit un progres real, deoarece le-a oferit o conducere centralizată, unitatea forțelor militare, instaurarea dinastiei regale, organizare religioasă şi posibilitatea de a evada din situația de vasalitate creată de vecinii lor mai puternici.

In the historic circumstances of the XI-X century BC, the Jewish tribes pasted from the tribal organization form to the national state one. This step constituted a real progress because it offered them centralized leadership, the unity of the military forces, the throning of a royal dynasty, religious organization and the possibility to escape from the vassalage situation created by their stronger neighbours.

Cuvinte cheie: trib, stat, regalitate, expansiune.
Keywords: *tribe, state, royalty, expansion.*

Reacția violentă, de soluționare prin vărsare de sânge a unui conflict, constituie o trăsătură de bază a omului decăzut din starea paradisiacă, a omului ce consideră că are nevoie să-şi impună propria voință cu forța, în detrimentul aproapelui său. Istoria omenirii este plină de asemenea exemple ce au marcat conştiința colectivă a umanității.

Atunci când au apărut interese mai mari, cooptând atenția mai multor indivizi uniți între ei prin grade de rudenie (conştiința apartenenței la acelaşi

* e-mail: *teodorescu_mhl@yahoo.com*

neam) şi implicit printr-un scop comun, conflictele personale de până atunci au devenit conflicte de grup, având loc, de acum înainte, ciocniri generalizate între grupuri de diferite dimensiuni, uneori în mod repetat, ceea ce poate fi numit război.

În perioada Antichității, starea de război constituia pentru anumite spații geografice o stare normală a existenței umane, aflată într-o continuă frământare pentru întreținerea şi dezvoltarea propriei vieți materiale, dar şi într-o luptă pentru dobândirea mai uşoară a bunurilor de consum, prin acapararea lor în detrimentul altora, sau pentru apărarea bunurilor şi a vieții personale împotriva oricărei agresiuni.

În ciuda acestor timpuri distructive, ce au provocat regres în planul dezvoltării sociale şi umane în viața anumitor popoare, totuşi, perioadele de pace, chiar în eventualitatea îngenuncherii libertății, au permis continuitate şi o anumită dezvoltare, ceea ce a însemnat, înainte de toate, supraviețuire.

Pentru grupurile şi popoarele victorioase, războiul a oferit acumulări rapide de valori materiale şi umane prin sclavie şi deportare, ceea ce a însemnat un nou potențial economic, permițând susținerea financiară a unor proiecte de interes civil şi militar, sau organizarea unor noi acțiuni de cucerire teritorială şi umană. Acest progres social în avantajul unui grup, s-a construit totuşi pe subjugarea şi chiar nimicirea altor grupuri, viața umană ajungând să prețuiască adesea prea puțin. Ceea ce a contat cu adevărat, a fost doar dobândirea victoriei şi savurarea ei, fie prin plăcerea de a omorî şi distruge, fie prin extinderea suveranității pentru a obține, printr-un control strict, beneficii continue în schimbul păcii. În general, viața omului obişnuit a fost apreciată doar în măsura în care a putut produce valori în plan material sau cultural.

Această situație este caracteristică tuturor popoarelor ce s-au confruntat cu acțiunile războinice şi consecințele acestora. Poporul evreu, în sec. XI – X î.Hr., a parcurs aproape toate variantele posibile existențial, provocate de starea conflictuală dintre popoare: vasalitate, organizare, confruntare, expansiune, dominare. Această ascensiune se încadrează într-un tipar obişnuit prin care au trecut aproape toate popoarele Antichității, urmând în general decadența şi, de multe ori, anihilarea.

Instituirea regalității

Secolul XI î.Hr. a adus schimbări deosebit de importante pentru viața socială a poporului evreu. Perioada Judecătorilor poporului, care au avut un rol special în păstrarea independenței triburilor israelite, dar şi în respectarea legislației mozaice[1], se apropia de final pentru a se trece la un alt tip de organizare socială, cerut de contextul istoric şi acceptat de Dumnezeu.

[1] Pr.lect.dr. Mihail Teodorescu, *Război şi pace în Cartea Judecătorilor*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I", nr. 1, Bucureşti, 2008, p. 421.

Acea perioadă se caracterizează printr-o alternanţă de război şi pace, timp în care anumite triburi israelite au suferit o ocupație temporară din partea vecinilor, dar şi-au recâştigat independența prin lupta condusă de oameni aleşi ai lui Dumnezeu. Judecătorii au adus eliberare şi perioade de prosperitate, în care s-a refăcut potențialul economic şi uman, s-au reconstruit oraşele şi s-au ridicat cetăți noi în puncte considerate mai potrivite, în viziunea strategică asupra teritoriului. Ceea ce s-a conturat la finalul acestei perioade, care a durat aproximativ două secole (sec. XII-XI î.Hr.)[2], a fost nevoia de unitate politică şi militară, pentru a face față presiunilor tot mai amenințătoare venite din afară, deoarece pentru Mesopotamia, Asia Mică şi Palestina (vechiul Canaan) se apropia timpul afirmării în istorie a marilor imperii.

La cucerirea Canaanului, triburile israelite unite sub conducerea lui Iosua Navi, au întâlnit în acest spațiu geografic tipul de organizare teritorială în oraş-stat. Conducătorul unei cetăți purta denumirea de „rege", având în subordine toți locuitorii cetății, dar şi satele înconjurătoare, dependente administrativ de cetatea „mamă". Satele asigurau afluența în oraş a unor mărfuri alimentare absolut necesare vieții citadine, oraşul oferea unelte deosebite prin meşteşugari pricepuți, schimbul de informații, piață de desfacere a produselor, viață religioasă şi, nu în ultimul rând, protecție în spatele zidurilor sale împotriva agresiunilor militare. Canaanul număra aproximativ 31 de cetăți-stat[3], pe care evreii le-au înfruntat individual sau în mici alianțe ad-hoc, le-au ocupat şi s-au instalat în noul teritoriu.

Răspândirea triburilor israelite în acest spațiu a condus la diluarea forței militare care îi afirmase în istorie până atunci şi la expunerea în fața atacurilor venite din afara teritoriului ocupat. În final, triburile au fost nevoite să se acomodeze la noi situații, acceptând retrageri teritoriale, deplasări în alte zone, plata unor tributuri şi chiar, temporar, suveranitatea filistenilor, amoniților, moabiților, amaleciților, sau a altor popoare. Intervenția Judecătorilor a condus la înviorarea potențialului militar, la strângerea rândurilor şi la soluționarea dominației străine, fiecare trib acționând pe cont propriu în general. „(...) decizia supremă era de fiecare dată încredințată celui care se dovedise cel mai destoinic în război, distingându-se prin vitejia lui. De aceea, întreaga perioadă în care s-a folosit această formă de guvernare a fost numită a Judecătorilor"[4].

Pentru că ultimul dintre judecători, numit Samuel (= „numele lui Dumnezeu", nazireu şi prooroc, cca. 1075-1020 î.Hr.)[5], a avut o perioadă

---

[2] Prof.dr. Dumitru Abrudan, diacon prof.dr. Emilian Cornițescu**,** *Arheologie biblică,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Biserici Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994, p. 153.

[3] *Ibidem*, p. 84.

[4] Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, vol I, Editura Hasefer, Bucureşti, 2001, Cartea 6, 5, 4, p. 311.

[5] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul şi Noul Testament,* Editura Diecezană Caransebeş, 2005, p. 288.

îndelungată de activitate, iar fiii săi dovedeau o totală lipsă de asemănare cu părintele lor, în respectarea Legii şi aplicarea dreptății în popor (I Regi 8, 3), triburile israelite au început să-şi problematizeze viitorul în contextul geopolitic în care se aflau. Organizarea popoarelor canaanite în oraş-stat nu putea fi o soluție, deoarece îşi dovedise vulnerabilitatea prin lipsa de unitate şi a unei viziuni superioare din punct de vedere politico-militar, nefiind capabile să identifice pericolele majore care se apropiau, pentru a lua măsuri din timp în mod unitar şi salvator. În plus, instituirea unei autorități centrale ar fi organizat viața socială mult mai bine, creându-se inevitabil şi o temperare interioară a acțiunilor radicale ce tulburau uneori societatea tribală, unde apartenența la un anumit clan, impus celorlalți membri prin dimensiunile sale, sau prin fapte deosebite, constituia un argument serios.[6] "În zilele acelea nu era rege în Israel şi fiecare făcea ce i se părea că este cu dreptate" (Judecători 21, 25).

În acelaşi timp, exemplul unor popoare organizate sub un singur conducător, renunțând la modelul tribal, oferea o perspectivă seducătoare, pentru că numai aşa se puteau întoarce la eficiența unui singur conducător, capabil să unească toate forțele, interesele şi speranțele, dar să facă şi judecată în popor, pentru a se păstra ordinea şi disciplina socială (II Regi 15, 2-4).

Într-una din adunările reprezentanților triburilor israelite („bătrânii lui Israel"), împreună cu poporul adunat la Rama, unde locuia proorocul Samuel, ce întrunea prerogative prooroceşti şi judecătoreşti, recunoscute de toți (I Regi 7, 15-17), poporul i-a cerut să mijlocească înaintea lui Dumnezeu pentru schimbarea ordinii sociale, putându-se instaura regalitatea.

Apelul la un judecător şi prooroc în acelaşi timp, pentru o astfel de mutație socială, reliefează atmosfera teocratică în care trăiau cele douăsprezece triburi israelite, unde Dumnezeu era considerat conducătorul suprem al poporului, Care le reglementează viața prin Legea dată de Moise şi intervine ori de câte ori este nevoie, pentru a corecta orientările şi paşii greşiți, fie direct, prin acțiuni minunate, fie prin proorocii Săi, oameni ce transmit cuvintele Domnului. Aşadar, triburile israelite nu doreau să facă niciun pas important fără a consulta voia divină, tocmai pentru a rămâne în consonanță cu Dumnezeu în modificările viitoare ce se vor petrece, principiu respectat chiar şi de către primii regi ai evreilor.

Poporul a cerut prin reprezentanții săi alegerea unui rege, ca speranță a instaurării ordinii şi disciplinei în interiorul statului, dar şi pentru a câştiga un loc în istorie prin supremația necesară supraviețuirii între vecini războinici. „Şi au zis către el: "Tu ai îmbătrânit, iar fiii tăi nu-ți urmează căile. De aceea pune peste noi un rege, ca să ne judece acela, ca şi la celelalte popoare!" (I Regi 8, 5).

---

[6] Pr. Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. 1-2 REGI,* Editura Christiana, Bucureşti, 2005, p. 71.

Samuel, care proorocea de la frageda vârstă de doisprezece ani,[7] a consultat voia divină şi le-a transmis acordul divinității, dar le-a prezentat şi toate consecințele care vor apărea în urma instaurării regalității. "Şi a zis: <Iată care vor fi drepturile regelui care va domni peste voi: pe fiii voştri îi va lua şi-i va pune la carele sale şi va face din ei călăreții săi şi vor fugi pe lângă carele lui. Va pune din ei căpetenii peste mii, căpetenii peste sute, căpetenii peste cincizeci; să lucreze țarinile sale, să-i secere pâinea sa, să-i facă arme de război şi unelte la carele lui. Fetele voastre le va lua, ca să facă miresme, să gătească mâncare şi să coacă pâine. Țarinile, viile şi grădinile de măslini cele mai bune ale voastre le va lua şi le va da slugilor sale. Din semănăturile voastre şi din viile voastre va lua zeciuială şi va da oamenilor săi şi slugilor sale. Din robii voştri, din roabele voastre, din cei mai buni feciori ai voştri şi din asinii voştri va lua şi-i va întrebuința la treburile sale. Din oile voastre va lua a zecea parte şi chiar voi veți fi robii lui. Veți suspina atunci sub regele vostru, pe care vi l-ați ales, şi atunci nu vă va răspunde Domnul>" (I Regi 8, 11-18).

Într-adevăr, centralizarea autorității sociale nu va însemna doar stabilitate legislativă, administrativă, religioasă şi militară, ci şi obligații curente din partea supuşilor, justificate, dar şi nejustificate, capricii şi acțiuni radicale, nu întotdeauna în interesul obştesc. În ciuda neajunsurilor conturate, acceptând ceea ce nu cunoşteau din proprie experiență, reprezentanții triburilor au solicitat în continuare instaurarea regalității, înțelegând că va fi nevoie şi de acceptarea unor compromisuri considerate de ei, la acel moment, minore, comparativ cu marile avantaje pe care le sperau: „Şi vom fi şi noi ca celelalte popoare, ne va judeca regele nostru, va merge înainte şi va purta războaiele noastre" (I Regi 8, 20). În viziunea religioasă a poporului Israel, regele trebuia să fie locțiitorul lui Dumnezeu pe pământ.[8] „Aceste vorbe l-au tulburat adânc şi l-au frământat pe Samuel, datorită înnăscutului simț de dreptate şi urii sale față de regi. El avea o deosebită predilecție pentru domnia celor aleşi, un stat în măsură să facă popoarele fericite şi asemenea zeilor. Pretențiile mulțimii l-au îngrijorat şi preocupat atât de mult, încât nu mai ştia nici de mâncare nici de somn, ci rămânea de veghe noaptea întreagă, chibzuind în sinea lui la starea lucrurilor".[9]

Alegerea primului rege s-a făcut prin voia divină exprimată aceluiaşi prooroc, Samuel. "Mâine pe vremea asta voi trimite la tine pe un om din ținutul lui Veniamin şi tu îl vei unge cârmuitor al poporului Meu Israel; acela va izbăvi pe poporul Meu din mâna Filistenilor, căci am căutat spre poporul Meu, deoarece strigătul lui a ajuns până la Mine" (I Regi 9, 16). Actul

[7] Iosif Flaviu, *op. cit.*, Cartea 5, 10, 4, p. 289.
[8] Prof.dr. Dumitru Abrudan, diacon prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit*., p. 153.
[9] Iosif Flaviu, *op. cit*., 6, 3, 3, pp. 303-304.

consacrării s-a făcut mai întâi în particular, o învestire din partea lui Dumnezeu prin mâna proorocului Său: „Atunci, luând Samuel vasul cel cu untdelemn, a turnat pe capul lui Saul şi l-a sărutat, zicând: "Iată Domnul te unge pe tine cârmuitor al moştenirii Sale; vei domni peste poporul Domnului şi-l vei izbăvi din mâna vrăjmaşilor celor dimprejurul lor" (I Regi 10, 1). A urmat o manifestare publică a forței divine speciale cu care a fost învestit (I Regi 10, 10-12), ca o dovadă a noii sale demnități şi prezentarea lui Saul, fiul lui Chiş, din seminția lui Veniamin, ca rege al Israelului înaintea poporului adunat în cetatea Mițpa (I Regi 10, 20-24).

Drepturile regelui au fost scrise acum pentru prima dată, pentru a se statornici obligațiile poporului şi responsabilitățile regale.[10] De la acest moment, Saul a fost recunoscut în urale în noua demnitate pentru întregul popor Israel, moment festiv petrecut în anul 1050 î.Hr.[11], sau 1032 î.Hr.[12]. În paralel, Samuel a încetat treptat de a mai săvârşi judecată poporului.

Aşa cum se întâmplă în cazul tuturor elecțiilor, există un segment de populație nemulțumit de rezultat. Fiii lui Samuel, care ar fi trebuit să continue rolul lor de judecători ai triburilor, au devenit „*simpli membri ai poporului*"[13]. Era nevoie de un eveniment deosebit pentru a arăta că paşii efectuați în privința instituirii monarhiei erau cei sperați şi, în consecință, eficienți.

Perioada de ascensiune a monarhiei israelite s-a desfăşurat pe durata unui singur secol de existență, în timpul a doi regi, proveniți din două triburi diferite. Saul, din tribul Veniamin, care a domnit între anii 1050-1010 î.Hr.[14] şi David, din tribul Iuda, cu o domnie egală cu a predecesorului său între anii 1010-970 î.Hr.. În timpul fiului acestuia, Solomon (970- 930 î.Hr.) [15], regatul Israel va atinge apogeul dezvoltării sale culturale şi teritoriale.

Pentru începutul monarhiei israelite, nu a existat o capitală declarată şi evident nici o reşedință consacrată regelui. Saul s-a purtat un timp ca un om obişnuit, continuându-şi activitățile agricole cu care era învățat (I Regi 11, 5). Regalitatea încă nu-şi intrase în drepturi şi va fi nevoie de ceva timp pentru asemenea transformări. Un nou eveniment urma să evidențieze importanța socială a instituirii monarhiei.

---

[10] „Datorăm deci lui Samuel <una din cele mai mari contribuții făcute vreodată gândirii politice a omului: teoria cu adevărat democratică, a relațiilor dintre guvernanți şi guvernați>". Isidor Epştain, *Iudaismul. Origini şi istorie*, Colecția Judaica, Editura Hasefer, Bucureşti, 2001, p. 39.

[11] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *op. cit*., p. 301.

[12] Prof.dr. Dumitru Abrudan, diacon prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit*., p. 156.

[13] *XXX, Septuaginta*, vol 2, p. 301.

[14] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *op. cit*., p. 301. Datele propuse în privința domniei lui Saul nu concordă între cercetători, fiind o perioadă greu de localizat în istorie: 1025-1012, Isidor Epştain, *op. cit*., p. 39, sau 1032-1012 la prof.dr. Dumitru Abrudan, diacon prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit*., p. 156, sau 1029-1004 la Horia C. Matei, *Enciclopedia Antichității*, Editura Meronia, Bucureşti, 1995, p. 283.

[15] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *op. cit*., p. 61, p. 315.

Acțiuni militare

La momentul instituirii regalității israelite, teritoriul tribului Veniamin, plasat la jumătatea spațiului geografic ocupat de evrei, era deja ocupat parțial de ultima expansiune a filistenilor, direcționată spre est, ce încercau să se extindă teritorial de pe malul Mediteranei spre munții Bethelului, Samariei şi Ghilboa. Valea Iezreel, una din zonele cele mai potrivite agriculturii şi pomiculturii, care făcea legătura între Mediterană, Muntele Carmel şi valea Iordanului, nu fusese cucerită până atunci de triburile israelite, câteva cetăți bine organizate, cum erau Meghido şi Tanaac, străjuind împotriva oricărei agresiuni.

Expansiunea filisteană stagnase mai bine de douăzeci de ani, timp în care teritoriul acaparat în detrimentul evreilor fusese parțial retrocedat (I Regi 7, 14; 10, 5). Incursiunea filisteană distrusese totuşi centrul religios de la Şilo[16] (Ieremia 7, 12 - unde se practicaseră mult timp jertfe închinate Domnului înaintea Chivotului Legii) şi stăpânea cetatea Ghibeea-Elohim, ce aparținuse tribului Veniamin (I Regi 9, 5), unde veghea o *„gardă de pază a filistenilor”*. Probabil că un armistițiu între cele două tabere şi lipsa de unitate din partea triburilor israelite creaseră o perioadă de pace, pe care regele Saul nu a intenționat imediat să o rupă. El avea nevoie de crearea unor structuri statale mai întâi, pentru a putea acumula forța militară necesară unui război declarat, cu o națiune redutabilă cum era cea a filistenilor.

O nouă incursiune militară urma să evidențieze atât buna alegere făcută în privința regelui, cât şi însăşi instalarea monarhiei israelite, ce trebuia să țină cont de caracterul teocratic al poporului evreu.

Regatul Amoniților aflat la est, dincolo de Iordan, era preocupat de expansiune. Conducătorul lor, Nahaş, a asediat cetatea Iabeş din Galaad, în Transiordania, aflată la nord de teritoriul amonit[17]. Situația creată, de a face față unei noi agresiuni asupra teritoriului israelit, a provocat reacția regelui Saul şi posibilitatea sa de afirmare. Printr-un gest simbolic, (tăierea propriei perechi de boi şi trimiterea bucăților de carne celor douăsprezece triburi, ca un exemplu a ceea ce îi aşteaptă dacă nu se vor ridica la luptă), a strâns imediat 330.000 de soldați, prima armată adevărată a unui rege israelit (I Regi 11, 8). Victoria a fost obținută într-o singură zi, amenințarea amonită fiind anihilată.

Poporul evreu a înțeles decisiv avantajele statului național şi posibilitatea de a face față agresiunilor străine. Cetatea natală a lui Saul – Ghilgalul din seminția lui Veniamin, a devenit reşedință regală şi capitală a

[16] Isidor Epştain, *op. cit*., p. 39.

[17] "Celor care se predaseră de bunăvoie sau fuseseră luați prizonieri în război, el *(Nahaş)* le scotea ochiul drept, în intenția de a-i face inapți pentru luptă, întrucât ochiul stâng era acoperit de scut". Iosif Flaviu, *op. cit*., 6, 5, 1, p. 309.

noului stat afirmat în istorie. Deja în jurul regelui începeau să se grupeze oameni viteji (I Regi 10, 26), pentru a constitui un prim nucleu al armatei permanente, garda personală şi viitorii comandanţi de trupe (I Regi 11, 14-15).

Mai înainte de a părăsi viaţa, judecătorul Samuel a vrut să sublinieze încă o dată importanţa pe care o are păstrarea teocraţiei în ciuda existenţei regalităţii, care putea foarte uşor să se interpună între popor şi Dumnezeu, impunând alte credinţe şi practici religioase ce îndreptau spre idolatrie şi cinstirea unor zeităţi închipuite. „De vă veţi teme de Domnul, de-I veţi sluji Lui şi de veţi asculta glasul Lui, de nu vă veţi împotrivi poruncilor Domnului şi de veţi umbla şi voi şi regele care domneşte peste voi în urma Domnului Dumnezeului vostru, atunci mâna Domnului nu va fi împotriva voastră. Iar de nu veţi asculta glasul Domnului, ci vă veţi împotrivi poruncilor Lui, atunci mina Domnului va fi împotriva voastră, cum a fost împotriva părinţilor voştri" (I Regi 12, 14-15). Pentru mai multe decenii, recomandările lui au fost ascultate. În paralel, se continua noua organizare a statului unitar.

Trei mii de israeliţi au alcătuit într-un singur an, un corp de oaste permanentă, gata pentru orice intervenţie (I Regi 13, 1).

Principala ameninţare asupra statului Israel o constituia prezenţa filistenilor aflaţi în cele cinci cetăţi principale plasate pe malul Mediteranei, la vest de Canaan: Aşdod, Askalon, Gaza, Gat şi Ecron, în jurul cărora se aflau multe sate întărite (I Regi 6, 18). Marele avantaj al filistenilor îl constituia armamentul de fier. Buni prelucrători ai acestuia, filistenii aveau săbii, sulițe, scuturi, vârfuri de săgeţi din fier, ceea ce constituia un potenţial deosebit pe câmpul de luptă. Israeliţii, care beneficiaseră în secolele dinainte de avantajele victoriilor împotriva popoarele canaanite, îşi îmbogăţiseră armamentul datorită prăzilor de război, preluând armele învinşilor. Acum, în secolul XI î.Hr., după câteva sute de ani petrecuţi în timpul Judecătorilor, fără să beneficieze de alte victorii, aducătoare de beneficii materiale, ci dimpotrivă, de perioade de restrişte, când au trebuit să accepte stăpâniri străine, armele israeliţilor erau atât învechite şi tocite, cât şi demodate, provenind din epoca bronzului. Ceea ce puteau mânui cu îndemânare era în primul rând praştia, apoi arcul, sulița, toporul, sabia şi, eventual, măciuca[18].

Faţă de armele filistenilor, mult avansate datorită relaţiilor comerciale dezvoltate pe Mediterană, evreii se aflau în evidentă inferioritate. Pacea impusă de filisteni interzisese probabil afluenţa şi prelucrarea acestui metal în Canaan[19]: „Fierar nu era în toată ţara lui Israel, căci Filistenii se temeau ca nu cumva Israeliţii să-şi facă săbii şi sulițe. Trebuia deci să se ducă toţi Israeliţii la Filisteni ca să-şi ascută fiarele plugurilor şi sapelor lor, topoarele şi securile

[18] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *op. cit*., p. 62.
[19] Iosif Flaviu, *op. cit*., 6, 6, 1, p. 313.

lor, Când se făcea vreo ştirbitură la ascuţişul fiarelor de plug, al sapelor, al topoarelor şi securilor lor, sau când trebuia să îndrepte vreun corn de furcă. De aceea, în timpul războiului de la Micmaş, tot poporul care era cu Saul şi Ionatan nu avea nici săbii, nici sulițe; numai Saul şi Ionatan, fiul său, aveau" (I Regi 13, 19-22). În urma succesului repurtat împotriva amoniților, încrederea evreilor în forțele proprii a crescut. Dominația filisteană nu mai putea fi acceptată. Forțele beligerante se coagulau acum pentru o nouă confruntare, de data aceasta la Micmaş.

În ciuda dotării avantajoase, lipsa de comunicare între façiunile armatei filistene şi înțelegerea exagerată a unor acțiuni uimitoare din partea israeliților, a pus pe fugă o armată superioară din punctul de vedere al armamentului.

Regele Saul a reuşit să obțină câteva victorii împotriva filistenilor, amoniților şi amaleciților, care i-au consolidat poziția înaintea poporului. Prăzile amalecite au adus un anumit avantaj material, dar principalul rezultat a constat în conştientizarea forței pe care o pot alcătui dacă rămân uniți în jurul unui lider, care îi va conduce la victorie.

Comandanții armatei israelite aveau câte un purtător de arme care deținea şi funcția de scutier. Acesta purta cu el o varietate de arme pe care superiorul său le putea folosi în funcție de situație, fiind pregătit să şi intervină direct pentru a-l ajuta şi apăra (I Regi 14, 7-13). De multe ori, se crea o relație deosebit de apropiată între cei doi, subalternul urmându-şi total stăpânul (I Regi 31, 5). Folosirea purtătorilor de arme se obişnuia şi în armata filisteană (I Regi 17, 7) ceea ce poate fi considerat un obicei al acelui timp.

O luptă cu filistenii a evidențiat un obicei străvechi, acela de a scoate la luptă din fiecare armată câte un soldat, care să-i reprezinte pe toți cei din spatele său. Filistenii au adus un om deosebit, înalt de aproape trei metri provocând la luptă un rival pe măsură. „Atunci a ieşit din tabăra Filistenilor un luptător cu numele Goliat, din Gat. Acesta era la statură de şase coți şi o palmă. Pe cap avea coif de aramă şi era îmbrăcat cu platoşă în solzi; greutatea platoşei lui cântărea cinci mii de sicli de aramă; În picioare avea cizme cu tureci de aramă şi la umăr purta un scut de aramă. Coada suliței lui era ca sulul de la războaiele de țesut, iar fierul suliței era de şase sute sicli de fier, şi înaintea lui mergea purtătorul lui de arme. Şi a început acesta să strige către cetele lui Israel şi să le zică: "De ce ați ieşit voi să vă războiți? Nu sunt eu oare filistean, iar voi robii lui Saul? Alegeți dintre voi un om să se coboare la mine! De se va putea acela lupta cu mine şi mă va ucide, atunci noi să fim robii voştri; iar de-l voi birui eu şi-l voi ucide, atunci voi să fiți robii noştri şi să ne slujiți nouă" (I Regi 17, 4-9).

Descrierea lui oferă avantajul constatării armamentului filistean axat pe forța pedestrimii, fără a omite totuşi utilizarea carelor de luptă trase de cai.

Arama încă era prezentă în componența armamentului lor, dar nu ofensiv, ci defensiv. Platoşa în solzi, coiful, apărătoarele de picioare şi scutul, se confecționau încă din acest metal uşor de modelat. Săbiile, vârfurile de lance şi săgeți, erau acum din fier, oferind deosebitul avantaj al durității lui prin ciocnirea cu arama.

Lupta care a urmat s-a încheiat mai înainte de a începe. Un tânăr evreu din seminția lui Iuda, David, fiul lui Iesei, „un băiețandru bălan, cu ochi scânteietori şi deosebit de frumos”[20], a dovedit că pot exista avantaje asupra „armamentului greu” deținut de acel filistean. O singură piatră aruncată cu praştia, a lovit într-un loc vulnerabil fruntea filisteanului Goliat, aducându-i moartea pe loc. Iscusința utilizării unei arme de acțiune la distanță şi curajul în luptă, au constituit o combinație de succes. Victoria lui David a entuziasmat armata israelită punând pe fugă pe cea filisteană, obținând o victorie nesperată.

Filistenii aveau în armata lor şi evrei mercenari, oameni care îmbrățişaseră această activitate pentru a beneficia de avantajele materiale inevitabile. Aduşi într-o confruntare cu armata israelită sub conducerea lui Saul, aceşti evrei au preferat să-şi întoarcă armele împotriva filistenilor, refuzând să lupte împotriva propriilor frați (I Regi 14, 21). Victoria asupra taberei inamice aducea capturarea tuturor lucrurilor de valoare: turmele folosite ca hrană soldaților (I Regi 14, 32), armele învinşilor şi bunurile personale.

Instituirea perioadei regalității va permite alcătuirea unor mari armate, capabile să descurajeze şi să învingă. Dacă până la instituirea ei, reacția militară se reducea la inițiative de nivel tribal, putându-se reuni o armată de 10-30 000 de oameni, de acum, atunci când regele îi va solicita, bărbații capabili de luptă se vor strânge ca unul, pentru a alcătui o adevărată armată, cu o cifră impresionantă față de cea precedentă (I Regi 11, 7-8).

Conducătorii evrei foloseau şi ei care de luptă pentru deplasare şi escortă, model preluat de la popoarele vecine (I Regi 15, 1). În timpul nopții soldații se odihneau în corturi, dar şi sub cerul liber (I Regi 26, 5). Prietenia dintre soldați devenea uneori atât de strânsă, încât se năşteau sentimente admirabile de ajutor şi de susținere în luptă, ceea ce crea o coeziune deosebită, fraternă, capabilă să înfrunte cele mai mari pericole (II Regi 1, 26).

Domnia lui Saul se poate caracteriza printr-o perioadă de consolidare națională împotriva tuturor vecinilor obişnuiți să cotropească teritoriul triburilor israelite (I Regi 14, 47-48). El şi-a organizat o armată tot mai puternică şi a numit pe Abner comandant al acesteia, căutând să atragă la oaste pe cei mai viteji şi capabili luptători ai poporului său. „Când Saul vedea vreun om voinic şi războinic, îl lua la el” (I Regi 14, 52). Cartea „I REGI” nu

[20] *Ibidem*, 6, 8, 1, p. 323.

prezintă detaliat, din păcate, modul de derulare a multor lupte, pentru a ne oferi mai multe informații despre tehnica militară şi psihologia luptei. O apreciere făcută în secolul I d.Hr. îi aducea elogii totuşi exagerate: „Saul dispunea de multe care de luptă şi de numeroşi călăreți şi a ieşit biruitor în fiecare război pe care l-a dus. În timpul domniei lui evreii au avut parte de o mare prosperitate şi mult noroc, devenind mai puternici decât toate celelalte popoare. Garda lui de corp era alcătuită din tinerii cei mai înalți şi mai voinici”[21].

Înlocuirea regelui

Afirmarea publică a viitorului rege David a cunoscut diferite etape, contrare în conținutul şi în semnificația lor. La început, victoria împotriva lui Goliat l-a plasat într-o poziție favorabilă devenind „căpetenie peste oşteni” (o mie de oameni), fiind deosebit de îndrăgit de armată şi popor (I Regi 18, 15). Pentru că vestea propriei victorii era deosebit de lăudată (I Regi 18, 6-7), reacția populară a provocat invidia regelui Saul, bănuitor că David i-ar putea lua tronul. În acele timpuri, popularitatea printre soldați cântărea deosebit de greu, atât în privința acțiunilor militare, când soldații se însuflețeau văzând comandantul lor luptând alături de ei, cât şi în privința stabilității domniei. Un rege viteaz, preocupat de viața soldaților săi, respectând dreptatea în privința împărțirii echitabile a hranei, dar şi a prăzilor de război, îşi asigura subordonarea comandanților de oaste şi a întregii armate, fără să se teamă de pericolul uzurpării.

Un rege plin de slăbiciuni, ale cărui scopuri personale devin obiectivele militare ale propriei armate, în care el nu are curajul să se implice, a provocat întotdeauna o reacție de nemulțumire din partea soldaților, găsindu-se cu uşurință o mână capabilă de o schimbare radicală. În cazul comandantului David, el a făcut permanent o impresie deosebit de bună, fiind tot mai apreciat de către soldați.

Popularitatea crescândă, avertizarea lui Samuel către Saul, în sensul îndepărtării lui Dumnezeu din cauza păcatelor sale, ceea ce va conduce inevitabil la alegerea unui succesor, l-a determinat pe rege să se comporte tot mai suspicios cu tânărul David, considerându-l un uzurpator al familiei sale, manifestându-se uneori chiar violent față de el (I Regi 18, 11). Curând, domnia îndelungată a lui Saul începea să-şi arate consecințele, regele manifestându-se tot mai abuziv cu supuşii săi, mulți dintre ei devenind profund nemulțumiți. Greşelile lui au constat în arogarea calității de preot pentru a aduce jertfe (I Regi 13, 13-14) şi neascultarea deplină față de îndrumările divine (I Regi 15, 22-23). Neglijarea principiilor teocratice atrăgea inevitabil sancțiunea divină[22].

[21] *Ibidem*, 6, 5, 6, p. 318.
[22] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *op. cit*., pp. 302-303.

Deşi prin felul său de a fi, tânărul David atrăgea simpatii şi aprecieri, devenind prieten bun cu fiul regelui – Ionatan − şi chiar ginerele lui Saul, prin căsătoria cu fiica acestuia, Micol, el nu a reuşit să liniştească suspiciunile regelui în privința intențiilor de uzurpare. Chiar dacă beneficia de avantajul de a fi membru al familiei regale şi era apreciat de către armată, David a preferat să plece de la curte pentru a evita o situație tensionată (I Regi 19-20).

Părăsind anturajul regelui său, David (=„căpetenie")[23] s-a refugiat în afara granițelor țării, la vechii duşmani pe care îi învinsese de multe ori, filistenii. Ajuns la unul din cei cinci regi ai acestui popor, Achiş, rege al cetății Gat (I Regi 21, 10), a încercat să intre în slujba de mercenar, având deja un renume în plan militar.

Practica întăririi unei armate cu forțe mercenare, provenite din cadrul altor popoare, este deosebit de veche. În schimbul unei sume de bani acordată periodic, mercenarii ofereau avantajul unui devotament necondiționat şi al unei specializări militare de apreciat, deoarece aceasta era menirea lor, neştiind să practice vreo meserie. Arta mânuirii diferitelor arme, le oferea posibilitatea unei diversități a intervențiilor militare, putând efectua asasinate, raiduri de intimidare, mişcări tactice de învăluire sau punct de rezistență în caz de nevoie. Egiptenii practicau utilizarea corpurilor de armată alcătuite din mercenari[24].

Filistenii, neavând o populație numeroasă în cele cinci cetăți cu teritoriul aferent, practicau şi ei mercenariatul, angajând în aceste trupe considerate auxiliare, inclusiv evrei (I Regi 14, 21; 29, 3-7). Amoniții angajau sirieni (II Regi 10, 19). Loialitatea acestor soldați de multe ori lăsa de dorit, dacă evoluția luptei dădea semne de pierdere a bătăliei (I Regi 29, 4; II Regi 10, 13). Pe lângă soldă, mercenarii beneficiau de avantajul jafului asupra celor învinşi.

Regele Saul, bolnav de suspicios în sufletul său, a avut o perioadă de căutare a celui considerat pretendent la tron, timp în care a ucis abuziv pe oricine credea că îi sprijină rivalul (I Regi 22, 18-20).

Despotismul regelui începea să-şi arate efectele în dauna teocrației. Depresiile lui au ajuns uneori la manifestări violente. Nu exista un for de judecată superior regelui. Deciziile lui trebuiau să fie incontestabile.

De la regele filistean, David a trebuit să plece curând, înțelegând că nu poate rămâne acolo fără să-şi rişte viața, din pricina răzbunării foştilor rivali, ceilalți regi ai cetăților filistene. În plus, nu ar fi dorit să fie folosit împotriva fraților săi din Regatul Israel. În jurul său s-a coagulat un mic grup de nemulțumiți ai despotismului crescând din partea lui Saul. „Şi s-au adunat la

[23] *Ibidem*, p. 61.
[24] Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii şi civilizației*, Vol. I, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, p. 110, p. 127.

el toți prigoniții, toți datornicii şi toți cei cu sufletul amărât şi s-a făcut el căpetenie peste ei; şi erau cu el ca la patru sute de oameni" (I Regi 22, 2).

David este considerat cel mai războinic dintre conducătorii poporului evreu. El a condus efectiv lupte împotriva filistenilor mai ales (I Regi 23, 5). Chiar atunci când a fost nevoit să se refugieze în teritoriul acestora în două etape, locuind un an şi patru luni în cetatea Țiclag, David nu a încetat să lupte împotriva celor care amenințau prin incursiunile lor granițele Israelului, Gheşurenii, Ghirzenii şi Amaleciții (I Regi 27, 8). Calitățile de comandant, dar şi de rafinat diplomat, a ştiut să le evidențieze în orice situație (I Regi 30, 10-31). Aflat în afara granițelor țării sale, a păstrat legătura cu reprezentanții multor cetăți din Israel.

Tânărul David nu a dorit niciodată să devină un uzurpator. De aceea, în timpul prigonirii sale de către regele Saul, s-a străduit să evite nu doar prinderea sa, ci şi motivele care ar fi putut conduce la o asemenea acuzație. A preferat să se refugieze sistematic în afara granițelor statului evreu, fie la vecini protectori (I Regi 27, 2-3), fie în zone nelocuite (pustiul Zif, I Regi 23, 14-15). Chiar dacă a avut dubla ocazie avantajoasă de a surprinde pe Saul în timpul somnului, el nu a dorit să ridice mâna împotriva regelui său, pe care l-a considerat întotdeauna „unsul lui Dumnezeu" (I Regi 24, 3-7; 27, 5-11). Evoluția evenimentelor a condus la încheierea domniei regelui Saul, astfel încât David să nu fie considerat uzurpator.

Ofensiva militară continuă a filistenilor a provocat noi reacții din partea regelui Saul. Valea Iezreel constituia un obiectiv important pentru ambele țări. Disputa asupra acesteia a adunat armata filistenilor şi a evreilor la muntele Ghelboa. Superioritatea filistenilor, care foloseau călăreți şi care de luptă (II Regi 1, 6), a fost de data aceasta evidentă, în bătălie pierzându-şi viața eroic atât regele Saul, cât şi cei trei fii ai săi (Ionatan, Aminadab şi Melchişua, I Regi 31, 2), punându-se sub semnul întrebării continuitatea dinastică. Onoarea regelui constituia deja un aspect deosebit de important pentru memoria colectivă a contemporanilor, un suveran rănit şi înconjurat de duşmani preferând să se sinucidă pentru a nu ajunge batjocorit (I Regi 31, 4).

Victoria filistenilor de pe muntele Ghelboa le-a adus acestora extinderea controlului asupra văii Iordanului, unde multe localități ale evreilor au fost părăsite în grabă de către locuitori, neavând forța necesară de a se opune invadatorilor. În practica militară a acelor secole, trofeele de război aparținând conducătorilor învinşi aveau o mare însemnătate psihologică. Armele lor personale erau expuse public, ca şi trupurile, tocmai pentru a se reliefa triumful deplin asupra duşmanilor (I Regi 31, 8-10). Victoria militară era considerată adesea ca un rezultat al implicării zeilor protectori, care primeau acum armele învinşilor spre apoteozarea lor.

Moartea regelui Saul a decapitat proaspătul stat Israel de autoritatea centrală, expansiunea filistenilor rupând în două părți, pentru un timp, teritoriul locuit de evrei. Această nouă situație a creat iarăşi atmosfera haotică politic şi militar existentă până la instalarea regalității. David a plecat din localitatea Țiclag pentru a se întoarce pe teritoriul tribului Iuda, locuind în Hebron împreună cu cei şase sute de oameni credincioşi lui, care-l urmaseră în perioada de prigonire din partea regelui Saul. Aici, în Hebron, David a fost proclamat rege la vârsta de 30 de ani (II Regi 5, 4), de către membrii acestui trib în baza reputației deosebite ce o avea, fiind recunoscut în acest statut timp de şapte ani şi jumătate (II Regi 2, 11).

El nu a pretins tronul lui Saul ocupat pentru doi ani de Işboşet, singurul descendent al fostului rege, sprijinit de generalul Abner. După moartea lui Işboşet, ucis de către doi dintre subordonații săi, reprezentanții triburilor israelite i-au cerut lui David să devină regele tuturor. Conştientizarea nevoii de raliere față de un lider puternic, capabil, autoritar şi experimentat în lupte, a întrunit aspirațiile unanime ale israeliților. Fără a putea fi acuzat de uzurpare, David devine la vârsta de 37 de ani regele celor douăsprezece triburi evreieşti, împlinind proorocia făcută de Samuel cu mulți ani înainte, în privința alegerii sale divine, ca întemeietor al unei dinastii remarcabile (I Regi 16, 12-13). Această dinastie a avut neîntrerupt pe tronul Ierusalimului douăzeci şi unu de regi.[25] Treptat, regele nu a mai intervenit direct în luptă pentru a nu pune în pericol însăşi existența autorității regale (II Regi 21, 17).

Centralizarea şi expansiunea statului evreu

Regele David avea nevoie de o capitală care să întrunească toate condițiile necesare unei cârmuiri eficiente. În acel timp, cetatea Ierusalim nu aparținea evreilor ci iebusiților, unul dintre triburile populației canaanite, cruțat de cucerirea condusă de Iosua Navi cu câteva secole mai înainte. Pentru că acea cetate oferea o poziție strategică deosebită, atât prin formele reliefului ce asigurau o excelentă apărare naturală, cât şi geografic, aflându-se la granița dintre teritoriile triburilor Veniamin şi Iuda[26], destul de bine plasată față de centrul spațiului ocupat de triburile israelite[27], David a decis să o transforme în capitala țării sale, eliminând totodată prezența iebusită (II Regi 5, 6-7). Ierusalimul a fost cucerit rapid, extins şi întărit pentru a face față noului său statut. „Atunci s-a mutat David în cetate şi a numit-o cetatea lui David; şi a

[25] Prof.dr. Dumitru Abrudan,; diacon prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit*., p. 155.
[26] Pr. Cristian Muntean, *Ierusalim, istorie şi eshatologie,* în Studii Teologice, nr. 1-2, 2004, p. 40.
[27] Aflat la jumătatea drumului dintre triburile din nord şi cele din sud, Ierusalimul a dobândit loialitatea şi venerația întregului Israel, devenind curând centrul național şi religios al unui popor unit". *Isidor Epştain, op. cit*., p. 40.

făcut întărituri de jur împrejur, de la Milo şi până înăuntru. Şi a propăşit David şi s-a înălţat, şi Domnul Dumnezeul Savaot era cu el" (II Regi 5, 9-10). Importanţa politică a capitalei trebuia însoţită de cea religioasă, ceea ce s-a şi petrecut. Chivotul legământului construit în timpul lui Moise, care suferise umilinţa capturării sale de către filisteni, a fost adus de la Baalat, din casa lui Aminadab la Ierusalim, pentru a fi aşezat într-un cort construit la porunca lui David. Aici a fost reiniţiat un cult adecvat, conform rânduielilor statornicite de Moise, pentru a se relua legătura israeliţilor cu Iahve, prin intermediul jertfelor, rugăciunilor şi al binecuvântărilor (II Regi 6, 17-19). Ierusalimul a devenit „centrul politic şi spiritual religios pentru întregul popor".[28]

Alegerea lui David ca rege unic a trezit reacţia militară a filistenilor, care îi cunoşteau calităţile deosebite în arta războiului. O armată importantă s-a pornit de pe litoralul mediteranean spre Ierusalim, în intenţia de a reteza ascensiunea noului rege, cât şi unirea dintre forţele conduse de David în sudul noului său regat, cu cele din nord, mult mai numeroase. În ciuda dotării militare inferioare, talentul de comandant al armatei sale a adus lui David victorii succesive împotriva filistenilor, începând din valea Refaim de lângă Ierusalim şi până la cetăţile Ghibeon şi Ghezer, împingând înapoi pe adversarii săi. Prin aceste lupte, David şi-a dovedit capacitatea deosebită de comandant de oşti, ceea ce i-a asigurat autoritatea completă şi recunoaşterea poziţiei sale regale de către toţi israeliţii. În acelaşi timp, filistenii au înţeles că noul rege va fi un adversar redutabil, a cărui ascensiune nu mai poate fi oprită.

Autoritatea crescândă a regelui David i-a adus şi relaţii binevoitoare din partea unor regi străini, care şi-au dorit o bună vecinătate cu Regatul Israelului, proaspăt consolidat şi afirmat în istorie. Regele Hiram al Tyrului i-a oferit meşteşugari pricepuţi şi lemn de cedru pentru a construi o reşedinţă potrivită unui rege în Ierusalim. Regele Hamatului, numit Tou, şi-a trimis fiul încărcat cu daruri constând în „vase de argint de aur şi de aramă", drept recunoştinţă pentru intervenţia lui David asupra unui rival al său (II Regi 8, 9-10).

Creşterea autorităţii regale se construieşte prin seria de victorii asupra unor regate ostile învecinate, pe fondul unei diminuări a influenţelor continue exercitate până atunci de egipteni şi mesopotamieni[29]. David se bazează în continuare pe forţa lentă, dar solidă a pedestrimii, care foloseşte scutul, lancea şi sabia. În paralel, se dezvoltă corpuri de prăştieri şi arcaşi pentru a aplica lovitura la distanţă. Cavaleria este doar o unitate necesară deplasării comandanţilor dar şi prilej de paradă. Carele de luptă sunt considerate ineficiente în întrebuinţarea lor de către soldaţii israeliţi, neexersaţi în această artă. Evreii nu vor folosi cămile pentru călărit, asemenea populaţiilor din

[28] Pr. Cristian Muntean, *op. cit*., p. 41.
[29] Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *op. cit*., p. 63.

sudul țării (I Regi 30, 17), ci doar asini pentru cărat poveri, iar caii sunt considerați animale de lux, inadaptabili terenului accidentat predominant în munții Canaanului[30]. În plus, pentru folosirea lor era nevoie de un timp îndelungat acordat antrenamentului, evreii neavând tradiția folosirii lor în armată, nici baza materială întreținerii cailor. O timidă încercare de folosire a carelor de luptă trase de cai se observă în urma unei mari capturi în nordul țării, preferința fiind totuşi de a distruge potențialul militar ce putea fi recuperat de duşmani (II Regi 8, 4). Acest moment poate fi considerat începutul aplicării unei noi tehnici de luptă în conflictele de câmp deschis din partea evreilor.

Regele David a învins numeroase popoare aflate împrejurul țării sale. Tendințele expansioniste ale filistenilor au fost oprite, dar nu s-a încercat anihilarea celor cinci cetăți principale ale acestora. Filistenii nu au mai îndrăznit mult timp să provoace incidente militare împotriva evreilor, mulțumindu-se cu teritoriul lor tradițional. Câteva incursiuni au fost şi ele oprite (II Regi 21, 15-21).

Pe Moabiții şi Edomiții din sudul regatului său, David i-a făcut tributari, instalând şi garnizoane în oraşele lor (II Regi 8, 2). Cucerind acest teritoriu alături de Idumeea (II Regi 8, 13), israeliții au ajuns cu noile hotare ale țării lor la Marea Roşie. Extinderea autorității în nord a adus victorie împotriva lui Hadad-Ezer, regele din Țoba, dar şi împotriva sirienilor din Damasc. Siria a fost anexată regatului Israel, fiind controlată prin garnizoane israelite (II Regi 8, 3-6). Prăzile bogate au adus un venit substanțial în vistieria țării, iar războaiele purtate în afara granițelor acesteia au ferit de distrugeri pe locuitorii ei, care s-au putut bucura de pace şi bunăstare, creându-se o substanțială creştere economică.

Amoniții aflați în estul Regatului Israel au provocat şi ei reacția militară israelită. Deşi au apelat la substanțiale contingente de mercenari sirieni (20.000 pedestraşi) şi amaleciți (13 000 de oameni), lipsa de coeziune a acestor forțe a adus o victorie uşoară israeliților (II Regi 10, 7-14). Raba, capitala amoniților a fost cucerită la capătul unui lung asediu (II Regi 12, 27-30).

Regele David folosea o armată permanentă alcătuită din soldați de carieră, „oştirea de viteji" sub comanda generalilor săi, dar atunci când pericolul creştea, putea să adune o mare armată alcătuită din toți purtătorii de arme ai triburilor israelite (II Regi 10, 7, 17; 12, 27-28). În felul acesta, o armată de profesionişti putea acționa cu fermitate, în timp ce bărbații triburilor asigurau continuitatea vieții economice şi domestice în propriul teritoriu. În armata de elită au fost primiți şi bărbați de alt neam, (hitiți, descendenții unui mare imperiu apus de aproximativ două secole)[31], care şi-au dovedit loialitatea față de evrei (II Regi 11, 6-11).

Profitând de supunerea sirienilor din nordul regatului său, inclusiv de teama celor aflați peste râul Eufrat, autoritatea regelui David s-a extins în

[30] Prof.dr. Dumitru Abrudan, diacon prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit*., p. 65.
[31] Horia C. Matei, *op. cit*., p. 167.

nord într-un mod nesperat, controlând importante popoare şi rute comerciale, ceea ce a adus un substanțial venit vistieriei regale (II Regi 10, 15-19). Numărul mare de sclavi, ca urmare a expansiunii teritoriale şi a luptelor desfăşurate, a adus o substanțială forță de muncă integrată eficient în societatea israelită. „Iar pe poporul care se afla în ea l-a scos şi l-a pus sub fierăstrău şi sub grapă de fier şi sub securi de fier şi i-a aruncat în cuptoarele de ars cărămidă. Aşa a făcut el cu toate cetățile Amoniților. După aceea, David s-a întors la Ierusalim cu tot poporul" (II Regi 12, 31).

David a organizat țara stabilind o ierarhie militară, o cancelarie regală, dar şi dregători cu diverse atribuții pentru a asigura o cât mai bună cunoaştere şi soluționare a problemelor interne. „Şi a domnit David peste tot Israelul, făcând judecată şi dreptate în tot poporul său" (II Regi 8, 15). A fost nevoie chiar de înființarea unui post deosebit în administrația țării, pentru a controla dările cuvenite casei regale. Cronicarul, secretarul, arhiereul, sfetnicul apropiat, vor deveni poziții importante în administrația centrală care se baza la rândul ei pe cea locală, unde conducătorii cetăților erau bătrânii poporului capabili să facă judecată şi dreptate în popor32. Garda regală era alcătuită din Cheretieni şi Peletieni (II Regi 15, 18; 20, 23), soldați străini proveniți din cele două oraşe[33].

Măsurile administrative au inclus şi un recensământ asupra poporului, în intenția de a stabili potențialul uman existent în regatul său. Numărătoarea s-a făcut doar în privința bărbaților şi a durat nouă luni şi douăzeci de zile (II Regi 24, 4-8). S-a constatat că tribul Iuda avea cinci sute de mii de bărbați buni de război, iar celelalte triburi israelite opt sute de mii (II Regi 24, 9). O asemenea evaluare era deosebit de importantă pentru a constata potențialul militar al țării, dar şi de a ajuta şi în cazul aplicării unor măsuri administrative, de eficientă impozitare a poporului.

Stabilitatea casei regale nu a rămas neafectată de tendințele de uzurpare venite chiar din familia domnitoare. Lunga domnie a lui David, patruzeci de ani, şi autoritatea consacrată a acestuia, au estompat dorința de afirmare a unora dintre fiii săi. Din familia numeroasă pe care a avut-o David, alcătuită din mai multe soții şi concubine, fiecare cu propriii copii, s-a ridicat fiul său Abesalom, proclamându-se rege mai întâi în Hebron, cu sprijinul multor oameni pe care îi câştigase în mod viclean de partea sa (II Regi 15, 1-6). Regele David a preferat să fugă din Ierusalim, pentru a evita lupte inutile şi asediul cetății, împreună cu şase sute de slujitori credincioşi, dar şi-a recâştigat tronul prin moartea lui Abesalom în lupta care a urmat, datorită insistenței acestuia de afirmare a autorității proaspăt însuşite (II Regi 18).

Perioada de contestare a autorități regale a născut şi o tendință de rupere a unității naționale, triburile israelite punându-şi întrebarea dacă mai este cazul să rămână unite sub sceptrul davidic (II Regi 20, 1), sau să alcătuiască o confederație a triburilor evreieşti fără participarea tribului Iuda,

[32] Prof.dr. Dumitru Abrudan, Diacon prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit*., p. 65.
[33] *Ibidem,* p. 157.

care susținea necondiționat pe David. Dar şi această frământare a fost depăşită, conducătorii triburilor înțelegând avantajele rămânerii în granițele unui stat unitar, iar poporul şi-a amintit de faptele de vitejie ale lui David, care îi salvase în primul rând de amenințarea filistenilor (II Regi 19, 9-10; 41-42).

După o domnie îndelungată, de patruzeci de ani, regele David a murit la vârsta de şaptezeci de ani (II Regi 5, 4; III Regi 2, 10-11), lăsând în urma sa un stat centralizat, deplin afirmat în istoria Antichității secolelor XI-X î.Hr.. Regatul Israel controla tot spațiul de la Marea Roşie la Mediterană şi până la râul Eufrat, ținând sub observație pe filisteni şi întreținând relații de prietenie cu fenicienii.

Instaurarea regalității israelite a adus trecerea de la organizarea tribală la cea de stat național prin unificarea descendenților patriarhului Iacob. Autoritatea centrală a adus o nouă atmosferă socială printr-o bună respectare a legilor, o nouă atmosferă religioasă prin consolidarea autorității preoției slujitoare lui Iahve la Cortul Sfânt, înaintea Chivotului Legământului şi o deplină afirmare în plan militar, dobândind supremația asupra tuturor vecinilor.

BIBLIOGRAFIE

- xxx *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.
- Xxx *Septuaginta, Iisus Nave, Judecătorii, Ruth, 1-4 Regi*, Vol. II, trad. Florica Bechet, Ioana Costa, Alexandra Moraru, Ion Pătrulescu, Cristina Costena Rogobete, Colegiul Noua Europă, Editura Polirom, 2004.
- Prof.dr. Dumitru Abrudan, diacon prof.dr. Emilian Cornițescu**,** *Arheologie biblică,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Biserici Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.
- Pr. Icon. Stavr. Dumitru Bondalici, *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul şi Noul Testament,* Editura Diecezană Caransebeş, 2005.
- Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii şi civilizației*, Vol. I, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.
- Epştain, Isidor, *Iudaismul. Origini şi istorie*, Colecția Judaica, Editura Hasefer, Bucureşti, 2001.
- Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, vol. I, Editura Hasefer, Bucureşti, 2001.
- Matei, Horia C., *Enciclopedia Antichității*, Editura Meronia, Bucureşti, 1995.
- Pr. Cristian Muntean, *Ierusalim, istorie şi eshatologie*, în Studii Teologice, nr. 1-2, 2004.
- Pr.lect.dr. Mihail Teodorescu, *Război şi pace în Cartea Judecătorilor*, în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I", nr. 1, Bucureşti, 2008.
- Pr. Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Judecătorii. Rut,* Editura Christiana, Bucureşti, 2005.

RAȚIONALIZAREA MIJLOACELOR ŞI OPTIMIZAREA PREGĂTIRII ÎN ANTRENAMENTUL SPORTIV

RATIONALIZATION OF MEANS AND THE COACHING OPTIMIZATION IN SPORTS TRAINING

Asist.univ. Marian BRABOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"
Asist.univ. Gabriela PENCIULESCU
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Raționalizarea reprezintă o acțiune generată de cercetările recente privind performanțele atletice, de observare şi practică, având ca obiectiv creşterea eficienței, confirmată şi de calitatea performanței.

Rationalization represents an action generated by recent research regarding athletic performance by observation and practice, with the objective of increasing its efficiency, confirmed by the quality of the performance.

Cuvinte cheie: raționalizare, exercițiu fizic, performanță.
Keywords: *rationalization, physical training, performance.*

Antrenamentul sportiv este generat de legile generale – pedagogice, psihologice şi sociale – proprii oricărui proces instructiv – educativ, dar este structurat şi obiectivizat în metode, mijloace şi tehnici specifice, în vederea asigurării unui comportament eficient al individului în condițiile specifice întrecerii, având ca prim obiectiv realizarea performanțelor maxime; este de la sine înțeles că şi pregătirea în vederea atingerii acestui scop trebuie să fie organizată şi structurată pornind de la caracteristicile esențiale ale întrecerii.

Antrenamentul sportiv trebuie să aibă la bază, în primul rând, particularitățile şi cerințele competiției şi apoi particularitățile comportamentului uman în condițiile acestei activități. De realizarea unei

* Tel. *021.319.48.80 / 0149*

concordanţe cât mai mari între caracteristicile pregătirii şi cerinţele activităţii ce va trebui desfăşurată depinde randamentul sportiv, între ele existând o legătură fundamentată pe premise fiziologice şi psihologice.

Pentru folosirea corespunzătoare a timpului de pregătire şi pentru creşterea eficienţei procesului de instruire, tehnologia de antrenament a tins mai întâi spre *raţionalizare.* Aceasta a presupus stabilirea, oarecum empirică, a mijloacelor de pregătire mai eficiente. Cu ajutorul analizei deductive s-a stabilit, de exemplu:

- ca obiectiv principal apare pregătirea sportivului sau echipei pe direcţiile: unde sunt cele mai mari lipsuri, unde se întrevăd posibilităţi mai mari de progres, care sunt tendinţele pe plan mondial;
- care sunt obiectivele de bază, pe fiecare componentă a antrenamentului;
- cum se poate creşte valoarea fiecărui jucător (sportiv) şi în special valoarea celor mai buni.

Stabilirea oricăreia dintre direcţiile de mai sus a fost dublată de alegerea unor exerciţii cu care trebuie să se atingă scopul propus.

Mărirea eficienţei procesului de antrenament este legată strâns de obiectivizarea lui. Problematica obiectivizării are în vedere desfacerea antrenamentului în părţile care îl compun, pentru a obţine informaţii detailate asupra componentelor sale.

Primele rezultate, şi cele mai semnificative, sunt rodul măsurării reactivităţii organismului înainte, în timpul (antrenament, competiţie) şi după efort.

Eforturile au fost grupate (Demeter şi Georgescu) pe baza a două criterii fundamentale: cel al raportului de oxigen (efort anaerob, aerob, mixt) şi cel al aparatului sau sistemului celui mai solicitat (eforturi neuromusculare, cardiorespiratorii şi energetice). De exemplu, încadrarea corectă a handbalului în tipurile de efort arătate duce la creşterea capacităţii organismului, la raţionalizarea activităţii practice de antrenament, la perfecţionarea calităţilor motrice.

Pătrunderea unor idei din bazele generale ale ciberneticii în fundamentarea pregătirii sportivilor de performanţă a determinat revizuirea concepţiei de lucru şi a celei de organizare a instruirii. A apărut, astfel, necesitatea de a stabili traseul cel mai direct al pregătirii, care să se facă cu energie minimă, în timp optim. Pentru aceasta, este important de ştiut ce se investeşte într-o pregătire (cantitate de efort), cum se realizează ea (calitatea) şi ce valori se obţin (rezultate plus reactivitate internă a sportivului). Această necesitate de cunoaştere capătă un caracter obiectiv când urmărim să

modelăm, să dirijăm şi să decidem conţinutul lecţiilor şi etapelor pregătirii, precum şi metodica valorificării mijloacelor folosite în cadrul lor.

Într-o astfel de ipoteză a apărut clar caracterul de sistem pe care îl poate realiza stabilirea unei ordini în ceea ce priveşte culegerea informațiilor emise de sportivi în timpul antrenamentului, modul de preluare corelată a datelor şi transformarea informațiilor obținute în indicații cu caracter preponderent metodic. Acestea, la rândul lor, folosind calea de reîntoarcere, să acționeze în adaptarea şi, eventual, în remodelarea pregătirii în concordanță cu obiectivele competițiilor.

Aşa se face că tehnologia antrenamentului s-a structurat radical datorită concluziilor rezultate din înregistrările făcute asupra sportivilor şi echipelor în timpul competițiilor şi mai ales în timpul procesului de antrenament. Datele obținute – de natură structurală, temporală, spațială şi funcțională – au permis mai întâi stabilirea unui inventar al problemelor de fond ale procesului condiționat „meci – pregătire", dublat apoi de precizări asupra nivelului lor de rezolvare teoretică şi, mai ales, practică. Stenografia întregului proces didactic, cronometrarea şi înregistrarea mai multor parametri, ca exerciții folosite, succesiunea, calitatea de repetare sau distanțele parcurse, pauzele şi durata lor, intensitatea efortului, permit aprecieri asupra mijloacelor de antrenament. Statistica matematică dă posibilitatea ca printr-un studiu de relații, în care se neglijează la un moment dat ceilalți factori ce pot şi influențează în mod cert un rezultat, să se aprecieze valoarea probabilistică a gradului de antrenament. Se stabilesc, în acest mod, ierarhii ale mijloacelor în funcție de coeficientul lor global de eficiență.

Concomitent cu ordonarea mijloacelor s-au adâncit şi preocupările pentru exactitatea parametrilor de lucru cu sportivii. S-au căutat răspunsuri convenabile la probleme ca: ce cantitate de efort este necesară pentru a realiza indicii optimi de antrenament?; cum trebuie să varieze intensitatea cunoscându-se că: solicitările în regim de 2/4, 3/4, 4/4, precum şi relațiile reciproce dintre aceste intensități dau o anumită adaptare, cu o anumită capacitate de randament?; care să fie durata pauzelor după anumite cantități de efort desfăşurat cu anumite intensități?; la ce interval de timp trebuie programate antrenamentele în diferite cicluri sau diferite perioade ale antrenamentului?.

Structura mijloacelor eficiente şi interrelațiile lor, densitățile optime funcționale şi motrice, dinamica eforturilor şi repartizarea lor în timp pentru obținerea formei sportive sunt aspecte de mare finețe ale complexului proces de antrenament, care sunt pe cale să-şi găsească răspunsuri fundamentale.

Fără a intra în detalii, obiectivizarea psihologică a antrenamentului sportivilor îmbrățişează psihomotricitatea, abilitățile perceptivo-ritmice,

particularităţile atenţiei, calităţile gândirii, factorii de personalitate şi aspectele psiho-sociale.

Conceptul *raţionalizării* s-a dovedit util intenţiei de cibernetizare a antrenamentului sportiv. Ideea de esenţă cibernetică este că trebuie investit cât mai puţin timp şi cât mai puţină energie, materie primă şi efort pentru obţinerea unei performanţe înalte[1].

Raţionalizarea este o acţiune generată de cercetarea, practica şi observaţia curentă a antrenamentului sportiv în vederea măririi eficienţei lui, probată de calitatea performanţei[2].

Raţionalizarea antrenamentului sportiv porneşte de la analiza şi reţinerea doar a acelor mijloace sau exerciţii compatibile nemijlocit cu rigorile concursului, impuse de tehnica cea mai eficientă şi de nivelul solicitării organismului prin efort specific. Procesul de *raţionalizare* continuă şi atunci când se stabilesc raporturile cele mai economice şi mai productive între distanţele parcurse, numărul repetărilor, numărul kilogramelor ridicate şi pragurile sau treptele de intensitate, succesiunea şi alternanţa lor[3].

Sunt măsuri cu caracter metodic întreprinse în cadrul procesului de *obiectivizare* a antrenamentelor şi concursurilor. Acest proces de analiză dezvăluie şi inventarul de mijloace cu cea mai mare eficienţă în fiecare din formele de organizare şi, în special, în pregătirea pentru concurs. (A. Dragnea)

Având aceste date se pot stabili cele mai bune exerciţii (raţionalizate) şi dozarea lor în lecţii, microcicluri şi celelalte structuri ale antrenamentului. Practic, legităţile competiţiilor sunt mutate în antrenament.

Analizele respective evidenţiază structurile indispensabile antrenamentului, diferenţiate pe componente (fizic, tehnic, tactic) şi modul lor de programare în structura antrenamentului.

O formă de *raţionalizare*, standardizare şi, în final, de stabilire a modelelor de pregătire se realizează prin metoda corelaţiei dintre două variabile: exerciţiul pregătitor (x) şi performanţa concurs (y).

Ansamblul de exerciţii *raţionalizate* şi standardizate se sistematizează după anumite criterii constituind un sistem unitar de acţiuni, după ce au fost analizate şi desprinse caracteristicile concursurilor.

Etapa următoare constă în *raţionalizarea* exerciţiilor în funcţie de coeficientul de solicitare stabilit în principal prin compararea cu valorile maxime la care se ridică frecvenţa cardiacă.

Deci, concluzionând, performanţa în sport presupune antrenament, cercetare şi observaţie, toate fiind acţiuni ce pornesc de la analiza mijloacelor

[1] Nicu Alexe, *Antrenamentul sportiv modern*, Editura Editis, Bucureşti, 1993.
[2] *Ibidem*.
[3] *Ibidem*.

cerute de tehnica ramurii sportive practicate şi de tipul de efort fizic specific. Forma de *raționalizare* duce în final la stabilirea modelelor de pregătire realizate prin metoda corelației statistice dintre două variante: exercițiul pregătitor şi performanța din competiții. În cadrul programului se pot stabili cele mai bune exerciții (*raționalizate*) şi dozarea lor în lecții, microcicluri şi celelalte structuri ale antrenamentului. Practic, legitățile competițiilor sunt mutate în antrenament.

BIBLIOGRAFIE

Alexe Nicu, *Antrenamentul sportiv modern*, Editura Editis, Bucureşti, 1993.

Andresen R., Freude oder Fron.Anmerkungen zum Leistungssport im Kindes-und Jugendalter (Joy or Drudgery. Notes on Competitive Sport in Childhood and Youth).

Matens R., *Joy and Sadness in Children`s Sport Champaign.*

Hotz A., *Antrenoriat şi competiție*, Colecția SDP, nr. 350-352, MTS, CCPS, Bucureşti, 1994.

Predescu T., Ghițescu G., *Pregătirea echipelor de performanță*, Editura Semne, Bucureşti, 2001.

D. Colibaba, *Jocuri sportive*, Editura Aldin, Bucureşti, 1998.

xxx *The resolution of the Commission on Physical Education of the German Society for the Science Education and also the basic declaration of the German Sport Federation.*

xxx The following list is based on the declaration of the German Sport Federation as well as on the resolution of the German Society for the Science of Education.

SPORTUL ŞI EXERCIȚIUL FIZIC CA FENOMENE CULTURALE

SPORTS AND PHYSICAL TRAINING AS CULTURAL PHENOMENA

Lt.col.dr. Viorel CEASCAI*
Universitatea Națională de Apărare "Carol I"

Sportul şi exercițiul fizic ar trebui considerate ca făcând parte din cultură, ambele implicând atât valori fizice şi intelectuale, cât şi morale sau spirituale.

Sports and physical training should be considered as part of culture, because they both involve physical, intellectual, moral and spiritual values.

Cuvinte cheie: exercițiu fizic, sport, Jocurile Olimplice, fairplay.
Keywords: *physical training, sports, Olympic Games, fair-play.*

Istoria sportului constituie un patrimoniu, un capital de experiență colectivă pe care nu avem dreptul pe temei cultural, să-l lăsăm să se piardă. De-a lungul secolelor, instituția sportivă a evoluat potrivit unei dinamici şi unei logici determinate, ajungând să facă parte integrantă din sistemul culturii, căreia îi aduce în dar un surprinzător model de universalitate. N-a fost oare sportul prima instituție umană care s-a internaționalizat?

Multă vreme, cu gândul exclusiv la eficacitate, sportul era redus la aspectele sale tehnice sau igienice. În ultimul timp se încearcă a i se reda dimensiunile culturale pe care le merită. Nu ştim, firește, cât a influențat sportul literatura, nici cât a profitat aceasta din sursa inepuizabilă de inspirație pe care i-a oferit-o exercițiul fizic. Dar confluența dintre ele, dintre aceste două forme de cultură, trebuie să aducă beneficii omenirii, chiar dacă, în acest scop, sportul ar fi nevoit să rămână, cel mai adesea, în umbră, dincolo de reflectoarele literei scrise.

Mulți autori de literatură neglijează valoarea morală a exercițiului corporal şi iau în considerare numai arena de beton, claustrul spectatorilor,

* e-mail: *vioceas2000@yahoo.com*

lupta fără milă pentru balon, pentru victorie. Recunoaştem, fireşte, că sportul de înaltă performanţă, cu campioni şi recorduri – cel care implică în juru-i masa publicului se constituie în diadema activităţilor ludice. Dar a nesocoti temelia foarte largă a acestei activităţi, suma de instituţii care transmit educaţia fizică, miliardele de oameni care se dedau exerciţiului de înviorare, alergării sau pur şi simplu jocului nevinovat – iată o eroare fundamentală nu numai în raport cu sportul, ci şi cu semnificaţia sa culturală.

Oamenii zilelor noastre socotesc sportul un act cultural întemeietor de condiţie umană, iar preocuparea pentru sport exprimă dimensiunile eterne ale condiţiei umane *spiritul ludic*. Faţă de cei care sunt tentaţi să nege sportului dreptul la un loc în sistemul valorilor culturale, putem întreba: de ce „Discobolul" lui Miron este cultură spirituală, iar modelul acestuia, atletul care l-a inspirat pe artist, creaţie a unui îndelungat exerciţiu fizic, n-ar aparţine sferei culturii?

Important este faptul ca atunci când vorbim despre sport ca fiind un fenomen cultural, să delimităm cotele de la care pornim. Considerând sportul şi educaţia fizică drept „discipline umane" cu funcţie socială şi rol în formarea şi desăvârşirea personalităţii, putem afirma că rădăcinile sportului şi culturii sunt identice. În procesul creativ care este cultura, sportul se dovedeşte valoare de promoţie umană. Prin efectele sale cantitative şi calitative, exerciţiul fizic sistematizat „stimulează, echilibrează, compensează şi înnobilează ştiinţa umană", iar activitatea sportivă poate astfel pretinde dreptul de integrare în patrimoniul cultural al societăţii (ceea ce şi explică apariţia şi circulaţia naţiunii de cultură fizică, sintagmă care exprimă îndeobşte procesul de cultivare a trupului).

Sigur că e destul de greu să distingi momentul trecerii de la sport ca „fapt impulsiv" la sportul ca „valoare culturală". Integrarea se petrece atunci când exerciţiul fizic se efectuează cu conştiinţa exactă a semnificaţiei educative şi a treptelor ierarhiei valorice.

Sportivul se străduieşte să crească, să se dezvolte ca persoană, să-şi creeze un stil de viaţă. În cursul acestui proces de creaţie *sui-generis*, sportul face accesibilă mobilizarea acelor elemente pe care alte manifestări culturale poate că nu le împărtăşesc. Sportul permite omului să descopere şi să dezvolte resorturi de ordin cultural care zac în el însuşi.

În aceste condiţii, afirmă cercetătorul Nicu Alexe, nu trebuie să surprindă apariţia noţiunii de cultură sportivă. „Se spune despre un individ că are o cultură muzicală, dar tot aşa de bine poate să aibă şi pe cea a mişcării, a sportului, dacă le realizează constant şi, cel mai important, le înţelege sensurile, le cunoaşte esenţa". Cultura sportivă înglobează un sistem de principii care ne ajută să găsim în noi înşine uimitoare resurse, să le

valorificăm şi astfel să descoperim dimensiunile noi ale propriilor disponibilități. În acest fel, cultura sportivă favorizează „formarea unei concepții optimiste, prin insuflarea încrederii în forțele proprii, în capacitatea de a depăşi propriile performanțe sau momente de dificultate, stimulând capacitatea de muncă şi creație".

Valorile care înalță exercițiul corporal, jocul, sportul la rang de cultură pot fi foarte bine fizice, intelectuale, morale sau spirituale, la urma urmei, sportul este descoperirea lumii morale pe căile disciplinei fizice, iar practicarea sportului devine o componentă a procesului de educare şi auto-educare, care-şi împlineşte rosturile în contextul cultivării potențialităților intelectuale şi morale, al stimulării creativității.

În determinarea trăsăturilor culturale ale sportului vom reține următoarele considerente:

- Sporturile – prin efect direct sau secundar – pot conduce la plenitudinea umană, care este o formă a culturii, chiar dacă aparent antagonică față de celelalte.
- Sporturile, cu toate caracteristicile lor, se pot constitui într-un tezaur transmisibil; cu toată diversitatea lor, jocurile se pot repeta oricând; regulile lor devin elemente de instituție.
- Sporturile au o istorie pe care multe alte domenii de activitate umană o pot invidia; numai Jocurile Olimpice antice au traversat, neîntrerupt, 12 secole, întrecând în longevitate multe alte instituții culturale.
- Sporturile păstrează, peste timp, o anumită sacralitate, manifestată într-un ritual propriu, cu ceremonii, simboluri, drapele, embleme, costume, gesturi, terminologie aparte, spirit de tagmă între suporteri etc.
- Sportul este creator de mituri. Există fără îndoială, o mitologie sportivă, cu legende şi eroi inconfundabili, modele, peste veacuri, în straie antice sau în vestimentație modernă, de la Miron din Crotona până la Pele, Hagi sau Nadia Comăneci. Se demonstrează şi astfel puterea de creație a sportului.
- Sporturile îşi ilustrează frapant raportarea la cultură prin perpetuarea cu ostentație a jocurilor tradiționale (oină, trântă etc.).
- Sporturile oferă o superbă lecție de morală, concretizată în: *fair-play*, respectul regulilor, spiritul de echipă, sentimentul solidarității, comunitatea de joc sau asociație etc. Purtător de valori morale – atunci când nu este întinat de orgolii vane, de adversități geopolitice sau de considerente comerciale – sportul, ca act de cultură, îi uneşte pe oameni, şi nu îi desparte.
- Sportul îl inițiază pe practicant în canoanele unei anumite etici, îi conduce paşii spre un anumit fel de a fi, spre un comportament moral caracteristic. Nu rareori, în existența cotidiană, constatăm că adevăratul

sportiv se comportă exemplar, că generozitatea sa se manifestă în numeroase activități altruiste ale comunității, dincolo de limitele arenelor.

- În acelaşi timp, sportul – şi mai ales educația fizică – aduce o contribuție originală la cunoaşterea de sine şi a altora.
- Sporturile se înscriu în sfera esteticului pentru că sunt creatoare de frumos, au înclinația de a fi frumoase, conținând două însuşiri cu totul excepționale: ritmul şi armonia gesturilor, a mişcărilor. Iar dacă jocul generează sau degajă frumusețe, valoarea sa pentru cultură iese şi mai pregnant la iveală. Aici ar fi de menționat şi rolul imaginației: deşi îngrădit în reguli, de spațiul de joc, sportul dă posibilitatea eliberării unui potențial de creație individuală, de inspirație (să ne gândim doar la tenis, gimnastică, patinaj artistic, fotbal şi alte discipline); mai liberă în aria imaginației nu e nici arta (admițând că şi sculptorul a limitat de subiect, de natura materialului etc.). Ca şi arta, sportul poate exprima toate sentimentele, toate emoțiile umane fie directe, prin „actorul" din arenă, fie – prin simpatie – în rândurile spectatorilor. Iar afirmarea personalității pe stadion, singulară în irepetabilitatea ei, poartă în sport, ca şi în artă, numele de *stil*.
- Prin excepționale rezultate în ameliorarea condiției biofiziologice a omului, sporturile contribuie esențial la dezvoltarea spiritualității. Între facultățile noastre intelectuale şi vitalitatea noastră fizică există o corelație indubitabilă. Se poate, astfel spune că exercițiul corporal favorizează elanul spiritual.
- În condiții istorice date, prin capacitatea lor de influențare, de educare a maselor, sporturile pot deveni importante valori social-culturale, un veritabil „ferment" de civilizație, contribuind la îmbogățirea patrimoniului uman.

Avem deci sau nu dreptul să considerăm sportul şi exercițiul fizic elemente de cultură?

BIBLIOGRAFIE

Alexe N., *Antrenamentul sportiv modern*, Editura Editis, Bucureşti, 1993.

Bănciulescu V., *Sport şi cultură*, Editura Facla, Timişoara, 1983.

Epuran M., *Modelarea conduitei sportive*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1990.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
"CAROL I"

Redactori: ***Ioan GRECU***
Laura MÎNDRICAN

Tehnoredactor: ***Gabriela CHIRCORIAN***

ISSN 1584 - 1928

Bun de cules: 15.04.2008	Bun de multiplicat: 30.06.2008
Hârtie copiator: A3	Format: A5
Coli tipar: 18,25	Coli editură: 9,125

Lucrarea conține 292 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
e-mail: buletin@unap.ro
Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

100/960/2008 C.206/2008